

SPRAWOZDANIE

IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ

W WILNIE

ZA ROK 1931

1932

NAKŁADEM IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE

SPRAWOZDANIE
IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ
W WILNIE
ZA ROK 1931

1932

NAKŁADEM IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE

~~164/94~~

Czasopisma
Kolekcja Humanistyczna

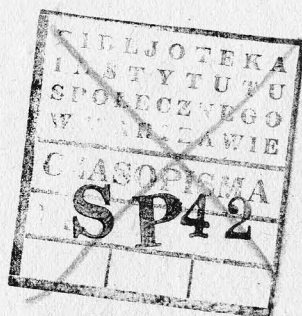
016787 H

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUWC079696

Zakłady Graficzne „ZNICZ”, Wilno, Ś-to Jańska 1, tel. 3-40.

Do 2/2017

SPIS RZECZY.

CZĘŚĆ I.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE W ROKU 1931.

	Str.
Wstęp —————	1
Sprawy programowe —————	2
Sprawy podatkowe —————	4
Działalność opiniodawcza —————	4
Interwencje w sprawach podatkowych —————	6
Prace techniczne —————	7
Polityka socjalna —————	7
Sprawy komunikacyjne —————	9
Sprawy prawne —————	10
Sprawy oświaty zawodowej —————	11
Biblioteka —————	12
Sprawy obrotu towarowego —————	12
Sprawy, drzewne —————	12
Sprawy lniane —————	18
Sprawy, olejarskie —————	20
Sprawy eksportu jaj i drobiu —————	21
Sprawy włókiennicze —————	21
Sprawy garbarskie i przemysłu skórzanego —————	22
Przetwory mięsne —————	23
Eksport sierści i szczeciny —————	23
Ogólne sprawy obrotu towarowego —————	23
Opinowanie ustaw i rozporządzeń —————	23
Traktaty handlowe —————	24
Sprawy celne —————	24
Giełda Zbożowo-Towarowa i Lniarska —————	25
Import i eksport towarów reglamentowanych —————	25
Służba zaświadczeń, eksperci i znaki towarowe —————	26
Pośrednictwo handlowe —————	26
Notowania cen —————	27
Zniżka cen —————	27
Różne —————	27

Kataster i prace statystyczne — — — — —	Str. 27
Kataster — — — — —	27
Statystyka — — — — —	29
Prace sprawozdawcze — — — — —	30
Sprawa budowy gmachu Izby — — — — —	31
Teren okręgu Izby — — — — —	32
Skład Izby i jej organów — — — — —	32
Uczestnictwo Izby w innych instytucjach — — — — —	37
Preliminarze budżetowe Izby Przemysłowo - Handlo- wej w Wilnie za lata 1931 i 1932 oraz zamknię- cie rachunkowe za rok 1931 — — — — —	39

C Z Ę Ś Ć II.

SPRAWOZDANIE O STANIE GOSPODARCZYM OKRĘGU IZBY PRZEMYSŁO- WO-HANDLOWEJ W WILNIE W ROKU 1931

Uwagi wstępne — — — — —	51
Ogólna ocena sytuacji gospodarczej okręgu Izby —	56
Sytuacja finansowo-kredytowa — — — — —	61
Sytuacja w poszczególnych gałęziach przemysłu i handlu — — — — —	68
Przemysł i handel drzewny oraz przemysły oparte na drzewie, jako podstawo- wym surowcu — — — — —	68
Ogólna charakterystyka sytuacji w przemyśle i handlu drzewnym —	68
Eksplotacje leśne — — — — —	69
Przemysł tartaczny — — — — —	79
Olsza i przemysł dyktowy — — — — —	90
Olsza — — — — —	90
Przemysł dyktowy — — — — —	92
Papierówka świerkowa i przemysł papierniczy — — — — —	96
Papierówka świerkowa — — — — —	96
Przemysł papierniczy — — — — —	99
Osika oraz przemysły na niej oparte — — — — —	100
Osika — — — — —	100
Produkcja drewniek do zapalek — — — — —	104
Przemysł zapalczany — — — — —	104
Wyrób tkaniny drzewnej (sparterji) — — — — —	107
Wyrób wełny drzewnej — — — — —	107
Sucha destylacja drzewa — — — — —	108
Handel zbożem i przemysł rolny — — — — —	111
Handel zbożem — — — — —	111
Przemysł młynarski — — — — —	115
Przemysł gorzelniany — — — — —	118
Przemysł ziemniaczany — — — — —	119
Lniarstwo — — — — —	120
Przemysł olejarski — — — — —	130

	Str.
Przemysł i handel oparty na produktach hodowli — — — — —	136
Przemysł i handel mięsny — — — — —	136
Handel drobiem — — — — —	137
Jajczarstwo — — — — —	139
Mleczarstwo — — — — —	140
Handel szczecina — — — — —	141
Handel sierścią zwierzęcą — — — — —	143
Przemysł skórzany i handel oparty na produkcji skór — — — — —	145
Handel skórami surowymi — — — — —	145
Przemysł garbarski — — — — —	147
Przemysł białoskórniczy — — — — —	150
Rękawicznictwo — — — — —	151
Handel skórami wyprawionymi — — — — —	153
Handel obuwiem skórzanym — — — — —	155
Handel futrzarski — — — — —	156
Przemysł futrzarski — — — — —	157
Przemysł i handel spożywczy — — — — —	158
Przemysł browarniany — — — — —	158
Przemysł drożdżowniczy — — — — —	159
Przemysł konserw rybnych — — — — —	160
Wytwórnice wina i miodu — — — — —	160
Handel kolonialny — — — — —	162
Handel grzybami — — — — —	164
Przemysł cukierniczy — — — — —	166
Rybołówstwo oraz handel rybami i rakami — — — — —	167
Ryby — — — — —	167
Raki — — — — —	168
Przemysł gumowy i handel obuwiem gumowym — — — — —	169
Przemysł gumowy — — — — —	169
Handel obuwiem gumowym — — — — —	170
Przemysł chemiczny oraz handel nawozami sztucznymi — — — — —	172
Przemysł mydlarski — — — — —	172
Inne gałęzie przemysłu chemicznego — — — — —	173
Handel nawozami sztucznymi — — — — —	173
Przemysł i handel włókienniczy oraz handel galanteryjny — — — — —	175
Przemysł włókienniczy — — — — —	175
Plusze — — — — —	187
Wata i watolina — — — — —	188
Wytwórnice wojłoków (butów filcowych) — — — — —	189
Handel włókienniczy — — — — —	189
Handel galanteryjny — — — — —	192
Przemysł mineralny — — — — —	194
Uwagi ogólne — — — — —	194
Hutnictwo szklane — — — — —	196
Szkło taflowe — — — — —	196
Szkło butelkowe — — — — —	197
Szkło galanteryjne i stołowe — — — — —	199

	Str.
Cegielnie — — — — —	200
Kaflarnie — — — — —	203
Dachówki i dreny — — — — —	205
Przemysł cementowy — — — — —	206
Betoniarne — — — — —	206
Przemysł budowlany — — — — —	208
Przemysł i handel metalowy i maszynowy — — — — —	217
Uwagi ogólne — — — — —	217
Odlewnie oraz fabryki maszyn i narzędzi rolniczych — — — — —	218
Fabryki gwoździ i drutu — — — — —	220
Handel żelazem — — — — —	221
Handel maszynami i narzędziami rolniczemi — — — — —	223
Handel elektro- i radjo-techniczny — — — — —	224
Przemysł poligraficzny i handel księgarski — — — — —	227
Uwagi wstępne — — — — —	227
Drukarnie — — — — —	228
Litografje — — — — —	230
Wyrób kart do gry — — — — —	231
Introligatorstwo — — — — —	232
Handel księgarski — — — — —	232
Handel drogeryjny oraz handel ziołami leczniczemi — — — — —	234
Handel drogeryjny — — — — —	234
Handel ziołami leczniczemi — — — — —	235
Komunikacja — — — — —	237
Obciążenie podatkowe — — — — —	242
Podatek przemysłowy — — — — —	246
Podatek dochodowy — — — — —	253
Akcja egzekucyjna — — — — —	258
Polityka socjalna — — — — —	260
Uwagi ogólne — — — — —	260
Rynek pracy — — — — —	261
Emigracja — — — — —	261
Zatrudnienie — — — — —	264
Bezrobocie — — — — —	266
Roboty publiczne — — — — —	266
Przepisy prawne i akcja ku ochronie rynku pracy — — — — —	268
Działalność Funduszu Bezrobocia i instytucyj ubezpieczeń społecznych — — — — —	268
Fundusz Bezrobocia — — — — —	268
Zakład Ubezpieczeń od Wypadków — — — — —	272
Kasy chorych — — — — —	278
Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych — — — — —	278
Ogólne obciążenie — — — — —	280
Załącznik I	
Statystyka przedsiębiorstw według katastru Izby w r. 1931.	
Załącznik II	
Statystyka uruchomienia zakładów przemysłowych oraz zatrudnienia w przemyśle przetwórczym w okręgu Izby P.-H. w Wilnie, w roku 1931.	
Załącznik III	
Statystyka przewozów.	

Część I.

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI IZBY
PRZEMYSŁOWO - HANDLOWEJ
W WILNIE

W ROKU
1931

WSTĘP.

Charakter i intensywność działalności samorządu gospodarczego są niewątpliwie funkcją zjawisk, jakie zachodzą w danym okresie w samem życiu gospodarczem, w jego strukturze i w jego tendencjach rozwojowych. W okresach normalnych życie gospodarcze płynie utartym torem, warunki ekonomiczne ustabilizowane nie wymagają ustawicznej korektury, a rola czynników, reprezentujących gospodarkę narodową nie uwidacznia się tak jaskrawo, jak w dobie kryzysowej.

Rok sprawozdawczy 1931 był pod tym względem dla instytucyj samorządu gospodarczego w Polsce okresem niezwykle trudnym i odpowiedzialnym. Samorząd ten w większości kraju powołany do życia stosunkowo bardzo niedawno, stanął bezpośrednio po pokonaniu pierwszych trudności organizacyjnych przed zadaniami tak doniosłymi i poważnemi, jak poważne i trudne stało się położenie gospodarcze świata, państwa i sfer, przez samorząd ten reprezentowanych. Potęgujący się kryzys, kalejdoskopowa zmiana zewnętrznych warunków prosperowania życia gospodarczego, przewartościowanie pojęć, dogmatów i zasad, na jakich opierała się dotychczasowa psychika przemysłowca i kupca, wszystko to, skumulowane na krótkim odcinku czasu i potęgujące się z miesiąca na miesiąc — wymagało odpowiedniego ustosunkowania się sfer gospodarczych na zewnątrz i równoległej akcji akomodacyjnej, prowadzonej na wewnątrz. I w jednym i w drugim wypadku rolę inicjatora i wykonawcy przejąć na siebie musiał samorząd gospodarczy. Czy rolę swą spełnił, czy stanął na wysokości zadania, o tem dziś jeszcze mówić jest przedwczesnie. W każdym razie, jeżeli przyszły krytyk wytknie instytucji tej błędy taktyczne, czy merytoryczne jej działalności, to wyjątkowość sytuacji oraz suma wysiłków i dobrej woli, włożonej przez organy samorządu gospodarczego w wypełnienie jego zadań będzie niewątpliwie jego usprawiedliwieniem.

Izbie Przemysłowo-Handlowej w Wilnie nie wypadło działać w roku sprawozdawczym w warunkach innych, niż naszkicowane powyżej. Co więcej, przyczyny natury lokalnej, dotyczące powojennego ukształtowania się stosunków gospodarczych okręgu Izby, omówione w sprawozdaniach poprzednich, połączone z konjunkturalnymi procesami obecnego przesilenia gospodarczego, postawiły życie gospodarcze okręgu Izby, a przez to i Izbę samą, w sytuację jeszcze trudniejszą, niż terytorja inne. Sytuacja gospodarcza okręgu znajdzie swe szczegółowe odzwierciedlenie w drugiej części niniejszego sprawozdania; na jej tle można zdać sobie sprawę, o ile zobrazowana poniżej działalność Izby dostosowała się do wymagań chwili.

SPRAWY PROGRAMOWE.

W roku sprawozdawczym zostały zakończone prace nad „Memorjałem w sprawie stanu gospodarczego i najważniejszych potrzeb Ziem Północno-Wschodnich“.

Po konferencji na Zamku w Warszawie w październiku r. 1930 — z inicjatywy ówczesnego p. Wojewody Wileńskiego Wł. Raczkiewicza — Izba Przemysłowo-Handlowa w Wilnie w imieniu sfer przez nią reprezentowanych oraz jako mandatarjuszka organizacji rolniczych, rzemieślniczych i wydziałów wojewódzkich Wileńszczyzny i Nowogródziny, działając w stałym kontakcie z temi czynnikami — przystąpiła już w r. 1930 do pracy nad uzgodnieniem zapatrywań tych sfer na potrzeby gospodarcze terenów północno-wschodnich i nad szczegółowem opracowaniem memorjału, który miał zawierać takie uzgodnione (i z natury rzeczy kompromisowe) postulaty wraz z ich umotywowaniem.

W wyniku tych prac, w których toku odbyły się cztery konferencje organizacyj biorących udział w całej wspomnianej akcji oraz liczne narady z przedstawicielami sfer gospodarczych — został opracowany memorjał, zawierający szczegółowe przedstawienie wyjątkowej sytuacji Ziem Północno-Wschodnich, warunki, od których zależna jest zmiana owego terenu z biernego na aktywny czynnik w organizmie gospodarczym Państwa — oraz postulaty rolnictwa, handlu, przemysłu, rzemiosła i samorządów terytorjalnych wraz z całym planem uzdrowienia gospodarczego omawianego terenu. Postulaty zawarte w Memorjale omawiały w zasadzie potrzeby woj. wileńskiego i nowogródzkiego, dotyczyły jednak w znacznej mierze również Polesia i woj. białostockiego. „Memorjał“ został doręczony najwyższemu

władzom państwowym i rozesłany do różnych instytucji państwowych, samorządowych i organizacyj gospodarczych.

Wytyczne dla planu sanacyjnego, zawarte w Memorjale, podnosiły, między innemi, potrzebę specjalnych dla naszego terenu ulg w dziedzinie podatkowej, obciążenia socjalnego, w polityce taryfowej, kredytowej, specjalnego nastawienia polityki inwestycyjnej Państwa i t. d. Omówione były również możliwości rozwoju, które przedstawiają poszczególne gałęzie przemysłu i handlu, i które wymagają wobec tego opieki i poparcia; pozatem silnie było podkreślone wielkie znaczenie uprzemysłowienia naszych ziem zarówno dla ich własnej przyszłości ekonomicznej, jak i dla interesów całej Rzeczypospolitej. Jako konsekwencja całego tego planu wysunięty był projekt stworzenia specjalnego funduszu pomocy Ziemiom Północno-Wschodnim, na który należałoby prelimitować corocznie około 79 milj. zł.

Niestety, przeżywany kryzys, który właśnie tak silnie odczuwany jest na naszych ziemiach i który między innemi powoduje potrzebę przedsięwzięcia takich właśnie kroków, o jakich mowa w „Memorjale” — jednocześnie utrudnia w wielu wypadkach wprowadzenie ich w życie. Sytuacja Skarbu, zależna od ogólnej sytuacji w kraju, nie pozwala, niestety, na spełnienie już w chwili obecnej niektórych wysuniętych postulatów.

Jednakże „Memorjał”, jako sformułowanie tych najistotniejszych potrzeb naszych ziem — był w tym kierunku posunięciem, posiadającym poważne znaczenie programowe. Należy też stwierdzić, że wyrażona w ten sposób zgodna opinja wszystkich czynników gospodarczych wywarła niewątpliwie swój wpływ na szereg posunięć czynników państwowych, że wymienimy tylko sprawę ceł na surowce i wyroby włókiennicze, zwolnienie większej części okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie od niektórych nowowprowadzanych obciążeń podatkowych (podatek od elektryczności), utrzymanie ulg taryfowych dla Wileńszczyzny, zwiększenie konsumpcji tkanin lnianych ze strony instytucji państwowych i t. p.

Kontakt, w jaki weszła Izba P.-H. w Wilnie z organizacjami pokrewnych działów gospodarczych przy opracowywaniu „Memorjału”, stał się zaczątkiem trwalszej między nimi współpracy. W roku sprawozdawczym w bardzo wielu wypadkach Izba P.-H. usiłowała, zwykle z powodzeniem, uzgodnić reprezentowane przez siebie stanowisko z interesami sfer rolniczych, rzemieślniczych i t. p., nadając

swym wystąpieniom w sprawach obchodzących ogół życia gospodarczego swego terenu charakter akcji uzgodnionej. W szczególności żywym był kontakt z Wil. Tow. Organizacyj i Kółek Rolniczych oraz Towarzystwem Lniarskiem w sprawach hodowlanych i lniarskich oraz w kwestji powołania do życia Giełdy Zbożowo-Towarowej w Wilnie.

SPRAWY PODATKOWE.

Prace w dziedzinie podatkowej stanowiły w okresie sprawozdawczym jeden z najważniejszych i najbardziej absorbujących działów aktywności Izby. Polegały one z jednej strony na opinjowaniu nowych ustaw i rozporządzeń z dziedziny podatkowej przed wniesieniem ich do ciał ustawodawczych; z drugiej strony prowadziła Izba aktywną działalność w kierunku wykorzystania wszelkich istniejących, a zgodnych z interesem publicznym możliwości, aby w dobie wzrastającego kryzysu ciężar podatkowy zarówno co do jego rozmiaru, jak i sposobu ściągania został o ile możliwości złagodzony. Wreszcie prace Izby dotyczyły w tym zakresie normalnych funkcji, przekazanych Izbie jako przedstawicielce sfer przemysłowo-handlowych, jak desygnowanie rzeczoznawców, członków komisji szacunkowych etc.

Działalność opiniodawcza.

Działalność Izby w tym zakresie była szczególnie ożywiona u schyłku roku sprawozdawczego, w związku z wniesieniem przez Rząd do ciał ustawodawczych szeregu ustaw podatkowych, mających z jednej strony wyszukać nowe źródła dochodu dla Skarbu w obliczu wzrastającego deficytu budżetowego, z drugiej strony odciążyć te sfery płatników, dla których dotychczasowy ciężar podatkowy okazał się nie do zniesienia.

Z przedłożeń tych wymienić należy następujące projekty ustaw:

- 1) o kryzysowym dodatku do państwowego podatku dochodowego;
- 2) o opodatkowaniu piwa;
- 3) o opodatkowaniu wina i miodu syconego;
- 4) o zmianie niektórych postanowień ustawy o państwowym podatku dochodowym;
- 5) o państwowym podatku od energii elektrycznej;
- 6) w sprawie zmiany ustawy z dn. 15. VII. 1925 r. o państwowym podatku przemysłowym.

Przedstawiciele Izby brali udział w pracach Związku Izb Przem. Handl., poświęconych przedłożeniom podatkowym Rządu. Zgłoszone przez Izbę Wileńską wnioski, zmierzające do złagodzenia ciężaru podatkowego, wynikającego z omawianych projektów rządowych, zostały w znacznej części zaakceptowane przez Związek Izb i w pewnej mierze zostały uwzględnione w ostatecznym brzmieniu odnośnych ustaw. Tak, na przykład, uwzględniono w noweli do ustawy o podatku przemysłowym wniosek Izby P.-H. w Wilnie co do wydania przez Ministerstwo Skarbu, po uprzednim wysłuchaniu opinii Izb Przemysłowo-Handlowych, rozporządzenia w przedmiocie badania i oceny ksiąg handlowych tudzież uproszczonej księgowości dla mniejszych przedsiębiorstw, dzięki czemu umożliwione zostało rozwiązanie tej tak ważnej dla okręgu Izby kwestji dającej możliwość praktycznego wykorzystania szeregu ulg podatkowych, przyznanych przedsiębiorstwom prowadzącym prawidłowe księgi handlowe; pozatem w ustawie o opodatkowaniu piwa zostały uwzględnione wnioski Izby Wileńskiej o zwolnienie od podatku t. zw. deputatów wydawanych robotnikom, oraz o zwrocie podatku od piwa zwracanego do browaru i t. d.

Nie zostały natomiast uwzględnione przyjęte przez Związek Izb na wniosek Izby Wileńskiej poprawki, dotyczące poboru zaliczek kwartalnych podatku przemysłowego w wysokości 15% kwoty wymierzonej za ubiegły rok kalendarzowy (zamiast 20%), oraz większego zróżniczkowania kategorii świadectw przemysłowych.

W związku z nowelą do ustawy o państwowym podatku przemysłowym wyłoniła się w roku sprawozdawczym kwestja scalenia podatku przemysłowego w odniesieniu do włókiennictwa. Przedstawiciele Izby brali udział w specjalnie zwołanej konferencji w Ministerstwie Skarbu, w zebraniu przedstawicieli białostockiego przemysłu włókienniczego, tudzież w 2-ch konferencjach przedstawicieli zainteresowanych Izb Przemysłowo-Handlowych, poświęconych zagadnieniu scalenia. Pozatem poświęcono tej sprawie szereg posiedzeń i konferencyj wewnętrznych. Izba wypowiedziała się za scaleniem podatku przemysłowego w odniesieniu do włókiennictwa w fazie importu surowca z tem, że podatkiem tym objęta być winna i konfekcja oraz, by jego pobór mógł być połączony z kredytowaniem na okres czasu pokrywający się mniej więcej z normalnym okresem trwania produkcji i obrotu, aż do chwili przejścia towaru do rąk konsumenta. Wypowiedziano się wreszcie za ustalaniem w poszczególnych dzia-

łach włókiennictwa różnej stopy scalonego podatku, uzależnionej od faz produkcji i obrotu danego działu oraz od udziału kosztów surowca w cenie gotowego produktu. Nie udało się natomiast uzgodnić poglądów wewnątrz Izby na kwestję przerzucenia części ciężarów scalonego podatku na handel. Przeciw tej koncepcji, lansowanej przez przemysł włókienniczy, wypowiedział się zdecydowanie handel. Rozwiązanie tej kwestji w znacznym stopniu zależeć będzie od tego, jakie globalne cyfry obciążenia handlu podatkiem scalonym wysunięte będą w toku dalszych prac szczegółowych.

Interwencje w sprawach podatkowych.

Celem przekonania władz skarbowych o konieczności zmniejszenia zaliczek kwartalnych na podatek przemysłowy, Izba, opierając się na dostępnych jej materiałach, ilustrujących poważny spadek obrotów, dwukrotnie występowała z odpowiednimi wnioskami do Ministerstwa Skarbu. Wystąpienia te, niestety, nie odniosły skutku. Nie zostały również uwzględnione, nie zważając na wyjątkowo niepomyślną sytuację gospodarczą, czynione przez Izbę starania o zezwolenie uiszczenia należności za świadectwa przemysłowe na rok 1932-gi wraz ze wszelkimi dodatkami — w 2-ch równych ratach (do 1. I. 1932 r. i do 15. III. 1932 r.).

Powodzeniem natomiast zostały uwieńczzone starania Izby co do wydania przez Ministerstwo Skarbu okólnika w sprawie t. zw. prowizorycznego rozpatrywania odwołań od wymiarów podatku przemysłowego od obrotu za rok 1930-ty, tudzież co do przedłużenia mocy działania okólnika, ustanawiającego ulgową stopę podatku obrotowego od transakcyj eksportowych papierówką. Również dzięki staraniom Izby zostały w pewnej mierze złagodzone żądania władz skarbowych co do nabycia świadectw przemysłowych przez funkcjonariuszy, skupujących surowce z polecenia firm trudniących się skupem zawodowym. Wreszcie Izba wielokrotnie interwenjowała w całym szeregu spraw mniejszego znaczenia, między innymi, w związku z wymiarem podatku przemysłowego od obrotu za rok 1930-ty na terenie poszczególnych urzędów skarbowych.

Z pośród spraw o charakterze lokalnym wymienić należy wystąpienia Izby w związku z klęską powodzi na Wileńszczyźnie, uzasadniające przyjsie z pomocą uszkodzonym placówkom gospodarczym, między innymi i w drodze ulg podatkowych. Interwencje w tej sprawie, podejmowane w Ministerstwie Skarbu, Izbie Skarbo-

wej i w Magistracie m. Wilna, miały ten skutek, że Ministerstwo Skarbu zezwoliło na generalne przesunięcie w okręgu Wileńskiej Izby Skarbowej o jeden miesiąc terminów płatności rat, stanowiących różnicę między kwotą wymierzonego za rok 1930 podatku przemysłowego od obrotu, a ustawowemi zaliczkami, za tenże rok przypisanymi. Równolegle do tego przesunięte również zostały dla woj. wileńskiego terminy płatności I-ej i II-giej zaliczek kwartalnych na poczet podatku przemysłowego od obrotu za rok 1931-szy.

Prace techniczne.

Z zakresu tego działu Izba załatwiła sprawy związane z przedłożeniem kandydatów na rzeczoznawców do spraw podatku przemysłowego i dochodowego oraz na członków i zastępców członków komisyj szacunkowych i odwoławczych do spraw podatku przemysłowego na całym terenie Izby (43 komisje szacunkowe i 4 komisje odwoławcze; łącznie podano około 1.000 nazwisk), prowadząc bardzo obszerną korespondencję z pracami temi związaną. Wreszcie biuro Izby udzielało zainteresowanym wyjaśnień i informacji w zakresie obowiązujących przepisów podatkowych.

POLITYKA SOCJALNA.

Działalność Izby w dziedzinie polityki socjalnej, podobnie, jak i w dziedzinie podatkowej, nacechowana była tendencją przeciwstawiania się zbytniemu przerostowi instytucyj ubezpieczeń socjalnych, niewspółmiernemu z ogólnym stanem gospodarczym kraju oraz unikania wszystkiego, co by spowodować mogło zwiększenie obciążenia warsztatów pracy, zwłaszcza na tle obecnego przesilenia gospodarczego. Stąd też powstało negatywne ustosunkowanie się Izby do szeregu projektów ustaw i rozporządzeń, jak to projektów dotyczących: „umów zbiorowych“ i „załatwiania zatargów zbiorowych“. Również negatywne było ustosunkowanie się Izby do projektów skrócenia, tytułem próby, czasu pracy w zakładach bankowych, ubezpieczeniowych i samorządowych oraz do projektu stworzenia specjalnej instytucji egzekutorów dla wszystkich zakładów ubezpieczeń społecznych. Uzasadnienie negatywnego stanowiska Izby w sprawie projektu Min. Pracy i Opieki Społecznej co do ograniczenia ilości uczni w przemy-

śle drukarskim — musiało być poprzedzone przeprowadzeniem gruntownych badań i opracowaniem obszernych materiałów zagranicznych oraz materiałów ankietowych, zdobytych na terenie Izby.

Izba nie poprzestała jednak wyłącznie na krytyce i negatywnem ustosunkowaniu się do projektów rządowych; inicjatywie Izby zawdzięczyć należy zapoczątkowanie w łonie Związku Izb prac nad uporządkowaniem całokształtu zagadnień, dotyczących ubezpieczenia na wypadek bezrobocia. Poza opracowaniem odpowiedniego wniosku nowelizacyjnego, Izba P.-H. w Wilnie, jako Izba referująca brała udział w posiedzeniu Komisji Międzyizbowej, następnie zaś opracowała z ramienia Związku Izb projekt noweli wraz z uzasadnieniem, zmierzający do zwężenia zakresu osób ubezpieczonych, obniżenia wysokości świadczeń i podstaw ich obliczenia, podwyższenia minimalnego wieku ubezpieczenia, przedłużenia okresu obowiązkowego zatrudnienia, oraz okresu „wyczekiwania“, obostrzenia kontroli, zredukowania kosztów administracyjnych i t. p. Wnioski, o których mowa, zostały w przeważającej części następnie uwzględnione przez ciała ustawodawcze w uchwalonej ustawie.

Na specjalne uwzględnienie zasługują prace Izby w dziedzinie społeczno-rządowej akcji zwalczania bezrobocia. Przedstawiciele Izby brali czynny udział w pracach Wojewódzkiego Komitetu do Spraw Bezrobocia od chwili jego powstania, oraz w pracach różnych organów wspomnianego Komitetu, w związku z czem Izba musiała podjąć się opracowania szeregu memoriałów i sprawozdań dla władz centralnych. Wychodząc z założenia, że zagadnienie bezrobocia dotyczy nie tylko samych bezrobotnych, ale i warsztatów pracy, Izba P.-H. w Wilnie uważała za stosowne poprzeć materialnie Komitet, oraz spopularyzować hasła Komitetu wśród sfer przemysłowo-handlowych, rozsyłając odpowiednie odezwy i instrukcje.

Bezpośredni związek z akcją zwalczania bezrobocia miały ustawowe posunięcia Rządu celem uzyskania generalnych pełnomocnictw w dziedzinie normowania czasu pracy w przemyśle oraz pracy młodocianych i kobiet. Poprawki, zgłoszone przez Izbę Wileńską do odpowiednich projektów ustaw, opinjowanych przez samorząd gospodarczy już w chwili dyskutowania projektu w Sejmie, zostały przyjęte przez Związek Izb, a następnie, w znacznej części uwzględnione przez ciała ustawodawcze.

Z innych bieżących prac w okresie sprawozdawczym wymienić należy sporządzenie dla Min. Sprawiedliwości listy ławników dla Sądów Pracy w Wilnie i w Białymstoku.

Poza tem, jak i w latach poprzednich, poza działalnością interwencyjną, wysiłki Izby w dziedzinie polityki socjalnej zmierzały do złagodzenia wymogów ustawowych, do odroczenia, względnie stopniowego wprowadzenia ustaw, do uwzględnienia warunków lokalnych, wreszcie — do należytej interpretacji obowiązujących w tej dziedzinie przepisów.

SPRAWY KOMUNIKACYJNE.

Jak i poprzednio zasadniczy kierunek prac Izby w dziedzinie spraw komunikacyjnych kształtował się pod wpływem przeświadczenia o konieczności specjalnego uwzględnienia w polityce komunikacyjnej Państwa wyjątkowo niepomyślnych warunków polityczno-gospodarczych okręgu Izby, celem zrównoważenia i zneutralizowania ich zabójczego działania na miejscowe życie gospodarcze.

Domagając się słusznego uwzględnienia interesów swego okręgu w dziedzinie państwowych inwestycji drogowych, Izba wystąpiła w roku sprawozdawczym w sprawie przyspieszenia tempa budowy kolei Woropajewo—Druja oraz interpelowała odnośnie władze w sprawie nieuwzględnienia potrzeb drogowych Województw Wschodnich w programie najpilniejszych robót, które miały być wykonane na rachunek pierwszych wpływów Państwowego Funduszu Drogowego.

W pracach Izby z dziedziny komunikacyjnej w największym stopniu partycypowały sprawy taryfowo-kolejowe, które znowuż najczęściej dotyczyły dominujących na terenie Izby dziedzin gospodarczych — drzewnictwa oraz przemysłów, opartych na drzewie jako podstawowym surowcu; przegląd tych prac umieszczony został w części niniejszego sprawozdania, poświęconej pracom Izby w sprawach drzewnych. Z innych kwestyj wymienić należy przede wszystkim starania o prolongatę ulg regionalnych, przyznanych okręgowi Izby w t. zw. taryfach aneksowych, ustalanych na roczne okresy czasu. Izbie udało się z okazji rewizji tych taryf w końcu roku 1931 utrzymać w całości stan posiadania na rok 1932-gi. Z prac Izby w sprawach taryfowo-kolejowych, dotyczących innych gałęzi gospodarczych prócz drewna, odnotować należy: wystąpienia Izby w sprawie interesujących gospodarkę jej okręgu taryf zbożowo-mącz-

nych, wyjednanie obniżenia taryfy na przewóz waty ze szmat szarpanych, wyrabianej przez szereg fabryk białostockich, wyjednanie obniżenia taryfy dla eksportu mizdry garbarskiej, uzyskanie niektórych ulg na przewóz surowców przemysłu olejarskiego, spowodowanie włączenia szeregu stacyj z okręgu Izby do niektórych taryf ulgowych, jak również do pewnych taryf związkowych i t. p.

Z innych spraw komunikacyjnych wymienić należy następujące:

1) Izba zajmowała się projektem reformy taryfy drobnicowej oraz udzieliła w tej sprawie opinii Związkowi Izb, jako też przedstawicielowi Ministerstwa Komunikacji — na konferencji, odbytej w Wileńskiej Dyrekcji Kolejowej; w okresie sprawozdawczym sprawa ta nie została definitywnie zakończona;

2) Izba udzieliła Wileńskiej Dyrekcji Kolejowej opinii w sprawie uproszczenia formalności, związanych z ekspedycją przesyłek towarowych i ekspresowych;

3) Izba wystąpiła z postulatem cofnięcia zarządzonego przez Ministerstwo Komunikacji podwyższenia opłat za podstawianie wagonów na bocznice przy stacji Wilno;

4) Izba zbadała przyczyny powodujące kierowanie zamorskiego eksportu lnu z Województw Północno-Wschodnich nie przez porty polskie, lecz przez Rygę; udzieliła w tej sprawie informacji Polsko-Brytyjskiemu Towarzystwu Okrętowemu oraz wskazała środki, któreby mogły zmienić ten stan rzeczy;

5) udzieliła Wileńskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu opinii co do projektu Dyrekcji Ceł w sprawie obostrzenia formalności, związanych ze spławem drzewa po Dźwinie na odcinku pomiędzy Dżisną a Drują.

Wreszcie, Izba udzieliła szeregu informacji zainteresowanym firmom co do kosztów transportu kolejowego i morskiego.

Przedstawiciele Izby brali czynny udział w pracach Państwowej Rady Kolejowej, szczególnie zaś jej Komitetu Taryfowego, jak również w pracach Wileńskiej Dyrekcyjnej Rady Kolejowej oraz wydzielonej przez tę Radę Komisji Taryfowej.

SPRAWY PRAWNE.

Ze spraw opiniodawczych prawnych o charakterze ogólnym wymienić należy prace nad projektem nowego Kodeksu Karnego (rozdziały „przestępstwa przeciwko mieniu“ i „przestępstwa przeciw-

ko wierzycielom“). Punktem wyjścia były uwagi do projektu Kodeksu Karnego, sporządzone z ramienia Izby P.-H. w Wilnie przez prof. Wróblewskiego — w toku wszak prac międzyizbowych uwagi te zostały uzupełnione i zmodyfikowane. Odpowiedni memoriał, przesłany przez Związek Izb do Min. Sprawiedliwości uwzględnił szereg momentów, uzasadnionych obszerniej przez Izbę Wileńską w opracowanej w tej mierze opinii. Ważniejsze wytyczne opinii sprowadzają się do zwięzienia pojęcia przestępstwa „oszustwa“ i wykupienia strony podstępного działania, do zwięzienia również pojęcia przestępstw przeciwko wierzycielom do tych wypadków, kiedy istotnie zachodzi krzywda wierzycieli (projekt przewidywał możność ściągania w drodze karnej bardzo problematycznych wypadków rzekomego „zamiaru krzywdzenia wierzycieli“), wreszcie — do wyeliminowania, względnie zredukowania wypadków karalności przestępstw, związanych z obowiązkiem prowadzenia ksiąg handlowych.

Z innych prac o charakterze ogólnym wymienić należy prace nad projektem nowego prawa egzekucyjnego Komisji Kodyfikacyjnej. Projekt ten, wzorowany na normach prawa austriackiego, został uzupełniony przepisami, ustalającymi nadzór sędziów nad komornikami. Również środki prawne zostały uzupełnione dodatkową instytucją „Zarządu Egzekucyjnego“ (oddanie w zarząd rzeczy, przynoszących dochody). Poza tem Izba wypowiedziała się przeciwko zasadzie ustalenia pierwszeństwa przy podziale sum, uzyskanych przy licytacji ruchomości, — w zależności od pierwszeństwa zajęcia, uzasadniając konieczność zachowania proporcjonalnego podziału. Ponadto Izba wypowiedziała się również przeciwko wprowadzeniu przysięgi manifestacyjnej oraz przeciwko zasadzie, uprawniającej do subhastacji nieruchomości tylko tych wierzycieli hipotecznych, których wierzytelności mieszczą się w cenie szacunku nieruchomości.

Z innych spraw prawnych, poza własnymi sprawami Izby, wymienić należy — uruchomienie Sądu Arbitrów, opinjowanie podań w sprawie nadzorów sądowych, oraz interwencje, związane z poszukiwaniem przez różne firmy krajowe i zagraniczne swych należności.

SPRAWY OŚWIATY ZAWODOWEJ.

W dziedzinie oświaty zawodowej, działalność Izby miała wciąż jeszcze raczej charakter przygotowawczy. Zbieranie niezbędnych materiałów w dziedzinie szkolnictwa zawodowego napotykało na szereg trudności nie tylko wobec niewyraźnych przepisów co do obowią-

zku udzielania przez władze szkolne niezbędnych Izbom informacji, lecz również wobec nie zawsze przychylnego ustosunkowania się Kuratorów niektórych okręgów szkolnych. W okresie sprawozdawczym nastąpiło jednak celowe, z punktu widzenia organizacyjnego, rozgraniczenie sfer zainteresowania w dziedzinie szkolnictwa zawodowego pomiędzy Izbami Rzemieślniczymi, które zaopiekowały się szkołami rzemieślniczymi, a Izbą Przemysłowo-Handlową, która ogranicza swą ingerencję do szkół handlowych oraz przemysłowych, względnie — przemysłowo-rzemieślniczych. Prace przygotowawcze, poza materiałem dotyczącym samych szkół, obejmowały również przyszłe zamierzenia w kierunku organizacji zjazdu działaczy w dziedzinie oświecenia zawodowego, organizacji odczytów na tematy ekonomiczne, konkursów na prace naukowe, stypendjów i t. p.

Biblioteka.

W okresie sprawozdawczym księgozbiór Izby powiększył się o 731 woluminów, sięgając cyfry 2.764 woluminów przy 1.953 pozycjach inwentarzowych. Dział czasopism prenumerował 127 sztuk perjodyków. Jednocześnie zakończone zostały prace nad katalogami biblioteki (alfabetycznym autorskim, alfabetycznym podług tytułów i przedmiotowym).

SPRAWY OBROTU TOWAROWEGO.

Sprawy drzewne *),

Z uwagi na znaczenie, jakie posiada przemysł i handel drzewny dla reprezentowanego przez Izbę okręgu, prace Izby w tej dziedzinie prowadzone były na skalę bardzo szeroką, wykraczającą niejednokrotnie swym zasięgiem także i poza obręb spraw ściśle regionalnych.

Z działalności Izby, zmierzającej do udoskonalenia aparatu handlowego drzewnictwa jej okręgu, na pierwsze miejsce wybijają się prace nad organizacją eksportu. Kwestja ta, postawiona na porządek dzienny przez czynniki rządowe, stała się bardzo aktualną na początku roku sprawozdawczego w związku z omawianiami wówczas

*) Ze względu na specjalne znaczenie drzewnictwa dla gospodarki okręgu Izby, co znajduje swój wyraz w działalności Izby i w organizacji jej prac w tym zakresie (specjalny dział drzewny biura Izby) — sprawy drzewne potraktowano w tym rozdziale nieco szerzej, niż inne, obejmując także dotyczące drzewnictwa zagadnienia z dziedziny taryfowej, polityki socjalnej, oświaty zawodowej i t. d.

projektami wyrównania naruszonej równowagi pomiędzy popytem, a podażą drzewa na międzynarodowym rynku drzewnym w drodze porozumienia krajów eksportowych, przyczem konieczną przesłanką do wzięcia udziału w tego rodzaju porozumieniu było posiadanie przez przemysł i handel drzewny umawiającego się kraju odpowiedniej organizacji, zdolnej do reprezentowania jego interesów i zobowiązywania się w jego imieniu. W okresie kształtowania się poglądów co do celowości powołania do życia tego rodzaju organizacji w Polsce oraz co do jej ustroju i form, Izba starała się ułatwić zainteresowanym sferom drzewnym swego okręgu wyjaśnienie i skonsolidowanie ich opinii w tej kwestji oraz oddziaływanie na stanowisko w tej sprawie całego drzewnictwa polskiego, jak również czynników rządowych. W tym celu kilkakrotnie sprawa ta była omawiana na terenie Izby; jednocześnie przedstawiciele Izby łącznie z przedstawicielami miejscowych organizacji drzewnych delegowani byli na decydujące w tych sprawach konferencje w Państwowym Instytucie Eksportowym oraz w Radzie Naczelnej Związków Drzewnych. W rezultacie kwestje ustroju oraz zakresu działalności organizacji eksportowo-drzewnej ustalone zostały w myśl dezyderatów sfer drzewnych, uzgodnionych z opinią czynników rządowych. W tymże okresie Izba za inicjatywą miejscowych organizacji drzewnych oraz przy życzliwym poparciu władz centralnych prowadziła akcję w celu powołania do życia regionalnej organizacji eksporterów papierówki. Zainicjowana organizacja regionalna weszła następnie jako część składowa do systemu organizacji ogólnopolskiej. W toku prac przygotowawczych do powstania ogólnopolskiej organizacji eksportowo-drzewnej, Izba występowała w charakterze medjatora, pomiędzy działającymi na jej terenie organizacjami w sporach, wynikłych na tle terytorjalnego rozgraniczenia sfery ich kompetencji.

Gdy projekt organizacji był już ostatecznie ustalony i zaakceptowany przez wszystkie zainteresowane czynniki, Izba wzięła energiczny udział w napełnieniu go żywą treścią. Pragnąc zaznajomić szerokie sfery zainteresowanych przemysłowców i eksporterów drzewnych z formą, celem i programem działalności organizacji eksportowej Izba zwołała na dzień 3-go sierpnia zjazd, na który zaproszeni zostali wszyscy przemysłowcy i eksporterzy drzewni z okręgu Izby. Na zjeździe wygłoszone zostały odpowiednie referaty informacyjne. Zjazd ułatwił organizacjom zawodowo-drzewnym powołanie do życia przewidywanych w projekcie regionalnych organizacji drzewnych,

z którymi też od czasu ich powstania Izba utrzymuje stały kontakt, jakoteż przyczynił się do spopularyzowania prac Izby w zakresie drzewnictwa i zacieśnienia stosunków Izby ze sferami drzewnymi jej okręgu.

Do podjętych przez Izbę prac z dziedziny usprawnienia handlu drzewnego należy praca nad ustaleniem zwyczajów handlowych drzewnych. Praca ta prowadzona jest według zaakceptowanego przez Komisję Drzewną programu w specjalnej Podkomisji Uzansowej, wydzielonej przez tą Komisję i ma na celu narazie ustalenie części ogólnej zwyczajów. Jako referent występował w podkomisji zaprzysiężony rzeczoznawca do spraw przemysłu i handlu drzewnego inż. G. Guchman, jako koreferent — inż. M. Stuczyński.

Do tejże dziedziny działalności Izby należy ustanowienie przy Izbie zaprzysiężonych rzeczoznawców do spraw przemysłu i handlu drzewnego. Pomimo stosunkowo krótkiego istnienia instytucja ta zdołała już wykazać swoją żywotność i cieszy się coraz większą popularnością u władz, sądów, oraz sfer gospodarczych, które coraz częściej zwracają się do niej w sprawach wymagających fachowej i wiarogodnej opinii oraz porady.

W ciągu całego roku sprawozdawczego były przez Izbę prowadzone systematycznie w odstępach miesięcznych notowania cen materiałów drzewnych.

Niemniej różnorodną i intensywną była działalność Izby, polegająca głównie na usiłowaniach oddziaływania na państwową politykę drzewną. W sprawie ogólnego kierunku i zasad wspomnianej polityki zgłoszona została przez Izbę na konferencji drzewnej w Ministerstwie Przemysłu i Handlu dn. 15.XII. r. ub. rezolucja ogólna, która została przez konferencję zaakceptowana. Na tejże konferencji wygłosili przedstawiciele Izby referaty w sprawach polityki celnej, taryfowej, spławu drewna po Niemnie, oraz w sprawie rynku wewnętrznego dla drewna. Z poszczególnych kwestyj z tej dziedziny specjalną uwagę poświęciła Izba zagadnieniu pogłębienia dla zbytu drewna rynku wewnętrznego, wychodząc z założenia, że wykorzystanie zaniedbanych możliwości na tym rynku może przynieść pewne załagodzenie skutków katastrofalnego skurczenia się możliwości eksportowych. Idąc w tym kierunku, Izba sprecyzowała i uzasadniła szereg postulatów zmierzających do rozwinięcia w kraju na szerszą skalę budownictwa mieszkaniowego z drewna. Izba zwróciła uwagę na zaniedbaną dziedzinę zastosowania drewna w postaci kostki drze-

wnej dla budowy jezdni, oraz rozwinęła akcję propagandową na rzecz tego artykułu, zwłaszcza w związku z zamierzonymi inwestycjami brukarskimi w m. Wilnie, zbierając w tej sprawie w drodze ankiety, rozpisanej do zarządów większych miast europejskich, cenne materiały, opracowane następnie w postaci referatu przez rzeczoznawcę do spraw drzewnych p. inż. G. Guchmana. Jednocześnie Izba zbierała materiały o zastosowaniu drzewa, przetwarzanego w specjalnych generatorach w gaz drzewny, jako materiału pędnego dla samochodów ciężarowych i autobusów. Wreszcie Izba domagała się zwiększenia zakupów drzewa przez instytucje i przedsiębiorstwa państwowe i w pierwszym rządzie przez P. K. P. Rezultaty tej akcji dały się wyraźnie odczuć w następnym roku kalendarzowym.

W dziedzinie polityki celnej i traktatowej w pierwszym rządzie wymienić należy kwestję ceł wywozowych na drzewo. Pogląd swój na kwestję cła wywozowego na olszę Izba ustaliła na podstawie wyników ankiety, rozpisanej do fabrykantów dykt oraz eksporterów drzewa olszowego; na podstawie powyższego materiału oraz dyskusji, przeprowadzonej na Komisji Drzewnej, Izba zgłosiła wniosek o ustalenie cła wywozowego w wysokości 1,50 zł. za 100 kg. (zamiast 2,50 zł. w poprzednim roku), przyczem wniosek ten został przez Rząd zaakceptowany; również zaakceptowany został dezyderat Izby co do ustabilizowania cła wywozowego w wysokości 0,20 zł. za 100 kg. na osikę, eksportowaną do krajów konwencyjnych; wreszcie wniosek Izby co do liberalnego traktowania podań o zastosowanie cła zniżonego przy eksporcie kłód tartacznych do krajów niekonwencyjnych, jak wykazały wyniki załatwiania tych podań, znalazł niemal całkowite zastosowanie. Pozatem Izba udzieliła opinii Związkowi Izb co do projektu nowej taryfy celnej w części dotyczącej drzewa. W związku z pracami nad projektem nowej taryfy celnej, Izba wystąpiła przeciwko podwyższeniu cła przywozowego na materiały klejowe, używane przez krajowy przemysł dyktowy (albumina, kazeina); ponadto Izba poparła szereg podań wspomnianych fabryk o zwolnienie od cła albuminy i kazeiny w myśl przepisów o obrocie uszlachetniającym.

Izba zgłosiła szereg postulatów do traktatów handlowych z różnymi krajami (Włochy, Węgry, Jugosławja, Turcja), dotyczących stawki celnej dla dykt polskich, występowała do odnośnych władz w sprawie cła austriackiego na dykty oraz zwracała się do Poselstwa Polskiego w Argentynie w sprawie praktyki cienia dykt polskich

przez argentyńskie władze celne. Wreszcie Izba interwenjowała w sprawie nieodpowiedniego kwalifikowania przez władze celne importowanej do Polski tektury oraz w sprawie cienia sprowadzanych z zagranicy przez tekturownie wileńskie niektórych perjodycznie zużywających się części ich urządzenia technicznego.

W dziedzinie taryf kolejowych na przewóz drzewa Izba wysuwała wobec czynników miarodajnych tudzież uzasadniła konieczność nadania akcji zniżki taryf eksportowych charakteru wyraźnego premjowania, w związku z przewrotem na rynkach, spowodowanym spadkiem szeregu walut oraz kurczeniem się eksportu z przyczyn natury kalkulacyjnej. Izba domagała się pełnego przyznania wszystkim miejscowościom jej okręgu 20% zniżki dla eksportu materiałów tartych, udzielonej w zasadzie organizacjom eksportowo-drzewnym, lecz ograniczonej w swej działalności do odległości, na których tak zredukowane taryfy nie przekraczają kwoty 2 gr. od tonnokilometra. Izba wyjednała obniżenie taryfy dla eksportu przez Gdańsk dykt oraz słupów większych wymiarów (do przewodów elektrycznych), a także prolongowanie na rok 1932-gi działania taryfy ulgowej dla dowozu surowca do tartaków w okręgu Wileńskiej Dyrekcji Kolejowej. Izbie udało się wyjednać odnowienie, coprawda w nieco szczuplejszych rozmiarach, skasowanej w ciągu roku sprawozdawczego taryfy na przewóz tektury, nadawanej na stacjach woj. wileńskiego i nowogródzkiego, przy których znajdują się tekturownie oraz następnie prolongowanie ważności tej taryfy na rok 1932-gi. Ponadto Izba występowała w sprawie przyznania dla eksportu papierówki osikowej tychże ulg, które zostały poprzednio udzielone dla przewozów eksportowych papierówki świerkowej i jodłowej. Starania te uwieńczone zostały powodzeniem już w następnym roku kalendarzowym. Wreszcie Izba czyniła starania o obniżenie opłat dzierżawnych za składy kolejowe.

Z wystąpień Izby w sprawach polityki komunikacyjnej, posiadających znaczenie pierwszorzędne dla drzewnictwa okręgu Izby, wymienić należy domaganie się zezwolenia na wywóz papierówki spławem po Niemnie. Izba zwracała uwagę na zmianę stosunków gospodarczych, które kwestję tę czynią szczególnie aktualną i prosiła o uwzględnienie tych motywów przy ustalaniu zasadniczego stanowiska w tej sprawie.

Przedmiotem prac Izby była również polityka przedsiębiorstw państwowych oraz monopoli, posiadających większe znaczenie dla

gospodarki drzewnej. Pod adresem Lasów Państwowych Izba skierowała postulat większego, niż dotąd liczenia się z interesami miejscowego przemysłu drzewnego; postulat ten uzasadniony został między innymi w specjalnym rozdziale, poświęconym polityce Lasów Państwowych memoriału, złożonego Prezydentowi Rzeczypospolitej. Izba interwenjowała w sprawie podziału dostaw podkładów i innych materiałów drzewnych między Lasami Państwowymi i prywatnym handlem i przemysłem drzewnym. W związku ze zmianą obowiązującej dotąd ustawy o państwowym monopolu zapalczanym, jako też warunków umowy ze spółką, dzierżawiącą wspomniany monopol, Izba wystąpiła do odnośnych władz z obszernym memoriałem, w którym zwracała uwagę na szkodliwe, jej zdaniem, następstwa projektowanych zmian dla drzewnictwa oraz całego życia gospodarczego jej okręgu, wysuwając postulat rekompensaty w drodze specjalnego uwzględnienia potrzeb tego okręgu przy repartycji sum, pochodzących z uzyskanej przy tem pożyczki zagranicznej.

W dziedzinie ubezpieczeń społecznych, Izba zgłosiła do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej dezyderat o nieegzekwowanie od przedsiębiorstw przemysłu drzewnego w Województwach Wschodnich spornych należności na rzecz Zakładu Ubezpieczeń od Wypadków, w szczególności zaś zakwestjonowanych należności za t. zw. „wozaków“, którzy w myśl wyroku Najwyższego Trybunału Administracyjnego wogóle nie podlegają ubezpieczeniu; wniosek ten w części, dotyczącej „wozaków“ został przez Ministerstwo uwzględniony. Pragnąc umożliwić korzystanie z dobrodziejstw wspomnianego wyroku firmom, które nie złożyły w ustawowym terminie odwołań, Izba zainicjowała zasadniczą sprawę tego rodzaju. Izba zbierała materiały w sprawie mającej nastąpić okresowej rewizji taryfy Zakładu oraz czyniła starania w celu zapewnienia sobie możliwości wzięcia bezpośredniego udziału w związanych z tą rewizją pracach i naradach.

Izba podjęła szereg prac, związanych z akcją Wileńskiego Wojewódzkiego Komitetu do Spraw Bezrobocia w dziedzinie zwalczania bezrobocia w przemyśle drzewnym.

Oceniając znaczenie wykształcenia zawodowego dla podniesienia poziomu pracy, Izba współdziałała z istniejącymi na jej terenie szkołami zawodowymi drzewnymi i ogólnotechnicznymi, starając się o zbliżenie uczniów tych szkół do miejscowego przemysłu drzewnego;

149234

w tym celu, między innemi, Izba ułatwiała im uzyskiwanie praktyk w zakładach przemysłowo-drzewnych swego okręgu. Ponadto Izba opracowała odpowiedź na ankietę Ministerstwa Rolnictwa w sprawie szkolnictwa zawodowego w dziedzinie przemysłu i handlu drzewnego oraz w sprawie propagandy racjonalnych urządzeń technicznych w przemyśle drzewnym.

Należy również wspomnieć o staraniach Izby o rozpowszechnienie na jej terenie wiadomości, dotyczących przemysłu drzewnego zagranicznego; tak w Izbie wygłoszony był referat o przemyśle drzewnym rosyjskim oraz demonstrowany był z odpowiedniami wyjaśnieniami film, ilustrujący pracę przemysłu drzewnego amerykańskiego.

Pracę swoją w dziedzinie spraw drzewnych Izba prowadziła w bliskim kontakcie tak z kompetentnemi czynnikami rządowemi, jak też z przedstawicielstwem gospodarki drzewnej, przytem współpracę ze sferami drzewnymi Izba realizowała tak na terenie Komisji Drzewnej Izby, jak też w drodze zacieśnienia swych stosunków z Radą Naczelną Związków Drzewnych w Polsce oraz jej właściwemi placówkami regionalnemi.

Sprawy Lniarskie.

Szczególną uwagę Izba poświęcała w okresie sprawozdawczym sprawom lniarskim. Po ukończeniu zapoczątkowanych jeszcze w r. 1930 prac profesora Bratkowskiego, polegających na przedstawieniu wytycznych zagadnienia polityki lniarskiej oraz kwestji prawidłowej produkcji i standaryzacji lnu, poddano odnośne referaty pod obrady Komisji Lniarskiej i Produktów Rolnictwa, która w porozumieniu ze sferami zainteresowanemi zastanawiała się nad sformułowaniami w nich wnioskami. Latem r. ub. Izba zaproszona została przez Biuro Ekonomiczne Prezydium Rady Ministrów do wzięcia udziału w pracach, poświęconych polityce lniarskiej. Na życzenie Ministerstwa Przemysłu i Handlu Izba przedstawiła obszerny i szczegółowy referat o handlu lnem, uzupełniony później szeregiem dodatkowych prac z tejże dziedziny i brała za pośrednictwem swego przedstawiciela czynny udział w specjalnie zwoływanych konferencjach lniarskich w Biurze Ekonomicznem, względnie w Min. Przemysłu i Handlu.

W związku z uchwałami, powziętymi na tych konferencjach na wniosek Izby Wileńskiej, Izba podjęła prace zdążające do organizacji handlu lnem. Wysunęły się tutaj na czoło zagadnienia: uruchomienia

Giełdy Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej (o której jest mowa w innym miejscu sprawozdania) i koncentracji handlu lnu. Początkowo aktualna koncepcja stworzenia centralnej organizacji handlowej napotkała jednakże później na sprzeciw ze strony sfer zainteresowanych, natomiast sfery te przychylnie ustosunkowały się do projektu regionalnego związku fachowego handlujących lnu, który, będąc wyposażony w pewną egzekutywę, miałby za zadanie starać się o podniesienie poziomu fachowego i przestrzeganie zasad etyki kupieckiej przez handlujących. Po opracowaniu projektu powyższego Związku, Izba przystąpiła do uzgodnienia go z reprezentantami poszczególnych grup zainteresowanych oraz z czynnikami rządowymi. Końcowe prace organizacyjne są jeszcze w toku. Według wszelkiego prawdopodobieństwa Związek przystąpi do realnej pracy już z początkiem sezonu lniarskiego 1932/33.

W trosce o renomę lnu polskiego na rynkach zagranicznych, Izba przeprowadziła ankietę wśród jego odbiorców zagranicznych. Zestawienie wyników ankiety wywołało znaczne zainteresowanie w odnośnych kołach i wymianę zdań na łamach prasy. Izba zwróciła odpowiednią uwagę na stwierdzone tą drogą braki eksportu lnu i zamierza utrzymywać również nadal ścisły kontakt z rynkami odbiorczymi lnu polskiego, aby stale być poinformowaną o warunkach jego zbytu.

Poza tem Izba przedsięwzięła z własnej inicjatywy prace nad ustaleniem stopnia zanieczyszczenia paździerzą poszczególnych rodzajów i gatunków lnu eksportowego i zebrała w ten sposób obfity materiał, oparty na badaniach laboratoryjnych, na którym można będzie oprzeć zarówno obecny system reglamentacji eksportu, jak i badania nad wydajnością lnu polskiego.

Równolegle z pracami, związanymi z eksportem lnu, Izba zajmowała się również kwestją pogłębienia rynku dla zbytu wyrobów lnianych w kraju. W szczególności odnośna akcja, zapoczątkowana po wyżej przedstawionych naradach w Biurze Ekonomicznym Rady Ministrów zmierzała do zwiększenia konsumpcji lnu w instytucjach i urzędach wojskowych, rządowych i samorządowych przez zastąpienie szeregu artykułów, produkowanych dotychczas z bawełny lub juty, odpowiednimi wyrobami lnianymi. W myśl tych zasad zorganizowane zostały na całym terenie okręgu Izby na szerszą skalę zakupy wiejskich wyrobów lnianych, których zbył już w ostatnich miesiącach roku sprawozdawczego wielokrotnie się zwiększył w porównaniu ze stanem dotychczasowym, wykazując na przyszłość dalszą wyraźną tendencję wzrostową.

Przy opinjowaniu projektu nowej taryfy celnej, Izba występowała za koniecznością zahamowania niepożądanego importu lnu i konopi przez ustalenie na nie cła prohibicyjnego oraz za wprowadzeniem na inne surowce włókniste, jak juta, konopie — sisal i t. p. (oprócz bawełny) cła przywozowego w wysokości, umożliwiającej droższym surowcom krajowym współzawodnictwo z nimi. Wnioski Izby zostały w dużej mierze uwzględnione zarówno w ostatecznym projekcie nowej taryfy, jako też już przy doraźnej administracyjnej podwyżce ceł na artykuły włókniste, dokonanej w grudniu r. 1931.

We wszystkich swoich wystąpieniach w dziedzinie lniarskiej, Izba dążyła w interesie samej sprawy do uzgodnienia poglądów czynników zainteresowanych już na terenie Wilna, co też spowodowało w okresie sprawozdawczym ustalenie jednolitej opinii w szeregu podstawowych kwestyj.

W dalszym ciągu Izba prowadziła kontrolę premjowanego eksportu lnu, przyczem z nastąpieniem sezonu jesiennego zaangażowano do czynności kontrolnych dodatkowego rzeczoznawcę, ze względu na wzmożony wywóz we wspomnianym okresie. Równocześnie uruchomiono także instytucję nadkontroli eksportu lnu, w celu usprawnienia czynności inspektorów izbowych. W okresie sprawozdawczym Izba skontrolowała 3.352 tonn lnu i wydała 452 zaświadczeń, uprawniających do zwrotu cła.

Sprawy olejarskie.

W okresie sprawozdawczym na skutek odpowiednich starań Izby, skreślone zostało ostatecznie cło wywozowe na makuchy lniane i rzepakowe, obowiązujące w okresie od dnia 1 grudnia do dnia 1 czerwca, co zapewniło przemysłowi olejarskiemu możliwość nieprzerwanego eksportu makuchów.

W związku z pracami nad nową taryfą celną Izba wystąpiła za zwolnieniem od cła siemienia lnianego, przywożonego w okresie od dnia 1. IV. do dnia 1. IX., gdyż olejarnie muszą w tym okresie z konieczności zaopatrywać się w siemię zagraniczne, wobec braku na rynku siemienia krajowego. Równocześnie Izba, w interesie olejarni swego okręgu, produkujących olej słonecznikowy, zgłosiła odpowiednie wnioski celem zapewnienia im tychże warunków celnych, które miałyby olejarnie, przetwarzające soję.

Sprawy eksportu jaj i drobiu.

Od dnia 1-go lutego 1931 r. Izba rozpoczęła samodzielnie kontrolę eksportu jaj z jej okręgu, powierzoną dotychczas Izbie P.-H. w Lublinie. Przeprowadzone przez Izbę inspekcje terenu (w ogólnej ilości 69) wskazały na możliwości zwiększenia zarówno produkcji, jak i wywozu jaj zagranicę. Akcja Izby w kierunku poparcia odnośnej inicjatywy przyczyniła się do powstania nowych składów przerobczych i wzrostu eksportu podczas sezonu. W związku z zarzutami odbiorców zagranicznych, skierowanymi przeciwko eksporterom jaj z okręgów innych Izb, Izba przedsięwzięła odpowiednie kroki, celem zapobieżenia podobnym wypadkom na swym terenie. W końcu okresu sprawozdawczego Izba wzięła czynny udział w zorganizowanej przez Związek Izb granicznej kontroli jaj, delegując na nią swego inspektora jajczarskiego. W ciągu r. 1931 Izba wydała eksporterom ze swego okręgu 314 zaświadczeń na bezcłowy wywóz 2.026 tonn jaj.

W myśl przepisów o bezcłowym wywozie gęsi zagranicę Izba zbadała kwalifikacje 5 eksporterów z jej okręgu i przychylnie zaopiniowała ich podania, biorąc przytem czynny udział w pracach Związku Izb nad sprawami eksportu drobiu.

Sprawy włókiennicze.

Działalność Izby na odcinku przemysłu włókienniczego koncentrowała się przede wszystkim na sprawach związanych z eksportem konfekcji, który w okresie sprawozdawczym doszedł do bardzo poważnych rozmiarów. Dotychczasowy system zwrotu cła przy wywozie gotowych wyrobów włókienniczych, a w szczególności odzieży, poddany został w drugiej połowie r. 1931 gruntownej rewizji, zmierzającej do zróżniczkowania stawek na poszczególne rodzaje wyrobów w zależności od ich gatunku i wartości. Ze względu na charakter stwierdzonych nadużyć w ramach systemu dotychczasowego, rewizja stawek polegała przede wszystkim na ustaleniu słusznej maksymalnej wagi płaszczy i odzieży w kompletach ubraniowych, lub oddzielnych sztukach. W odnośnych naradach i konferencjach, zwołanych przez czynniki rządowe i branżowe, Izba reprezentowała interesy włókiennictwa białostockiego, produkującego, jak wiadomo, znacznie cięższe tkaniny, niż inne ośrodki przemysłu włókienniczego, przyczem Izba dążyła do zabezpieczenia mu należytego poziomu zwrotu cła. W tymże okresie Izba poczyniła ponowne starania w celu

uzyskania dla swojej Ekspozytury w Białymstoku prawa wystawiania zaświadczeń wywozowych na wyroby włókiennicze, jednakże akcja Izby narazie nie odniosła należytego skutku. Stosownie do brzmienia nowych zarządzeń w sprawie zwrotu cła oraz obwieszczenia, ogłoszonego w „Monitorze Polskim“ Nr. 299 z 1931 r., poz. 395 (Dz. U. R. P. Nr. 111 z r. 1931, poz. 870) Izba objęła z początkiem r. 1932 kontrolę nad eksportem wyrobów włókienniczych z okręgu białostockiego.

Po zlikwidowaniu się Związku Wielkiego Przemysłu w Białymstoku, będącego jedyną organizacją tamtejszego przemysłu włókienniczego, Izba czynnie współpracowała nad powołaniem do życia nowego zrzeszenia. W drugiej połowie roku sprawozdawczego powstał też „Związek Przemysłowców w Białymstoku“, obejmujący najpoważniejsze placówki przemysłowe okręgu białostockiego. Przemysł włókienniczy zorganizował się w nowym zrzeszeniu w dwóch grupach, jako: przedsiębiorstwa i wykończalnie.

Z chwilą powstania Związku Przemysłowców, Izba powierzyła mu czasowo pełnienie niektórych czynności swojej przyszłej Ekspozytury w Białymstoku.

Sprawy garbarskie i przemysłu skórzanego.

Przy współudziale i poparciu Izby zorganizowane zostało Zrzeszenie Przemysłowców Garbarzy Ziemi Północno-Wschodnich w Wilnie. W ten sposób przemysł garbarski, posiadający poważne znaczenie dla gospodarki okręgu Izby uzyskał wreszcie konieczną regionalną reprezentację swych interesów. Potrzeba tej organizacji szczególnie wyraźną stała się już w r. 1932 w związku z reglamentacją przywozu zagranicznego surowca garbarskiego.

W myśl postulatów przemysłu garbarskiego, Izba poczyniła starania, aby władze administracyjne II-ej instancji zostały upoważnione do wydawania zezwoleń o charakterze weterynaryjnym na przywóz skór z zagranicy.

Stałej opieki i kontroli Izby wymagała również praca zorganizowanej dzięki jej staraniom jeszcze w r. 1930 spółdzielni eksportowej rękawiczników wileńskich „Kazanwil“, gdyż nieporozumienia wewnętrzne i z odbiorcami zagranicznymi, zagrażały nieraz rozwijającemu się naogół pomyślnie eksportowi rękawiczek do Anglii, który rokował przytem znaczne możliwości dalszego rozwoju. Niestety, znane wypadki polityczno - gospodarcze na terenie Anglii wpłynęły nader ujemnie także na import rękawiczek wileńskich.

W związku z tem zapoczątkowano w ostatnich miesiącach r. 1931 nowe prace, mające na celu zbadanie możliwości zbytu wyrobów ręka-
wicznich na innych rynkach zagranicznych, a przede wszystkim
w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i w państwach skandy-
nawskich.

Przetwory mięsne.

Zainicjowano prace nad stworzeniem organizacji producentów
wędlin, mającej na celu prowadzenie eksportu wędlin wileńskich.

Eksport sierści i szczeciny.

Izba nadal prowadziła kontrolę eksportu sierści i szczeciny ze
swego okręgu, przyczem wydała w ciągu roku sprawozdawczego 62
zaświadczenia, uprawniające do bezcłowego wywozu 156.415 kg. sier-
ści i 14.898 kg. szczeciny.

OGÓLNE SPRAWY OBROTU TOWAROWEGO.

Opinowanie ustaw i rozporządzeń.

Izba zaopiniowała szereg projektów ustaw i rozporządzeń z dzie-
dziny obrotu towarowego, z których ważniejszymi były projekty:

1) ramowej ustawy standaryzacyjnej (wypowiedziano się za
powierzeniem nadzoru nad wykonaniem ustawy Ministrowi Prze-
mysłu i Handlu);

2) rozporządzenia o przymusowym używaniu w produkcji surow-
ców krajowych (wypowiedziano się za przeprowadzeniem bliższych
studjów zagadnienia);

3) rozporządzenia o upoważnieniu Rządu do tymczasowego
wstrzymania wydawania zezwoleń na uruchomienie nowych zakładów
przemysłowych;

4) ustawy przeciwalkoholowej;

5) ustawy elektrycznej;

6) rozporządzenia o robotach i dostawach dla Skarbu;

7) ustawy o popieraniu turystyki;

8) rozporządzenia o wyprzedażach;

9) rozporządzenia o godzinach handlu;

10) rozporządzenia o koncesjach solnych (wypowiedziano się za
uprzywilejowaniem starych koncesjonariuszów);

11) rozporządzenia o wyrobie i obiegu specyfików farmaceu-
tycznych.

Pozatem Izba, stosownie do uchwały VII Plenarnego Zebrania opracowała memoriał w sprawie budownictwa mieszkaniowego, w którym ustosunkowała się negatywnie do projektów, związanych z nowymi obciążeniami społecznymi i podkreśliła konieczność uwzględnienia przy odpowiedniej akcji odrębnych warunków w poszczególnych dzielnicach Państwa.

Wreszcie Izba wypowiedziała swoją opinię w sprawie rewizji umowy polsko-gdańskiej (t. zw. „umowy warszawskiej”), rozporządzenia o warunkowej odprawie celnej oraz kilkunastu ustaw i rozporządzeń o mniejszym znaczeniu dla życia gospodarczego okręgu Izby.

Traktaty handlowe.

Izba zaopiniowała projekty traktatów handlowych z Estonją, Czechosłowacją, Chinami, Turcją i Austrią, uczestnicząc przytem w zwoływanych w tym celu konferencjach. Szczególną uwagę Izba poświęciła traktatom z Czechosłowacją, Chinami i Turcją ze względu na postulaty szeregu gałęzi przemysłowych okręgu Izby, mogących rozwinąć poważną pracę eksportową do tych krajów w razie stworzenia odpowiednich warunków traktatowych. W drugiej połowie okresu sprawozdawczego, podczas prowadzonych przez Rząd pertraktacyj kontyngentowych z kilkoma państwami zagranicznymi, Izba parokrotnie wystąpiła wobec odpowiednich czynników z wnioskami, zmierzającymi do zapewnienia eksportowi z jej okręgu należytego przydziału w imporcie do danego kraju. Równocześnie Izba interwenjowała w sprawie przyspieszenia ratyfikacji podpisanych już traktatów handlowych. Pozatem Izba zajęła pozytywne stanowisko co do udziału stałego delegata Związku Izb w rokowaniach traktatowych Rządu.

Sprawy celne.

W związku z pracami nad projektem nowej taryfy celnej, prowadzonej w „Komisji Międzyizbowej do prac nad nową taryfą celną”, Izba objęła szereg referatów i koreferatów przy omawianiu niektórych grup towarowych, z których wymienić należy: bawełnę, len, konopie, jute i inne surowce włókniste pochodzenia roślinnego; nasiona oleiste i oleje roślinne; szmaty; grzyby jadalne; drewno farbowane, garbarskie i żywice; zwierzęta żywe, surowce i odpadki pochodzenia zwierzęcego; wyroby ze skóry i wyroby kaletnicze; skóry futrzarskie i inne. Pozatem Izba wypowiedziała swoją opinię co do celna: drewno, korek i wyroby z nich; metale i wyroby z nich;

maszyny i aparaty; środki transportowe; wagi, narzędzia i instrumenty; broń i amunicję; dzieła sztuki i t. d. Izba występowała czynnie przy opinjowaniu projektów rozporządzeń o doraźnej podwyżce ceł, spowodowanych zmienioną sytuacją gospodarczą, a w szczególności kształtowaniem się międzynarodowych stosunków towarowych poczynwszy od lipca 1931 r. Stanowisko Izby opierało się na podstawowym założeniu konieczności obrony gospodarki narodowej przed obcą ekspansją ekonomiczną i spotkało się z przychylnym stosunkiem w zakresie ceł na niektóre ważniejsze surowce pochodzenia zagranicznego.

Giełda Zbożowo-Towarowa i Lniarska.

Izba w dalszym ciągu opiekowała się sprawą uruchomienia Giełdy Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej w Wilnie. Po zatwierdzeniu ostatecznego brzmienia projektu statutu Giełdy przez Izbę, powołano do życia specjalny Komitet Organizacyjny, złożony z przedstawicieli handlu, przemysłu i rolnictwa, z którym Izba pozostała w ścisłym kontakcie. Pod koniec okresu sprawozdawczego Komitet Organizacyjny zajął się kwestją zmian, poczynionych w statucie Giełdy przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, których przeprowadzenie nie narażęło narazie zasadniczych trudności.

W związku z akcją czynników rządowych, zmierzającą do utworzenia w kraju sieci giełd mięsnych, Izba przeprowadziła bliższe badania możliwości zorganizowania w Wilnie podobnej Giełdy lub Sekcji Mięsnej przy Giełdzie Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej. W okresie sprawozdawczym możliwości te przedstawiały się niepomyślnie.

Import i eksport towarów reglamentowanych

W ciągu 1931 r. Izba skierowała do Centralnej Komisji Przywozowej przy Min. Przem. i Handl. 147 podań o przywóz towarów reglamentowanych wraz ze swoją opinią, przyczem brała udział w posiedzeniach Komisji i przeprowadzała podział kontyngentów pomiędzy poszczególnymi importerami. Zainteresowanie handlu w okręgu Izby importem dotychczasowych towarów reglamentowanych, składających się przeważnie z artykułów konsumpcji zbytkowej było, jak zwykle, stosunkowo niewysokie. Natomiast znacznie większe znaczenie dla życia gospodarczego okręgu miały ogłoszone w ostatnich dniach grudnia roku sprawozdawczego nowe listy towarów reglamen-

towanych, zawierające szereg ważniejszych surowców przemysłowych. Odnośne prace Izby przypadły już jednak na okres bieżący.

Stosownie do postanowień o bezcłowym wywozie szmat zagranicę, Izba zaopiniowała także odnośne podania 8 eksporterów szmat z jej okręgu i przeprowadziła pomiędzy nimi podział kontyngentów wywozowych, wyznaczonych dla okręgu Izby.

Służba zaświadczeń, eksperci i znaki towarowe.

W okresie sprawozdawczym Izba wystawiła 268 świadectw pochodzenia dla towarów eksportowanych z okręgu Izby do 20 krajów europejskich i pozaeuropejskich, z których wymienić należy: Łotwę (101 św.), Francję (65), Jugosławię (52) i Portugalję (11).

Wydano 242 zaświadczenia na uzyskanie ulgowych paszportów zagranicznych i wystawiono 51 zaświadczeń komiwojażerskich.

Pozatem Izba wydała 3 zaświadczenia o zwyczajach handlowych, dotyczących prowizji przy kupnie-sprzedaży nieruchomości, wysyłki perjodyków bez zamówienia abonenta oraz kwestji grubości, wilgotności i wagi w handlu szpagatem.

Na żądanie władz celnych, sądowych oraz firm handlowych Izba wyznaczyła lub wskazała 14 rzeczoznawców dla prowadzenia ekspertyz branżowych w szeregu gałęzi przemysłu i handlu.

Wreszcie Izba zaopiniowała 11 znaków towarowych, nadesłanych do niej przez Urząd Patentowy.

Pośrednictwo handlowe.

W dziedzinie pośrednictwa handlowego nastąpiła w okresie sprawozdawczym zasadnicza zmiana dotychczasowego nastawienia i metod pracy. Kurczenie się, a nawet czasami całkowita utrata rynków zbytu na wszystkie niemal produkty eksportowe okręgu Izby, spowodowane szeregiem znanych posunięć reglamentacyjno-dewizowych na terenie międzynarodowym, wysunęły na czoło odnośnych prac Izby badania możliwości wywozu danych towarów na inne rynki zagraniczne. W związku z podjętymi odpowiednimi pracami, wyłoniła się również potrzeba uaktywnienia działalności Izby w zakresie pośrednictwa handlowego drogą dokładnych studjów rynków zbytu, zachęcania eksporterów do pogłębiania i rozszerzania swej działalności i t. p. Prace przygotowawcze ukończone zostały jeszcze w okresie sprawozdawczym, obecna zaś działalność Izby opiera się na powyżej streszczonych zasadach.

Notowania cen.

Izba prowadziła w ciągu roku sprawozdawczego systematyczne notowania cen kilkunastu najważniejszych grup towarowych, a mianowicie: lnu, zbóż, produktów młynarskich, nasion oleistych i produktów olejarskich, skór surowych, nabiału, grzybów oraz kilku innych artykułów. Informacyj o cenach udzielano rozmaitym instytucjom, urzędom oraz osobom prywatnym.

Zniżka cen.

W związku z rządową akcją zniżki cen, Izba przeprowadziła szereg narad z przedstawicielami zainteresowanych branż, celem zbadania możliwości rewizji kalkulacji wytwórczej kilku towarów, w szczególności: trzody, mięsa, wyrobów wędliniarskich, zboża, mąki, chleba, obuwia i galanterji.

Różne.

Uzupełniano zapoczątkowaną w r. 1930 wystawę prób i wzorów towarów, produkowanych na terenie okręgu Izby.

KATASTER I PRACE STATYSTYCZNE.

Kataster.

W roku sprawozdawczym prace związane z prowadzeniem przez Izbę katastru przemysłowego zostały częściowo zreorganizowane i znacznie usprawnione.

Wszystkie istniejące w okręgu Izby przedsiębiorstwa przemysłowe i handlowe były rejestrowane w kartotekach: branżowej, terytorjalnej—alfabetycznej, czyli tak zwanej głównej i kartotece handlu zagranicznego. Główną podstawą dla przeprowadzanej (jak zwykle co roku) rejestracji w kartotekach — przedsiębiorstw należących do dziedzin reprezentowanych przez Izbę — były nadsyłane co miesiąc zawiadomienia urzędów skarbowych o każdym wypadku wykupienia, zamiany, względnie zwrotu świadectwa przemysłowego. Zawiadomień od władz skarbowych, które zostały przerejestrowane w katastrze — otrzymała Izba w ciągu roku 71.952 (w tej liczbie również zawiadomienia dotyczące przedsiębiorstw rzemieślniczych). Innym materiałem, który służył za podstawę dla katastru, były zawiadomienia władz przemysłowych o dokonanych na podstawie prawa przemysłowego zgłoszeniach, wydanych koncesjach i licencjach; tego rodzaju zawiadomień otrzymała Izba w r. 1931 — 3.692.

Obszerniejsze informacje o firmach istniejących w okręgu Izby — uzyskuje Izba drogą ankiet, przede wszystkim corocznie rozsyłanej ankiety głównej.

Na początku roku sprawozdawczego rozesłano ankietę główną zawierającą pytania, dotyczące stanu przedsiębiorstw w r. 1930 — do około 6.500 przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych. Ankieta była zróżniczkowana na 8 typów branżowych. W ostatecznym wyniku Izba otrzymała 5.900 odpowiedzi na wspomniane ankiety; z pośród pozostałych przedsiębiorstw — część uległa likwidacji w ciągu roku, a część przypada na firmy odporne.

Prócz wspomnianych materiałów — w katastrze Izby były odnotowywane inne dane, czy to uzyskane przez Izbę w toku załatwiania spraw bieżących, czy też w inny sposób gromadzone, w szczególności drogą ankiet specjalnych. Wśród tych ostatnich wymienić należy w okresie omawianym ankietę do mniejszych olejarni woj. wileńskiego, nieobjętych ankietą główną.

Kartoteki katastralne, liczące łącznie 200 z górą tysięcy kart, służyły w pierwszym rzędzie jako źródło informacyjne o istniejących w okręgu Izby przedsiębiorstwach zarówno dla instytucji, firm i osób zainteresowanych, jak i dla prac wewnętrznych Izby — w szczególności dla prac biura Izby w zakresie pośrednictwa handlowego. Nazewnątrż udzielane są jedynie informacje nie mogące stanowić tajemnicy handlowej przedsiębiorstw. Były one najczęściej udzielane w postaci rozmaitych spisów firm (według branż, lub innych grup zestawionych na podstawie bardzo rozmaitych kryterjów). Ogółem spisy takie objęły w ciągu roku około 17 tysięcy pozycji (przedsiębiorstw).

Izba udzieliła bardzo różnorodnych i obszernych informacji o firmach w swoim okręgu — redakcji książki informacyjnej „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu“ i wzięła udział w pracach, związanych z wydaniem tego rocznika, ukazującego się staraniem Izby Przemysłowo-Handlowych.

W II-em półroczu przeprowadzone zostały daleko idące reformy w prowadzeniu katastru, oraz w tej liczbie także w akcji ankietowej. Zmiany te miały na celu z jednej strony udoskonalenie samego systemu, z drugiej oszczędność w pracy, tak firm udzielających Izbie informacji statystycznych i katastralnych, jak i prac samego biura Izby. W pierwszym rzędzie więc zreformowano systematykę branżową w katastrze, dostosowując ją do specjalnych warunków ist-

niejących w okręgu Izby, przy uwzględnieniu dominujących typów przedsiębiorstw na tym terenie — oraz do wymagań, jakie stawiają katastrowi Izby — jego interesanci: inne agendy Izby oraz osoby i instytucje zzewnątrz. Wydzielono bardzo liczną gałąź handlu: drobne przedsiębiorstwa spożywcze, liczące około 25 tys. firm, dla których stworzono kartotekę specjalną, jedyną, złożoną z formularzy zawiadomień nadsyłanych przez Urzędy Skarbowe. W ten sposób zaoszczędzono znaczną ilość pracy, związanej z odnotowywaniem danych w kartotekach głównej i branżowej. Rozbudowano natomiast znacznie kataster handlu zagranicznego, tworząc oprócz dotychczasowych kartotek, uwzględniających segregację według towarów i firm, jeszcze trzy dodatkowe: dwie z segregacją według krajów, towarów i firm (osobno dla importu i osobno dla eksportu), tudzież skorowidz alfabetyczny — wszystkich firm w okręgu Izby, eksportujących oraz importujących. Zaniechano prowadzenia kartotek większych warsztatów rzemieślniczych, wobec zaprowadzenia ewidencji rzemieślników przez Izby Rzemieślnicze.

W opracowanym planie prac na r. 1932 zreformowano również akcję ankietową — ograniczając przedewszystkiem do 3.200 ogólną ilość przedsiębiorstw objętych ankietą główną. Zostało opracowanych 11 typów ankiet, w tem 9 typów specjalnych dla niektórych branż posiadających specjalne znaczenie lub wymagających indywidualnego ujęcia. Naogół ilość pytań w ankietach zmniejszono, natomiast przeprowadzono większą ich specjalizację.

Przeprowadzone w katastrze reformy pozwoliły zmniejszyć personel działu statystyki i katastru biura Izby o 4 osoby.

Statystyka.

Działalność Izby z zakresu prac statystycznych oparta była bądź na źródłach własnych (kataster, ankietą główną, ankietę specjalne), bądź na materiałach, publikowanych przez instytucje publiczne (Główny Urząd Statystyczny, Min. Komunikacji, banki państwowe etc.), bądź wreszcie na podstawie danych tych instytucyj, uzyskiwanych przez Izbę w drodze specjalnej.

Prace statystyczne są w wielu wypadkach podstawą różnego rodzaju akcji, podejmowanej przez Izbę. To też mimo nastęrczących się trudności technicznych i pewnej niechęci w ujawnianiu niezbędnych danych przez przedsiębiorstwa i w udzielaniu ich przez instytucje publiczne, osłabienie działalności Izby na tym odcinku nie może mieć miejsca.

Z konkretnych prac wykonano w roku sprawozdawczym obszernie zestawienia, na których tle opracowane zostały roczne i perjodyczne sprawozdania z sytuacji gospodarczej okręgu Izby (w tym zakresie szczególnie obszernie opracowania dotyczyły statystyki produkcji przemysłowej); prowadzono dalej perjodyczną statystykę ilości istniejących zakładów przemysłowych i handlowych według branż i wielkości (z podziałem terytorjalnym na województwa i powiaty), statystykę stanu zatrudnienia w zakładach przemysłowych, statystykę bezrobocia, statystykę stanu najważniejszych rachunków w bankach, działających na terenie Izby, statystykę protestów wekslowych, statystykę w zakresie podatków państwowych i samorządowych, statystykę komunikacyjną, w szczególności nadania na kolejach i t. d. Z zestawień, służących do celów specjalnych wymienić należy opracowanie na żądanie Min. Przem. i Handlu materiałów w związku z ustaleniem klucza rozdziału wpływów z dodatku do świadectw przemysłowych między Izby Rzemieślnicze i Przemysłowo-Handlowe, różne opracowania do „Memoriału o stanie gospodarczym Ziemi Północno-Wschodnich“, szereg opracowań z dziedziny obrotu towarowego, zwłaszcza eksportu i wiele innych.

PRACE SPRAWOZDAWCZE.

W zakresie działalności sprawozdawczej zostały w r. 1931 opracowane: sprawozdanie o stanie gospodarczym okręgu Izby w IV-tym kwartale 1930 r., półroczne sprawozdanie o stanie gospodarczym w I-szem półroczu 1931 r., kwartalne sprawozdanie o sytuacji w III-cim kwartale 1931 r. oraz ogłoszone drukiem roczne sprawozdanie Izby za r. 1930, które dawało możliwie wszechstronny obraz sytuacji handlu i przemysłu na terenie okręgu Izby.

Izba opracowywała ponadto, jak zwykle, co miesiąc sprawozdania eksportowe dla Min. Przemysłu i Handlu.

Prócz tego opracowane zostały i przedłożone Plenarnym Zebra-
niom oraz Min. Przemysłu i Handlu cztery sprawozdania z działalno-
ści Izby za czas od 1 grudnia 1930 r. do 1 marca 1931 r., od 1 marca
do 1 lipca 1931 r., od 1 lipca do 15 października 1931 r. oraz roczne
sprawozdanie z działalności Izby. Ponadto Prezes Izby przesłał Wi-
leńskiej Radzie Wojewódzkiej na jej doroczne posiedzenie — referat
informacyjny o działalności Izby za czas od 1 października 1930 r. do
30 września 1931 r.

SPRAWA BUDOWY GMACHU IZBY.

Na skutek rozpisania przez Izbę nieograniczonego konkursu na szkic projektu gmachu Izby, zgłoszonych zostało z różnych miast Polski 119 prac. Sąd Konkursowy w składzie pp.: Prezesa Izby R. Rucińskiego, prof. próf.: J. Kłosa, F. Ruszczyca i L. Sokołowskiego, inż. inż.: S. Narębskiego, O. Krasnopolskiego i S. Siła-Nowickiego, oznaczył I-szą nagrodą projekt Nr. 113, którego autorem okazał się inż. arch. Z. Tarasin i według projektu którego budowany jest gmach Izby.

Uchwałą VII-go Plenarnego Zebrania Izby, następnie zatwierdzoną w kwietniu 1931 r. przez Ministra Przemysłu i Handlu, ogólna suma kosztów budowy została ustaloną w kwocie 665.000 zł. (bez kosztu nabycia placu, za który zapłacono zł. 147.866,58). Ponieważ powyższa suma nie znajduje pokrycia we własnych funduszach Izby, przeto wyżej wymieniona uchwała przewiduje również zaciągnięcie długoterminowej pożyczki w kwocie 250.000 zł.

W wyniku konkursu ofert na wykonanie robót budowlanych, w którym brało udział siedem poważniejszych firm, przyjęto ofertę połączonych firm budowlanych Inż. Smorgońskiego, Giedroycia i Posseka, opiewającą na sumę 506.056,51 zł.

Wykonanie robót ogrzewania i wentylacji za cenę 58.732,20 zł. oraz robót kanalizacyjnych i wodociagowych za cenę 27.257,49 zł. w rezultacie konkursu ofert powierzono firmie Dom Handlowo-Przemysłowy Inż. W. Malinowski, Sp. z ogr. odp. w Wilnie.

W przewidzianej budżetem budowy sumie 665.000 zł. mieszczą się poza wymienionymi robotami również wydatki, związane: a) z konkursem na szkic projekty gmachu (3 nagrody), b) technicznym nadzorem, c) robotami instalacji elektrycznej i dzwonekowej oraz d) różnymi robotami dodatkowymi, nieobjętymi zasadniczymi kosztorysami budowy.

Dnia 2-go sierpnia 1931 r. dokonano poświęcenia kamienia węgielnego pod budynek gmachu Izby.

Do końca roku kalendarzowego wykonano przy budowie prace następujące: wyprowadzono mury zewnętrzne i budynek pokryto dachem, wykonano stropy we wszystkich kondygnacjach, oraz wyprowadzono ścianki działowe na I-szem i II-giem piętrze, ułożono czarną podłogę, rozpoczęto ustawianie futryn, oraz rozpoczęto roboty, związane z instalacją ogrzewania.

Wszystkie sprawy, związane z budową gmachu, były rozpatrywane przez specjalnie do tego powołaną przez Plenarne Zebranie Izby—Komisję do Spraw Budowy Gmachu, której uchwały zatwierdzał Zarząd Izby.

TEREN OKRĘGU IZBY.

W roku sprawozdawczym teren okręgu Izby uległ zmniejszeniu w stosunku do lat poprzednich. Wskutek zmiany granic województw poleskiego i wołyńskiego — powiat sarneński, dotychczas wchodzący w skład województwa poleskiego, został przyłączony do województwa wołyńskiego i od początku r. 1931 wchodzi w skład okręgu Izby P.-H. w Lublinie. Powiat ten zajmuje 5.455 km² i liczy 180,4 tysięcy mieszkańców. Na terenie tym wykupiono na rok 1930 — 1829 świadectw przemysłowych (roczn. i półroczn.), w tem 1.355 dla przedsiębiorstw handlowych i zajęć przem. i 512 dla przedsiębiorstw przemysłowych, w tej liczbie było 274 przedsiębiorstw przemysłowych nierzemieślniczych. Na terenie powiatu sarneńskiego zlokalizowana była cała produkcja górnicza okręgu Izby; w okolicach Klesowa znajdują się złoża granitu, eksploatowane przez kilka wielkich przedsiębiorstw, które zatrudniały w sezonie po ca 700 robotników. Wskutek utarty powiatu sarneńskiego wpływy Izby zmniejszyły się o ca 10 tys. zł. (według danych za r. 1930).

Po tej zmianie terytorjalnej okrąg Izby liczy 121.076 km² powierzchni, 5.101,5 tys. mieszkańców (według danych ostat. spisu), co stanowi 31,2% obszaru i 16% ludności całego Państwa. Na poszczególne województwa, wchodzące w skład okręgu Izby, przypada: na woj. wileńskie — 28.948 km² i 1.272,9 tys. mieszkańców, na woj. białostockie — 32.134 km² i 1.640,4 tys. mieszkańców, na nowogródzkie — 23.169 km² i 1.054,8 tys. mieszkańców oraz na poleskie 36.825 km² i 1.133,4 tys. mieszkańców.

SKŁAD IZBY I JEJ ORGANÓW

(w roku 1931).

Zarząd:

Prezes: Roman Ruciński.

Wiceprezesi: Adolf Gordon, Kazimierz Riegert (Sekcja Przemysłowa), Abram Załkind, Mieczysław Żejmo (Sekcja Handlowa).

Członkowie Zarządu: Michał Brzostowski, Anatol Fried, Ludwik Chomiński, Leon Polak.

W ciągu roku ustąpił ze stanowiska członka Zarządu — radca L. Chomiński.

Radcowie (stan z 1. I. 1931 r.):

Sekcja Przemysłowa: Beker Jakób, Bohdanowicz Mieczysław, Borek-Borecki Juljusz, Bunimowicz Tobjasz, Chomiński Ludwik, Coch Eljasz, Cytarzyński Jerzy, Czertok Gdala, Dudziński Kazimierz, Epsztejn Benjamin, Gordon Adolf, Jensz Henryk, Kinkulkin Szymon, Łastowski Józef, Monic Adam, Oskierko Jan, Parnes Borys, Peter Hugo, Poczebucki Aleksander, Polak Leon, Reich Izrael, Riegert Kazimierz, Stolle Bronisław, Szeskin Jakób, Taub Michał, Trocki Saul, Trilling Maksym, Wieczorek Roman, Wojewódzki Witold, Żukowski Antoni.

Sekcja Handlowa: Antonowicz Antoni, Bednarski Stefan, Borkowski Michał, Brzostowski Michał, Cholem Jeremjasz, Efron Jakób, Felman Josel, Fried Anatol, Godlewski Wacław, Halpern Bernard, Januszewicz Antoni, Jundziłł Zygmunt, Kabacznik Albert, Kawenoki Abram, Klubok Abram, Kognowicki Stanisław, Korkliński Aleksander, Kowalski Edmund, Kroszkin Eljasz, Lichtensztejn Abram, Liwszyc Jakób, Marcinowski Klemens, Materski Ignacy, Mejer Henryk, Mioduszewski Ludwik, Nagrodzki Zygmunt, Pożężyński Noach, Profic Stanisław, Prużan Efraim, Rachmielowski Józef, Rozenberg Hirs, Rozenal Saul, Ruciński Roman, Smuszkina Salomon, Spiro Łazarz, Stankiewicz Tadeusz, Zajdsznur Mojżesz, Zakrzewski Piotr, Zalisz Maksymilian, Załkind Abram, Żejmo Mieczysław, Żuk Grzegorz.

W ciągu roku ustąpili ze stanowiska radców Izby pp.: Henryk Jensz, Juljusz Borek-Borecki i Maksymilian Zalisz. Na ich miejsce uzyskali mandaty radcowskie pp.: inż. Józef Fiedorowicz, inż. Edward Lange oraz dr. Kazimierz Niżyński, wybrani przez Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Chrześcijan m. Wilna.

Korespondenci: prof. Edmund Trepka, dr. Wacław Fajans, dyr. Jan Kuczkowski i prof. Mieczysław Gutkowski.

Plenarne Zebrania.

W roku sprawozdawczym odbyły się 4 Plenarne Zebrania Izby: w dn. 22 marca w obecności 51 radców, 2 sierpnia w obecności 42 radców, 15 września w obecności 53 radców i 6 grudnia w obecności 57 radców.

Posiedzenia Sekcyj.

W dn. 6-go grudnia odbyły się posiedzenia obydwu Sekcyj: Handlowej i Przemysłowej, poświęcone sprawie projektu scalenia podatku przemysłowego od obrotu w stosunku do przemysłu i handlu włókienniczego.

Posiedzeń Zarządu odbyło się 20.

Komisje:

W roku sprawozdawczym czynne były następujące Komisje Izby:

A. Komisje stałe:

Nazwa Komisji:	Przewodniczący:	Ilość posiedzeń:
1. Finansowo-Kredytowa	St. Kognowicki	3
2. Komunikacyjna	S. Trocki	2
3. Do Spraw Drzewnych	M. Bohdanowicz	4
4. Polityki Gospodarczej	K. Dudziński	9
5. Prawnicza i Statutowo-Regulaminowa	Z. Jundziłł	3
6. Racjonalizacji Przemysłu i Handlu oraz Szkolnictwa Zawodowego	Ł. Spiro	2
7. Polityki Socjalnej	M. Taub	2
8. Lniarska i Produktów Rolnictwa. . .	L. Chomiński	9
9. Drobnym Przedsiębiorstw	—	—
10. Podatkowa	M. Żejmo	7
11. Mandatowa i Odznaczeń	St. Kognowicki	4
12. Rewizyjna	A. Kąbacznik	1

B. Komisje niestałe:

Nazwa Komisji:	Przewodniczący:	Ilość posiedzeń:
1. Budownictwa Mieszkaniowego . . .	I. Materski	1
2. Budownictwa Mieszkaniowego Drewnianego	W. Wojewódzki	1
3. Giełdowa	A. Korkliński	4
4. Wędliniarska.	L. Chomiński	1
5. Uzansowo-Drzewna	M. Bohdanowicz	3
6. Do Spraw Budowy Gmachu	A. Kąbacznik	16

Z pośród powyżej przytoczonych ilości posiedzeń niektóre przypadają na zebrania połączonych komisyj, względnie podkomisyj, a mianowicie:

Nazwa Komisyj:	Przewodniczący:	Ilość posiedzeń:
Polityki Gospodarczej i Finansowo-Kredytowa	St. Kognowicki	1
Polityki Gospodarczej i Budownictwa Mieszkaniowego	K. Dudziński	1
Polityki Gospodarczej oraz Lniarska i Produktów Rolnictwa	L. Chomiński	1

Zjazdy, ważniejsze konferencje i t. p.

W dn. 3-go sierpnia odbył się w Wilnie Zjazd Przemysłowców i Kupców Drzewnych okręgu Izby.

Inne konferencje:

Nazwa Konferencji:	Przewodniczący:	Ilość posiedzeń:
Zebranie informacyjne w sprawie utworzenia organizacyj eksportowych drzewnych	M. Bohdanowicz	1
Komitet Organizacyjny Giełdy Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej.	L. Chomiński	1
Komitet Wykonawczy Giełdy Zbożowo-Towarowej i Lniarskiej.	W. Staniewicz	3
Konferencja eksporterów lnu.	A. Dmitrjew	2
Konferencja w sprawie eksportu wędlin.	L. Chomiński	1
Konferencja eksporterów raków.	T. Nagurski	1

Biuro Izby:

Dyrektor: prof. Władysław Zawadzki.

Wobec powołania p. Dyrektora W. Zawadzkiego na stanowisko podsekretarza stanu w Ministerstwie Skarbu, pełnienie obowiązków dyrektora powierzone zostało przez Zarząd Izby inż. Władysławowi Barańskiemu, dotychczasowemu radcy Ministerstwa Rolnictwa.

Kierownicy działów (na 1. I. 1931 r.): E. Braz, E. Jutkiewicz, N. Kronik, T. Nagurski, B. Nogid, S. Ruciński, A. Tański.

Z pośród wymienionych kierowników działów w ciągu roku ustąpili ze składu pracowników biura Izby: T. Nagurski i S. Ruciński, natomiast zaangażowany został A. Dmitrjew.

Pozostały personel biura Izby w roku sprawozdawczym przedstawiał się następująco:

	Stan na 1.I.31 r.	Stan na 1.I.32 r.
Personel referendarski pomocniczy	6	7
Inspektorzy eksportowi	1	2
Personel kancelaryjny	10	11
Djetariusze	7	6
Konsultanci	1	—
Służba	4	4

Organy pomocnicze Izby.

Sąd Honorowy: J. Beker, B. Epsztejn, A. Gordon, H. Jensz, St. Kognowicki, K. Marcinowski, K. Riegert, S. Rozentel, R. Wieczorek, A. Załkind, G. Żuk, A. Żukowski.

Sąd Arbitrów. Radcowie: Bednarski Stefan, Cholem Jeremjasz, Chomiński Ludwik, Cytarzyński Jerzy, Czertok Gdala, Dudziński Kazimierz, Efron Jakób, Fried Anatol, Jundziłł Zygmunt, Kabacznik Albert, Kinkulkin Szymon, Kognowicki Stanisław, Kowalski Edmund, Marcinowski Klemens, Materski Ignacy, Parnes Borys, Reich Izraël, Rozentel Saul, Rozenberg Hirsz, Taub Michał, Trocki Saul, Żuk Grzegorz, Żukowski Antoni.

Nieradcowie: Bagiński Stanisław, Jasiński Zbigniew, Kacnelson Leon, Kapłan Izrael, Kronik Samuel, Petruszewicz Kazimierz, Piłsudski Jan, Segal Arjasz, Sejfer Naum, Uciechowski Józef, Zaks Eljasz, Zwierzyński Aleksander, Tiktin Abram, Szerszmidt Henryk.

Zaprzysiężeni rzeczoznawcy:

a) Do spraw drzewnych — inż. J. Łastowski i inż. G. Guchman.

b) Księgowi zaprzysiężeni: W. Berdiczewski, S. Berkowicz, M. Gruzdź, W. Gumowski, S. Hermanowicz, I. Kowalski, Ch. Krywicki, O. Lew, N. W. London, D. Neczuński, J. Rakowski, W. Rakowski, L. Rokujzo, B. Szymański.

Ruch korespondencji:

	Ilość pozycji dziennika :
Pism wchodzących . . .	8.410
Pism wychodzących . . .	5.226

Pozatem otrzymano odpowiedzi na ankiety główne statystyczno-kastralne — 5.909, zawiadomień dla katastru od Urzędów Skarbowych 71.952, oraz od władz przemysłowych 3.692.

UCZESTNICTWO IZBY W INNYCH INSTYTUCJACH.

W okresie sprawozdawczym Izba była członkiem Związku Izb Przemysłowo-Handlowych Rzeczypospolitej Polskiej i brała udział we wszystkich zjazdach, konferencjach i posiedzeniach komisyjnych, zwoływanych przez tą instytucję.

Ponadto Izba współdziałała w różnych sprawach w następujących instytucjach:

Międzynarodowa Izba Handlowa — członek p. Prezes Ruciński;
Liga Samowystarczalności Gospodarczej, Komitet Normalizacyjny,
Komitet Chłodnictwa.

Wreszcie Izba była w roku sprawozdawczym reprezentowana przez swoich stałych delegatów w następujących instytucjach, względnie organach:

Nazwa :	Delegaci :
1. Państwowa Rada Kolejowa . . .	inż. S. Trocki
2. Wojewódzkie Rady Wodne :	
a) w Wilnie	M. Brzostowski i B. Parnes
b) w Brześciu n/B.	W. Terlecki i Ch. Kowartowski
c) w Nowogrodzku	S. Turowicz
3. Rada Opiekuńcza Państw. Szkoły Technicznej w Wilnie . . .	prof. Wł. Zawadzki
4. Wojewódzka Komisja Turystyczna:	
Wilno	L. Chomiński
Białystok	inż. K. Riegert
5. Rada Opiekuńcza Średniej Szkoły Handlowej w Wilnie . . .	A. Korkliński.

(—) *R. Ruciński*
Prezes Izby

(—) *Wł. Barański*
p. o. Dyrektora Izby

PRELIMINARZE BUDŻETOWE
IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE
ZA LATA 1931 i 1932
ORAZ
ZAMKNIĘCIE RACHUNKOWE
ZA ROK 1931

DOCHODY:

Dział	Paragraf	Pozycja	PRZEDMIOT	Prelimi- nowano w zł. na r. 1932	Prelimi- nowano w zł. w r. 1931	Wykonanie budżetu na r. 1931	
						Sumy rzeczywist. wpływów	Różnica
I			Własne dochody Izby	482.092,63	79.700,—	72.546,09	— 7.153,91
			Dochody zwyczajne:				
	1		Dochody z opłat	36.500,—	36.700,—	42.594,14	+ 5.894,14
	1		Opłaty od świad. pochodz. towaru . .	1.500,—	1.000,—	1.481,03	+ 481,03
	2		„ „ zaświad. paszportowych . .	1.000,—	1.000,—	1.213,—	+ 213,—
	3		„ „ podań o import tow. reglam.	1.000,—	1.500,—	823,—	— 677,—
	4		„ „ zaświad. dotycz. zwrotu cła przy wywozie masła	—	—	—	—
	5		„ „ zaśw. dotycz. zwoln. od cła wywozow. masła	—	—	—	—
	6		„ „ zaśw. dotycz. zwoln. od cła wywozowego jaj	10.000,—	7.700,—	9.382,75	+ 1.682,75
	7		„ „ zaświad. dotycz. zwrotu cła przy wywozie lnu	16.000,—	15.000,—	23.750,85	+ 8.750,85
	8		„ „ zaśw. dotycz. zwoln. od cła wywoz. szczeciny, włosia i sierści	5.000,—	10.050,—	4.401,—	— 5.649,—
	9		„ „ zaśw. dotycz. zwoln. od cła wywoz. pierza i puchu . .	—	—	—	—
	10		Inne opłaty	2.000,—	450,—	1.542,51	+ 1.092,51
	2		Dochód z nieruchomości:				
	1		Czynsz	3.000,—	—	—	—
	2		Wpływy dodatkowe	—	—	—	—
	3		Dochód z wydawnictw . . .	100,—	1.000,—	590,90	— 409,10
	4		Dochód z agend specjalnych Izby:				
	1		Biuro kolejowe	7.000,—	7.000,—	—	— 7.000,—
	2		Biuro celne	—	—	—	—
	5		Odsetki od lokowanej gotow.	15.000,—	35.000,—	29.361,05	— 5.638,95
			Dochody nadzwyczajne:				
	6		Przelew z funduszu rezer- wowego	170.492,63	—	—	—
	7		Pożyczka	250.000,—	—	—	—
	8		Sprzedaż nieruchomości . .	—	—	—	—
II			Dodatek do ceny świadectw prze- mysłowych	350.000,—	430.000,—	365.226,52	— 64.773,48
			Razem . . .	832.092,63	509.700,—	437.772,61	— 71.927,39

WYDATKI:

Dział	Paragraf	Pozycja	P R Z E D M I O T	Prelimi- nowano w zł. na r. 1932	Prelimi- nowano w zł. na r. 1931	Virement	Wykonanie budżetu na r. 1931	
							Wydatki rzeczy- wiste	Różnica
I			Wydatki zwyczajne :					
			Wydatki osobowe . . .	222.200,—	254.500,—	—	233.598,61	+16.630,86
	1		Płace	192.700,—	221.000,—	— 6.079,17	201.617,47	+13.303,36
		1	Urzednicy	176.300,—	192.000,—	—12.403,39	168.385,—	+11.211,61
		2	Djetarjusze	2.400,—	8.000,—	+ 6.324,22	14.324,22	—
		3	Konsultanci i t. p. . . .	3.000,—	8.000,—	—	6.873,80	+ 1.126,20
		4	Woźni i gońcy	11.000,—	13.000,—	—	12.034,45	+ 965,55
	2		Ubezpieczenia . . .	15.000,—	13.500,—	+ 1.808,64	15.308,64	—
		1	Kasa Chorych	7.500,—	7.000,—	+ 845,46	7.845,46	—
		2	Inne ubezpieczenia . . .	7.500,—	6.500,—	+ 963,18	7.463,18	—
II	3		Remuneracje i za- pomogi	14.500,—	20.000,—	—	16.672,50	+ 3.327,50
			Wydatki rzeczowe . . .	50.750,—	83.500,—	—	72.816,98	+10.683,02
	1		Lokal	12.000,—	28.500,—	— 3.483,01	17.893,82	+ 7.123,17
		1	Czynsz za lokal biur. i wy- najem sali	8.000,—	17.000,—	— 3.483,01	10.325,—	+ 3.191,99
		2	Światło, opał, utrzymanie porządku	3.000,—	6.000,—	—	5.900,53	+ 99,47
		3	Remont	500,—	5.000,—	—	1.192,99	+ 3.807,01
		4	Podatek i asekuracja . .	500,—	500,—	—	475,30	+ 24,70
	1a		Nieruchomość . . .	7.250,—	—	+ 3.483,01	3.483,01	—
		1	Utrzymanie porządku, opał, woda i t. p.	6.000,—	—	+ 3.250,06	3.250,06	—
		2	Światło, utrzymanie po- rządku w lokalu . . .	1.000,—	—	—	—	—
		3	Remont gmachu, lokalu, instalacje	—	—	—	—	—
		4	Ubezpieczenia i podatki .	250,—	—	+ 232,95	232,95	—
Do przeniesienia .				241.450,—	283.000,—	— 4.270,53	254.975,44	+23.754,03

WYDATKI:

Dział	Paragraf	Pozycja	PRZEDMIOT	Prelimi- nowano w zł. na r. 1932	Prelimi- nowano w zł. na r. 1931	Virement	Wykonanie budżetu na r. 1931	
							Wydatki rzeczy- wiste	Różnica
III			Z przeniesienia . .	241.450,—	283.000,—	— 4.270,53	254.975,44	+ 23.754,03
	2		Wydatki biurowe .	27.500,—	43.000,—	—	42.739,18	+ 260,82
		1	Materjały piśmienne . .	6.000,—	7.000,—	+ 930,45	7.930,45	—
		2	Druki i ogłoszenia . . .	2.500,—	6.000,—	— 1.254,12	4.562,35	+ 183,53
		3	Porto i opłaty telegraficzne	2.000,—	2.000,—	— 353,05	1.646,95	—
		4	Opłaty telefoniczne . . .	4.000,—	5.000,—	— 363,56	4.559,15	+ 77,29
		5	Inwentarz (kupno i na- prawa)	4.000,—	10.000,—	+ 239,86	10.239,86	—
		6	Czasopisma, książki, mapy	8.000,—	10.000,—	+ 716,61	10.716,61	—
		7	Drobne wydatki	1.000,—	3.000,—	+ 83,81	3.083,81	—
	3		Środki lokomocji:					
		1	Utrzymanie samochodu .	4.000,—	12.000,—	—	8.700,97	+ 3.299,03
			Wydawnictwa, subwen- cje, składki	31.350,—	56.000,—	—	18.048,50	+ 37.951,50
	1		Wydawnictwa	7.000,—	12.000,—	—	10.931,—	+ 1.069,—
	2		Subwencje	18.350,—	34.000,—	—	3.395,—	+ 30.605,—
		1	Udział w utrzym. szkół handl. i przemysł. . .	4.000,—	10.000,—	—	1.000,—	+ 9.000,—
		2	Zapomogi i stypendja dla uczni. szkół handlowych i przemysłowych . .	3.000,—	6.000,—	—	—	+ 6.000,—
	2a		Stypendjum im. Prezydenta I. Mościckiego	1.500,—	—	—	—	—
		3	Zasiłki na prace naukowe, nagrody konkursowe, podróże naukowe . .	4.850,—	8.000,—	—	—	+ 8.000,—
		4	Zasiłki na popier. rozwoju przem. i handlu, insty- tuty, wystawy i t. p. .	5.000,—	10.000,—	—	2.395,—	+ 7.605,—
	3		Składki członkow- skie Izby	6.000,—	10.000,—	—	3.722,50	+ 6.277,50
			Do przeniesienia .	304.300,—	394.000,—	— 4.270,53	324.464,09	+ 65.265,38

WYDATKI:

Dział	Paragraf	Pozycja	PRZEDMIOT	Prelimi- nowano w zł. na r. 1932	Prelimi- nowano w zł. na r. 1931	Virement	Wykonanie budżetu na r. 1931	
							Wydatki rzeczy- wiste	Różnica
IV			Z przeniesienia. . .	304.300,—	394.000,—	— 4.270,53	324.464,09	+65.265,38
			Agendy specjalne Izby .	13.000,—	13.000,—	—	3.000,—	+10.000,—
	1		Biura, instytucje, pokazy:					
V		1	Biuro kolejowe	7.000,—	7.000,—	—	—	+ 7.000,—
	2		Ekspozytura Izby .	6.000,—	6.000,—	—	3.000,—	+ 3.000,—
			Wydatki wynikające z ni- żej wymienion. czyn- ności zleconych . . .	26.100,—	27.170,—	+ 4.270,53	31.440,53	—
	1		Wyd. zaśw. dotycz. zwolnień. od cła wywozow. masła .	—	—	—	—	—
	2		Wyd. zaśw. dot. zwoln. od cła wywoz. jaj	11.900,—	7.430,—	+ 3.369,84	10.799,84	—
	3		Wyd. zaśw. dotycz. zwrotu cła przy wywozie lnu. . . .	11.800,—	11.750,—	+ 5.880,87	17.630,87	—
	4		Wyd. zaśw. dotycz. zwoln. od cła wy- wozu szczeciny, wełsia i sierści .	2.400,—	7.990,—	— 4.980,18	3.009,82	—
	5		Wyd. zaśw. dotycz. zwoln. od cła wy- woz. pierza i puchu	—	—	—	—	—
VI			Wydatki różne	54.000,—	75.530,—	—	59.606,76	+15.923,24
	1		Koszta reprezent. .	18.000,—	24.000,—	—	20.077,70	+ 3.922,30
	1a		Na Komitet Walki z bezrobociem. . .	6.000,—	—	—	—	—
	2		Koszta podróży urzędników Izby	12.500,—	20.000,—	—	17.287,20	+ 2.712,80
	3		Zwrot ponies. kosz- tów członkom Izby	15.000,—	30.000,—	— 268,18	20.443,68	+ 9.288,14
	4		Splata długów. . .	—	—	—	—	—
	5		Odsetki.	—	—	—	—	—
	6		Pokrycie deficytu funduszu emeryt.	—	—	—	—	—
	7		Wydatki nieprze- widziane	2.500,—	1.530,—	+ 268,18	1.798,18	—
Do przeniesienia .				397.400,—	509.700,—	—	418.511,38	+91.188.62

WYDATKI:

Dział	Paragraf	Pozycja	P R Z E D M I O T	Prelimi- nowano w zł. na r. 1932	Prelimi- nowano w zł. na r. 1931	Virement	Wykonanie budżetu na r. 1931	
							Wydatki rzeczy- wiste	Różnica
VII			Z przeniesienia. .	397.400,—	509.700,—	—	418.511,38	+91.188,62
			Wydatki nadzwyczajne .	420.492,63	—	—	—	—
			Budowle :					
	1		Budowa gmachu. .	420.492,63	—	—	—	—
VIII	2		Kapitałny remont gmachu.	—	—	—	—	—
			Koszta wyborów . . .	—	—	—	—	—
			Razem wydatków .	817.892,63	509.700,—	—	418.511,38	+91.188,62
			Razem dochodów .	—	509.700,—	—	437.771,61	—71.927,39
Nadwyżka dochodów nad rozchodami								19.261,23
Spisuje się na stratę sumę skradzioną z kasy Izby w dn. 2.VIII. 1931 r. (uchwałą Plenarnego Zebrania z dn. 10.IV.1932 r.)								4.982,02
Saldo budżetowe na dzień 1.I.1932 r.								+14.279,21

Prezes Izby (—) *R. Ruciński.*

p. o. Dyrektora Izby (—) *Wł. Barański.*

Komisja Rewizyjna na posiedzeniu w dniu 20 marca 1932 r., powyższe zamknięcie rachunkowe za r. 1931 sprawdziła z księgami i zatwierdziła. Również Komisja sprawdziła i zatwierdziła wszystkie załączniki (Bilans Zamknięcia i rach.). Komisja uznała za prawidłowe spisanie na straty zł. 4982,02, sumę skradzioną z kasy Izby, oraz dokonane przez Zarząd na poszczególnych działach i pozycjach virement.

Przewodniczący Komisji Rewizyjnej
(—) *A. Kabacznik.*

Członkowie Komisji: (—) *St. Bednarski.*
(—) *A. Poczebucki.*

BILANS ZAMKNIĘCIA
za rok 1931.

T R E Ś Ć	Aktywa	Pasywa
Kasa	—	19.104,67
Banki	—	142.909,64
Papiery procentowe własne	—	6.000,—
Inwentarz (ruchomości i biblioteka)	—	83.103,—
Rachunek nieruchomości :		
a) nabycie placu — 147.866,58	—	147.866,58
b) wydano na budowy w r. 1931 — 292.669,99		
c) pozostałość bilansowa r. 1930 — 244.319,05	—	48.350,94
Wydatki przeniesione na r. 1932	—	4.321,40
Sumy przechodnie	35.914,81	—
Fundusz rezerwowy :		
a) pozostałości w/g bilansu na 1.I.1931 — 170.492,63		
b) pozostałości w/g bilansu na 1.I.1932 — 14.279,21	184.771,84	—
Kapitał Izby	230.969,58	—
	451.656,23	451.656,23

(—) *R. Ruciński*
Prezes Izby.

(—) *Wł. Barański*
p. o. Dyrektora Izby.

Część II.

SPRAWOZDANIE O STANIE GOSPODARCZYM OKRĘGU IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWEJ W WILNIE

W ROKU

1931

*Izba poczuwa się do miłego obowiązku podziękowania
wszystkim, którzy udzielili opinij, informacji i różnych
materjałów dla niniejszego sprawozdania.*

UWAGI WSTĘPNE.

Przy opracowywaniu rocznego sprawozdania o stanie gospodarczym swego okręgu, rozporządzała Izba przede wszystkim zasobem materiałów, nagromadzonych w Izbie w związku z jej bieżącymi pracami w różnych dziedzinach; w pierwszym rzędzie wymienić tu należy kwartalne sprawozdania o stanie gospodarczym okręgu Izby oraz miesięczne sprawozdania eksportowe. Dla wszechstronnego zobrazowania sytuacji gospodarczej okręgu Izby w ciągu całego roku materiały te musiały być jednak uzupełnione informacjami, uzyskiwanymi drogą wywiadów i korespondencji — od przedstawicieli życia gospodarczego oraz przez specjalnie zgromadzone materiały statystyczne.

Wśród tych ostatnich przeważającą część zbiera Izba drogą rozsyłania ankiet, przede wszystkim zaś dorocznej ankiety głównej, rozsyłanej do firm na terenie Izby położonych; poza tem Izba korzysta z danych cyfrowych Gł. Urz. Stat., różnych instytucji państwowych, samorządowych i innych.

Izba P.-H. w Wilnie pod względem zdobywania i gromadzenia materiału, ilustrującego stosunki gospodarcze w jej okręgu, znajduje się w sytuacji szczególnie niepomyślnej. Składa się na to szereg czynników różnego rodzaju. Rozdrobnienie i rozproszenie istniejących zakładów handlowych i przemysłowych przy rozległym terenie okręgu Izby prawie uniemożliwia uzyskanie materiału względnie kompletnego dla całego szeregu gałęzi gospodarczych i bardzo komplikuje zebranie danych statystycznych, chociażby od części przedsiębiorstw. Z drugiej strony materiały oficjalne, w szczególności dane G. U. St., uwzględniające w dziedzinie statystyki przemysłowej (w tej liczbie i statystyki zatrudnienia w przemyśle) tylko większe zakłady i nieuwzględniające jak dotąd prawie wcale statystyki, dotyczącej przedsiębiorstw handlowych — posiadają dla okręgu Izby znaczenie ograniczone — ze względu na stosunkowo niewielką u nas ilość znaczniejszych zakładów przemysłowych, a w całym szeregu gałęzi nawet zupełny ich brak. Zresztą niektóre dane G. U. St., obej-

mujące szersze grono warsztatów (dane o produkcji i sprzedaży w przemyśle przetwórczym), które w ostatnich latach G. U. St. zaczął opracowywać z uwzględnieniem podziału na województwa — ukazują się ze zbyt wielkiem opóźnieniem, aby mogły być przez Izbę wykorzystane dla sprawozdania rocznego o sytuacji gospodarczej.

Co do innych materiałów uzyskiwanych od władz rządowych i samorządowych, to dane ze statystyki ruchu budowlanego, zestawiane przez magistraty miast, nie dają rzeczywistego obrazu z powodów, które będą podane w odnośnym rozdziale.

Dane z dziedziny statystyki przewozów kolejowych mogły być uzyskane jedynie dla obszaru całej Polski oraz dla Dyrekcji Wileńskiej, która obejmuje wprawdzie przeważną część okręgu Izby, ale nie pokrywa się całkowicie z jej granicami.

W dziedzinie statystyki kredytowej materiały nie są kompletne wobec tego, że otrzymywanie danych statystycznych od spółdzielni kredytowych, tak licznych na naszym terenie, napotyka na wielkie trudności z powodu nieprowadzenia odpowiednich statystyk przez związki tych spółdzielni. Poza tem również Bank Polski zajmuje negatywne stanowisko, co do udzielania Izbie miesięcznych danych, dotyczących oddziałów tego banku, położonych na terenie Izby.

W zakresie statystyki podatkowej Izby Skarbowe nadesłały Izbie P.-H. potrzebne materiały, jednak niezupełnie kompletne; o ile chodzi o dziedzinę finansów komunalnych, to nie mogła ona być w tym roku opracowana wobec wielkiej różnorodności w zestawianiu odnośnych materiałów przez samorządy poszczególnych województw, dalej wobec znacznych zmian pod tym względem z roku na rok (woj. białostockie), wreszcie wobec opóźnienia, z jakim w niektórych województwach te dane są opracowywane (woj. poleskie).

Niewszystkie materiały za rok 1931 mogły być uzyskane w zakresie działalności instytucji ubezpieczeń społecznych; należy tu jednak odnotować znaczny postęp zarówno pod względem specjalizacji danych, dotyczących naszego okręgu (Zakł. Ubezpiecz. od Wypad.), jak i co do wcześniejszego otrzymania tych danych, wobec czego niektóre cyfry (np. co do Kas Chorych) mogły być w tym roku po raz pierwszy ogłoszone bez rocznego opóźnienia.

O ile chodzi o materiał statystyczny, dotyczący sytuacji w poszczególnych gałęziach handlu i przemysłu, to ze względów omówionych wyżej wchodzi głównie w rachubę wywiady, dane katastru i materiał ankietowy.

Należy jednak zastrzec, że informacje, jakie Izba gromadzi od firm we własnym zakresie pracy, mimo stałego postępu w tej dziedzinie — wiele pozostawiają do życzenia. Dane osiągnięte drogą wywiadów w tych branżach, gdzie posiadamy dobrych fachowców i poważnych przedstawicieli życia gospodarczego, zdolnych do udzielania opinii miarodajnej o swej branży — są stosunkowo najlepsze i umożliwiają kontrolę materiałów gromadzonych drogą ankiet, lub w inny sposób. Niezawsze jednak mogły być osiągnięte tego rodzaju informacje o całokształcie stosunków w danej branży na całym terenie Izby; niejednokrotnie też brakowało informatorów, którzyby odpowiadali wyżej podanym kwalifikacjom.

Słów kilka musimy specjalnie poświęcić materiałom ankietowym.

Jako instytucja ściśle związana ze sferami przez siebie reprezentowanymi, poza tem uposażona w ustawowe uprawnienia co do gromadzenia materiałów statystycznych, poparte przez sankcje karne — Izba, zdawałoby się, powinna mieć ułatwione w tej dziedzinie zadanie. Jednakże szereg czynników utrudnia je niezmiernie. Ogromna ilość przedsiębiorstw, wskutek ich drobnego charakteru, nie prowadzi u nas nietylko ksiąg handlowych, ale wogóle żadnych zapisków, które mogłyby służyć za odpowiednią podstawę przy zestawianiu danych statystycznych. Dalej bardzo często się zdarza, że przedsiębiorstwa niechętnie ujawniają prawdziwe dane wskutek braku dostatecznego zrozumienia dla celu, do jakiego te dane są użytkowywane i z obawy, aby ujawnienie prawdziwego stanu rzeczy nie pociągnęło za sobą jakichś ujemnych dla przedsiębiorstwa skutków. Bardzo często skontrolowanie prawdziwości przytoczonych w ankietach informacji nie jest absolutnie możliwym. Wreszcie część przedsiębiorstw wogóle nie nadsyła Izbie odpowiedzi na ankietę, względnie czyni to po kilkakrotnem monitowaniu, co przedłuża ogromnie termin opracowania danych i uniemożliwia uwzględnienie spóźnionych informacji. Poza tem stan przedsiębiorstw ulega w obecnych czasach ogromnym zmianom i bardzo znaczna jest ilość firm, od których z powodu likwidacji zaszłej w roku sprawozdawczym względnie do chwili rozesłania ankiety — żadnych wogóle danych uzyskać nie można. Z tych wszystkich względów materiały ankietowe, które zostały użytkowane w niniejszem sprawozdaniu, zarówno przy opracowywaniu tekstu, jak i dla zestawień cyfrowych, muszą być przyjmowane z zastrzeżeniem. W szeregu wypadków dane z ankiet wogóle nie mogły być wykorzystane ze względu na nastroczające się wątpliwości.

Wykaz ilości ankiet za r. 1931

*) W stosunku do ilości ankiet wysłanych.

Wreszcie licząc się z koniecznością zastosowania znacznych oszczędności zarówno w pracy firm wypełniających ankiety, jak i w pracy biura Izby — zmuszeni byliśmy ograniczyć w tym roku ilość wysyłanych ankiet do przedsiębiorstw stosunkowo ważniejszych, uwzględniając szersze grono firm jedynie w branżach zasługujących w naszym okręgu na specjalną uwagę.

Dla charakterystyki ilościowej materiału ankietowego, którym Izba rozporządzała przy opracowaniu niniejszego sprawozdania — podajemy zestawienie dotyczące udzielonych odpowiedzi na ankietę główną Izby za r. 1931 (tablica na str. 54).

Zamieszczone w tekście sprawozdania oraz w załącznikach końcowych dane o ilości przedsiębiorstw poszczególnych branż i kategorii opierają się na katastrze Izby. Podstawą dla katastru są w tym względzie zawiadomienia imienne władz skarbowych o każdym wypadku wykupienia, zwrócenia i zamiany świadectw przemysłowych. Należy stwierdzić, że w roku 1931 nastąpiło znaczne usprawnienie w nadsyłaniu tych materiałów Izbie. Nadal jednak w szeregu wypadków Izba stwierdzała różnice zachodzące między danymi różnego typu, dotyczącymi ilości wykupionych świadectw, a nadsyłanymi Izbie przez urzędy skarbowe. Pomimo, że Izba poczyniła starania aby te różnice usunąć, możliwe są pewne niedokładności, szczególnie wśród przedsiębiorstw drobnych, gdyż ze względu na liczbę tych ciśnień i komplikacje z wydzieleniem warsztatów rzemieślniczych — nie dało się tych sprzeczności usunąć.

Wreszcie na zakończenie należy zauważyć, że wskutek zmiany granic okręgu Izby od początku r. 1931, mianowicie, — wydzielenia z tego okręgu pow. sarnieńskiego, zachodziła potrzeba dla celów porównawczych wyłączenia, również o ile chodzi o rok 1930, a nawet czasem i 1929 — danych odnoszących się do tego powiatu. Niezawsze jednak było to możliwe.

OGÓLNA OCENA SYTUACJI GOSPODARCZEJ OKRĘGU IZBY.

W roku 1931 nastąpiło dalsze, niezwykle silne pogłębienie ciężkiej sytuacji gospodarczej okręgu Izby, które pozostawało oczywiście w związku z ogólnopolskim i ogólnoswiatowym — niebywałych rozmiarów kryzysem ekonomicznym. Pogorszenie sytuacji było u nas silniejsze, niż w całym Państwie, co wykazują dalsze rozdziały, traktujące o przebiegu stosunków w poszczególnych dziedzinach życia gospodarczego. Ma to swe uzasadnienie w tych czynnikach o charakterze strukturalnym („martwe granice“, odległość od głównych rynków zbytu w kraju, od granic „żywych“ i portów polskich, wybitnie surowcowy charakter gospodarki, niezwykle ubóstwo kapitałów itd.), które obszernie były przedstawione w sprawozdaniach Izby za lata poprzednie oraz w „Memorjale w sprawie stanu gospodarczego Ziem Półn. Wschodnich“ złożonym w r. 1931 Panu Prezydentowi Rzeczypospolitej i przedstawicielom Rządu. Owe momenty o charakterze strukturalnym z jednej strony potęgowały u nas działanie innych przyczyn, utrudniających normalną działalność gospodarczą, a posiadających charakter bardziej powszechny; z drugiej — z powodu coraz gorzej kształtujących się stosunków ogólnogospodarczych — nasze lokalne trudności specjalne dawały się we znaki tem silniej.

W całym szeregu swoich wystąpień, jak również w poprzednich dorocznych sprawozdaniach Izba wysuwała, jako konieczny warunek polepszenia sytuacji ekonomicznej naszych ziem, specjalne ich traktowanie, zastosowanie do nich specjalnej polityki gospodarczej. Jak to podaliśmy w sprawozdaniu z działalności—Izba nasza łącznie z innymi organizacjami gospodarczymi naszego terenu opracowała i przedstawiła cały plan uzdrowienia gospodarczego Ziem Północno-Wschodnich.

Należy stwierdzić, że niestety zasadnicze warunki, od których uzależniona jest poprawa sytuacji gospodarczej naszych ziem, nie ule-

gły zmianie na lepsze; a nawet, jak to wyżej podnosiliśmy, niekorzystne czynniki strukturalne doznały jeszcze pogłębienia.

Czynnik „martwych“ granic, otaczających nas od wschodu i północnego zachodu pozostawał oczywiście nadal jednym z ważniejszych powodów upadku gospodarczego naszego kraju; starania sfer gospodarczych, zmierzające do częściowego chociaż przełamania tej „martwoty“ (sprawa otwarcia spławu drzewa Niemnem do Prus Wschodnich, uruchomienia obrotu uszlachetniającego z Rosją w zakresie drzewa) — nie dały rezultatów. Co więcej — niezwykle silnego ograniczenia, a w niektórych wypadkach niemal zupełnego zahamowania — doznał obrót przez inne granice, w szczególności przez przylegające do naszego okręgu odcinki granic „żywych“ — łotewskiej i wschodnio-pruskiej — wskutek utrudnień w dziedzinie celnej, reglamentacji handlu zagranicznego i dewizowej przeprowadzonych w Niemczech i na Łotwie. Panujące we wszystkich niemal krajach dążności do autarchji gospodarczej, wywołujące fale zarządzeń ultramerkantystycznych, protekcyjizm, przechodzący w prohibicjonizm celny, wreszcie okoliczności innego rodzaju, jak załamanie się funta angielskiego i odstępianie od parytetu złota przez Wielką Brytanię, spadek srebra i niepokoje na Dalekim Wschodzie — wszystko to utrudniało niezmiernie zbyt naszych produktów na rynkach zagranicznych.

W ten sposób te gałęzie gospodarcze, których rozwój uzależniony był głównie od możliwości zbytu zagranicą, zostały w roku sprawozdawczym dotknięte w sposób bardzo bolesny, bowiem na całym szeregu odcinków ulokowanie naszej produkcji stało się całkowicie lub niemal całkowicie niemożliwe.

Bardziej utrudniony niż dotychczas był również zbyt produktów naszego okręgu wewnątrz kraju w pozostałych częściach Polski. Prócz skurczenia się konsumpcji i popytu, na taki stan rzeczy wywarło wpływ tylokrotnie przez Izbę podkreślane niepomysłne położenie geograficzne naszego okręgu, Szttywne taryfy kolejowe, które w niedostatecznym stopniu uwzględniają wyjątkowe położenie naszego terenu — wobec niezwyklej niżki cen na wszystkie miejscowe produkty — stanowiły tem silniejsze obciążenie, niezmiernie utrudniające zbyt, a niejednokrotnie uniemożliwiające wogóle przeprowadzenie jakiegokolwiek kalkulacji. Dotkliwość tego obciążenia uwydatniała się u nas specjalnie wobec charakteru surowcowego naszej gospodarki: przy słabo rozwiniętym przemyśle przeważająca część artykułów wywozowych

są to surowce lub półfabrykaty leśne i rolne, dla których koszt transportu posiadają wyjątkowo wielkie znaczenie, a które najbardziej dotknęła w roku sprawozdawczym niżka cen.

Drzewo i wyroby drzewne doznały szczególnie silnych utrudnień i powikłań w międzynarodowym obrocie. Ze względu na wagę gatunkową tych produktów w naszej gospodarce, katastrofalna sytuacja w tej dziedzinie zaciążyła nad całokształtem stosunków. Wystarczy przytoczyć, że w r. 1929 wywieźliśmy z naszego okręgu zagranicę papierówki za ca 72—73 milj. zł. (ok. 30% wartości całego eksportu z okręgu Izby), a w r. 1931 już tylko za ca 5 milj. zł. To też i całokształt naszych obrotów handlowych z zagranicą skurczył się niezmownie, silniej niż w całym Państwie. Udział okręgu Izby w wartości ogólnopolskiego eksportu spadł z 8% w roku 1929 do ca 6% w 1930 r. i do ca 4% w r. 1931. Nadanie na kolejach na stacjach Dyrekcji Wileńskiej spadło z 3,6 milj. tonn w r. 1929 do 2,6 milj. w r. 1930 i ca 1,7 milj. w r. 1931, wynosząc w liczbach względnych w stosunku do całego nadania na P. K. P. w r. 1929—5,5%, w r. 1930 4,9% i w r. 1931 — 3,6%.

Również i słaba urodzajność naszej gleby oraz niekorzystne warunki klimatyczne zaważyły na kształtowaniu się stosunków gospodarczych na naszym terenie w r. 1931: zbiory żyta zmniejszyły się o 29% w stosunku do r. 1930, a na Wileńszczyźnie spadły nawet o 46,3%. W tej ostatniej części okręgu Izby zmniejszyły się zbiory wszystkich wogóle zbóż.

Okoliczność ta, jak również dotkliwy spadek cen na produkty gospodarki hodowlanej, wpłynęły na dalszy spadek zdolności nabywczej ludności wiejskiej.

W branżach produkujących głównie na rynek okręgu Izby oraz w handlu rozdzielczym, obsługującym miejscowego konsumenta, przyśpieszone w stosunku do lat ostatnich — tempo postępującej pauperyzacji naszego społeczeństwa — ograniczało obroty do minimum; mogły być zbywane jedynie towary najtańsze, najniezbędniejsze.

Naturalnym skutkiem przedstawionego wyżej stanu rzeczy były liczne likwidacje istniejących zakładów pracy, co pociągnęło za sobą zmniejszenie się ich ilości, wystąpiło również dalsze silne rozdrobnienie przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Skład ich stał się wogóle bardzo płynny; podczas gdy dawniej istniejące przedsiębiorstwa likwidują się, powstają nowe, przeważnie drobne, które po krótkiej, nieraz zaledwie kilka miesięcy, a nawet czasem kilka tygodni

trwającej egzystencji, również ulegały likwidacji. W roku 1931 ilość zakładów wyższych kategorii przemysłowych, od IV-ej wzwyż, spadła o 17,4%, a ogólna ilość świadectw kategorii przemysłowych do VII włącznie o 11,6%; ilość większych firm I-ej kategorii handlowej zmniejszyła się o 10,9%, a ogólna ilość świadectw wykupionych dla handlu o 6,8%. Wobec zmniejszonej produkcji nastąpił oczywiście spadek zatrudnienia; przeciętna ilość robotników zatrudnionych w większych zakładach przemysłowych (zatrudn. 20 i więcej robotn.) spadła w okręgu Izby o 17,8%, gdy w całej Polsce o 14,9%. Przeciętna ilość bezrobotnych w okręgu Izby wzrosła z 10,2 tys. w r. 1930 do 12,6 tys. w r. 1931 czyli o 23,5%. Stosunek ilości bezrobotnych do ilości zatrudnionych (w zakł. objęt. statystyką G. U. St.), który wynosił w okręgu Izby w r. 1930 przeciętnie 44,6%, wzrósł w roku 1931 do 67,4%, to jest silniej, niż w całym Państwie, gdzie stosunek ten wynosił w r. 1930 — 30,9%, a w r. 1931 — 43,3%.

W tych warunkach nie tylko nie było dopływu do nas żadnych nowych kapitałów z zewnątrz (co podnoszone było niejednokrotnie, jako niezbędne dla ożywienia gospodarczego naszej dzielnicy), ale skromne, jeszcze istniejące, zasoby topniały, szczególnie w związku z szybko postępującym spadkiem cen produktów tego terenu. Należy tu także podkreślić, że kredyty i inwestycje państwowe na obszarze Izby jeszcze się ogromnie skurczyły.

Mimo tak fatalnego położenia ekonomicznego naszej dzielnicy, obciążenie podatkowe oraz z tytułu świadczeń socjalnych nawet w przybliżeniu nie dostosowało się do zmniejszonych obrotów i jeszcze silniej zmniejszonej zyskowności warsztatów gospodarczych. Pomimo to należności podatkowe były nadal egzekwowane z całą bezwzględnością.

Dodać tu jeszcze należy, że przy ustanawianiu nowych obciążeń podatkowego w końcu roku sprawozdawczego, nie uwzględniono wyjątkowej sytuacji okręgu Izby, rozciągając je również na nasze terytorjum, z jednym tylko wyjątkiem podatku od elektryczności *).

Jaśniejszymi momentami na tem ponurem tle były: zwiększenie aktywności przemysłu włókienniczego w pierwszych trzech kwartałach roku sprawozdawczego, głównie wskutek rozwoju eksportu do Anglii i kolonii angielskich, później jednak zahamowanego w związku z wprowadzeniem ochrony celnej w Wielkiej Brytanji i załamaniem

---

*) Od podatku tego zwolnione zostały na lat dziesięć — 3 województwa okręgu Izby: wileńskie, nowogródzkie i poleskie.

się funta, oraz wzrost ilościowy eksportu i konsumpcji wewnętrznej wyrobów lnianych (głównie ze strony czynników rządowych i samorządowych).

Stosunkowo niezła była sytuacja instytucyj kredytowych, które prawie nie ucierpiały w związku z zaburzeniami i powikłaniami na międzynarodowym rynku pieniężnym. Jednakże zaspakajają one tylko w małym stopniu potrzeby naszego życia gospodarczego.

Pomyślniejsze położenie nielicznych gałęzi, które w roku 1931 rozwijały się względnie niezłe (jak np. przemysł włókienniczy) albo które wykazywały przynajmniej ilościowy wzrost obrotów, w końcu roku doznało jednak zasadniczej zmiany na gorsze.

Przebieg wypadków wskazuje wyraźnie, że proces stałego pogarszania się naszej sytuacji ekonomicznej silnie postępuje. To też na tle tak wyjątkowo ujemnie kształtujących się stosunków występuje szczególnie wyraźnie konieczność szybkiego zastosowania specjalnych ulg i ułatwień nie tylko dla uzdrowienia, ale, jak to już chwila obecna wymaga, dla ratowania życia ekonomicznego Ziemi Północno-Wschodnich Rzeczypospolitej.

SYTUACJA FINANSOWO-KREDYTOWA.

Instytucje kredytowe naszego terenu, odczuwając pośrednio skutki wstrząsów międzynarodowego rynku pieniężnego, przeżyły rok ubiegły, opierając się przeważnie na własnych siłach. Ciężki ten okres udało się naszym bankom przejść spokojnie dzięki przezornej i ostrożnej polityce kredytowej, stosowanej w okresach poprzednich.

Pomimo, że banki w okręgu Izby nie są zasilane przez swoje centrale, lecz odwrotnie przekazują część swoich zasobów centralom, położonym poza naszym terenem, jak to już podnosiliśmy w poprzednich sprawozdaniach, jednakże przetrwały one z łatwością okres wycofywania wkładów, posiadając stale dostateczne zapasy gotówkowe.

Banki czysto miejscowe, dbając już od dłuższego czasu o największą płynność kasową, również nie miały w tym kierunku specjalnych trudności.

Coprawda ostrożna i restrykcyjna polityka kredytowa banków oddziaływała na pogłębienie ciasnoty rynku pieniężnego, lecz stale zmniejszające się obroty towarowe oraz dążność przemysłu i handlu do przejścia na transakcje gotówkowe w konsekwencji pociągnęły za sobą zmniejszenie materiału nadającego się do dyskonta, tak, że banki faktycznie dostosowywały swoją działalność kredytową do ogólnego stanu potrzeb jedynie najpoważniejszych przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Politykę banków cechowało dążenie do stopniowego zlikwidowania portfeli wekslowych swoich klientów, przyczem w rozumieniu ciężkiej sytuacji szeroko stosowany był system prolongat z częściowymi nadpłatami. Dobry materiał, pochodzący z operacyj handlowych, a pozbawiony charakteru weksli finansowych chętnie był przyjmowany przez banki, które w takich wypadkach pobierały nawet zmniejszoną stawkę procentową. Należy przytem zaznaczyć, że naogół gatunek weksli polepszył się, ze względu na to, że z jednej strony słabsze przedsiębiorstwa odpadły wskutek likwidacji, z drugiej zaś — pozostałe, stosując się do żądań banków, również przeprowadzały selekcję swojej klienteli. Jednakże znaczna

większość przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych, pozbawionych środków obrotowych, zmuszonych do sprzedaży na weksle, a nie mogących spieniężyć posiadanych weksli, ciężko przeżyła ten okres. Taki materiał wekslowy szedł na rynek prywatny, co znacznie podrażało koszty dyskonta. Instytucje kredytowe starały się zastąpić kredyty w postaci rachunków bieżących na kredyty dyskontowe.

Przyznawane przez Bank Polski kredyty redyskontowe trzymane były przez banki prywatne ze względu na sytuację pieniężną jako ewentualne rezerwy dla zasilenia pogotowia kasowego, wobec stałego wycofywania wkładów.

Sfery gospodarcze okręgu Izby korzystają również z bezpośredniego kredytu w Banku Polskim i Banku Gospodarstwa Krajowego. Suma kredytów przyznanych dla przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych według danych od 3 oddziałów Banku Polskiego (Wilno, Pińsk, Suwałki) na ogólną ilość 8 oddziałów Banku Polskiego (oraz od 2 istniejących na tym terenie oddziałów Banku Gospodarstwa Krajowego — wyniosła w r. 1931—4.945 tys. zł., a suma kredytów wykorzystanych 2.907 tys. zł. czyli 58,7%. Zwraca uwagę stosunkowo bardzo niewielka suma kredytów wykorzystanych przez handel: wynosiła ona w tych instytucjach zaledwie 6,2% ogólnej sumy wykorzystanej przez handel i przemysł łącznie.

W poszczególnych instytucjach procent wykorzystanych kredytów przedstawiał się jak następuje: w 3 oddziałach Banku Polskiego przedsiębiorstwa przemysłowe wykorzystwały 88,4%, a handlowe 82,4%, kwoty przyznanych kredytów, w oddziałach Banku Gospodarstwa Krajowego — przemysł wykorzystał 47,6% a handel 88,5%.

Stopień wykorzystania kredytów w tych instytucjach jest uzależniony przeważnie od posiadanego materiału wekslowego.

Stopa procentowa tak Banku Polskiego, jak i instytucyj prywatnych nie uległa zmianie. Od 30. X. 1930 r. Bank Polski pobiera 7½% od dyskonta i 8½% przy operacjach zastawowych; banki prywatne pobierały 11% w stosunku rocznym.

Suma weksli protestowanych w ciągu pierwszych trzech kwartałów okresu sprawozdawczego wykazuje stopniowy, lecz stały spadek aż do początku IV-go kwartału, kiedy to nastąpił wzrost, co zresztą jest zwykłym sezonowym zjawiskiem. Zwiększenie sald weksli protestowanych na początku roku 1931 w porównaniu z końcem 1930 r. było dalszym stopniowo rozwijającym się wynikiem wprowadzonych w drugiej połowie 1930 r. zaostreżeń i restrykcji kredytowych Banku

Polskiego (skrócenie terminów płatności, zaostrożona selekcja materiału i t. d.).

Na zasadzie materiałów otrzymanych od większych instytucji kredytowych, dało się ustalić w roku bieżącym stosunek procentowy sumy weksli protestowanych w każdym kwartale do sumy weksli płatnych w tychże okresach czasu. Stosunek ten wynosił: w I-szym kwartale — 9%, w II-gim — $7\frac{1}{2}\%$, w III-cim — 7,1% i w IV-ym — $14\frac{1}{2}\%$; przeciętny stosunek procentowy za cały rok 1931 wynosi — $9\frac{1}{2}\%$.

Wyplacalność klienteli instytucji kredytowych naogół nie pogorszyła się z wyjątkiem klienteli, pochodzącej ze sfer rolniczych lub związanej obrotami z temi sferami.

Załączona tablica II ilustruje ruch weksli protestowanych w poszczególnych miesiącach roku 1931. Ogólna suma weksli zaprotestowanych na terenie Izby w 1931 r. wynosiła 129.190 tys. zł. przy 119.064 tys. zł. w r. 1930, zaś przeciętna suma weksla protestowanego równała się 182 zł. przy 178 zł. w r. 1930.

Już od roku 1930 datuje się stopniowe, lecz stałe zmniejszenie tempa przyrostu wkładów w bankach, zaś w roku 1931 zmniejszenie to zaznacza się wyraźniej i jest w niektórych miesiącach nawet stosunkowo znaczne. Odpływ wkładów z banków stoi w ścisłym związku z zaburzeniami na zagranicznych rynkach pieniężnych. Pomimo, że nasz teren niema ściślejszego związku z bankami zagranicznymi, to jednak wypadki na rynkach niemieckim, wiedeńskim, angielskim i innych wywarły wpływ na naszych wkładców, powodując nastrój niepewności i dążenie do wycofania i tezauryzacji wkładów, zasadniczo niczem nieumotywowane. Poza tym momentem „psychicznym“ odegrywały znaczną rolę momenty natury gospodarczej, a mianowicie: a) konieczność uzupełnienia funduszy obrotowych, zmniejszonych wobec spadku obrotów towarowych, b) stałe restrykcje kredytowe banków oraz c) podnoszenie wkładów na cele konsumcyjne wobec ogólnego spadku zarobku.

Podane w tablicy III dane o ruchu wkładów w większych instytucjach kredytowych naszego rejonu, wykazując stały (poza sezonowymi odchyleniami) wzrost w I-szym kwartale, przy spadających saldach w drugim, nie dają jednak ścisłego obrazu, wobec tego, że nie obejmują one znacznej części Spółdzielni kredytowych, Kas Stefczyka i kas gminnych, które nie nadsyłają sprawozdań miesięcznych, oraz wobec braku danych, dotyczących P. K. O.; pozatem zestawienie

Protesty wekslowe na terenie Izby P.-H. w Wilnie w latach 1930 i 1931.

Tablica II.

MIESIĄCE	W O J. W I L E Ń S K I E						W O J. B I A Ł O S T O C K I E						W O J. N O W O G R Ó D Z K I E						W O J. P O L E S K I E						O K R ą G I Z B Y					
	1930		1931		Wzrost lub spadek w % % w r. 1931 w porówn. z r. 1930		1930		1931		Wzrost lub spadek w % % w r. 1931 w porówn. z r. 1930		1930		1931		Wzrost lub spadek w % % w r. 1931 w porówn. z r. 1930		1930		1931		Wzrost lub spadek w % % w r. 1931 w porówn. z r. 1930		1930		1931		Wzrost lub spadek w % % w r. 1931 w porówn. z r. 1930	
	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Suma ogólna	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Suma ogólna	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Suma ogólna	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Suma w tys. zł.	Przeciętna suma weksla	Przeciętna suma weksla
Styczeń . . .	2.836	177	4.163	205	+ 46,8	+ 15,8	3.266	175	4.776	182	+ 46,2	+ 4,0	1.364	174	1.888	182	+ 38,4	+ 4,6	2.033	157	2.723	181	+ 15,3	9.519	171	13.550	188	+ 9,9		
Luty	2.474	169	3.761	215	+ 52,0	+ 27,2	3.036	174	4.389	182	+ 44,6	+ 4,6	1.209	169	1.700	180	+ 40,6	+ 6,5	1.804	147	2.291	168	+ 14,3	8.523	165	12.141	188	+ 13,9		
Marzec . . .	2.843	175	3.947	218	+ 38,9	+ 24,6	3.490	169	4.799	174	+ 37,5	+ 3,0	1.636	194	1.753	197	+ 7,2	+ 1,5	2.051	155	2.370	168	+ 8,4	10.020	171	12.869	188	+ 9,9		
Kwiecień . .	2.596	193	3.385	218	+ 30,4	+ 13,0	3.151	174	4.594	181	+ 45,8	+ 4,0	1.363	196	1.499	185	+ 10,0	— 5,6	1.955	165	1.931	162	— 1,8	9.065	180	11.409	187	+ 3,9		
Maj	2.679	193	3.171	217	+ 18,4	+ 12,4	3.332	165	4.052	169	+ 21,6	+ 2,4	1.547	200	1.515	184	— 2,1	— 8,0	2.037	162	1.937	170	+ 4,9	9.595	176	10.675	183	+ 4,0		
Czerwiec . .	2.425	185	3.017	213	+ 24,4	+ 15,1	3.355	165	3.880	168	+ 15,6	+ 1,8	1.289	187	1.687	211	+ 30,9	+ 12,8	1.778	151	1.495	144	— 4,6	8.838	170	10.079	181	+ 6,5		
Lipiec . . .	2.240	169	2.823	188	+ 26,0	+ 11,2	3.914	181	4.002	168	+ 2,2	— 7,2	1.321	181	1.794	216	+ 35,8	+ 19,3	1.719	156	1.558	141	— 9,6	9.194	173	10.177	175	+ 1,2		
Sierpień . .	2.192	184	2.570	186	+ 17,2	+ 1,1	3.235	167	2.964	137	— 9,4	— 18,0	1.258	191	1.493	198	+ 18,7	+ 3,7	1.642	153	1.492	157	+ 2,6	8.327	172	8.519	162	— 5,8		
Wrzesień . .	2.441	204	2.508	182	+ 2,7	— 10,1	3.506	170	3.762	169	+ 7,3	— 0,6	1.318	196	1.536	188	+ 16,5	— 4,1	1.140	170	1.505	158	— 7,1	9.405	194	9.311	173	— 10,8		
Październik .	2.856	202	2.785	182	— 2,5	— 9,9	4.719	194	4.378	188	— 7,2	— 3,1	1.613	195	1.903	196	+ 18,0	+ 0,5	2.775	184	1.766	173	— 6,0	11.963	194	10.832	185	— 4,6		
Listopad . .	3.374	230	3.017	195	— 10,6	— 15,2	4.168	184	3.875	185	— 7,0	+ 0,5	1.555	192	1.731	190	+ 11,3	— 1,1	2.534	181	1.583	167	— 7,7	11.631	196	10.206	186	— 5,1		
Grudzień . .	3.938	211	2.767	171	— 29,7	— 19,0	4.509	170	3.419	181	— 24,2	+ 6,5	1.697	178	1.647	187	— 3,0	+ 5,1	2.840	175	1.589	166	— 5,2	12.984	183	9.422	176	— 3,8		
O g ó ł e m . .	32.894	191	37.914	200	+ 15,3	+ 4,7	43.681	174	48.890	174	+ 11,2	bez zmian	17.181	188	20.146	192	+ 17,3	+ 2,1	25.308	164	22.240	164	bez zmian	119.064	178	129.190	182	+ 2,2		

U W A G A. Dla woj. poleskiego i dla całego okręgu Izby nie podajemy w tablicy zmian procentowych dla ogólnej sumy weksli protestowanych — wobec zmiany w obszarze woj. poleskiego w r. 1931, mianowicie wydzielienia pow. sarneńskiego. Mimo tego zmniejszenia terenu Izby — **suma protestów w r. 1931 wzrosła o 8,5 % w stosunku do roku 1930.**

Salda na rachunkach
w ważniejszych instytucjach kredytowych okręgu Izby za rok 1931
(uwzględniono 2 oddziały Państwowego Banku Rolnego (Wilno i Pińsk), 2 Gospodarstwa Krajowego (Wilno i Białystok), 7 Banków Akcyjnych, 38 Spółdzielni Kredytowych, 5 Domów Bankowych i 28 K. K. O.).

Tablica III.

Na ultimo miesiąca	Wkłady	Weksle zdyskontowane	Rachunki bieżące	Kasa i sumy do dyspozycji
Grudzień 1930 r. . . .	46.805	53.800	31.580	6.125
Styczeń 1931 r. . . .	47.187	49.248	34.695	4.063
Luty	48.827	50.584	34.472	3.936
Marzec	46.969	49.008	34.912	4.273
Kwiecień	46.546	48.285	35.642	3.850
Maj	50.752	43.083	32.193	3.818
Czerwiec.	49.361	46.484	31.577	3.243
Lipiec	46.431	46.566	32.001	3.884
Sierpień	45.588	43.323	31.713	3.513
Wrzesień	44.090	45.209	22.519	3.511
Październik.	43.370	46.405	22.483	3.473
Listopad	43.054	40.009	21.633	3.809
Grudzień.	44.614	37.682	25.455	4.904

Sieć instytucji kredytowych w okręgu Izby P.-H. w Wilnie
na dzień 31.XII.1930 r.

(Bez pow. sarneńskiego *).

(Dane Gł. Urz. Stat., z wydzieleniem cyfr dla pow. sarneńskiego w/g materiałów Izby).

Tablica IV.

Województwa	Bank Polski oddziały	Banki państwowe oddziały	Banki akcyjne		Domy bankowe	Kantory wymiany	Komunalne kasy oszczędności	Gminne kasy pożyczkowe i oszczędnościowe	Spółdzielnie kredytowe
			Zarządy	Oddziały					
Wileńskie	1	2	1	4	4	2	8	19	203
Białostockie . .	4	1	—	2	2	2	15	47	346
Nowogródzkie . .	1	—	—	1	—	2	7	—	177
Poleskie	2	3	—	3	—	—	9	9	160
Okrąg Izby . . .	8	6	1	10	6	6	39	75	886

*) Powiat sarneński od początku 1931 r. nie należy do okręgu Izby.

SYTUACJA W POSZCZEGÓLNYCH GAŁĘZIACH PRZEMYSŁU i HANDLU.

PRZEMYSŁ I HANDEL DRZEWNY ORAZ PRZEMYSŁY OPARTE NA DRZEWIE, JAKO PODSTAWOWYM SUROWCU.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SYTUACJI W PRZEMYSŁE I HANDLU DRZEWNYM.

Światowy rynek drzewny, a przynajmniej ta jego część, która wchodzi w orbitę zainteresowań drzewnictwa polskiego, przedstawia smutny obraz, uginając się pod ciężarem niezmnieszonej, względnie niedostatecznie zmniejszonej podaży, niewspółmiernie wielkiej w stosunku do gwałtownie spadającej pojemności rynku. Związany z tem nieustający spadek cen i towarzyszące mu topnienie kapitałów, ulokowanych w gospodarce drzewnej, spowodowały ze strony krajów importujących drzewo cały szereg posunięć ratowniczych w obronie własnego drzewnictwa, wymierzonych przeciwko importowi i tem bardziej pogarszających położenie krajów eksportujących.

Wytworzona na tle tych stosunków sytuacja w drzewnictwie polskiem była szczególnie ciężka dla drzewnictwa okręgu Izby z jego niską kulturą przemysłową ora niekorzystnem położeniem geograficznem w stosunku do głównych rynków zbytu. Naturalnie, że w tych warunkach nie mogło być mowy o inwestowaniu w gospodarce drzewnej okręgu Izby nowych kapitałów, zatem sprawa jej uprzemysłowienia nie posunęła się w roku sprawozdawczym naprzód.

Odwrotnie, wybitna deficytowość przedsiębiorstw drzewnych powodowała wyścig wycofywania się z nich: sprawdzianem zaufania do sytuacji finansowej przedsiębiorcy drzewnego stało się jego możliwie najmniejsze zaangażowanie się w przedsiębiorstwie swej branży. Niestety, wycofanie się szczęśliwe było udziałem nielicznych jednostek; o całym natomiast szeregu firm drzewnych, jeżeli nie o większości, mówić już można tylko w czasie przeszłym.

We wszystkich niemal bez wyjątku działach gospodarki drzewnej nastąpił spadek produkcji i zmniejszenie się obrotów, w szeregu sortymentów cały spadek ogólnopolskich obrotów, względnie przeważająca część tego spadku, odbyła się kosztem drzewnictwa okręgu Izby, którego udział w obrotach ogólnych poważnie się zmniejszył. Przy tem jednak należy zaznaczyć, iż tak się działo głównie z sortymentami surowcami, które źle znoszą wysokie koszty transportu i nie znajdują dostatecznego zbytu na miejscu wobec braku tu odpowiednio rozbudowanego przemysłu na tych surowcach opartego. Natomiast w dziedzinie sortymentów, stanowiących półfabrykaty, a tembardziej — produkt wyższych szczebli obróbki, ujawniła się większa odporność na wpływ niepomyślnej konjunktury i chociaż i tu konstatujemy spadek produkcji i obrotów, wyrażonych w liczbach bezwzględnych, jednak wskaźniki partycypowania w działalności odnośnej gałęzi gospodarki ogólnokrajowej spadają tu nieznacznie, niekiedy nawet wzrastają (przemysł dyktowy).

Gdy drzewnictwo prywatne, dostosowując się do konjunktury, zmniejszało pracę, to Lasy Państwowe przeciwnie działalność swą rozszerzały, zwiększając produkcję (tartaki państwowe) oraz wkraczając w coraz to nowe dziedziny gospodarki drzewnej (handel na rynku krajowym, spław drzewa we własnym zarządzie i t. p.) W ten sposób drzewnictwo prywatne okręgu Izby cierpiało nie tylko wskutek silniejszego niż w innych okręgach zmniejszania się możliwości zbytu lecz jednocześnie boleśnie odczuwało, odbywające się również jego kosztem, bezwzględne i stosunkowe rozszerzenie zakresu pracy Lasów Państwowych.

W dalszych rozdziałach scharakteryzowana została sytuacja w poszczególnych działach drzewnictwa.

EKSPLOATACJE LEŚNE.

Ze wszystkich dziedzin drzewnictwa najcięższa sytuacja wytworzyła się w roku sprawozdawczym w dziale sortymentów stanowiących produkt pierwsiastkowej obróbki drzewa. Podobnie jak i w poprzednim roku deficytowość kalkulacji, powodowana przez spadek cen półfabrykatów i gotowych wyrobów oraz przez sztywność, względnie naturalną mniejszą elastyczność, szeregu poważnych składników tych cen, jak np. kosztu transportu kolejowego, kosztu obróbki fabrycznej i t. p., wyrównywana była przede wszystkim kosztem pozycji najmniej odpornej na wpływ dekonjunktury, czyli kosztem surowca drzewnego.

Przytem, jeżeli zniżka cen produktów pierwiastkowej obróbki drzewa w roku sprawozdawczym, wyrażona w liczbach względnych, nie była tak znaczna, jak w roku poprzednim, to temniemniej stała się ona bardziej dotkliwa, niż zniżka zeszłoroczna, gdyż nie zważając na równoczesne znaczne obniżenie się kosztów eksploatacji leśnej i zwózki, ceny spadły często niżej poziomu, dającego możność pokryć nawet te zmniejszone koszty, nie mówiąc już o wartości piennej drzewa, na pokrycie której nie pozostawało najczęściej nic. To też na rynku obiektów leśnych do wyrębu zaszły radykalne zmiany: gdy jeszcze przed 2—3 laty każdy prawie obiekt znajdował dobry zbyt, największą zaś troską właściciela leśnego było otrzymanie w ten lub inny sposób pozwolenia na wyręb, to w roku sprawozdawczym sprzedaż poręb była bardzo utrudniona. Przedsiębiorcy drzewni masowo wstrzymywali się od nabywania nowych obiektów i w miarę możliwości nie przystępowali do eksploatacji obiektów już nabytych.

Zmniejszenie się ilości przedsiębiorstw eksploatacyj leśnych w okręgu Izby, które nastąpiło w związku z opisaną wyżej sytuacją, charakteryzuje następujące zestawienie:

Eksploatacje leśne w okręgu Izby.

Województwa	Kategorie świadectw na rok 1931					R a z e m				
						w liczbach bezwzględnych			w liczbach względnych	
						1931	1930	1929	rok 1929 — 100 %	
	IV	V	VI	VII	VIII				1931	1930
Wileńskie . . .	—	4	25	17	16	62	111	266	24	42
Białostockie . .	1	2	4	15	3	25	38	74	34	51
Nowogródzkie	3	9	29	46	21	108	130	153	71	85
Poleskie *). . .	5	16	39	42	17	119	187	272	44	69
Okrąg Izby . . .	9	31	97	120	57	314	466	765	41	61

Z zestawienia widać, że w roku sprawozdawczym nastąpił dalszy gwałtowny spadek ilości eksploatacyj leśnych, stosunkowo jeszcze gwałtowniejszy, niż w roku poprzednim. Z poszczególnych województw najsilniejszy był spadek w województwie wileńskim, którego sytuacja ze względu na najdalszą jego odległość od rynków zbytu

*) Dane dla województwa poleskiego podane są za wszystkie 3 lata bez powiatu sarnieńskiego, który od r. 1931 nie należy do okręgu Izby.

była najcięższa; dalej większy spadek wykazuje województwo białostockie; odnieść to należy na rachunek najsilniej tu odczuwanej konkurencji ze strony Lasów Państwowych, co jak widać miało większy wpływ na kształtowanie się warunków w drzewnictwie miejscowym, niż stosunkowo najbardziej korzystna sytuacja komunikacyjna tego województwa; najmniejszy spadek ilości eksploatacyj leśnych wykazują województwa poleskie i nowogródzkie, gdzie przeważa wielka prywatna własność leśna i najsilniej jest rozbudowany prywatny przemysł mechanicznej obróbki drzewa.

Podane wyżej zestawienie, oparte na danych statystyki podatkowej, obejmuje tylko eksploatacje, prowadzone przez firmy przemysłowe i handlowe, natomiast nie uwzględnia eksploatacyj, prowadzonych przez właścicieli gospodarstw leśnych. Ten ostatni rodzaj eksploatacyj był w roku sprawozdawczym bardziej niż poprzednio rozpowszechniony, gdyż niektórzy właściciele lasów, nie znajdując nabywców poręb, szukali możliwości realizacji przyrostu drzewnego na drodze własnej działalności przemysłowo-handlowej, którą rozpoczynali bądź samodzielnie, bądź też z pomocą zaufanego przemysłowca drzewnego; przytem ten ostatni zamieniał się z przedsiębiorcy, pracującego na własne ryzyko, na fachowego kierownika-doradcę, niekiedy jednocześnie także finansistę, otrzymującego prowizję od obrotu i odsetki od ewentualnie włożonego kapitału. Zresztą zjawisko to ilościowo nie nabrało, narazie przynajmniej, zbyt wielkiego znaczenia, jest natomiast bardzo charakterystyczne dla wytworzonej w drzewnictwie sytuacji.

Dla poszczególnych sortymentów sytuacja przedstawiała się jak następuje:

Dłuzyce i kloce. Gwałtownie spadły obroty międzydzielnicowe i eksportowe surowcem tartaczynym z drzew iglastych, na który zazwyczaj przypada gros obrotów w tym dziale; obroty miejscowe tym sortymentem i w szczególności dostarczanie wspomnianego surowca do tartaków miejscowych nie uległo poważniejszym zmianom. W eksporcie utrzymały się tylko bloki sosnowe i to głównie tylko fornierowe. Znacznie mniejszy spadek wykazały obroty kłocami gatunków liściastych. Naogół w związku ze znacznym spadkiem cen w obrotach na dalsze odległości z uwagi na koszt transportu — utrzymały się tylko sortymenty droższe.

Potwierdzają to poniższe dane statystyki przewozów kolejowych:

Nadanie drzewa nieobrobionego*).

(Z wyjątkiem osiki zapalczanej).

Rok	W komunikacji wewnętrznej			Do portów i zagranicę			R a z e m		
	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wilno		na P.K.P.	w D.O.K.P. Wilno		na P.K.P.	w D.O.K.P. Wilno	
	tonn	tonn	Liczyby względne. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	tonn	Liczyby względne. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	tonn	Liczyby względne. Nadanie na P. K. P. = 100
1930	1.016.526	240.275	24%	260.263	85.838	33%	1.276.789	326.113	26%
1931	642.016	116.948	18%	148.508	57.349	39%	790.524	174.297	22%
Zmiany ‰	— 37 %	— 51%		— 43%	— 34%		— 35 %	— 47%	

Znaczny spadek przewozów w komunikacji wewnętrznej również należy zaliczyć przede wszystkim na rachunek spadku przewozów na dalsze odległości iglastego surowca tartaczego, przyczem większy od przeciętnego spadek przewozów z okręgu Izby jest skutkiem największego oddalenia tego okręgu od okręgów, sprowadzających surowiec tartaczny. Mniejszy od przeciętnego spadek przewozów eksportowych z okręgu Izby tłumaczy się tem, że właśnie ten okrąg jest głównym ośrodkiem produkcji cenniejszych sortymentów iglastych i liściastych, poza którymi w tym dziale prawie nie było wywożone.

*) Należy tu zaznaczyć, że we wszystkich podanych w dalszym ciągu tablicach operowano cyframi dla całej Polski oraz dla okręgu Dyrekcji Kolejowej (D. O. K. P.) Wileńskiej; nie obejmuje ona całości okręgu Izby, gdyż część zachodnia woj. białostockiego i małe skrawki na południu woj. poleskiego należą do Dyrekcji Warszawskiej względnie Radomskiej. Naogół jednak cyfry dla Dyrekcji Wileńskiej obejmują tak znaczną większość całego nadania drzewa w okręgu Izby, że charakteryzują należycie stosunki w całości okręgu. Odnośnych danych dla całego obszaru okręgu Izby niestety nie posiadamy.

Uwagi powyższe w odniesieniu do eksportu dłużyc i kłoców potwierdzają następujące dane statystyki celnej:

Wywóz dłużyc i kłoców z Polski.

R o k	Iglastych		Liściastych		Razem w tonnach
	w tonnach	w liczbach względnych	w tonnach	w liczbach względnych	
1930	166.164	56%	128.569	44%	294.733
1931	74.920	47%	84.500	53%	158.970
Zmiany %	— 55%		— 34%		— 46%

Z zestawienia powyższego widać, iż wskutek ustania eksportu dłużyc i kłoców iglastych nieblokowych, spadek wywozu był gwałtowniejszy w gatunkach iglastych, wobec czego udział gatunków liściastych w ogólnym wywozie znacznie się powiększył. Najwięcej spadł eksport dłużyc i kłoców do Niemiec, do których poprzednio prawie wyłącznie kierowany był, tak mocno dotknięty spadkiem, surowiec iglasty.

Cena dłużyc i kłoców sosnowych, spadła w końcu roku dla sosny do 18 zł. za 1 m³ i dla świerku do 15—16 zł. za 1 m³ franco tartak; cena bloków sosnowych — do ok. 40 zł. franko wagon st. załadowania w rejonie wileńskim.

Wśród gatunków liściastych największy udział w obrotach miały olsza i osika, o których mowa dalej.

Kopalniaki. Zapotrzebowane na kopalniaki ze strony krajowego przemysłu węglowego, który w roku sprawozdawczym nie zmniejszył swej produkcji, nie uległo poważniejszym zmianom, w związku z czem i obroty kopalniakami w kraju prawie nie zmniejszyły się. Natomiast poważne zmniejszenie wykazał eksport, który według danych statystyki celnej spadł z 320.854 tonn w roku 1930 do 170.090 w roku sprawozdawczym, czyli zmniejszył się o 47%. Tylko wywóz kopalniaków do Anglii utrzymał się mniej więcej na poziomie roku poprzedniego, co wskazuje, że wywóz do pozostałych krajów spadł stosunkowo jeszcze silniej.

W świetle statystyki przewozów kolejowych obroty kopalniakami przedstawiają się jak następuje:

Nadanie drzewa kopalnianego.

Rok	W komunikacji wewnętrznej		Do portów		Zagranicę		Do portów i zagranicę		R a z e m						
	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wino	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wino	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wino	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wino	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wino					
	tonn	tonn	tonn	tonn	tonn	tonn	tonn	tonn	tonn	tonn					
			Liczby względne. Nadanie na P. K. P. = 100		Liczby względne. Nadanie na P. K. P. = 100		Liczby względne. Nadanie na P. K. P. = 100		Liczby względne. Nadanie na P. K. P. = 100						
1930	422.154	99.080	23%	59.021	33.980	59%	260.306	37.401	14%	319.327	71.381	22%	741.481	170.461	23%
1931	381.193	88.026	23%	17.756	7.706	43%	101.200	6.484	6%	118.956	14.190	12%	500.149	102.216	20%
Zmiany %	— 9%	— 11%		— 70%	— 77%		— 61%	— 83%		— 63%	— 80%		— 33%	— 40%	

Zestawienie powyższe potwierdza brak poważniejszych zmian w obrotach kopalniakami w kraju; pewne nieznaczne zmniejszenie się przewozów w komunikacji wewnętrznej odnieść należy prawdopodobnie na rachunek zmniejszenia posiadanych przez kopalnie składów oraz większego, niż poprzednio czerpania kopalniaków z miejscowości bliższych z pominięciem transportu kolejowego, którego kosztą stały się dla tego taniego sortymentu wysoce dotkliwe. Jeszcze większej ostrości nabrała kwestja kosztów transportu kolejowego dla obrotów eksportowych; koszty te stanowiły najłabszą pozycję w kalkulacji eksporterów polskich, zmuszonych dostosowywać się do poziomu cen podawanych w ofertach, pochodzących z krajów, gdzie wchodzi w rachubę tylko fracht morski. To też wskutek zbyt wysokiego obciążenia eksportu kopalniaków kosztami przewozu kolejowego znaczna część tego wywozu, gdyż ok. 51 tys. tonn, czyli około 30% kierowała się innemi drogami, w szczególności śródlądowymi drogami wodnemi, na co wskazuje porównanie statystyki celnej i kolejowej.

Cena kopalniaków, która w końcu roku 1930-go wynosiła około 20 zł. za 1 m³ franco wagon st. załadowania w rejonie wileńskim, spadła w końcu roku sprawozdawczego do ok. 15 zł., czyli o 25%.

Słupy. Obroty słupami uległy w roku sprawozdawczym stosunkowo niewielkiemu zmniejszeniu. Wywóz słupów z Polski według danych statystyki celnej spadł z 92.805 tonn w roku 1930 do 74.898 tonn w roku sprawozdawczym, czyli o 19%.

Inny nieco obraz dają cyfry statystyki kolejowej, podobnie jak to mieliśmy przy kopalniakach.

Nadanie słupów na eksport.

Rok	Do portów			Zagranicę			R a z e m		
	na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno		na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno		na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno	
	tonn	tonn	Liczbę względne. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	tonn	Liczbę względne. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	tonn	Liczbę względne. Nadanie na P. K. P. = 100
1930	34.643	18.362	53%	19.307	638	3,3%	53.950	19.000	35%
1931	31.115	21.369	69%	3.943	108	2,8%	35.058	21.477	61%
Zmiany %	— 10%	+16%		—80%	—83%		— 35%	+11%	

Obroty wewnętrzne słupami przedstawiały się według danych statystyki kolejowej, jak następuje:

R o k	Na P. K. P.	W D. O. K. P. Wilno	
	tonn	tonn	Liczby względne. Nadanie na P. K. P. = 100
1930	42.369	8.454	20%
1931	37.288	6.671	18%
Zmiany %	— 12%	— 21%	

Materiały ciosane. Wykonywanie dostaw dla P. K. P. rozdzielonych w końcu roku 1930 odbywało się bez jakichbądź godnych specjalnej uwagi odchyleń od tego, co zwykle się w tej dziedzinie obserwuje; firmy posiadające umowy z P. K. P., skupując podkłady, płaćły ceny około 12% niższe od cen płaconych przez P. K. P. Natomiast wielki zawód sprawiły drzewnictwu dostawy na rok następny; przede wszystkim przetargi, odbyte w październiku r. 1931, przyniosły dalszą dotkliwą zniżkę cen, nawet w porównaniu z ceną zeszłoroczną, wynoszącą 4,85 zł. za sztukę i to pomimo iż stosunek ilości żądanych przez P. K. P. typów, t. zw. redukcja, była w tym roku dla producenta znacznie cięższa; najgorzej jednak zostało dotknięte drzewnictwo

tem, że sama sprawa nabycia podkładów uległa zwłoce i do końca roku sprawozdawczego załatwioną nie została.

Wywóz podkładów z Polski w roku sprawozdawczym wzrósł, przyczem jednak nastąpiły poważne przesunięcia w udziale w tym wywozie poszczególnych gatunków: mianowicie gwałtownie spadł eksport podkładów miękkich i jeszcze gwałtowniej zwiększył się wywóz podkładów twardych, jak to widać z następujących danych statystyki celnej:

Wywóz podkładów z Polski.

R o k	Miękkich		Twardych		R a z e m
	w tonnach	w liczbach względ.	w tonnach	w liczbach względ.	w tonnach
1930	165.795	88%	21.879	12%	187.684
1931	97.182	50%	95.521	50%	192.704
Zmiany %	— 41%		+ 337%		+ 3%

Według poszczególnych krajów odbiorczych eksport podkładów w ciągu ostatnich trzech lat przedstawiał się jak następuje:

Wywóz podkładów z Polski

(według krajów przeznaczenia).

W tonnach.

K r a j e	1929 r.	1930 r.	1931 r.
Ogółem . .	218.586	187.684	192.704
W tem do:			
Anglii . .	60.175	121.704	83.179
Francji . .	—	—	46.368
Holandji. .	900	3.925	34.816
Belgii. . .	3.244	14.645	12.537
Danji. . .	22.186	10.613	7.923
Niemiec . .	114.577	27.814	1.956

W zestawieniu powyższem zwraca uwagę zjawienie się nowych rynków odbiorczych, pochłaniających znaczne ilości podkładów — Francji i Holandji, poważny spadek eksportu sliprów do Anglii w po-

równaniu do roku 1930 oraz kompletny zanik wywozu szwel do Niemiec, co, jak to zaznaczyliśmy już w sprawozdaniu za rok 1930, jest skutkiem bojkotu szwel z drzewa obcego, który już od roku 1930 uprawiają koleje Rzeszy w drodze presji, wywieranej na swoich dostawców.

Cały prawie eksport podkładów kierowany był przez Gdynię i Gdańsk; eksport przez granicę lądową spadł do ilości znikomych, jak to widać z danych następujących:

Nadanie podkładów na eksport.

Rok	Do portów			Zagranicę			R a z e m		
	na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno		na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno		na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno	
	tonn	tonn	Liczby względne. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	tonn	Liczby względne. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	tonn	Liczby względne. Nadanie na P. K. P. = 100
1930	159.187	76.295	48%	23.557	2.028	9%	182.744	78.323	43%
1931	176.895	57.847	33%	2.485	39	1%	179.380	57.886	32%
Zmiany %	+ 11 %	— 24%		— 89%	— 98%		— 2 0/0	— 26 0/0	

W zestawieniu tem zwraca ponadto uwagę spadek, i to znaczny, wywozu z okręgu Izby, pomimo pewnego wzrostu wywozu globalnego; jest to skutkiem dominowania w roku sprawozdawczym w wywozie sortymentów twardych, na które okręg Izby nie posiada już monopolu, tak jak na dobre podkłady sosnowe, a także skutkiem niekorzystnych warunków taryfowo-kolejowych tego okręgu w dziedzinie eksportu sliprów, które przy wywozie przez porty traktowane były gorzej, niż materiały tarte.

Ceny sliprów sosnowych redukcyjnych 50—30—20 spadły z około 4¹/₂ szylingów, t. j. ok. 8 złotych za sztukę franko wagon stacja załadowania, w rejonie wileńskim w końcu roku 1930-go, do 5—6 zł. w końcu roku sprawozdawczego, czyli o przeszło 25%.

PRZEMYSŁ TARTACZNY.

Ilość placówek przemysłu tartaczego w okręgu Izby, które w roku sprawozdawczym dały znak życia przez fakt nabycia świadectwa przemysłowego, znacznie się zwiększyła, co widać z poniższego zestawienia:

Tartaki w okręgu Izby P.-H. w Wilnie według kategorii nabytych świadectw przemysłowych *).

Tablica I.

Województwa	R O K 1 9 3 1							Rok 1930 razem	Zmiany ^o / _o w r. 1931 w porów- naniu z r. 1930
	K a t e g o r j e						Razem		
	III	IV	V	VI	VII	VIII			
Wileńskie . . .	—	5	19	12	13	39	88	75	+ 17,3 ^o / _o
Białostockie .	2	17	23	21	18	28	109	80	+ 36,3 ^o / _o
Nowogródzkie	—	4	16	13	13	14	60	60	bez zmian
Poleskie. . . .	—	9	19	28	11	24	91	76	+ 19,7 ^o / _o
Okrąg Izby. .	2	35	77	74	55	105	348	291	+ 19,6 ^o / _o

Zjawisko to, zdawałoby się sprzeczne z ogólnie znanym faktem wysoce niepomyślnej koniunktury w drzewnictwie, tłumaczy się prawdopodobnie w znacznym stopniu tem, iż poważny spadek cen drewna oraz stosunkowy wzrost znaczenia kosztów transportu kolejowego, stwarzały dążenie do przewożenia drzewa tylko w postaci uszlachetnionej, a więc do przecierania go możliwie najbliżej miejsca pochodzenia. Zatem zwiększenie się liczby mniej lub więcej czynnych placówek przemysłu tartaczego odbyło się prawdopodobnie częściowo kosztem zmniejszenia działalności tartaków innych okręgów, czerpiących surowiec z okręgu Izby, częściowo zaś kosztem rozdrobnienia produkcji wśród większej ilości przedsiębiorstw, w granicach tegoż okręgu. Tę ostatnią tezę potwierdza poniższe zestawienie, wykazujące stosunkowy wzrost udziału tartaków nabywających niższe kategorie świadectw przemysłowych w ogólnej ilości przedsiębiorstw tartacznych okręgu Izby.

*) Uwzględnione są tu także cyrkularki.

Udział procentowy tartaków poszczególnych kategorii w ogólnej ilości tartaków w okręgu Izby P.-H. w Wilnie *).

Tablica II.

Kateg. Rok	III	IV	V	VI	VII	VIII	Razem
1930	0,7%	14,1%	25,4%	19,6%	15,5%	24,7%	100%
1931	0,6%	10,0%	22,1%	21,3%	15,8%	30,2%	100%

Kwestję zaopatrzenia tartaków okręgu Izby w surowiec, ilustruje tablica III na str. 81, w której uwzględnione zostały oddzielnie tartaki prywatne (przeszło $\frac{2}{3}$, i przytem najpoważniejszych zakładów tej gałęzi, które nadesłały wyczerpujące odpowiedzi na ankietę) oraz oddzielnie tartaki państwowe (12 z pośród 13-tu, położonych w okręgu Izby, wyłącznie w woj. białostockiem).

Z tablicy widać, jak znaczne ilości surowca pochłaniają tartaki państwowe w porównaniu z tartakami prywatnymi; co do poszczególnych źródeł zaopatrzenia tartaków prywatnych, zwraca uwagę fakt stosunkowego zwiększenia się zakupów surowca w lasach państwowych kosztem zmniejszenia się zakupów w lasach prywatnych, gdzie, jak widzieliśmy, poprzednie eksploatacje gwałtownie się zmniejszały.

Udział tartaków państwowych w produkcji całego przemysłu tartacznego w okręgu Izby jest poważny i przytem wzrasta kosztem zmniejszenia się produkcji przemysłu prywatnego, co widać z zamieszczonego zestawienia na str. 82 (tabl. IV).

Zestawienie to wykazuje jednocześnie, iż przecieranie na lon jest więcej rozpowszechnione w przemyśle prywatnym, gdzie przytem ma tendencję do zwiększania się, natomiast mniejsze i przytem wciąż malejące znaczenie posiada w przemyśle państwowym; z poszczególnych województw przecieranie na lon najwięcej jest rozpowszechnione w woj. poleskiem, najmniej zaś — w białostockiem.

Udział poszczególnych gatunków drzewa w produkcji przemysłu tartacznego okręgu Izby ilustruje tablica V na str. 83, stanowiąca zarazem przyczynek do geografii leśnej tego okręgu, gdyż w znacznym stopniu charakteryzuje rozmieszczenie terytorjalne drzewostanów według gatunków.

*) Uwzględnione są tu także cyrkularki.

Zaopatrzenie w surowiec tartaków okręgu Izby P.-H. w Wilnie **z uwzględnieniem źródeł jego pochodzenia*)**

W tys. m³.

Tablica III.

A. Tartaki prywatne	Liczba uwzględnionych tartaków	Ogółem dowieziono surowca		Z lasów własnych			Nabyto w lasach prywatnych			Nabyto w lasach państwowych		
		1930	1931	Ilość	Stosunek % do łącznej ilości		Ilość	Stosunek % do łącznej ilości		Ilość	Stosunek % do łącznej ilości	
				1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1931
Województwa:												
Wileńskie	44	114,2	84,6	48,4	37,0	42,4%	40,1	31,4	35,1%	25,7	16,2	22,5% 19,2%
Białostockie	56	150,5	116,0	11,6	6,6	7,7%	82,2	59,0	54,6%	56,7	50,4	37,7% 43,4%
Nowogrodzkie	44	121,3	101,5	17,1	20,5	14,1%	99,1	76,9	81,7%	5,1	4,1	4,2% 4,0%
Poleskie	48	140,2	115,9	22,4	13,7	16,0%	101,6	69,2	72,5%	16,2	33,0	11,5% 28,5%
Okrąg Izby	192	526,2	418,0	99,5	77,8	18,9%	323,0	236,5	61,4%	103,7	103,7	19,7% 24,8%
B. Tartaki państw. (woj. białostockie)	12	358,7	323,0	—	—	—	—	—	—	358,7	323,0	100% 100%

*) Uwaga. W zestawieniu niniejszym, oraz w dalszych nie zostały uwzględnione cyrkularki, piły ręczne i t. p. samodzielne przedsiębiorstwa.

Przeważająca część produkcji przypada na gatunki iglaste, których łączny udział w produkcji w roku sprawozdawczym pozostał taki sam, jak w roku poprzednim z tem tylko, że wewnątrz tej grupy

Drzewo przetarte w tartakach okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

W tys. m³. (Dane ankiety Izby).

Tablica IV.

A. Tartaki prywatne	Liczba uwzględnionych tartaków	Ogólna ilość przetartego drzewa okrągłego		Przetarto na rachunek własny				Przetarto na rachunek osób trzecich			
				Ilość		Stosunek % do ogólnej ilości przetartego drzewa		Ilość		Stosunek % do ogólnej ilości przetartego drzewa	
		1930	1931								
Województwa:											
Wileńskie	44	102,1	75,9	83,3	59,8	81,6%	78,8%	18,8	16,1	18,4%	21,2%
Białostockie	56	146,6	117,6	132,0	92,8	90,0%	78,9%	14,6	24,8	10,0%	21,1%
Nowogródzkie	44	97,6	94,3	80,0	72,0	82,0%	76,4%	17,6	22,3	18,0%	23,6%
Poleskie	48	143,3	143,4	100,2	106,9	69,9%	74,5%	43,1	36,5	30,1%	25,5%
Okrąg Izby	192	489,6	431,2	395,5	331,5	80,8%	76,9%	94,1	99,7	19,2%	23,1%
B. Tartaki państwowe (woj. białostockie)	12	311,4	327,8	232,0	270,8	74,5%	82,6%	79,4	57,0	25,5%	17,4%

iglastych nastąpiło pewne zwiększenie udziału świerku kosztem sosny. Z gatunków liściastych największe znaczenie, jako surowiec dla przemysłu tartaczno, posiada dąb, którego stosunkowy udział w produk-

Drzewo przetarte w tartakach okręgu Izby P.-H. w Wilnie według gatunków.

W tys. m³.

(Dane ankiety Izby).

Tablica V.

WOJEWÓDZTWA	Liczba uwzględnio- nych tartaków	W t e m p r z e t a r t o :													
		Ogólna ilość przetartego drzewa okrągłego		Sosny		Świerku		Olchy		Brzozy		Dębu		Innych gatunków	
				1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
Wileńskie. . . .	44	102,1 100%	75,9 100%	78,2 76,6%	55,8 73,5%	19,3 18,9%	19,1 25,2%	0,7 0,7%	— —	0,5 0,4%	— —	1,7 1,7%	— —	1,7 1,7%	1,0 1,3%
Białostockie. . . . w tem :	68	458,0 100%	445,4 100%	367,2 80,2%	342,7 76,9%	66,7 14,6%	84,3 18,9%	1,4 0,3%	0,1 0,0%	1,2 0,3%	0,4 0,1%	18,3 4,0%	16,9 3,8%	3,2 0,6%	1,0 0,3%
tartaki prywatne .	56	146,6 100%	117,6 100%	113,4 77,4%	86,0 73,1%	22,7 15,5%	22,7 19,3%	— —	— —	0,3 0,2%	0,2 0,2%	9,7 6,6%	8,1 6,9%	0,5 0,3%	0,6 0,5%
tartaki państwowe	12	311,4 100%	327,8 100%	253,8 81,5%	256,7 78,3%	44,0 14,1%	61,6 18,8%	1,4 0,4%	0,1 0,0%	0,9 0,3%	0,2 0,1%	8,6 2,8%	8,8 2,7%	2,7 0,9%	0,4 0,1%
Nowogródzkie . . .	44	97,6 100%	94,3 100%	85,6 87,7%	76,9 81,5%	8,8 9,0%	13,4 14,2%	0,4 0,4%	— —	0,3 0,3%	— —	0,7 0,7%	0,2 0,2%	1,8 1,9%	3,8 4,1%
Poleskie	48	143,4 100%	143,3 100%	109,7 76,5%	112,3 78,4%	2,8 2,0%	0,8 0,6%	6,6 4,6%	3,9 2,7%	0,3 0,2%	1,2 0,8%	20,4 14,2%	20,6 14,4%	3,6 2,5%	4,5 3,1%
Okrąg Izby	204	801,1 100%	758,9 100%	640,7 80,0%	587,7 77,4%	97,6 12,2%	117,6 15,5%	9,1 1,1%	4,0 0,5%	2,3 0,3%	1,6 0,2%	41,1 5,1%	37,7 5,0%	10,3 1,3%	10,3 1,4%

cji pozostał bez zmian, dalej — olsza, której udział jednak zmniejszył się poważnie. Przemysł państwowy przeciera gatunków liściastych stosunkowo mniej, niż przemysł prywatny.

Produkcję tartaków okręgu Izby według rynków, dla których jest przeznaczona, charakteryzuje poniższe zestawienie:

Ilość materiałów tartych wyrobionych w tartakach okr. Izby P.-H. w Wilnie.
Tablica VI.

A. Tartaki prywatne		W t e m o t r z y m a n o :											
		Wymiarów krajowych						Wymiarów zagranicznych					
		Ilość			Stosunek % do ogólnej ilości otrzyman. mat. tartych			Ilość			Stosunek % do ogólnej ilości otrzyman. mat. tartych		
		1930	1931	1930	1930	1931	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
Liczba uwzględnionych tartaków		Ogólna ilość otrzymanych materiałów tartych											
Województwa:		1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
Wileńskie	41	56,5	42,0	33,8	24,9	59,8%	59,3%	22,7	17,1	40,2%	40,7%		
Białostockie	55	94,5	76,0	58,0	46,8	61,4%	61,6%	36,5	29,2	38,6%	38,4%		
Nowogródzkie	41	34,7	35,6	29,2	23,7	84,1%	66,6%	5,5	11,9	15,9%	33,4%		
Poleskie	41	73,2	62,2	48,8	51,1	66,7%	82,2%	24,4	11,1	33,3%	17,8%		
Okrąg Izby	178	258,9	215,8	169,8	146,5	65,6%	67,9%	89,1	69,3	34,4%	32,1%		
B. Tartaki państwowe (woj. białostockie)	9	155,2	169,8	78,3	77,0	50,5%	45,3%	76,9	92,8	49,5%	54,7%		

Zestawienie wykazuje, że przemysł prywatny pracuje w około $\frac{2}{3}$ na rynek krajowy i tylko w $\frac{1}{3}$ — na eksport, natomiast przemysł państwowy przeszło połowę swej produkcji przeznacza na eksport; ta różnica pomiędzy przemysłem prywatnym a państwowym w roku sprawozdawczym pogłębiła się. Znaczny spadek produkcji na eksport w woj. poleskiem tłumaczy się prawdopodobnie gorszą jakością miejscowego surowca sosnowego.

Stopień wykorzystania zdolności produkcyjnej przez przemysł tartaczny okręgu Izby ilustruje poniższa tablica:

Urządzenia techniczne oraz wykorzystanie zdolności wytwórczej tartaków okręgu Izby P. - H. w Wilnie.

(Dane ankiety Izby).

Tablica VII.

A. Tartaki prywatne	Liczba uwzględnionych tartaków	Urządzenia techniczne	Najwyższa zdolność wytwórcza przy pracy na 1 zmianę w tys. m ³ w tartakach ¹⁾	Zdolność wytwórcza wykorzystana			
		Liczba traków w tartakach		w tysiącach m ³		w liczbach względnych	
				1930	1931	1930	1931
Województwa:							
Wileńskie	43	59	265,5	101,9	75,9	38,4 ⁰ %	28,6 ⁰ %
Białostockie	50	72	324,0	145,7	116,7	45,0 ⁰ %	36,0 ⁰ %
Nowogródzkie	43	58	261,0	97,3	94,0	37,3 ⁰ %	36,0 ⁰ %
Poleskie	40	66	297,0	142,6	142,5	48,0 ⁰ %	48,0 ⁰ %
Okrąg Izby	176	255	1.147,5	487,5	429,1	42,5 ⁰ %	37,4 ⁰ %
B. Tartaki państwowe (Woj. białostockie)							
	12	49	220,5	311,4	327,8	141,2 ⁰ % ²⁾	148,7 ⁰ % ²⁾

Zatem przemysł prywatny wykorzystuje swoją zdolność produkcyjną w stopniu nieznacznym; faktyczne wykorzystanie jest jeszcze mniejsze, niż wykazane w tablicy, gdyż nieuwzględnione tartaki, które nie udzieliły odpowiedzi na ankietę, należą przeważnie do nieczynnych, względnie zatrudnionych w stopniu minimalnym. Zwraca uwagę ogromna różnica stopnia wykorzystania zdolności wytwórczej w przemyśle państwowym a prywatnym, która ma tendencję wzrostu,

1) Zdolność wytwórcza przy pracy na 1 zmianę została przyjęta w wysokości 4,5 tys. m³ na jeden trakt.

2) W tartakach państwowych pracowano na 2—3 zmiany.

powiększając się z dwóch stron: wskutek spadania odnośnego wskaźnika w przemyśle prywatnym i jednoczesnego wzrastania tegoż w przemyśle państwowym. Najwięcej spadł wspomniany wskaźnik w przemyśle prywatnym woj. białostockiego, czyli tam, gdzie wpływ Lasów Państwowych jest największy.

Wahania sezonowe stanu zatrudnienia w przemyśle tartacznym okręgu Izby charakteryzuje tablica IX na str. 87.

Większe i charakterystyczne wahania sezonowe wykazuje przemysł państwowy, co odnieść należy na rachunek większego nastawienia na produkcję sortymentów eksportowych, wymagającego przy przewadze surowca sosnowego przecierania możliwie wcześniejszego — w pierwszych miesiącach roku kalendarzowego. W przemyśle państwowym sezon, czyli maksymalne natężenie pracy zaczyna się wcześniej, niż w przemyśle prywatnym, co w znacznym stopniu tłumaczy się tem, że wszystkie komplikacje związane z nabyciem surowca, powodujące zazwyczaj zwłokę rozpoczęcia pracy w przemyśle prywatnym, tu nie istnieją.

Poza tem zwraca uwagę stosunkowo wysoka liczba zatrudnionych w tartakach państwowych pracowników umysłowych.

Płace robocze w tartakach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w roku 1931.

(Przeciętne ważone).

Tablica VIII.

W złotych tygodniowo.							
A. Tartaki prywatne	Trakowy	Pom. trakowego	Cyrkularzysta	Heblarz	Sortownik	Maszynista	Niewykwalifik.
Województwa:							
Wileńskie	28,0	18,6	28,4	27,4	20,7	34,2	16,1
Białostockie	30,8	22,7	27,4	32,1	22,0	46,5	19,4
Nowogródzkie	33,5	19,6	27,4	28,6	22,6	45,9	15,1
Poleskie	29,7	20,0	23,4	24,1	20,9	45,4	15,9
Okrąg Izby	30,6	20,3	26,2	27,7	21,5	43,9	16,6
B. Tartaki państwowe . . (wojew. białostockie)	41,6	30,4	36,5	42,6	31,9	39,4	21,0

W podanej wyżej tablicy płac zarobkowych robotników tartacznych okręgu Izby zwraca uwagę przedewszystkiem znacznie wyższy naogół poziom płac w tartakach państwowych w porównaniu

Stan zatrudnienia w tartakach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w roku 1931.

(Dane ankiety Izby). Tablica IX.

A. Tartaki prywatne	Liczba uwzględnionych tartaków	U m y s ł o w i		Robotnicy fizyczni, w ostatnim tygodniu każdego miesiąca												
		W ostatnim tygodniu		Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	
		Czerwca	Grudnia													
Województwa:																
Wileńskie	43	46	42	356	630	732	835	660	847	847	856	484	517	444	548	
Białostockie	47	33	31	432	518	533	555	492	510	454	438	422	440	373	320	
Nowogrodzkie	44	63	48	568	904	1.272	1.099	1.250	1.001	1.040	502	443	385	344	442	
Poleskie	44	74	78	598	660	876	937	1.039	1.130	1.014	865	694	445	431	637	
Okrąg Izby	178	216	199	1.954	2.712	3.413	3.426	3.441	3.488	3.355	2.661	2.043	1.787	1.592	1.947	
B. Tartaki państwowe (woj. białostockie)	12	238	174	2.080	2.686	2.937	3.088	2.992	2.653	2.094	1.389	991	746	716	705	

z prywatnemi; jest to prawdopodobnie skutkiem skoncentrowania tartaków państwowych w województwie białostockiem, bliżej centrum Państwa, gdzie płace są naogół wyższe; przypuszczenie to potwierdza ten fakt, że również w prywatnym przemyśle tartacznym najwyższe płace obserwujemy w woj. białostockiem; poza tem przyczyną wyższych płac w państwowym przemyśle tartacznym jest prawdopodobnie znaczna koncentracja produkcji w mniejszej ilości większych zakładów i związana z tem konieczność posługiwania się lepszą siłą roboczą. Rozpiętość pomiędzy płacami robotników o kwalifikacjach wyższych (trakowy, cyrkularzysta, heblarz) a płacami robotników mniej wykwalifikowanych (pomocnik trakowego, sortownik) i niewykwalifikowanych jest znaczna.

Bliższa analiza przyczyn, dla których obraz prywatnej i państwowej gospodarki drzewnej wykazuje tak diametralnie przeciwne tendencje rozwojowe wykracza po za ramy niniejszego sprawozdania. Tu należy tylko stwierdzić, że na skutek olbrzymiej nierówności zewnętrznych warunków pracy na niekorzyść przemysłu prywatnego żadne wnioski, oparte jedynie na automatycznym porównaniu cyfr, nie mogą być usprawiedliwione.

* * *

Obroty materiałami tartem i w roku sprawozdawczym charakteryzują poniższe dane statystyki przewozów kolejowych.

Nadanie drzewa obrobionego.

Tablica X.

R o k	W komunikacji wewnętrznej			Do portów i zagranicę			R A Z E M		
	na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno		na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno		na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno	
	tonn	tonn	Liczbę wzgl. Nadanie na P.K.P.=100	tonn	tonn	Liczbę wzgl. Nadanie na P.K.P.=100	tonn	tonn	Liczbę wzgl. Nadanie na P.K.P.=100
1930	863.571	169.785	20%	857.623	190.057	22%	1.721.194	359.842	21%
1931	687.644	132.335	19%	624.546	125.692	20%	1.312.190	258.027	20%
Zmiany %	-- 20%	-- 22%		-- 27%	-- 34%		-- 24%	-- 28%	

Jak widać z tablicy, obroty materiałami tartem i, pochodzącymi z okręgu Izby zmniejszyły się poważnie i to w większym stopniu, niż

obroty w całym kraju, jednak udział tego okręgu w obrotach ogólnopolskich zmniejszył się nieznacznie. Stosunkowo mniejszy, jednak znaczny spadek wykazały obroty wewnętrzne, co wiąże się z zupełnym prawie zanikiem w kraju w roku sprawozdawczym wszelkich rodzajów budownictwa. Znacznie większy natomiast spadek wykazały obroty eksportowe okręgu Izby, którego gospodarka drzewna na tym odcinku ucierpiała znacznie więcej, niż całe drzewnictwo polskie. Bardziej szczegółowo ilustruje kształtowanie się eksportu poniższe zestawienie:

Nadanie drzewa obrobionego na eksport. *Tablica XI.*

R o k	D o p o r t ó w			Z a g r a n i c ę			R A Z E M		
	na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno		na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno		na P.K.P.	w D. O. K. P. Wilno	
	tonn	tonn	Liczyby wzgl. Nadanie na P.K.P.=100	tonn	tonn	Liczyby wzgl. Nadanie na P.K.P.=100	tonn	tonn	Liczyby wzgl. Nadanie na P.K.P.=100
1930.	312.126	77.716	25 ⁰ / ₁₀₀	545.497	112.341	21 ⁰ / ₁₀₀	857.623	190.057	22 ⁰ / ₁₀₀
1931	426.608	114.310	27 ⁰ / ₁₀₀	197.938	11.382	6 ⁰ / ₁₀₀	624.546	125.692	20 ⁰ / ₁₀₀
Zmiany %	+ 37 ⁰ / ₁₀₀	+ 47 ⁰ / ₁₀₀		— 64 ⁰ / ₁₀₀	— 90 ⁰ / ₁₀₀		— 27 ⁰ / ₁₀₀	— 34 ⁰ / ₁₀₀	

Zatem w kierunkach eksportu materiałów tartych z Polski i z okręgu Izby zaszły w roku sprawozdawczym zasadnicze zmiany, które charakteryzuje znaczny wzrost eksportu przez Gdańsk, drogą morską oraz gwałtowny spadek eksportu przez granicę lądową. Zmiany te wiążą się z zamknięciem z początkiem roku sprawozdawczego granicy niemieckiej dla polskich materiałów tartych, a to wskutek wygaśnięcia „prowizorium drzewnego“ z Niemcami oraz ze znacznym obniżeniem się cen drewna w Polsce, które umożliwiło eksporterom polskim skuteczniejszą konkurencję na rynkach zamorskich i przede wszystkim w Anglii.

Większy wzrost eksportu przez Gdańsk, a zatem wzrost udziału okręgu Izby w eksporcie ogólnopolskim drogą morską, tłumaczy się tem, że w tych warunkach, t. j. przy eksporcie tą drogą łączne koszty transportowe przemysłu tartaczego okręgu Izby, opartego o własną bazę surowcową, przedstawiają się korzystniej, niż dla innych ośro-

ków tegoż przemysłu, w szczególności położonych w województwach zachodnich, zmuszonych sprowadzać surowiec z wielkich odległości. Większy spadek eksportu z okręgu Izby przez granicę lądową odnieść należy prawdopodobnie na rachunek tego, iż cały prawie eksport tego okręgu przez wspomnianą granicę przypadał na Niemcy. Tak dla całego eksportu polskiego materiałów tartych, jak tembardziej dla eksportu z okręgu Izby zwyczajka wywozu przez porty nie wyrównała zmniejszenia się wywozu przez granicę lądową. Jak wiadomo do rzędu przyczyn utrudniających eksport materiałów tartych z Polski w roku sprawozdawczym dołączyły się: spadek funta i niektórych walut konkurujących z Polską krajów skandynawskich oraz szereg nowych utrudnień, stwarzanych przez kraje importujące w obronie własnej gospodarki drzewnej, z których w pierwszym rzędzie wymienić należy skontyngentowanie przywozu drzewa do Francji.

Ceny materiałów tartych w ciągu roku sprawozdawczego uległy dalszej niżce, np. sosnowe materiały tarte eksportowe U. S. z około 65 zł. za 1 m³ na początku roku sprawozdawczego spadły do ok. 50 zł. w końcu tegoż roku; deski heblowane podłogowe — z ok. 80 zł. na ok. 60 zł. wszystko franko wagon st. załadowania w rejonie wileńskim.

Tranzakcje na kredyt stały się w roku sprawozdawczym jeszcze bardziej niepopularne, zaś rozwikłanie stosunków, powstałych na tle transakcyj tego rodzaju zawartych poprzednio, stało się dla wielu firm źródłem dotkliwych strat. Na zakończenie należy zaznaczyć, że wszystkie objawy niepomysłnej konjunktury w dziedzinie materiałów tartych, które zaznaczyły się w roku sprawozdawczym, miały tendencję do dalszego rozwoju w tymże kierunku.

OLSA i PRZEMYSŁ DYKTOWY.

OLSA.

Produkcja olszy w roku sprawozdawczym zmniejszyła się znacznie, jednak tylko na odcinku prywatnej własności leśnej, Lasy Państwowe utrzymały bowiem wyreby olszy na poziomie prawie niezmienionym. Jednocześnie zmniejszył się popyt tak ze strony przemysłu krajowego, jak również na eksport. Tem niemniej zakupy, poczynione przez krajowy przemysł dyktowy, nie bacząc na niepomysłną konjunkturę, obejmowały wciąż jeszcze ilości poważne, na co wskazuje okoliczność, że same tylko zakłady tego przemysłu położone w okręgu Izby, reprezentujące cokolwiek około 2/3 ogólnopolskiej produkcji dyktowej, prze-

robiły w roku sprawozdawczym około 105.000 m³ olszyny. Eksport olszy zmniejszył się ilościowo w porównaniu do innych sortymentów drzewnych niezbyt silnie, zniżka bowiem wynosiła około 16%. Szczegółowo eksport olszy z Polski, prawie dokładnie pokrywający się z eksportem z okręgu Izby, ilustruje zestawienie poniższe:

Eksport kłód olszowych z Polski.

ROK	R a z e m			Do Niemiec		Do Czecho- słowacji		Do Austrii		Do innych krajów	
	Tonn	Tys. zł.	Prze- ciętna wartość 1 tonny	Tonn	Liczby wzgl.	Tonn	Liczby wzgl.	Tonn	Liczby wzgl.	Tonn	Liczby wzgl.
			Zł.								
1930	43.580	4.222	97	21.406	49%	13.822	32 ⁰ / ₁₀₀	7.472	17 ⁰ / ₁₀₀	880	2 ⁰ / ₁₀₀
1931	36.620	2.595	71	3.749	10%	16.713	45 ⁰ / ₁₀₀	9.791	27 ⁰ / ₁₀₀	6.367	18 ⁰ / ₁₀₀
Zmiany %	-16%	-39%		-82%		+12%		+31 ⁰ / ₁₀₀		+724 ⁰ / ₁₀₀	

W zestawieniu powyższem zwraca uwagę gwałtowny spadek wywozu do Niemiec oraz wzrost eksportu do Czechosłowacji i Austrii; na powyższą ewolucję kierunków eksportu niewątpliwie wpłynęła w znacznym stopniu, wprowadzona w roku sprawozdawczym zmiana rozporządzenia o cłach wywozowych, ułatwiająca wywóz wyłącznie do krajów traktatowych.

Naogół podaż olszy dyktowej, jeżeli uwzględnić tylko olszę już ściętą, była mniej więcej dostosowana do popytu. Coprawda niektórzy producenci tego sortymentu nie zdołali w okresie największych obrotów zrealizować całej swej produkcji i byli zmuszeni pewne, zresztą niezbyt znaczne, pozostałości z nastaniem sezonu nawigacyjnego spławić do Bydgoszczy, gdzie sprzedaży dokonali dopiero w końcu roku.

Cena olszy w ciągu roku sprawozdawczego poważnie spadła, wynosząc na początku roku dla transakcyj zawieranych drewnem z kampanji rębnej 1930/31 roku ok. 65 złotych za 1 m³, zaś w końcu roku dla transakcyj olszą z kampanji r. 1931/32 już tylko 45—47 złotych za 1 m³, czyli o około 28% mniej. Ceny powyższe są rozumiane franco wagon st. załadowania w rejonie wileńskim.

Kwestja udzielania kredytu przy sprzedaży olszy, szczególnie o ile chodzi o transakcje w kraju, przedstawiała w roku sprawozdawczym większe, niż poprzednio trudności dla normalnego rozwoju obrotów.

Nowelizacja rozporządzenia o cłach wywozowych, przeprowadzona na początku roku sprawozdawczego, a umożliwiająca przy wywozie do krajów traktatowych korzystanie ze zniżonej stawki cła wywozowego bez specjalnych zezwoleń, przy jednoczesnym umiarkowaniem podwyższeniu tej stawki, zasadniczo została spotkana z uznaniem przez zainteresowane sfery zarówno przemysłu dyktowego, jak też eksporterów olszy, aczkolwiek z obu stron nie brakowało również głosów ostrej krytyki. Naogół jednak należy przyznać, że rozporządzenie powyższe, idące po linii kompromisu, uwzględniało równomiernie interesy tego działu drzewnictwa jako całości.

PRZEMYSŁ DYKTOWY.

W roku sprawozdawczym, w odróżnieniu od roku poprzedniego, nie miały miejsca w przemyśle dyktowym okręgu Izby większe inwestycje, jeśli nie liczyć pojedynczych wypadków instalowania nowych maszyn w poszczególnych zakładach.

Przemysł ten był reprezentowany przez 12 fabryk *), posiadających łącznie 36 łuszczarek, 46 pras o łącznej sile napędowej 2068 KM. Czynnych, w większym lub mniejszym stopniu, fabryk w roku sprawozdawczym było 11; zatrudniały one łącznie około 1600 robotników i około 130 pracowników umysłowych; przerobionych zostało około 110.000 m³ surowca, z czego ok. 105.000 m³ olszy; z pozostałych 5.000 m³ najwięcej przypada na brzozę, mniej na sosnę i dąb. Z surowca tego wyrobiono około 43.000 m³ dykt, zatem stopień wyzyskania surowca wynosił przeciętnie dla całego przemysłu okręgu Izby ok. 39%. Wykorzystanie zdolności produkcyjnej przez przemysł okręgu Izby, wzięty jako całość, wynosiło około 45%, przyjmując dla fabryk dykt jako normę pracę na trzy zmiany. Ilość dykt sprzedanych w ciągu roku sprawozdawczego przez przemysł dyktowy w okręgu Izby wynosi również ok. 43.000 m³, czyli pokrywa się z produkcją; z tego około 32.500 m³, czyli przeszło 2/3 zostało sprzedane zagranicę, zaś pozostałe 10.500 m³ — na rynek krajowy. Zapasy niesprzedanej produkcji na 1. I. 1932 r. w ciągu roku sprawozdawczego nie wzrosły, wynosiły jednak pokaźną ilość — ok. 11.000 m³, czyli prawie 25% ilości wyprodukowanej w ciągu roku.

Dynamikę obrotów dyktą w roku sprawozdawczym w porównaniu z rokiem poprzednim oraz udział w tych obrotach okręgu Izby ilustrują poniższe dane statystyczne:

*) W tablicy w zał. I figuruje 13 fabryk w tej gałęzi; jedna z nich w woj. poleskiem wyrabiała z dykty — dyktę opancerzoną, t. j. sklejaną z blachą.

Tablica 1.

R o k	W komunikacji wewnętrznej		Do portów		Zagranicę		Do portów i zagranicę		R a z e m	
	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wilno	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wilno	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wilno	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wilno	na P.K.P.	w D.O.K.P. Wilno
	tonn	Liczby wzgl. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	Liczby wzgl. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	Liczby wzgl. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	Liczby wzgl. Nadanie na P. K. P. = 100	tonn	Liczby wzgl. Nadanie na P. K. P. = 100
1930	14.092	6.159	22.240	14.292	9.452	6.611	31.692	20.903	45.784	27.062
1931	11.522	5.754	11.030	8.105	10.300	7.936	21.330	16.041	32.852	21.795
Zmiany %	—18 ⁹ / ₁₀	—6 ⁹ / ₁₀	—50 ⁰ / ₁₀	—43 ⁰ / ₁₀	+ 9 ⁹ / ₁₀	+20 ⁰ / ₁₀	—33 ⁰ / ₁₀	—23 ⁰ / ₁₀	—28 ⁰ / ₁₀	—19 ⁰ / ₁₀

Jak widać z powyższych danych, obroty dyktą naogół zmniejszyły się. Specjalnie zaznaczył się spadek obrotów eksportowych; działały tu ze szczególną siłą przeszkody natury reglamentacyjno-celnej, stwarzane przez kraje importujące w obronie własnego przemysłu, oraz specjalnie ostro dawała się odczuwać konkurencja innych krajów eksportujących, w pierwszym rzędzie Rosji. W świetle liczb statystyki celnej (tabl. II) spadek ten jest zresztą znacznie mniejszy. zwraca przytem uwagę, że cały spadek eksportu przypada na wywóz przez porty, co się tłumaczy szczególnie dogodnymi warunkami konkurencyjnymi, które posiadają inne kraje eksportujące (Finlandja, Łotwa, Estonja, Rosja) przy współzawodnictwie z Polską na rynkach łatwo dostępnych drogą morską. Natomiast pozycja Polski była mocniejsza na rynkach kontynentu, obsyłanych drogą kolejową, tak, że eksport dykty przez granicę lądową nawet nieco się zwiększył. Potwierdzają to również niżej podane liczby eksportu dykty z Polski z podziałem według krajów przeznaczenia, oparte na statystyce celnej:

Eksport dykt klejonych z Polski.

Tablica II.

R o k	Ł A C Z N I E		Do Anglii		Do Belgii		Do Holandji		Do Argentyny	
	tonn	tys. zł.	tonn	l. wzgl.	tonn	l. wzgl.	tonn	l. wzgl.	tonn	l. wzgl.
1930 r.	29.169	21.359	7.942	27 ^o / _o	4.061	14 ^o / _o	3.340	12 ^o / _o	941	3 ^o / _o
1931 r.	25.496	16.493	5.026	20 ^o / _o	2.379	9 ^o / _o	3.623	14 ^o / _o	408	2 ^o / _o
Zmiany %	-12 ^o / _o	-23 ^o / _o	-37 ^o / _o		-41 ^o / _o		+8 ^o / _o		-56 ^o / _o	

(d. c.)

Do Niemiec		Do Włoch		Do Austrii		Do Czechosłowacji		Do Szwajcarji		Do innych krajów	
tonn	l. wzgl.	tonn	l. wzgl.	tonn	l. wzgl.	tonn	l. wzgl.	tonn	l. wzgl.	tonn	l. wzgl.
2.342	8 ^o / _o	777	3 ^o / _o	987	3 ^o / _o	1.372	5 ^o / _o	1.444	5 ^o / _o	5.963	20 ^o / _o
2.559	10 ^o / _o	1.483	6 ^o / _o	1.027	4 ^o / _o	1.272	5 ^o / _o	2.604	10 ^o / _o	5.115	20 ^o / _o
+ 9 ^o / _o		+90 ^o / _o		+4 ^o / _o		-7 ^o / _o		+80 ^o / _o		-14 ^o / _o	

Porównywuając globalne liczby eksportu dykty z Polski z tablic I i II — stwierdzamy, iż wywieziono o przeszło 4.000 tonn dykt więcej niż wynosiło nadanie do wywozu na P. K. P.; nadwyżka ta pochodzi

prawdopodobnie z zapasów przywiezionych do Gdańska w latach poprzednich i tam magazynowanych (vide sprawozdanie Izby za rok 1930, uwagę do tablicy na str. 210).

Zmniejszenie się obrotów krajowych również nie było zbyt znaczne (tabl. I), co się tłumaczy prawdopodobnie niskim dotąd poziomem konsumpcji dykt w Polsce w porównaniu z innymi krajami oraz naturalnem ciążeniem rynku w kierunku wyrównania tej różnicy, równoważącym do pewnego stopnia wpływ ogólnej dekonjunktury.

Specjalnie należy podkreślić, iż udział okręgu Izby w ogólnopolskich obrotach dyktą wzrósł w roku sprawozdawczym dość znacznie, sięgając w liczbach łącznych dla obrotów krajowych i eksportowych $\frac{2}{3}$, jeszcze silniej wzrósł udział tego okręgu w samych obrotach eksportowych, dochodząc tu do $\frac{3}{4}$.

Ceny dykt spadły w dalszym ciągu, wynosząc już mniej więcej tylko połowę cen z okresu pomyślnej konjunktury roku 1929.

Naogół należy przyznać, iż przemysł dyktowy Polski, w szczególności zaś ośrodek jego zlokalizowany w okręgu Izby, wykazał w ciężkim roku sprawozdawczym znaczną odporność i żywotność. Stanie się to szczególnie jasnem, jeżeli uprzytomnimy sobie, że z wyjątkiem Rosji wszystkie inne kraje eksportujące również zmuszone były zmniejszyć swój eksport, niekiedy w stopniu znacznie większym niż Polska i to nie zważając na ułatwienie, które stworzył dla nich spadek ich waluty. Te stosunkowo dobre wyniki zawdzięcza przemysł dyktowy Polski przede wszystkim wysokiemu poziomowi technicznemu produkcji i dobrej organizacji handlowej, poza tem zaś swemu dobremu rozmieszczeniu terytorjalnemu, bezpośrednio przy bogatych źródłach dobrego surowca.

Mówiąc o horoskopach polskiego przemysłu dyktowego na najbliższą przyszłość, należy zaznaczyć, iż trudności zbytu szczególnie zagranicę mają tendencję do zwiększania się z dnia na dzień. Obrona pozycji polskiego eksportu dyktowego na rynkach zagranicznych powinna zatem stanowić jedno z najbardziej aktualnych zadań polityki polskiej w dziedzinie handlu zagranicznego. Również państwowa polityka gospodarcza w innych dziedzinach, specjalnie zaś polityka Państwa jako właściciela znacznych obszarów leśnych, posiadających pierwszorzędne znaczenie dla zaopatrywania przemysłu dyktowego w surowiec, powinna być nastawiona na umożliwienie temu przemysłowi pomyślnego kontynuowania jego pracy, prowadzonej w tak ciężkich warunkach i z tak znacznym pożytkiem dla kraju.

PAPIERÓWKA ŚWIERKOWA I PRZEMYSŁ PAPIERNICZY.

PAPIERÓWKA ŚWIERKOWA.

Postępujące stale pogorszenie się sytuacji w dziedzinie papierówki świerkowej, które rozpoczęło się w roku 1930-ym, rozwijało się w ciągu roku sprawozdawczego w tempie jeszcze bardziej gwałtownem.

Jeżeli chodzi o eksport, to w roku sprawozdawczym na głównym rynku odbiorczym — niemieckim, cały kompleks zjawisk, datujących się częściowo już od roku poprzedniego, działał w kierunku ograniczenia zbytu papierówki wogóle i papierówki polskiej w szczególności. Wśród zjawisk tych wymienić należy: dalsze zmniejszenie się produkcji niemieckiego przemysłu celulozowego, uruchomienie przez ten przemysł w połowie roku sprawozdawczego poważnej placówki produkcji celulozowej w Finlandji (fabryka zbudowana przez koncern Waldhof w Keksholmie), oddziaływujące w kierunku zmniejszenia pracy na gruncie niemieckim, silna konkurencja papierówki miejscowej — niemieckiej, szczególnie wspomagana w końcu roku przez ograniczenia walutowe, wreszcie wyjątkowo silna ekspansja innych krajów eksportujących, mianowicie Rosji i Czechosłowacji. Specjalną uwagę zwraca przytem metamorfoza, dotycząca Czechosłowacji; kraj ten do niedawna był, niewielkim coprawda, lecz stałym odbiorcą papierówki polskiej, zaś w roku sprawozdawczym, wskutek silnych wiatrołomów, które go nawiedziły, stał się najpoważniejszym konkurentem Polski na niemieckim rynku papierówki, gdzie też odsunął Polskę w szeregu większych importerów z zajmowanego przez nią, bezpośrednio po Rosji drugiego miejsca — na trzecie.

Zmiany, które zaszły w imporcie papierówki do Niemiec i w udziale Polski w tym imporcie w ciągu ostatnich trzech lat ilustruje zestawienie następujące:

Przywóz papierówki do Niemiec.

W tys. tonn.

Tabl. I.

Kraje	1929	1930	1931
Ogółem	2.534	2.111	1.459
w tem:			
z Polski	909	538	204
z Rosji	577	826	753
z Czechosłowacji .	174	182	343

W porównaniu w rokiem 1929, który należał do okresu dobrej konjunktury, globalny przywóz papierówki do Niemiec spadł o 42%, zaś przywóz z Polski spadł o 78%; gdy w roku 1929 Polska pokrywała 36% niemieckiego przywozu papierówki, to w roku sprawozdawczym pokryła zaledwie 14%. Poważnie zwiększyła swój udział Rosja, dwukrotnie wzrósł udział Czechosłowacji. Cały eksport papierówki z Polski w ciągu ostatnich trzech lat przedstawia się jak następuje:

Tabl. II.

R o k	I l o ś ć		W a r t o ś ć	
	w tys. tonn	w liczb. wzgl.	w tys. zł.	w liczb. wzgl.
1929	1.172	100 %	78.496	100 %
1930	679	58 %	39.658	51 %
1931	235	20 %	10.302	13 %

Jeżeli uwzględnimy, że w liczbach eksportu za r. 1931 znaczna część przypada na papierówkę osikową, dotąd prawie niewywożoną, to stanie się jasnym, jak dalece spadły obroty eksportowe papierówką świerkową.

W rozmiarach obrotów krajowych papierówką, poważniejsze zmiany w roku sprawozdawczym nie zaszły, jednak dodatnie znaczenie stosunkowo niewielkiego zmniejszenia zapotrzebowania ze strony krajowego przemysłu papierniczego było dla drzewnictwa prywatnego dość ograniczone ze względu na opanowanie dostaw dla tego przemysłu przez Lasy Państwowe.

Ciekawy przyczynek do analizy obrotów papierówką w okręgu Izby i na pozostałym obszarze Państwa stanowią dane statystyki przewozów kolejowych tego sortymentu, przytoczone na str. 98 (tabl. III).

Z zestawienia tego widać, iż spadek obrotów na terenie Izby był o wiele intensywniejszy, niż na pozostałym obszarze Państwa i że cały prawie spadek obrotów ogólnokrajowych tym sortymentem, o ile chodzi o obroty wewnętrzne oraz przeważająca część tego spadku, jeśli chodzi o obroty eksportowe, odbyła się kosztem dotkliwego obniżenia udziału okręgu Izby w tych obrotach.

U szeregu producentów w ciągu roku magazynowane były znaczne zapasy papierówki, pochodzące częściowo jeszcze z kampanji roku 1929/30 i nie znajdujące nabywców.

Nadanie papierówki.

Tabl. III.

R o k	W komunikacji wewnętrznej			Do portów i zagranicę			R a z e m		
	na P.K.P. oprócz D.O.K.P. Wilno	w D.O.K.P. Wilno		na P.K.P. oprócz D.O.K.P. Wilno	w D.O.K.P. Wilno		na P.K.P. oprócz D.O.K.P. Wilno	w D.O.K.P. Wilno	
	tonn	tonn	Liczbę wzgl. Nadanie na P.K.P.=100	tonn	tonn	Liczbę wzgl. Nadanie na P.K.P.=100	tonn	tonn	Liczbę wzgl. Nadanie na P.K.P.=100
1930	81.456	155.516	66%	206.061	462.850	69%	287.517	618.366	68%
1931	74.608	108.648	59%	111.698	112.212	50%	186.306	220.860	54%
Zmiany %	— 8%	— 30%		— 46%	— 76%		— 35%	— 67%	

Cena papierówki, która na początku roku wynosiła około \$ 1,70 za 1 mp franco wagon st. załadowania w rejonie wileńskim, spadła w końcu roku do \$ 1,20, czyli o około 30%. Przy tej cenie, mającej tendencję do dalszej zniżki, z trudem tylko mogły być pokryte koszty wyróbki i zwózki, zresztą znacznie obniżone, zaś na pokrycie piennej wartości drzewa nie pozostawało już prawie nic.

Wyjątkowo niepomyślna sytuacja okręgu Izby w dziedzinie papierówki jest skutkiem największego oddalenia tego terenu od głównych ośrodków zużycia tego surowca w kraju oraz od rynków zbytu zagranicą, wobec czego niewspółmierna wysokość stawek taryfy kolejowej w stosunku do rekordowo niskich cen papierówki spowodowała skutki najbardziej dotkliwe. W szczególności zwyczajka taryf związkowych polsko-niemieckiej i polsko-czechosłowackiej, wprowadzona właśnie na początku kampanji roku 1930/31, wbrew wyraźnym wskazaniom gwałtownie pogarszającej się konjunktury, stała się czynnikiem kalkulacyjnie wysoce niepomyślnym. Zwyczajka ta ciążyła nad sytuacją w omawianym dziale drzewnictwa w ciągu całego prawie roku sprawozdawczego i dopiero w końcu tego okresu została nieco złagodzona, co jednak ze względu na znaczne opóźnienie tej korektywy oraz na jej niedostateczne rozmiary, nie wpłynęło na sytuację w ciągu roku 1931. W jeszcze większym stopniu, niż wspomniane nieszczęśliwe posunięcia w dziedzinie polityki taryfowo-kolejowej, do coraz dalszego pogarszania się sytuacji przyczyniało się niezłatwienie kwestji otwarcia Niemna dla wywozu papierówki z województw północno-

wschodnich tanią drogą wodną na ich naturalny rynek odbiorczy — do Prus Wschodnich. Nie zgłębiając dalej zagadnienia komunikacyjnego dla zbytu papierówki, produkowanej przez drzewnictwo okręgu Izby, szczegółowo omówionego w sprawozdaniu za r. 1930, ograniczymy się tu do zaznaczenia, iż praktyka roku 1931-go w całej rozciągłości potwierdziła słuszość i niezmierną aktualność wysuniętych przez Izbę we wspomnianem sprawozdaniu postulatów — radykalnego obniżenia kosztów transportu eksportowanej z okręgu Izby papierówki, drogą poważnego obniżenia taryfy kolejowej, oraz rozwiązania sprawy udostępnienia dla jej eksportu dróg wodnych.

PRZEMYSŁ PAPIERNICZY.

Przemysł ten, obejmujący produkcję papieru, tektury i masy drzewnej, a rozwinięty, jak wiadomo, na terenie Izby w stopniu znikomym w stosunku do możliwości, uwarunkowanych obfitością surowca, w roku sprawozdawczym znacznie osłabił tempo swej działalności. Liczba zatrudnionych w tym przemyśle robotników, która w roku 1930 wynosiła przeszło 1000 osób, w końcu roku sprawozdawczego spadła do 660, czyli o $\frac{1}{3}$, wartość produkcji rocznej spadła z około 9.000.000 zł. do ok. 6.000.000 zł., czyli o ca 33% , zużycie papierówki z ok. 50.000 mp spadło do 37.500 mp, czyli o ok. 25% .

Z poważniejszych zmian, które zaszły w dziedzinie produkcji **tektury**, należy odnotować uruchomienie przez jedno z przedsiębiorstw produkcji tektury maszynowej. Z zakładów, wytwarzających tekturę ręczno-maszynową, tylko jeden przerwał pracę w połowie roku sprawozdawczego i pozostał nieczynny do końca roku. Pozostałe zaś sześć przedsiębiorstw pracowało z większymi lub mniejszymi przerwami w ciągu całego roku, stosując, jak tego wymagają względy techniczne, pracę na trzy zmiany. Liczba robotników i urzędników, zatrudnionych w tekturowniach, spadła z ok. 700 osób w roku 1930 do ok. 550 w roku sprawozdawczym, czyli o ok. 21% ; produkcja tektury ręczno-maszynowej spadła z 8.400.000 kg do ok. 5.200.000 kg, czyli o 38% ; jeżeli jednak uwzględnić wyprodukowane ponadto w roku sprawozdawczym ok. 1.650.000 kg tektury maszynowej, spadek produkcji będzie mniejszy i wyniesie tylko 18% . Zużycie papierówki przez tekturownie wileńskie spadło z 41.500 mp w r. 1930 do ok. 35.000 mp w r. 1931, czyli o ok. 15% . Ilości tektury sprzedanej w ciągu roku przez wszystkie 7 tekturowni wileńskich spadły z ok. 7.000.000 do ok. 6.000.000, licząc w tem także tekturę maszynową,

czyli o 18%. Z powyższych 6.000.000 kg tektury — ok. 5.000.000 kg sprzedane zostało przez syndykat „Tektura“; sprzedaż tektury maszynowej dokonywana była bez pośrednictwa syndykatu. Jak i poprzednio sprzedawano wyłącznie na rynku krajowym; zagranicę wywiezione zostały ilości znikome tytułem próby.

Cena tektury ręczno-maszynowej obniżyła się w ciągu roku do około 44 zł. za 100 kg.

Poza spadkiem zapotrzebowania — zbyt tektury utrudniała konkurencja tektury importowanej, głównie czeskiej i austriackiej; w tymże kierunku działał kryzys zaufania, który spowodował, iż transakcje dokonywane były tylko za gotówkę.

Przewiduje się dalsze zmniejszenie produkcji tektury i skurczenie się zbytu.

Jedyny na terenie Izby zakład produkujący na sprzedaż **masę drzewną**, aczkolwiek silnie ucierpiał od powodzi, naprawił jednak uszkodzenia wyłącznie własnymi środkami i kontynuował pracę, zmniejszając jednak znacznie produkcję.

Przemysł wytwarzający **papier i kartony** i reprezentowany w okręgu Izby przez 2 fabryki, żył w roku sprawozdawczym pod znakiem wyjątkowych trudności finansowych, w wyniku których jedna fabryka została w III kwart. roku sprawozdawczego unieruchomiona, druga zaś znajduje się pod nadzorem sądowym. Łączna produkcja tych fabryk zmniejszyła się w roku 1931 ilościowo o około 26%, wartościowo zaś o ok. 45%. Ten wysoce niepomyślny stan spraw przemysłu papierniczego jest głównie skutkiem niewypłacalności odbiorców oraz dotkliwego braku środków obrotowych. Nie wyklucza to jednak nadziei na pewne polepszenie się sytuacji, które w przemyśle tekturowym wiązane są z oczekiwanym wzrostem popytu, zaś w przemyśle papierniczym — z korzyściami, spodziewanymi w związku z powstaniem organizowanego ogólnokrajowego syndykatu papieru.

OSIKA ORAZ PRZEMYSŁY NA NIEJ OPARTE.

OSIKA.

Zmiany, które w roku sprawozdawczym zaszły w rozmiarach obrotów osiką zapałczaną w Polsce, ilustrują poniższe zestawienia, dotyczące zużycia tego surowca przez przemysł krajowy, oraz jego wywozu zagranicę:

Zużycie osiki zapalczanej w Polsce w m³.

Tablica I.

R o k	Przez fabryki zapalek	Przez fabryki patyczków	R a z e m
1930	37.680	2.094	39.774
1931	26.813	5.542	32.355
Zmiany %	— 29 %	+ 165 %	— 19 %

Eksport osiki zapalczanej z Polski.

Tablica II.

R o k	W tennach
1930	33.239
1931	22.716
Zmiany %	— 32 %

W obrotach wewnętrznych w porównaniu do roku poprzedniego nastąpił zatem poważny spadek, a to ze względu na znaczne zmniejszenie się zużycia osiki przez krajowy przemysł zapalczany. Coprawda jednocześnie znacznie zwiększyło się zapotrzebowanie osiki przez przemysł, wytwarzający półfabrykaty (patyczki), co jednak w ogólnej sumie zapotrzebowania na osikę stanowiło pozycję drugorzędną. Jeszcze większy spadek, bo prawie o 1/3 obrotów z roku poprzedniego, wykazał eksport.

Naogół taki sam obraz daje statystyka przewozów kolejowych osiki zapalczanej, wyświetlając przytem dodatkowo pewne szczegóły:

Nadanie osiki zapalczanej na P. K. P.

(W tonnach).

Tablica III.

R o k	W komunikacji wewnętrznej	Do portów	Zagranicę	Do portów i zagranicę	R a z e m
1930	33.972	8.137	15.519	23.656	57.628
1931	22.233	8.707	9.768	18.475	40.708
Zmiany %	— 35 %	+ 7 %	— 37 %	— 22 %	— 29 %

Porównanie danych z tablic I i II — a III wykazuje, iż dość znaczna część obrotów tak wewnętrznych, jak też eksportowych odbywa się bez użycia komunikacji kolejowej (porównyując dane z tablic I i III, przyjmujemy dla tej ostatniej wagę 1 m³ osiki zapałczanej na około 1000 kg, gdyż przewozi się ją zazwyczaj w stanie świeżym, możliwie zaraz po ścięciu). W dziedzinie obrotów wewnętrznych dotyczy to przede wszystkim surowca zużywanego przez wytwórnie patyczków, gdyż wytwórnie te są położone bezpośrednio przy bogatych źródłach osiki i sprowadzają ją końmi względnie spławem. Również fabryka zapałek w Pińsku nie używa osiki t. zw. wagonowej, natomiast sprowadza ją prawie wyłącznie spławem. Różnica, o którą liczby eksportu z tablicy II (dane statystyki celnej) przewyższają odpowiednie liczby z tablicy III (dane statystyki kolejowej), charakteryzuje rozmiary wywozu drogą wodną — Dźwiną via Ryga. Z tablicy III widać ponadto, iż cały spadek eksportu osiki zapałczanej drogą kolejową przypada na wywóz przez granicę lądową, natomiast eksport przez porty polskie wykazał nawet pewien mały wzrost. Poważny wpływ na umiejscowienie się w roku sprawozdawczym całego spadku eksportu na odcinku wywozu lądowego wywarła ta okoliczność, iż właśnie dopiero w roku sprawozdawczym praktycznie zaczęła obowiązywać dla tych przewozów podwyżka taryfy, wprowadzona w październiku roku 1929, gdyż eksport osiki w przeszło 90% odbywa się w pierwszej połowie każdego roku kalendarzowego, a do października dla przeważającej części eksportu, który kierowany jest do Niemiec i Czechosłowacji, obowiązywały jeszcze taryfy związkowe polsko-niemiecka i polsko-czechosłowacka ze stawkami z przed I. X. 1929 r. za przewóz na odcinkach kolei polskich.

Obraz obrotów osiką zapałczaną okręgu Izby na tle ogólnokrajowych obrotów tym sortymentem daje w przybliżeniu tablica IV na str. 103, jeżeli uwzględnimy, iż cyfry dla okręgu Izby i D. O. K. P. Wilno mniej więcej wzajemnie się pokrywają.

Jak widać z tablicy IV-tej cała zniżka obrotów osiką zapałczaną, tak wewnętrznych, jak i eksportowych, odbyła się kosztem okręgu Izby. O ile chodzi o zbyt w kraju — teren nasz padł ofiarą zlokalizowania przemysłu zapałczanego z małymi wyjątkami poza tym obszarem (w związku z czem istniała naturalna dążność do czerpania surowca ze źródeł najbliższych i najmniej obciążonych kosztami przewozu). O ile zaś chodzi o eksport, zaważyło

Nadanie drewna zapalczanego.

Talica IV.

Rok	W komunikacji wewnętrznej			Do portów i zagranicę			R a z e m		
	na P. K. P. oprócz D. O. K. P. Wilno	w D. O. K. P. Wilno		na P. K. P. oprócz D. O. K. P. Wilno	w D. O. K. P. Wilno		na P. K. P. oprócz D. O. K. P. Wilno	w D. O. K. P. Wilno	
	tonn	tonn	Liczby wzgl. Nadanie na P.K.P. = 100%	tonn	tonn	Liczby wzgl. Nadanie na P.K.P. = 100%	tonn	tonn	Liczby wzgl. Nadanie na P.K.P. = 100%
1930	12.723	21.249	63%	5.604	18.052	76%	18.327	39.301	68%
1931	11.140	11.093	50%	8.628	9.847	53%	19.768	20.940	51%
Zmiany %	— 12%	— 48%		+ 55%	— 45%		+ 8%	— 47%	

tu największe oddalenie tego terenu od portów i granicy zachodniej, a zatem większa wrażliwość na zwyżkę taryfy. Obserwowane w ciągu ostatnich kilku lat zmniejszanie się z roku na rok udziału okręgu Izby w ogólnopolskich obrotach osiką zapalczaną — w roku sprawozdawczym znacznie się pogłębiło.

Cena osiki zapalczanej eksportowej I klasy franco wagon st. załadowania w rejonie wileńskim spadła do 29 szylingów za 1 m³ (w poprzedniej kampanji eksportowej płacono do 35 szylingów).

Momentem, który wpłynął dodatnio na obroty eksportowe osiką zapalczaną, było częściowe zrealizowanie postulatów sfer drzewnych co do obniżenia cła wywozowego; mianowicie cło przy wywozie do krajów traktatowych obniżone zostało do 0,20 gr. od 100 kg; dobroczynny wpływ tego posunięcia został jednak, niestety, osłabiony przez znaczne jego opóźnienie się, gdyż odnośne rozporządzenie zostało ogłoszone dopiero w połowie marca.

W roku sprawozdawczym nabrała większego znaczenia nowa forma zbytu drewna osikowego, a mianowicie w postaci papierówki osikowej; sortyment ten znajdował stosunkowo dobry zbyt i osiągał względnie wyższe ceny w porównaniu z papierówką świerkową; za 1 mp papierówki osikowej franco wagon st. załadowania w rejonie wileńskim płacono \$ 1,40—1,50.

Osika merłowa zbywana była jak i przedtem w ilościach znikomych; cena wynosiła ok. 50 zł. za 1 mp.

PRODUKCJA DREWIEŃEK DO ZAPALEK.

Przemysł wytwarzający półfabrykaty produkcji zapalczanej — dREWIEŃKA DO ZAPALEK, stanowi swego rodzaju osobliwość okręgu Izby, na pozostałym obszarze kraju niespotykaną. Przemysł ten reprezentowany tu przez dwie fabryki — jedną w Białej Wacie pod Wilnem i drugą w Miorach, w pow. brasławskim, powstała dopiero w końcu roku 1930-go, w ciągu roku sprawozdawczego pracował intensywnie, częściowo nawet na dwie zmiany, wykazując dobry stopień wykorzystania swej zdolności produkcyjnej. Zużycie surowca, produkcja, liczba zatrudnionych robotników w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosły przeszło dwukrotnie. Produkcja była całkowicie wywożona zagranicę, gdzie miała zgóry zapewniony stały i dobry zbył. Niestety, zanotowany wyżej wzrost produkcji trwał tylko w ciągu roku sprawozdawczego, z końcem którego nowa fabryka w Miorach została unieruchomiona. Jak wiadomo bowiem, w myśl nowej ustawy o monopolu zapalczanym, monopol rozszerzony został również na produkcję dREWIEŃEK DO ZAPALEK, dalsze zaś kontynuowanie działalności przez fabryki już istniejące, na mocy umowy o wydzierżawieniu monopolu, uzależnione zostało od uzyskania na to zgody Spółki Akcyjnej do Eksploatacji Monopolu Zapalczanego w Polsce, zaś fabryce w Miorach, niestety, nie udało się osiągnąć porozumienia ze wspomnianą Spółką.

PRZEMYSŁ ZAPALCZANY.

Przemysł zapalczany w Polsce uległ w roku sprawozdawczym głębokim przeobrażeniom, które ilustruje tablica zamieszczona na str. 105.

A więc produkcja zapalczana spadła poważnie, bo blisko o jedną trzecią w stosunku do odnośnych liczb z roku poprzedniego. Spadek ten należy odnieść częściowo na rachunek zaprzestania produkcji na eksport, a to w związku ze zwolnieniem Spółki do Eksploatacji Monopolu Zapalczanego w Polsce w myśl nowych warunków umowy dzierżawnej od ciężącego na niej poprzednio obowiązku eksportu w ilości 1/3 konsumpcji krajowej. Poza tem zaś na zmniejszenie się produkcji wpłynął także znaczny spadek sprzedaży zapalek w kraju, który z kolei zależy od zwiększonych zapasów, poczynionych przez handel w końcu roku 1930 przed zwyżką ceny zapalek oraz od samej zwyżki ceny z 8 gr. do 10 gr. za pudełko, co wpłynęło hamująco na konsumpcję.

Przemysł zapalczny.

	Ilość zużytego drewna zapalcza- nego w m ³			Liczba zatrudnio- nych robotników w końcu roku			Produkcja *) (skrzyni a 5.000 pudełek)			Sprzedaż w kraju (skrzyni a 5.000 pudełek)			Eksport (skrzyni a 5.000 pudełek)		
	1930	1931	spadek w %	1930	1931	spadek w %	1930	1931	spadek w %	1930	1931	spadek w %	1930	1931	spadek w %
Cała Polska . .	37.680	26.813	29%	2.376	1.285	46%	216.417	150.290	31%	157.050	111.470	29%	47.788	8.587	82%
Okrag Izby : w liczb. wzgl.	6.755	4.855	28%	679	212	69%	48.882	31.821	35%	16.685	14.494	13%	30.486	7.966	74%
w stosunku % do całej Polski	18%	18%		29%	16%		23%	21%		11%	13%		64%	93%	

*) Liczby dotyczące produkcji i eksportu obejmują nie faktyczną ilość skrzyni, jak to było w poprzednich sprawozdaniach Izby, lecz ilość skrzyni, ustaloną przez Spółkę Akcyjną do Eksploatacji Monopolu Zapalczanego w Polsce w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu na podstawie ilości zapalek, przyjmując, że jedno pudełko zawiera 50 zapalek.

Trwałe i to znaczne zmniejszenie się programu produkcji w związku z zaniechaniem eksportu oraz przejście fabryk w myśl znowelizowanych warunków umowy dzierżawnej na własność Spółki z prawem ich przebudowywania, likwidowania i t. p. skłoniło Spółkę do przeprowadzenia w aparacie produkcyjnym omawianej gałęzi przemysłu szeregu głębokich i bolesnych dla gospodarstwa krajowego zmian strukturalnych. Niektóre fabryki w kraju uległy likwidacji. Z dwóch fabryk, położonych w okręgu Izby, jedna, mianowicie fabryka w Grodnie została zlikwidowana w kwietniu roku sprawozdawczego. W drugiej połowie roku została zreorganizowana praca w drugiej fabryce — w Pińsku, gdzie zostały zainstalowane urządzenia automatyczne. W rezultacie tych zmian liczba robotników, zatrudnionych w przemyśle zapalczanym w całym kraju została zmniejszona blisko o połowę, zaś w przemyśle okręgu Izby — o przeszło dwie trzecie. Wśród zredukowanych znaleźli się pracujący w tym przemyśle w ciągu dziesiątków lat.

*   *   *

Zestawiając podane wyżej fakty: unieruchomienia fabryk, w tem doskonale do ostatniej chwili prosperującej fabryki drewniek zapalczanych w Miorach, masowego zwalniania robotników w okresie największego napięcia walki z bezrobociem, prowadzonej przez Rząd i społeczeństwo, zaprzestania eksportu, skurczenia się możliwości zbytu osiki tak w formie uszlachetnionej, jak też nawet w postaci surowca i t. d., należy przyznać, iż rozwój wypadków niestety szybko potwierdził słuszność uwag, wypowiedzianych w poprzednim sprawozdaniu rocznem Izby, co do bolesnych następstw dla gospodarki kraju i specjalnie dla gospodarki okręgu Izby, które powinna pociągnąć za sobą zmiana ustawy o monopolu zapalczanym oraz zmiana warunków umowy dzierżawnej. W imię interesów państwowych, nakazujących zaciągnięcie drugiej pożyczki zapalczanej, poświęcone zostały żywotne interesy gospodarcze okręgu Izby i w pierwszym rzędzie jej drzewnictwa, które dotkliwie ucierpiało wskutek ustępstw, jakie trzeba było przytem poczynić na rzecz szwedzkiego koncernu zapalczanego. Gospodarka okręgu Izby postradała przytem swe rozległe możliwości rozwoju przemysłowego oparte na posiadaniu bogatych zasobów tak cennego surowca, jak osika zapalczana, możliwości, których realizacja była już na dobrej drodze. Częściowe chociażby wynagrodzenie tych dotkliwych strat, ponoszonych przez drzewnictwo okręgu Izby, w imię interesów państwowych, stanowi problem oczekujący załatwienia.

WYRÓB TKANINY DRZEWNEJ (SPARTERJI).

Produkcja tkaniny drzewnej reprezentowana była w okręgu Izby przez 4 wytwórnie (2 w Wilnie, 1 w Duniłowiczach i 1 w Woropajewie) typu rzemieślniczego. Produkcja ich zbywana była przeważnie zagranicę, głównie do Francji i Belgji; rynek wewnętrzny posiadał dla zbytu sparterji znaczenie mniejsze. Głównym konkurentem zagranicą była, jak i przedtem Czechosłowacja, ostatnio dotkliwie zaczęto odczuwać konkurencję Japonji. Zbyt w roku sprawozdawczym zmniejszył się poważnie, przyczem w kraju więcej niż w eksporcie. W związku z tem, nie zważając na skromne rozmiary produkcji, na składach zgromadziły się dość znaczne zapasy. Towar sprzedawany był wyłącznie na kredyt do 9 miesięcy, co stanowi w tej dziedzinie warunek konieczny, bez którego żadna tranzakcja nie dochodzi do skutku. Konkurencja czechosłowacka powodzenie swoje zawdzięcza właśnie w znacznym stopniu temu, że jest w stanie udzielać kredytu na terminy dłuższe. Cena sparterji w porównaniu z rokiem ubiegłym obniżyła się.

WYRÓB WEŁNY DRZEWNEJ.

W roku sprawozdawczym wełna drzewna była produkowana w okręgu Izby przez dwa zakłady, które wytwarzały wyłącznie niższe gatunki tego produktu, używane głównie do opakowania szkła. Wyższe gatunki, a w szczególności t. zw. wełna jajczarska, były nadal sprowadzane przez miejscowych eksporterów z Małopolski, częściowo nawet z Rumunji. Wskutek silnej konkurencji środka zastępczego — siana oraz znacznego zmniejszenia zapotrzebowania przez głównego odbiorcę — huty szklane, produkcja wełny drzewnej przez wspomniane zakłady zmniejszyła się w roku sprawozdawczym o około 40%; ceny spadły o 20—30%.

Przyszłość tej gałęzi produkcji drzewnej na terenie Izby zależy od tego, czy potrafi ona pokonać problem wytwarzania wyższych gatunków wełny drzewnej, posiadających dobry zbyt na miejscu, a sprowadzanych obecnie zdaleka, w tem częściowo z zaagranicy, oraz dobrze nadających się do eksportu. Zadanie to w znacznym stopniu sprowadza się do uzyskania potrzebnych na ten cel, zresztą dość skromnych kredytów.

SUCHA DYSTYLACJA DRZEWA.

W strukturze tego przemysłu w roku sprawozdawczym nie za-
szły żadne zmiany; jak poprzednio był on reprezentowany przez dwa
większe zakłady, położone w woj. białostockiem oraz przeszło 200
drobnych przedsiębiorstw, rozrzuconych po całym terenie okręgu
Izby; ilustruje to następujące zestawienie:

Zakłady suchej dystrylacji drzewa w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica I.

WOJEWÓDZTWA	R o k 1931					Razem w r. 1930
	Kategorie świad. przemysłowego				Razem	
	II	IV	VII	VIII		
Wileńskie. . . .	—	—	11	49	60	58
Białostockie . . .	1	1	12	42	56	52
Nowogródzkie . .	—	—	7	72	79	71
Poleskie *) . . .	—	—	7	18	25	32
Okrąg Izby . . .	1	1	37	181	220	213

Wszystkie prawie zakłady, czynne w roku 1930-ym, kontynuowa-
ły produkcję także w roku sprawozdawczym w tych samych mniej
więcej rozmiarach co i w roku poprzednim.

Sytuacja w zbycie głównego przedmiotu produkcji tego przemy-
słu — **terpentyny**, o ile chodzi o rynek wewnętrzny, pozostała w roku
sprawozdawczym bez zmian. Główny odbiorca terpentyny, wielkie fa-
bryki pasty do obuwia, nie zmniejszyły swego zapotrzebowania. Ceny
natomiast uległy niższe; w okresie od początku roku do połowy paź-
dziernika ceny terpentyny spadły o około 20%.

Reakcją przemysłu na niżkę cen było stworzenie, właśnie w po-
łowie października, syndykatu producentów surowej terpentyny, po-
myślanego jako centralne biuro sprzedaży z siedzibą w Białymstoku;
pod naciskiem zorganizowanych producentów terpentyny surowej
powstał również syndykat rafineryj terpentyny.

Fakt, że przemysł tak dalece rozdrobniony i rozproszony, jak
przemysł terpentynowy, potrafił stworzyć wspólną organizację han-
dlową, stanowi niewątpliwie w dziejach życia zbiorowego przemysłu

*) Dane za r. 1930 — przytoczone dla woj. poleskiego w granicach obecnych

polskiego jeden z najbardziej ciekawych przykładów triumfu energii i zmysłu organizacyjnego inicjatorów nad niezliczonymi przeszkodami.

Pierwszym krokiem syndykatu było podniesienie cen do poziomu roku poprzedniego.

Chociaż syndykat objął większość producentów terpentyny, to jednak pewna część ich do syndykatu nie weszła; najwięcej powstrzymujących się od przyłączenia się było w woj. wileńskim. Pozostający poza syndykatem producenci, krytykując jego działalność, podnosili zarzuty poważne, mianowicie twierdzili oni, iż przeprowadzona przez syndykat zwwyżka cen nie wyjdzie na korzyść przemysłu terpentynowego, gdyż spowoduje używanie zamiast terpentyny innych materiałów zastępczych; ponadto zdaniem tej grupy dodatkowe koszty, obciążające produkty sprzedawane za pośrednictwem syndykatu, były zbyt wysokie.

Jakkolwiek w roku sprawozdawczym ocenić stopień słuszności powyższych zarzutów oraz przewidzieć dalsze losy syndykatu nie było można, jednak nie ulegało wątpliwości, iż sytuacja syndykatu jest dość ciężka.

Podczas gdy na rynku wewnętrznym obroty nie zmniejszyły się, to eksport skurczył się poważnie, jak to widać z następujących danych:

Wywóz z Polski terpentyny surowej i oleju żywicznego.

Tablica II.

ROK	Tonn	Tys. zł.
1930	733,6	453
1931	321,7	100

Zwraca przytem uwagę, że spadek wartości był bez porównania intensywniejszy, niż spadek ilościowy, co jest skutkiem dotkliwego spadku cen. Tak znaczne cofnięcie się na odcinku eksportowym odnieść należy głównie na rachunek utrudnień walutowych, stosowanych przez kraje importujące terpentynę polską; do krajów tych należą przedewszystkiem Austria, Czechosłowacja i Węgry.

Produkcja i podaż **smoły** w roku sprawozdawczym znacznie spadły, gdyż wskutek niskich cen tego produktu, cały szereg terpentyniarni ograniczał się do uzyskiwania tylko bardziej lotnego produ-

ktu dystalacji — terpentyny, rezygnując z dalszego kontynuowania procesu niezbędnego dla otrzymania produktów mniej lotnych, jak smoła. Pozostającą po wydzieleniu terpentyny czarną karpinę producenci sprzedawali na opał względnie używali dla celów opałowych we własnych zakładach. Wyprodukowana smoła znajdowała dość pewny zbyt prawie wyłącznie na eksport. Ceny jednak spadły o 30—35%.

Produkcja węgla drzewnego również znacznie zmniejszyła się, a to dla tychże przyczyn co i produkcja smoły — t. j. masowego niedoprowadzania do końca procesu produkcji; popyt na węgiel drzewny znacznie zmniejszył się, szczególnie na odcinku eksportowym, który utracił niemal wszelkie znaczenie. Ceny węgla poważniejszym zmianom nie uległy.

HANDEL ZBOŻEM I PRZEMYSŁ ROLNY.

HANDEL ZBOŻEM.

W r. 1931 obszar zasiewów zbóż w okręgu Izby zwiększył się nieco w porównaniu z r. 1930, jedynie pole zasiewu jęczmienia uległo zmniejszeniu wynoszącemu ca 2% (vide tablica I na str. 112).

Zbiory naogół zawiodły, zwłaszcza w odniesieniu do żyta. Największy nieurodzaj notowany był na terenie woj. wileńskiego, gdzie spadek zbiorów w r. 1931 wyniósł w porównaniu z r. 1930 dla: żyta 46.3%, pszenicy 15.5%, owsa 10.8% i jęczmienia 7.3% (vide tabl. II na str. 113).

W okresie przed zbiorami konjunkturę w handlu zbożowym cechowała początkowo znaczna podaż przy słabem zapotrzebowaniu i niskiej cenie. Na przednówku dowoży zboża skutkiem wyczerpywania się zapasów zmalały, natomiast popyt i cena poczęły wykazywać tendencję zwyżkową. Znaczna ilość owsa i żyta została wywieziona do innych dzielnic kraju, gdzie zeszłoroczne zapasy tych zbóż były na wyczerpaniu. Naogół handel zbożem koncentrował się w omawianym okresie głównie na rynku krajowym.

Zmniejszony zbiór żyta w całym okręgu wpłynął na sytuację w handlu zbożowym i przemyśle młynarskim, gdyż dla uzupełnienia niedoborów trzeba było sprowadzać żyto także z poza okręgu Izby.

Obroty zbożem w okresie po zbiorach dokonywały się głównie na rynkach lokalnych. Zagranicę wywieziono jedynie niewielkie nadwyżki jęczmienia i częściowo żyta z woj. białostockiego, z pozostałych województw okręgu Izby eksportowano tylko pojedyncze wagony jęczmienia i owsa. Eksport, w porównaniu z analogicznym okresem 1930 r., zmniejszył się znacznie, na co w dużym stopniu wpłynęło ograniczenie wywozu na Łotwę, gdzie doniedawna kierowano gros eksportu zboża z tutejszego rejonu. Wobec tego pewna część nadwyżki została wywieziona do Niemiec, Czechosłowacji, a głównie do Gdańska dla dalszego reeksportu drogą morską.

W związku z premjowaniem eksportu zboża, wywożonego z okręgu Izby via Turmont, Zrzeszenie Eksporterów Zboża Ziemi Północno-Wschodnich w Wilnie wydało w r. 1931 — 27 zaświadczeń wywozowych.

Naogół eksport w okresie po zbiorach kalkulował się słabo ze względu na wyższy w tym czasie poziom cen w kraju niż zagranicą.

Powierzchnia zasiewów głównych zbóż w okręgu Izby.

Tysiące ha.

Tablica 1.

WOJEWÓDZTWA	Pszemica		Wzrost lub spadek %owy w roku 1931 w sto- stunku do r. 1930	Żyto		Wzrost lub spadek %owy w roku 1931 w sto- stunku do r. 1930	Jęczmień		Wzrost lub spadek %owy w roku 1931 w sto- stunku do r. 1930	Owies		Wzrost lub spadek %owy w roku 1931 w sto- stunku do r. 1930
	1930	1931		1930	1931		1930	1931		1930	1930	
Wileńskie . . .	17,4	20,3	+16,7	308,5	309,4	+0,3	76,6	74,2	-3,1	125,9	126,7	+0,6
Białostockie . . .	60,0	69,4	+15,7	446,8	449,1	+0,5	66,5	67,1	+0,9	179,0	178,4	-0,3
Nowogródzkie . .	21,5	23,1	+7,4	283,6	284,5	+0,3	64,9	62,7	-3,4	121,5	121,1	-0,3
Poleskie *) . . .	18,2	20,3	+11,5	296,0	298,4	+0,8	40,5	39,1	-3,5	78,5	79,8	+1,7
Okręg Izby . .	117,1	133,1	+13,7	1.334,9	1.341,4	+0,5	248,5	243,1	-2,2	504,9	506,0	+0,2
Cała Polska . . .	1.645,5	1.819,1	+10,5	5.895,0	5.772,0	-2,1	1.233,6	1.272,4	+3,1	2.187,0	2.171,9	-0,7

*) Dane dla województwa poleskiego podano dla obydwu lat bez powiatu sarnieńskiego, to jest w granicach obecnych.

W roku sprawozdawczym rozwinęła na rynku zbożowym okręgu Izby działalność interwencyjną filja Państw. Zakł. Przem.-Zbożowych, zakupując znaczniejsze ilości zboża po cenach nieco wyższych od cen

Zbiory głównych zbóż w okręgu Izby.

Tysiące kwintali.

Tablica II.

Województwa	Pszemica		Żyto		Wzrost lub spadek %owy w r. 1931 w sto- unku do roku 1930	Jęczmień		Wzrost lub spadek %owy w r. 1931 w sto- unku do roku 1930	Owies		Wzrost lub spadek %owy w r. 1931 w sto- unku do roku 1930
	1930	1931	1930	1931		1930	1931		1930	1931	
Wileńskie	172,5	145,7	2.757,5	1.481,2	- 46,3	647,0	600,0	- 7,3	1.064,6	950,1	- 10,8
Białostockie . . .	738,5	745,7	4.800,9	3.685,6	- 23,2	549,0	593,0	+ 8,0	1.638,2	1.722,2	+ 5,1
Nowogródzkie .	231,1	240,9	2.779,9	2.068,1	- 25,6	539,7	641,4	+ 18,8	1.110,2	1.114,9	+ 0,4
Poleskie	179,2	193,5	2.809,6	2.105,6	- 25,1	301,5	315,6	+ 4,7	615,5	639,8	+ 3,9
Okrąg Izby . . .	1.321,3	1.325,8	13.147,9	9.340,5	- 29,0	2.037,2	2.150,0	+ 5,5	4.428,5	4.427,0	- 0,04
Cała Polska . . .	22.404,5	22.649,1	69.580,5	57.026,3	- 18,1	14.639,1	14.757,3	+ 0,8	23.476,2	23.094,7	- 1,6

placonych przez młyny. Okoliczność ta przyczyniła się w pewnym stopniu do zwiększenia zdolności płatniczej rolnictwa, silnie osłabionej przez ogólny spadek cen płodów rolnych w latach ubiegłych.

Naogół, jak wykazuje poniżej podane zestawienie, ceny zboża w r. 1931 w okresie przednówkowym systematycznie zwyżkowały, a także i po zbiorach z racji nieurodzaju utrzymały się na dość wysokim poziomie, szczególnie jeżeli chodzi o żyto.

Przeciętne ceny zboża w poszczególnych miesiącach roku 1931

loco Wilno w złotych za 100 kg.

Tablica III.

PRODUKT	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Żyto	17.00	16.75	18.75	22.75	25.00	26.75	28.50	23.00	24.50	24.75	28.00	27.50
Pszenica dworska	26.25	23.50	28.75	30.00	30.50	32.50	29.50	24.50	24.50	23.62	27.25	27.00
Jęczmień browarny	21.75	20.50	22.00	25.00	24.00	26.00	22.00	—	23.00	23.87	24.50	24.25
Jęczmień na kaszę	17.00	16.50	19.00	24.00	24.00	24.50	25.50	21.00	19.50	19.75	21.50	20.50
Owies	18.25	17.00	19.00	24.25	27.00	27.50	25.50	27.50	22.50	20.50	21.00	20.00

Ilość firm handlujących płodami rolnymi w/g danych katastru Izby wynosiła w r. 1931 (nie licząc firm handlujących wyłącznie lnem):

Tablica IV.

Województwa	Kategorie świadectw				Razem
	I	II	III	IV	
Wileńskie	—	14	74	141	229
Białostockie . . .	2	19	240	518	779
Nowogródzkie . .	—	2	95	135	232
Poleskie	—	1	72	79	152
Okrag Izby	2	36	481	873	1.392

PRZEMYSŁ MŁYNARSKI.

Ilość młynów na terenie okręgu Izby w 1930 i 1931 r. według danych katastru Izby wynosiła:

Tablica I.

WOJEWÓDZTWA	Ogółem wykupiono świadectw wszystkich kategorii na rok		1 9 3 1 r o k					
			W tem świadectwa kategorii					
	1930	1931	III	IV	V	VI	VII	VIII
Wileńskie	398	394	—	3	2	41	232	116
Białostockie	750	738	1	4	21	104	216	392
Nowogródzkie	604	601	—	2	5	48	261	285
Poleskie *)	444	459	—	2	3	29	98	327
Okrąg Izby	2.197	2.192	1	11	31	222	807	1.120

Sytuacja młynarstwa w okręgu Izby kształtowała się w roku sprawozdawczym naogół biorąc raczej niepomyślnie. I półrocze było niezłe, natomiast znaczne pogorszenie miało miejsce w II-giem półroczu. W rezultacie całoroczna globalna produkcja młynów okręgu Izby ilościowo pozostała mniej więcej na tym samym poziomie, co w roku poprzednim, jak to wykazują dane, które Izba otrzymała za 2 lata, 1930 i 1931, od 109 młynów w swoim okręgu.

Jednak w poszczególnych typach młynów, a nawet w oddzielnych zakładach stosunki wykazują tu znaczne różnice. W szeregu większych młynów, szczególnie w woj. wileńskim, produkcja uległa zmniejszeniu. Naogół ilość produktów przemiału, które trafiły do obrotu handlowego spadła stosunkowo znacznie; zwiększył się zaś udział w ogólnej produkcji młynów gospodarczych, przemielających ziarno przeznaczone dla własnej konsumpcji producentów.

Tablica II na str. 116 zawiera dane, dotyczące zatrudnienia w 205 młynach VI-ej i wyższych kategorii przemysłowych objętych ankietą Izby za r. 1931.

Jak widzimy z tablicy liczby robotników w poszczególnych miesiącach nie wykazują większych wahań. Należy tu jednak zaznaczyć, że aczkolwiek załogi robotników pozostawały bez zmian, spadła znacznie w r. 1931 w stosunku do r. 1930, a w II półroczu 1931 w stosunku do I-go półrocza tegoż roku ilość dni pracy, przypadająca na jednego robotnika.

*) Dane dla województwa poleskiego podano bez powiatu sarneńskiego t. j. w granicach obecnych.

Stan zatrudnienia w młynach w okręgu Izby Przemysłowo - Handlowej w Wilnie w roku 1931

na podstawie ankiet Izby; przedsiębiorstwa VI i wyższych kat.

Tablica II.

Województwa	Prze- się- biorstwa objęte an- kieta za rok 1931 i uwzględ- nione w o- pracowaniu	Z a t r u d n i e n i e													
		Prac. umysł.		Pracownicy fizyczni											
		w o s t a t n i m t y g o d n i u m i e s i ą c y :													
VI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
Wileńskie . .	35	32	32	202	202	200	193	195	190	187	160	176	190	190	191
Białostockie .	98	33	33	356	363	362	334	334	315	340	354	360	355	353	355
Poleskie . . .	30	9	8	161	175	168	168	177	170	159	165	174	159	159	160
Nowogródzkie .	42	12	16	141	143	151	148	140	131	140	150	157	168	168	168
Okrąg Izby . .	205	86	89	860	883	881	843	846	806	826	829	867	872	870	874

Konjunktura dla zbytu produktów młynarskich w r. 1931 kształtowała się niejednolicie: w I-szem półroczu była naogół normalna i znacznie lepsza niż w II-giej połowie roku, kiedy pojemność rynku na produkty młynarskie poważnie się zmniejszyła, co przy nierównoczesnym spadku rozmiarów produkcji stwarzało ciągły nadmiar zaofiarowania na rynku mąki i otrąb, a obniżając ceny, narażało młyny na nieprzewidziane straty i trudności kalkulacyjne.

Przeciętne ceny produktów młynarskich w roku 1931

loco Wilno w złotych za 100 kg.

Tablica III.

PRODUKT	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Mąka pszenna 55 0/0 . . .	43.50	43,50	44.00	50.00	51,50	52,50	50.00	44,50	40,75	38,50	43,50	44.00
Mąka pszenna luksusowa .	44.50	47,50	48.00	51.00	55,50	57.00	—	48.00	47,50	42,50	—	50,50
Mąka żytnia typowa . . .	31.00	29,75	30,50	32.00	38.00	40,50	42.00	37.00	38.00	37.00	41.00	41,75
Mąka żytnia razowa . . .	20.50	19,75	20,50	28,50	28,50	29.00	29,50	27,50	—	29,65	31,50	31,25
Otręby pszenne grube . . .	16.50	15,75	17,50	—	22.00	17,50	14,50	16,50	16.00	15.00	17,75	18.00
Otręby pszenne miękkie . . .	14.75	14,75	16,50	—	21.00	17.00	14,50	16.00	15.00	14,50	17,50	17.00
Otręby żytnie .	11.50	12,25	15,50	20.00	19,50	15,50	14,50	14,50	13,75	14,50	17,50	17.00

Przy transakcjach kredytowych wypłacalność odbiorców znacznie pogorszyła się, z powodu zubożenia głównych odbiorców — piekarzy.

W dalszym ciągu szcharakteryzujemy pokrótce przebieg sytuacji w poszczególnych rodzajach młynów.

Młyny handlowe żytnie w I-szem półroczu okresu sprawozdawczego pracowały w warunkach naogół pomyślnych, gdyż zarówno stan zatrudnienia, jak i rozmiary produkcji były zadawalniające. Dobry urodzaj żyta w roku 1930/31 zapewnił na ten okres kampanji produkcyjnej dostateczną ilość ziarna lokalnego przeważnie dobrej wagi gatunkowej. W II-giem półroczu 1931 r. skutkiem nieurodzaży żyta w woj. wileńskim i nowogródzkim sytuacja młynów na tych terenach w porównaniu z I-szem półroczem zmieniła się. Aczkolwiek ilość zatrudnionych w tych zakładach robotników nie uległa poważniejszym zmianom, jednak rozmiary produkcji w drugim półroczu w stosunku do pierwszego zmalały, przyczem kalkulacja przedsiębiorstw, zmuszonych do sprowadzania żyta z pozostałych województw okręgu Izby i z innych dzielnic kraju znacznie się pogorszyła. Okoliczność tę wyzyskują młyny z poza okręgu Izby i korzystając z udogodnień taryfy kolejowej — jednakowej dla ziarna i mąki (z wyjątkiem miasta Wilna i Nowowilejki, dla których obowiązują niższe stawki na ziarno) — rozwijają niebezpieczną dla młynów tutejszych konkurencję mąką, kalkulującą się od miejscowej taniej. Równolegle obserwuje się także zmniejszenie się konsumpcji mąki u ludności biedniejszej obu województw, która przeżywając ciężki kryzys zwiększyła konsumpcję ziemniaków. W woj. białostockim i poleskim sytuacja młynów żytnich, posiadających dostateczny dopływ ziarna miejscowego, była lepsza, niż w pozostałych województwach okręgu.

Młyny handlowe pszenne w I-szej połowie 1931 r. pracowały normalnie, natomiast w II-giem półroczu, z racji nieurodzaży pszenicy w woj. wileńskim i nowogródzkim sytuacja tych młynów pogorszyła się i przedstawiała się podobnie jak w młynach żytnich, przyczem osłabienie popytu na mąkę pszenną objawiało się w znacznie wyższym stopniu. Sytuacja młynów pszennych w woj. białostockim i poleskim była nieco lepsza. Pszenicę do przemiału sprowadzały młyny dodatkowo z Wołynia i Lubelszczyzny.

Młyny gospodarcze w I-szej połowie 1931 roku na terenie całego okręgu Izby pracowały jednolicie przy pełnym zatrudnieniu zakładów, jedynie szczupłe dochody tych młynów, spowodowane niskimi cenami zboża (za przemiał płacono w naturze zbożem) pogarszały sytuację

tych zakładów. W drugim półroczu złe wyniki zbiorów w wymienionych wyżej województwach okręgu jeszcze bardziej uszczuplały ilość zboża dostarczanego do przemiału, tem samem sytuacja tych młynów przedstawiała się w tym okresie przeważnie b. niepomyślnie. W woj. białostockiem i poleskiem większych zmian w porównaniu z I-szem półroczem nie było.

PRZEMYSŁ GORZELNIANY.

Z ogólnej liczby 96 **gorzelni rolniczych**, położonych w okręgu Izby, czynnych w kampanji 1930/31 r. było 88 na 1.459 w całej Polsce; w kampanji 1929/30 uczestniczyło w okręgu Izby 85 gorzelni.

Ilość wyprodukowanego w okręgu Izby oraz w całej Polsce spirytusu 100° przedstawiała się w sposób następujący:

Województwa	Ilość czynnych gorzelni	Produkcja w hl. 100°			Zmiany w produkcji w % w porównaniu z poprz. kamp.
		Kontyn-gentowe	Pozakontyn-gentowe	Razem	
Wileńskie	16	7.718	25	7.743	— 23%
Białostockie . . .	31	13.493	25	13.518	— 32%
Nowogródzkie . .	25	12.311	96	12.407	— 7%
Poleskie	16	6.566	4	6.570	— 38%
Okrąg Izby	88	40.088	150	40.238	— 25%
Cała Polska . . .	1.459	592.815	7.489	600.304	— 28%

Dane Ministerstwa Skarbu.

W porównaniu z kampanją poprzednią, ilość wyprodukowanego na terenie Izby spirytusu 100° była o 13.747 hl. niższa; w całej Polsce produkcja spadła o 629.219 hl. Stanowi to dla okręgu Izby spadek o 25%, dla całej Polski — 28%.

Kampanja 1930/31 r. pochłonęła naogół 348 tys. q. ziemniaków z ogólnej ilości 52.002 tys. q. wyprodukowanych w r. 1931 w okręgu Izby.

Podana wyżej ilość ziemniaków — 348 tys. q., przerobionych w gorzelniach, stanowi zaledwie ca 0,7% ogólnego zbioru w okręgu Izby i niewiele ponad połowę ziemniaków, wyprodukowanych w majątkach gorzelniczych.

W kampanji 1930/31 r. zostały ustalone następujące podstawowe ceny nabycia 1 hl. 100° spirytusu rolniczego (w nawiasie są podane ceny z r. 1929/1930).

w woj. wileńskim	88,45 zł.	(94,32)
„ białostockiem	81,83 „	(85,91)
„ nowogródzkim	81,53 „	(86,38)
„ poleskiem	84,33 „	(86,33)

Prócz gorzelni rolniczych były w okręgu Izby czynne 2 **gorzelnie przemysłowe** oraz 6 **rektyfikacyj**; *) w tych ostatnich przerobiono surówki 2.564.960 l., uzyskując rektyfikatu zwyczajnego 2.351.301 l. oraz eksportowego 31.264 l.

Znaczne zmniejszenie sprzedaży państwowych wyrobów spirytusowych, notowane w r. 1931, nie świadczy o takimże spadku ogólnej konsumpcji wyrobów wódczanych; Państwowy Monopol Spirytusowy ma bowiem poważnego konkurenta (zwłaszcza jeżeli chodzi o Wileńszczyznę) w postaci niezmiernie rozwiniętego tajnego gorzelnictwa. Gros konsumentów po wsiach i miasteczkach nabywa wyroby nielegalne, gdyż cena ich „rynkowa“ jest w różnych miejscowościach o połowę do dwóch trzecich niższa od monopolowej. Dopóki w taki lub inny sposób nie będzie położony kres masowej produkcji wódki po wsiach, przemysł gorzelniczy nie będzie miał widoków rozwoju.

PRZEMYSŁ ZIEMNIACZANY.

Poza gorzelniami zużyto pewną ilość ziemniaków dla celów przemysłowych w krochmalniach i — pośrednio — w syropiarniach. Przemysły te są jednak bardzo słabo w okręgu Izby reprezentowane.

W roku sprawozdawczym czynnych było w okręgu Izby 5 **krochmalni** (jedna V-ej i cztery VI-ej kat.) zużyły one w 1931 roku łącznie 15.870 q. ziemniaków i wyprodukowały 2.649 q. mączki ziemniaczanej, wykazując zresztą znaczny spadek w porównaniu z produkcją roku poprzedniego, która wynosiła 4.351 q.

Syropiarnie położone w okręgu Izby w liczbie 4-ch są przedsiębiorstwami zupełnie drobnymi (wszystkie one wykupują świadectwa VIII kategorii przemysłowej). Opierają one swoją produkcję na mączce ziemniaczanej, której w r. 1931 zużyto 45.800 kg., z czego wyrobiono 24.160 kg. syropu oraz 18.000 kg. „koloru“, czyli zaprawy do win, napojów gazowych i t. p. Cała produkcja koloru została skonsumowana przez wytwórnię win i fabryki wód gazowych, część syropu zaś pozostała na składzie.

*) Niektóre przedsiębiorstwa gorzelniane, posiadające równocześnie gorzelnię i rektyfikację wykupują tylko jedno świad. przemysłowe, stąd cyfry w tabl. III w załącz. I są mniejsze, aniżeli łączna ilość gorzelni i rektyf. podanych w niniejszym rozdziale.

LNIARSTWO.

Ilość firm w okręgu Izby handlujących lnem, siemieniem lnianem i konopiami (wyłącznie temi artykułami albo w połączeniu z innymi ziemiopłodami) wynosiła w roku 1930 i 1931, według danych katastru Izby:

Tablica I.

WOJEWÓDZTWA	1930 r. od I do IV kat.	1 9 3 1 r o k				
		Razem	K a t e g o r j e			
			I	II	III	IV
Wileńskie. . . .	198	166	2	12	27	125
Białostockie. . .	29	13	1	—	8	4
Nowogródzkie . .	65	48	—	1	2	45
Poleskie	22	9	—	—	3	6
Okrąg Izby . . .	314	236	3	13	40	180

UWAGA. Należy tu zaznaczyć, że cyfry powyższe, jako oparte głównie na imiennych zawiadomieniach urzędów skarbowych o firmach, które wykupiły świadectwa przemysłowe, nie są w tym wypadku dla klasyfikacji branżowej całkowicie miarodajne, gdyż urzędy niejednokrotnie podają określenie „handel ziemiopłodami“, a w takich wypadkach firma w katastrze nie jest zaliczona do firm lnianych, bowiem w razie braku innych materiałów — Izba nie posiada konkretnych danych, czy przedsiębiorstwo handluje również lnem.

W r. 1931, w okresie od początku roku aż do października, t. j. do chwili ukazania się na rynku włókna lnianego z nowych zbiorów, w handlu lnianym operowano włóknem, pochodzącem ze zbiorów w r. 1930. Podwozy włókna lnianego na rynku krajowym, regulowane dość słabym w r. 1931 popytem i przeważnie niską ceną, miały różne fazy natężenia. Barometrem sytuacji na rynku wewnętrznym był stan

konjunktury dla zbytu na rynkach sprzedaży zagranicą. Za wyjątkiem chwilowego wzrostu zainteresowania lnem u odbiorców zagranicznych w marcu i kwietniu, czego wynikiem była nieznaczna wyżka cen na niektóre gatunki lnu, w ciągu omawianego okresu eksport lnu z okręgu Izby miał naogół słabe natężenie. Rynki zbytu, nasycane włóknem sowieckim, zdradzały przeważnie słabe zainteresowanie dla lnu, oferowanego przez eksporterów z okręgu Izby (ilość włókna lnianego, wywiezionego w tym czasie podaje tabela VIII, umieszczona na str. 128).

Handel siemieniem lnianem ze zbiorów w roku 1930, odbywający się na rynku wewnętrznym, dysponował w okresie przed nowymi zbiorami już stosunkowo niewielkimi ilościami siemienia, które w większości zostało wyprzedane olejarniom krajowym wkrótce po zbiorach w r. 1930. *)

Zasiewy lnu w roku 1931, z racji spóźnionej wiosny, uległy opóźnieniu. Zasiewy wczesne, normalnie zaczynające się przy końcu kwietnia i na początku maja, w roku sprawozdawczym odbyły się w czasie od końca maja do połowy czerwca i obejmowały głównie rejon słańcowy południowy (kądzieli). Zasiewy późniejsze, normalnie zaczynające się od końca maja i początku czerwca, w roku 1931 odbyły się w połowie czerwca i obejmowały pozostałe rejony słańcowe (środkowy i północny); w rejonie moczeńcowym siano len nawet nieco później.

Podczas zasiewów, jak i w czasie kiełkowania siemienia warunki atmosferyczne były naogół sprzyjające, jedynie szereg zimnych nocy w czerwcu i brak opadów w niektórych miejscowościach rejonów słańcowych miał pewien wpływ ujemny na jakość plonów. Poza tem warunki wegetacyjne dla lnu aż do zbiorów, z małymi wyjątkami w odniesieniu do rejonów kądzieli, częściowo moczeńcowego i okolic Hóduszek, były naogół zadawalniające.

Zgodnie z przewidywaniami, wyrażonemi w sprawozdaniu o sytuacji gospodarczej za rok 1930, obszar zasiewu lnu w roku 1931 uległ poważnemu zmniejszeniu.

Podobnie, jak w Polsce, niemal we wszystkich krajach produkujących len, w r. 1931 nastąpiło poważne zmniejszenie się obszaru, z wyjątkiem Z. S. R. R., gdzie nastąpił znaczny wzrost powierzchni w porównaniu z r. 1929 i 1930.

---

*)Ceny siemienia — vide rozdział „Przemysł olejarski“.

Powierzchnia zasiana lnem w tys. ha.

Tablica II.

W O J E W Ó D Z T W A	1929 r.	1930 r.	1931 r.
Wileńskie	35,7	33,9	25,0
Białostockie	13,4	13,7	13,3
Nowogródzkie	15,6	15,3	14,2
Poleskie *)	13,0	12,4	11,7
Okrąg Izby P. - H. w Wilnie	77,7	75,3	64,2
Cała Polska	117,2	115,5	102,1
Stosunek $\%$ -wy okręgu Izby do całej Polski . .	66,3 $\%$	65,2 $\%$	62,9 $\%$

Zródło dla r. 1929 i 1930 — wydawnictwa Gł. Urz. Stat.; dla r. 1931 obliczenia specjalne Gł. U. St.

Obszar zasiewu lnem w różnych krajach w tys. ha.

Tablica III.

K R A J E	1929 r.	1930 r.	1931 r.
Rosja Sowiecka . . .	1.470,0	1.655,4	2.320,0
Polska	117,2	115,5	102,0
Litwa	86,0	82,7	50,0
Łotwa	55,8	51,2	42,0
Francja	34,9	30,1	23,0
Estonja	31,9	31,6	18,0
Belgja	27,6	22,8	14,5
Holandja	19,2	15,1	6,5
Czechosłowacja . . .	19,0	18,0	9,0
Irlandja	16,2	13,5	3,0
Niemcy	13,2	11,1	7,0

Urodzaj lnu w okręgu Izby w r. 1931 pod względem jakościowym wypadł naogół dobrze i znacznie lepiej niż w r. 1930. Jakościo-

*) Dane dla woj. poleskiego za wszystkie 3 lata podano bez pow. sarnieńskiego, t. j. w obecnych granicach.

wo najlepsze zbiory otrzymano w rejonach: słańcowym środkowym (wołożyńskim), słańcowym północnym (hoduciskim) i względnie dobre także w rejonie moczeńcowym (głębockim). Urodzaj lnu w państwach bałtyckich w r. 1931 był przeciętny i w ogólności pokrywał się z naszym. W Z. S. R. R. urodzaj wypadł średnio dobrze i miejscami nieco gorzej od naszego.

Zbiory włókna w okręgu Izby w r. 1931 w porównaniu z r. 1929 i 1930 ilościowo zmniejszyły się, co przedewszystkiem stoi w bliskim związku ze spadkiem obszaru zasiewów, a także gorszym urodzajem w rejonie moczeńcowym i głównie w rejonie kądzieli. W rejonie moczeńcowym i w okolicach Hoduciszek wskutek deszczów w końcu okresu wegetacyjnego lny w wielu wypadkach zostały wyroszone na pniu. Niepomyślna pogoda podczas zbiorów również wywarła ujemny wpływ na jakość lnów we wspomnianych miejscowościach oraz w okolicach Wołożyna.

Ogólny zbiór włókna w tys. q.

Tablica IV.

W O J E W Ó D Z T W A	1929 r.	1930 r.	1931 r.
Wileńskie	126,4	102,9	47,3
Białostockie	104,7	54,9	44,1
Nowogródzkie	71,1	62,2	48,7
Poleskie *)	46,3	52,8	33,8
Okrąg Izby P. - H. w Wilnie	348,5	272,8	173,9
Cała Polska	657,0	441,3	304,1
Stosunek %-wy okręgu Izby do całej Polski . .	53,4%	61,8%	57,2%

Źródło: dla r. 1929 i 1930 — wydawnictwa Gł. Urz. Stat., dla r. 1931 obliczenie specjalne Gł. Urz. Stat.

Urodzaj siemienia lnianego w r. 1931 kwalifikował się jako średni, a gdziekolwiek — niżej od przeciętnego i był gorszym niż w roku 1930, gdyż siemię lniane z racji opadów przy zbiorach zawierało dużo wilgoci i miało kolor ciemniejszy. Na nasienie siewne kwalifikowało się ono słabo, natomiast nadawało się dobrze do celów technicznych.

*) Patrz uwagę do tablicy II.

Zbiory siemienia lnianego w tys. q.

Tablica V.

W O J E W Ó D Z T W A	1929 r.	1930 r.	1931 r.
Wileńskie	145,9	124,2	76,2
Białostockie	117,3	79,3	77,0
Nowogródzkie	110,6	80,9	77,4
Poleskie *)	95,2	78,3	63,7
Okrag Izby P.-H. w Wilnie	469,0	362,7	294,3
Cała Polska	785,3	593,1	493,1
Stosunek %-wy okręgu Izby do całej Polski . .	59,7%	61,2%	59,7%

Zbiór włókna i siemienia z 1 ha w q.

Tablica VI.

Województwa	1929 r.		1930 r.		1931 r.	
	Siemienia	Włókna	Siemienia	Włókna	Siemienia	Włókna
Wileńskie	8,8	7,8	3,7	3,0	3,1	1,3
Białostockie	4,1	3,5	5,8	4,0	5,8	3,3
Nowogródzkie	7,1	4,6	5,3	4,1	5,5	3,4
Poleskie	7,3	6,6	6,3	4,3	5,4	2,3
Okrag Izby P.-H. w Wilnie	6,8	4,9	5,3	3,9	4,6	2,7
Cała Polska	6,7	5,6	5,1	3,8	4,8	3,0

Źródło: dla r. 1929 i 1930 — wydawnictwa Gł. Urz. Stat., dla r. 1931 obliczenia specjalne Gł. Urz. Stat.

Podobnie jak w latach ubiegłych przeróbka lnu odbywała się w większości ręcznie, przeważnie u samego producenta, a także w trze-palniach eksporterów. Przeróbka sposobem mechanicznym w r. 1931 dokonywała się w trzech tylko miedlarniach: w Bezdanach (pow. wileńsko-trockiego), Bieniunach (pow. Oszmiańskiego) i w Łazku (pow. ostrołęckiego). Uruchomiona w Dziśnie przy końcu roku sprawozdawczego przez jednego z eksporterów maszynowa produkcja reiss-

*) Patrz uwagę do tablicy II.

flachsu narazie nie miała większego znaczenia, podobnie ustawiona w tymże czasie w Bezdanach maszyna do czesania lnu pracowała raczej eksperymentalnie. Z pośród wymienionych jedynie międłarnia w Bezdanach funkcjonowała intensywniej, pozostałe zakłady w dziedzinie obróbki lnu nie odegrały poważniejszej roli. Wybudowana w r. 1930 międłarnia lnu w Michałowszczyźnie pow. oszmiańskiego była w ciągu r. 1931 nieczynna.

Z obliczeń eksporterów lnu wynika, że w r. 1931 z okręgu Izby na rynek dostarczono przypuszczalnie około 5000—5500 tonn włókna (w r. 1930 — ca 7000—7500 tonn), z czego ca 4200 tonn eksportowano, a ca 1200—1300 tonn sprzedano przedsiębiorstwom krajowym, przeważnie mniejszym, gdyż Zakłady Żyrardowskie kupowały względnie mało.

W cyfrach eksportu tylko 20% wypada na len międłony („syriec“), resztę stanowi włókno wywiezione za premjami w czym poszczególne gatunki miały następujący udział procentowy:

Len czesany	1,25 %
Len trzepany	37,50 %
Pakuły kądziel	13,75 %
Pakuły reissflachs	47,50 %

Poza przedsiębiorstwami znaczniejsze ilości włókna lnianego poszły na potrzeby własne producenta, który w większym stopniu, niż w roku 1930 wyrabiał samodzielnie — częściowo na własne potrzeby, a poniekąd na sprzedaż — nęcony możliwościami zbytu tkanin, których skup w r. 1931 rozpoczęły organizacje spółdzielcze i bazyry ludowe, a także niektóre firmy handlowe.

Uznając szkodliwość jednostronnego nastawienia produkcji lnu w kierunku eksportu, co w wysokim stopniu uzależnia nasz len od warunków koniunkturalnych, panujących na zagranicznych rynkach zbytu, T-wo Lniarskie w Wilnie i częściowo niektóre sejmiki powiatowe rozwinęły energiczną akcję, zmierzającą do zwiększenia konsumpcji włókna lnianego w kraju. Akcja ta znalazła pełne zrozumienie u czynników miarodajnych, które uznały za możliwe i konieczne przyznanie preferencji wyrobom lnianym przed bawełnianymi i jutowymi przy wszelkich dostawach dla instytucji państwowych i samorządowych. W wyniku tej akcji, zwłaszcza w drugim półroczu 1931 r., niektóre przedsiębiorstwa państwowe i prywatny przemysł zgłosiły dość znaczne zapotrzebowanie na worki, uszyte z chłopskich tkanin lnianych.

Na rynku po zbiorach spotyka się jeszcze częściowo włókno stare, a także niewielkie ilości nowego, które w formie prób jest

już częściowo wysyłane zagranicę. Zapotrzebowanie na len ze strony importerów zagranicznych było narazie nikłe, gdyż na tamtejszych rynkach zbytu, skutkiem notowanego w tym czasie spadku cen bawełny, panował stan niepewności, potęgowany optymistycznymi informacjami o stanie urodzaju lnu sowieckiego. Wyczekujący nastrój przerywa spadek waluty angielskiej, w której zawierały transakcje lnu. Zanim stosunki pomiędzy eksporterami w kraju a ich odbiorcami zagranicą nie zostały uporządkowane, eksport nie ruszył z miejsca. Z tych względów nowy sezon eksportowy uległ opóźnieniu i na dobre rozpoczął się dopiero od listopada, przyjmując odrazu dość mocne tempo. Zajawisko to częściowo tłumaczy się tem, że zapasy lnu na międzynarodowym rynku zbytu były przeważnie wyczerpane, zaś Z. S. R. R. znacznie spóźnił się z dostawą. W połowie grudnia tempo wywozu słabnie wskutek zupełnie naturalnego zastoju świątecznego, a głównie z racji silniejszej konkurencji lnu sowieckiego, wysyłanego większymi partjami.

Na rynku siemienia lnianego po zbiorach sytuacja przedstawia się niepomysłnie gdyż ceny są bardzo niskie i popyt słaby. Na zniżkę cen siemienia wpłynął spadek cen siemienia argentyńskiego i stagnacja w przemyśle olejarskim, który w związku z małym ruchem budowlanym w kraju walczy z trudnościami zbytu oleju i pokostu. Skutkiem tego dowozy siemienia były bardzo nieznaczne. Sprzedaż siemienia odbywała się niemal wyłącznie w kraju.

Ceny eksportowe włókna lnianego w poszczególnych miesiącach 4-letniej lat: 1928—1931 zawiera tablica VII na str. 127.

Eksport włókna lnianego był skoncentrowany głównie w rękach firm, należących do Zrzeszenia Eksporterów Lnu w Wilnie i nowopowstałego Stowarzyszenia Kupców Lniarskich w Wilnie, oraz paru firm, należących do Związku Eksporterów Lnu i Konopi we Lwowie.

Ilości włókna eksportowane z okręgu Izby, pod kontrolą i za premjami, w r. 1931 podane są w tabl. VIII i IX na str. 128.

Dzięki premjom wywozowym, eksporterzy z okręgu Izby mogli, mimo panującego kryzysu i silnej depresji cen na zagranicznych rynkach zbytu, prowadzić nieprzerwaną działalność eksportową, płacąc za włókno lniane w kraju nieco wyższe ceny. Ponadto, dzięki premjom większość lnu i paków wychodziła na eksport w wyższym stadjum obróbki, dokonywanej przez samego producenta, zachęconego wyższą ceną, płaconą za gatunki włókna bardziej uszlachetnione.

Ceny eksportowe lnu i pakul

fob Ryga względnie franco granica polsko-czeska lub polsko-niemiecka w latach: 1928, 1929, 1930 i 1931 w funtach sterlingów (złotych) za tonne.

Tablica VII.

RODZAJ WŁÓKNA	Styczeń			Luty			Marzec			Kwiecień			Maj							
	1928	1929	1930	1931	1928	1929	1930	1931	1928	1929	1930	1931	1928	1929	1930	1931				
Moczeniec trzepany bas. Z. K.	85	73	46	21	87	70	45	21	85	65	45	25	85	64	45	26	81	60	44	29
Ślaniec trzepany bas. I . .	87	76	46	24	97	74	46	23	92	73	45	26	90	73	44	27	84	68	44	27
Kądział Horodziejska bas. I .	73	66	44	24	77	65	42	24	82	68	40	27	79	65	42	27	80	62	41	28
Reissflachs moczony . . .	59	54	32	15	64	53	27	14	60	50	28	16	58	50	28	16	59	44	28	15
Reissflachs słany	56	49	31	14	57	45	30	13	62	46	27	15	57	44	27	15	55	42	27	15

(d. c.)

Czerwiec				Lipiec				Sierpień				Wrzesień				Październik				Listopad				Grudzień				
1928	1929	1930	1931		1928	1929	1930	1931		1928	1929	1930	1931		1928	1929	1930	1931		1928	1929	1930	1931		1928	1929	1930	1931
81	60	43	27	82	53	39	25	82	53	36	25	77	51	35	24	72	51	28	23	71	50	28	23	72	49	23	23	
88	66	43	27	80	61	38	27	83	57	36	26	83	52	34	26	78	56	31	24	79	52	31	24	76	51	26	23	
78	58	41	28	76	56	39	30	72	56	38	27	75	51	36	26	70	50	34	24	73	50	32	24	73	49	30	24	
59	40	25	15	55	40	24	15	53	40	23	13	52	38	23	14	51	37	19	14	50	36	18	14	50	34	15	14	
54	39	26	14	56	39	23	15	51	38	23	13	52	37	22	14	50	37	18	14	51	35	16	14	48	36	14	14	

Eksport lnu i pakuł z okręgu Izby w poszczególnych miesiącach w roku 1931.

Kg.

(Waga netto).

Tablica VIII.

Nazwa towaru	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec
Len czesany. . .	20.200	—	—	—	8.215	—
„ trzepany . .	95.750	82.595	160.125	130.800	105.335	39.600
Pakuły kądziel. .	66.826	25.750	45.000	9.940	86.120	32.070
„ reissflachs	112.825	81.680	230.463	186.295	242.207	39.606
Razem . .	295.601	190.025	435.588	327.035	441.877	111.276

(d. c.)

Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	Ogólna suma
5.570	5.570	6.050	—	—	—	45.605
105.770	60.830	—	31.790	222.958	292.900	1.328.453
25.455	20.900	9.000	—	35.893	82.254	439.208
62.122	39.150	49.740	40.500	105.436	321.845	1.511.869
198.917	126.450	64.790	72.290	364.287	696.999	3.325.135

Eksport włókna lnianego w r. 1931 według gatunków kierował się do następujących krajów:

Eksport lnu i pakuł z okręgu Izby do poszczególnych państw w roku 1931.

Kg.

(Waga netto).

Tablica IX.

Nazwa towaru	Anglja	Belgja	Czecho-słowacja	Francja	Łotwa	Niemcy	Ogólna suma
Len czesany . .	—	—	20.835	4.570	20.200	—	45.605
„ trzepany . .	9.250	—	696.041	285.355	198.815	138.992	1.328.453
Pakuły kądziel .	—	46.970	194.621	25.130	27.193	145.294	439.208
„ reissflachs	11.470	—	883.960	128.580	178.159	309.700	1.511.869
Razem . .	20.720	46.970	1.795.457	443.635	424.367	593.986	3.325.135

Wśród odbiorców naszego lnu w r. 1931 najwięcej importowała Czechosłowacja, która także prowadziła na terenie okręgu Izby skup lnu międlonego („syrca“) za pośrednictwem własnych agentów.

Dość znaczne ilości włókna lnianego kierowanego na Łotwę w ca 50% przechodziły tamtędy tranzytem do Francji, Belgii i Anglii (co nie zostało uwzględnione w tabeli eksportu), zaś w około 50% — także do dalszych odbiorców, lecz za pośrednictwem reeksporterów łotewskich, z których pośrednictwa korzystały tylko mniejsze firmy eksportujące len z okręgu Izby.

Oznaczenie faktycznego kraju przeznaczenia dla transportów lnu, idących via Ryga, częstokroć przedstawia znaczne trudności, zdarza się bowiem, że eksporter, do chwili nadejścia wagonu do Rygi, nie jest dokładnie poinformowany, dokąd jego ładunek lnu będzie skierowany z portu ryskiego przez reeksportera łotewskiego, względnie przez przedstawiciela firmy zagranicznej, którzy na podstawie prób zakupili len w okręgu Izby.

PRZEMYSŁ OLEJARSKI.

Ilość olejarni w okręgu Izby w latach 1929, 1930 i 1931, według danych katastru Izby P.-H. przedstawiała się następująco:

Olejarnie w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica I.

Województwa	Ogółem wykupiono świadectw przemysł. na rok			Na r. 1931 świadectw kategorii:				
	1929	1930	1931	IV	V	VI	VII	VIII
Wileńskie . . .	31	28	23	2	--	2	1	18
Białostockie . .	133	128	118	2	—	—	3	113
Nowogródzkie .	15	18	20	—	—	—	3	17
Poleskie *) . .	63	59	56	—	—	—	7	49
Okrąg Izby . .	242	233	217	4	—	2	14	197

W czasie od 1 stycznia i mniej więcej do kwietnia 1931 r. olejarnie pracowały dość intensywnie i stan zatrudnienia był normalny, natomiast w okresie od kwietnia do sierpnia, skutkiem spadku zapotrzebowania na olej techniczny w związku ze słabym ruchem w sezonie budowlanym, nastąpiło załamanie się poprzedniego tempa produkcji, co pociągnęło za sobą nawet konieczność przeprowadzenia redukcji dni pracy.

Po zbiorach, t. j. od sierpnia i aż do końca roku sprawozdawczego, tempo produkcji w olejarniach nieco się poprawia, dzięki wzmożeniu się zbytu w kraju olejów, zwłaszcza jadalnych, oraz makuchów na eksport.

Zmiany w uruchomieniu tego przemysłu ilustruje poniżej podana tablica, obejmująca 54 przedsiębiorstwa. Co do pozostałych,

*) Dane dla woj. poleskiego za wszystkie 3 lata podane są bez pow. sarneńskiego, to jest w granicach obecnych tego województwa.

bardzo drobnych, to pracują w nich prawie wyłącznie sami właściciele i to zwykle w sposób przypadkowy, to znaczy wtedy, gdy klienci przywożą im siemię do tłoczenia (zwykle w okresie Wielkiego Postu).

Zatrudnienie w roku 1931 w olejarniach objętych ankietą Izby

Tablica II.

Województwa	Przedsięb. objęte ankietą i uwzględnione w opracow.	Zatrudnienie w ostatnim tygodniu każdego miesiąca											
		R o b o t n i c y f i z y c z n i											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wileńskie . .	7	113	114	109	104	47	98	92	94	92	102	108	86
Białostockie .	26	31	48	48	31	28	17	21	31	43	48	47	46
Nowogródzkie	5	4	7	7	4	2	2	2	4	6	9	9	7
Poleskie . .	16	63	74	51	58	50	46	48	62	94	75	80	70
Okrąg Izby .	54	211	243	215	197	127	163	163	191	235	234	244	209

W r. 1930 i 1931 przemysł olejarski w okręgu Izby przerobił w przybliżeniu następujące ilości nasion oleistych (w tonnach):

Tablica III.

	1930 r.	1931 r.
Krajowych	12.000	8.000
Zagranicznych . . .	5.000	7.000
R a z e m . .	17.000	15.000

Zużycie siemienia według rodzajów w r. 1931 w 55 olejarniach objętych ankietą Izby przedstawiało się jak następuje:

Zużycie surowców w r. 1931 w olejarniach objętych ankietą Izby.

Tablica IV.

Województwa	Przedsiębiorstwa objęte ankietą i uwzględnione w opracowaniu	W t o n n a c h :						
		Surowce krajowe				Surowce zagraniczne		
		Siemię lniane	Siemię rzepa- kowe	Inne nasiona oleiste	Razem	Siemię lniane	Siemię słonecz.	Razem
Wileńskie . . .	6	4.591	75	3	4.669	2.443	2.756	5.199
Białostockie . .	28	1.036	69	—	1.105	—	1.800	1.800
Nowogródzkie .	5	157	—	—	157	—	15	15
Poleskie . . .	16	2.026	117	—	2.143	—	—	—
Okrąg Izby . .	55	7.810	261	3	8.074	2.443	4.571	7.014

Należy tu zaznaczyć, że aczkolwiek uwzględniono w tablicy IV, jak również i w dalej podanej tablicy produkcji — jedynie 55 olejarni (na 217), których odpowiedzi ankietowe nadawały się do opracowania, tć pozostałe przedsiębiorstwa tej branży są tak drobne, że ich udział w produkcji stanowi b. mały odsetek całości.

Zmniejszone zużycie surowca krajowego, głównie siemienia lnianego, tłumaczy się spadkiem zbytu oleju lnianego na cele budowlane, zaś wzrost przeróbki nasion importowanych, głównie nasion słonecznikowych, spowodowany był znacznym wzrostem w r. 1931 zapotrzebowania na olej słonecznikowy ze strony biedniejszych warstw ludności.

Na początku I półrocza olejarnie pracowały jeszcze na siemieniu lnianem pochodzenia krajowego, a mniej więcej od połowy wymienionego okresu zaczęły uzupełniać powstałe braki surowca oleistego siemieniem lnianem „La Plata“; poza tem importowano także w większych ilościach nasiona słonecznikowe z Rumunji.

W drugiej połowie roku 1931-go przerabiano głównie nasiona krajowe, ale także częściowo jeszcze siemię argentyńskie i w znacznym stopniu nasiona słonecznikowe.

Ceny nasion oleistych w porównaniu z r. 1930, w roku sprawozdawczym uległy niższe, dochodzącej do 50% dla siemienia lnianego krajowego i importowanego; ceny nasion słonecznikowych uległy mniejszej niższe.

Ceny nasion oleistych

loco Wilno w złotych za 100 kg.

Tablica V.

Miesiące Lata												
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Siemię lniane krajowe 87,5% czystości:												
1930	67.50	67.50	70.00	73.00	70.00	70.00	70.00	52.00	41.00	40.00	33.00	41.00
1931	39.00	39.00	42.00	42.00	40.00	38.00	39.00	33.00	28.00	30.25	29.25	28.65
Siemię lniane „La Plata“:												
1930	90.00	92.00	90.00	88.00	84.00	80.00	76.00	70.00	72.00	70.00	70.00	70.00
1931	42.50	42.50	44.00	43.50	43.00	43.00	43.50	42.50	40.00	37.00	37.00	35.50
Nasiona słonecznikowe rumuńskie:												
1930	40.00	40.00	40.00	40.00	—	—	—	—	33.00	32.00	30.00	32.00
1931	31.50	32.00	32.00	32.50	—	—	—	23.00	22.00	21.25	22.00	22.50

W r. 1930 i 1931 olejarnie w okręgu Izby, wyprodukowały według opinii fachowców-olejarzy w przybliżeniu następujące ilości swych fabrykatów (w tonnach):

Tablica VI.

Produkt	1930 r.	1931 r.
Olejów	4.800	3.700
Makuchów	10.800	8.700

W 55 olejarniach objętych ankietą Izby produkcja poszczególnych rodzajów wyrobów przedstawiała się jak następuje:

Produkcja olejarni objętych ankietą Izby w r. 1931.

Tablica VII.

Województwa	Przeds. objęte ankietą za rok 1931 i uwzględ. w opracow.	W t o n n a c h :									R a z e m	
		Olej lniany	Olej słonecznik.	Olej rzepakowy	Makuchy lniane	Makuchy słoneczn.	Makuchy rzepak.	Pokost z oleju	Inne produkty		Olejów	Makuch
Wileńskie . .	6	1.923	539	28	4.739	870	46	740	1		2.490	5.655
Białostockie .	28	242	414	20	737	666	46	—	—		676	1.449
Nowogródzkie	5	38	3	—	110	6	—	—	—		41	116
Poleskie . .	16	504	—	33	1.408	—	75	—	—		537	1.483
Okrąg Izby .	55	2.707	956	81	6.994	1.542	167	740	1		3.744	8.703

Spadek produkcji olejów z powodów wyżej wymienionych odnosi się przedewszystkiem do oleju lnianego.

Ceny olejów — lnianego i słonecznikowego oraz pokostu loco Wilno w złotych za 1 kg.

Tablica VIII.

Miesiące Lata	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Olej lniany:												
1930	2.10	2.35	2.50	2.55	2.55	2.35	2.25	2.00	1.90	1.65	1.55	1.50
1931	1.45	1.45	1.45	1.40	1.35	1.30	1.20	1.30	1.05	1.10	1.10	1.15
Olej słonecznikowy:												
1930	—	2.10	2.05	2.00	1.90	1.80	1.80	1.80	1.70	1.60	1.60	1.55
1931	1.50	1.55	1.55	1.52	1.50	1.45	1.40	1.30	1.25	1.25	1.15	1.10
Pokost:												
1930	2.25	2.50	2.66	2.70	2.70	2.50	2.40	2.15	2.05	1.80	1.70	1.65
1931	1.60	1.60	1.60	1.55	1.50	1.45	1.35	1.45	1.20	1.25	1.25	1.30

Przedstawiony spadek cen najsilniej dotknął produkty otrzymywane z siemienia lnianego, a w mniejszym stopniu dotyczył oleju słonecznikowego, którego cena zwłaszcza w I-szej połowie 1931 r. była wyższą od cen oleju lnianego.

Ceny makuchów lnianych i słonecznikowych

loco Wilno w złotych za 100 kg.

Tablica IX.

Miesiące Lata												
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Makuchy lniane :												
1930	34.00	32.00	31.00	30.00	30.00	29.00	30.00	32.00	31.00	26.00	27.00	27.00
1931	28.00	28.50	29.00	29.00	29.50	27.50	29.50	25.00	27.00	25.00	25.50	25.00
Makuchy słonecznikowe :												
1930	—	—	16.00	16.00	17.00	—	—	—	—	18.00	21.00	22.00
1931	21.50	20.50	20.00	22.00	23.00	—	—	—	20.00	18.00	19.00	19.50

Spadek cen makuchów lnianych był stosunkowo niewielki, dzięki temu, że makuchy te miały stosunkowo niezły zbyt na rynku zagranicznym i były poszukiwane dla eksportu.

Ceny makuchów słonecznikowych, wskutek znaczniejszego zapotrzebowania ze strony rolnictwa w kraju, w I-szej połowie roku sprawozdawczego przewyższały nawet ceny notowane w r. 1930, a zniżkowały nieznacznie tylko przy końcu r. 1931.

Wewnątrz kraju sprzedawano głównie oleje, pokost i częściowo makuchy, których pozostała znaczniejsza część była wywożona zagranicę. Sprzedaż oleju lnianego i pokostu w r. 1931 zmniejszyła się, skutkiem spadku zapotrzebowania ze strony fabryk używających tych artykułów do produkcji, a także z racji słabego ruchu budowlanego i mniejszych dostaw dla kolei, różnych instytucyj państwowych i wojska.

Na rynku krajowym sprzedawano za gotówkę i na kredyt otwarty do 30 dni i na weksle do 3 miesięcy, przeprowadzając daleko posuniętą selekcję odbiorców; na eksport sprzedawano przeważnie tylko za gotówkę.

Ilościowo eksport makuchów z okręgu według danych ankiety Izby przedstawiał się w r. 1931 następująco:

Eksport makuchów z okręgu Izby P.-H. w Wilnie
w r. 1931.

Tablica X.

Województwa	T o n n y			
	Makuchy lniane	Makuchy rzepakowe	Makuchy słonecznik.	R a z e m
Wileńskie	3.628	—	—	3.628
Białostockie	279	11	166	456
Nowogródzkie	31	—	—	31
Poleskie	1.047	—	—	1.047
Okrąg Izby	4.985	11	166	5.162

Eksport makuchów kierował się głównie do Niemiec, poza tem do Czechosłowacji i Austrii.

Na zagranicznych rynkach zbytu odczuwano dość silną konkurencję makuchów słonecznikowych rumuńskich, a zwłaszcza lnianych sowieckich .

PRZEMYSŁ I HANDEL OPARTY NA PRODUKTACH HODOWLI.

PRZEMYSŁ I HANDEL MIĘSNY.

Konjunktury hodowlane w okresie sprawozdawczym uległy pogorszeniu wobec znacznego spadku cen na bydło rogate i trzodę chlewną przy równoczesnem naturalnem zwiększeniu się pogłowia w r. 1931. Nieopłacalność kierunku użytkowego w hodowli spowodowała dezorientację w dziedzinie hodowli zarodowej do tego stopnia, że materiał hodowlany ukazywał się w handlu jako materiał rzeźny. Brak większego zapotrzebowania na mięso w przemyśle mięsnym odbił się ujemnie na rozwoju hodowli.

Sytuacja w przemyśle mięsnym uległa w r. 1931 znacznemu pogorszeniu wskutek zmniejszenia zapotrzebowania na rynkach krajowych na wyroby wędliniarskie, oraz zmniejszenia również konsumpcji w okręgu Izby. Podobnie i w handlu mięsnym sytuacja nie była pomyślną, a to głównie z powodu braku organizacji zbytu. Handel mięsny znajdował się przeważnie w ręku licznych pośredników. Więksi producenci żywca eksportowali zagranicę również za pośrednictwem osób trzecich. Nader ograniczone możliwości zbytu w roku 1931 oddziaływały deprymująco na kształtowanie się cen. Ceny na mięso (żywiec) wołowe i wieprzowe od stycznia do grudnia 1931 r. stopniowo spadały przy zwiększonej podaży i słabym popycie.

Przytaczamy porównawczo ceny hurtowe na żywiec (woły i wieprze) w styczniu i grudniu 1931 r. (za 1 kg.):

W o ł y		W i e p r z e	
Styczeń	Grudzień	Styczeń	Grudzień
Zł. 0.75	Zł. 0.50	Zł. 1.00	Zł. 0.40

Godnym uwagi jest fakt, że pomimo spadku cen na żywiec, ceny na wyroby masarskie w Wilnie w r. 1931 zmianom nie uległy. Należy to przypisać przede wszystkim niepomiarnie wysokim opłatom ubojowym na rzeźni wileńskiej.

Globalna cyfra uboju w r. 1931 zwiększyła się o ca 7% w stosunku do roku poprzedniego.

Tablica zamieszczona na str. 138 obrazuje rozmiary uboju na terenie okręgu Izby P.-H. w Wilnie — według oficjalnych danych.

HANDEL DROBIEM.

Handel drobiem na terenie Izby reprezentowany był przez 5 większych firm, których działalność nastawiona była przede wszystkim na eksport, oraz szereg firm drobniejszych, które, prowadząc skup drobiu na wsi, zajmowały się przede wszystkim zaopatrywaniem rynku lokalnego, a częściowo także występowały w charakterze agentów większych firm z poza terenu Izby. Udział organizacji spółdzielczych w ogólnym handlu drobiem był znikomy, gdyż istniejąca na terenie województwa białostockiego spółdzielnia drobnarska ograniczyła się do pośredniczenia w transakcjach z członkami.

Głównym terenem działalności firm handlujących drobiem były północne powiaty woj. białostockiego: suwalski i augustowski, gdzie w Suwałkach i Raczkach, w pobliżu granicy Prus Wschodnich, zlokalizowane są wszystkie firmy eksportowe. Trudniły się one przede wszystkim eksportem gęsi, w znacznie mniejszym stopniu eksportem kaczek i w jeszcze mniejszym — indyków.

Pod względem ilościowym eksport w r. 1931 przedstawiał się następująco:

gęsi żywych	. . . . .	97.000	szt.	
„ bitych	. . . . .	8.600	„	wagi 43.760 kg
kaczek żywych	. . . . .	11.100	„	
indyków bitych	. . . . .	2.200	„	wagi 7.500 kg

Jak wynika z tego zestawienia, gros eksportu obejmowało drób w stanie żywym. Zjawisko to tłumaczy się w znacznym stopniu faktem istnienia bardzo wysokiego cła wwozowego na drób bity w Niemczech, które są głównym odbiorcą drobiu, wywożonego z terenu Izby, oraz istnieniem zakazu wywozu ubocznego produktu, pozostającego

**Ubój zwierząt gospodarskich pod nadzorem i poza nadzorem weterynaryjnym
w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1930 i 1931.**
(Dane G. U. St.).

Województwa	B y d ł o r o g a t e						Owce, barany i kozy		Trzoda chlewna	
	O g ó ł e m		Dorośle (wraz z jałowizną)		Cielęta		1930	1931	1930	1931
	1930	1931	1930	1931	1930	1931				
Wileńskie	144.397	138.432	43.854	43.797	100.543	94.635	104.777	102.794	139.779	179.935
Białostockie	192.254	227.816	65.433	71.645	126.821	156.171	99.660	105.661	153.829	171.723
Nowogródzkie	117.609	124.031	36.133	39.629	81.476	84.402	65.456	75.180	84.296	100.367
Poleskie *)	134.786	154.538	33.944	39.194	100.842	115.344	56.150	51.737	90.094	83.918
Okrąg Izby	589.046	644.817	179.364	194.265	409.682	450.552	326.043	335.372	467.998	535.943
Cała Polska	3.445.135	3.791.851	1.239.219	1.327.892	2.235.916	2.463.959	642.325	614.539	3.708.199	4.982.652

*) Za obydwie lata dane dla woj. poleskiego podano w obecnych granicach, t. j. bez pow. sarnieńskiego.

przy biciu drobiu — pierza i puchu w stanie nieoczyszczonym i niskich cen płaconych za niego przez przetwórnice krajowe. Głównymi krajami, do których eksportowano nasz drób, były Niemcy i Austria.

Pod względem ilościowym obroty nie uległy znacznieszym zmianom w porównaniu z r. 1930. Ze względu jednak na znaczny spadek cen, wynoszący do 25% na rynku wewnętrznym i sięgający przeszło 30% przy eksporcie, wartość pieniężna obrotów odpowiednio się skurczyła.

JAJCZARSTWO.

Jakkolwiek obiektywne warunki produkcji i zbytu kurzych jaj na terenie Izby pozwalały liczyć na poprawę sytuacji w handlu jajczarskim w r. 1931, to jednak uległa ona w roku sprawozdawczym znacznemu pogorszeniu. W I półr. 1931 r. handel jajami rozwijał się wcale dobrze, tak, że przebieg eksportu w I półroczu pozwalał liczyć na znaczne zwiększenie zbytu. Jednakże już na początku II półrocza nastąpiła wyraźna zmiana na gorsze. Załamanie się funta angielskiego sprawiło, iż eksport do Anglii przestał być rentownym, a z drugiej strony wyrządziło znaczne straty eksporterom, którzy już mieli zawarte transakcje. Straty efektywne oraz straty z tytułu utraty rynku angielskiego zostały tem dotkliwiej odczute przez eksporterów, że właśnie Anglia była głównym rynkiem odbiorczym. Nie mniej niepowodzeń spotkało eksport jaj także na innych rynkach, a więc wprowadzenie ciał w Niemczech, reglamentacja dewizowa w szeregu krajów, kontyngenty przywozowe we Francji i t. d.; wszystko to jak najfatalniej odbiło się na sytuacji handlu eksportowego.

Już w połowie sezonu eksportowego spadające ceny zmusiły wielu eksporterów do zajęcia pozycji wyczekującej i złożenia towaru w chłodni. Jednakże dalszy spadek cen tylko pogorszył sytuację tych eksporterów, narażając ich nawet na straty.

Te wszystkie okoliczności nie pozwoliły w znacznieszym stopniu wykorzystać sprzyjające warunki w postaci znacznej podaży jaj, wywołanej wzrostem produkcji, skutkiem czego eksport jaj w r. 1931 wzrósł liczbowo w stosunku do r. 1930 zaledwie o 8,5%, wynosząc ogółem 1.504 tonny.

Stosunkowo duża podaż jaj nie wpłynęła na zwiększenie ilości firm eksportowych, zaszły jedynie pewne przesunięcia w rozlokowaniu firm na terytorjum poszczególnych województw. I tak została zlikwidowana jedna firma na terenie woj. wileńskiego, natomiast po-

wstała nowa na terenie woj. nowogródzkiego. Stan liczbowy zarejestrowanych firm jajczarskich na 31. XII. 1931 r. przedstawiał się następująco:

woj. wileńskie	3 firmy
woj. białostockie	2 firmy
woj. nowogródzkie	6 firm

Firmy położone na terenie woj. białostockiego rozwinęły nieco bardziej ożywioną działalność, bowiem wywóz jaj z tego terenu wyniósł 402 tonny (przeciętnie 201 tonna na firmę), gdy tymczasem 9 firm z terenów pozostałych 2-ch województw wywiozły razem 1.102 tonny (przeciętnie 122 tonny na firmę).

Głównym rynkiem odbiorczym była Anglja, mniejsze ilości skierowywano do Niemiec, Czechosłowacji i Francji. W końcu sezonu 1931 r. czynione były próby zdobycia nowych rynków zbytu (np. Italia, Szwajcarja), zwłaszcza, że na rynku miejscowym podaż była zupełnie dostateczną, jednakowoż próby te nie dały poważniejszych rezultatów.

Jak nadmieniono, ceny na jaja w r. 1931 kształtowały się wybitnie zniżkowo. Jest rzeczą charakterystyczną, że zniżka cen eksportowych była stosunkowo większa, aniżeli zniżka cen zakupu (ceny eksportowe spadły o ca 45%, ceny zakupu tylko o ca 39—40% w stosunku do r. 1930). Okoliczności te nie mogły nie odbić się ujemnie na rentowości handlu jajczarskiego i tak poważnie nadwyrężonej wskutek stałej tendencji zniżkowej.

MLECZARSTWO.

Przesilenie gospodarcze, które dało się we znaki różnym gałęziom produkcji rolnej, dotknęło również i mleczarstwo.

Spadek cen, b. znaczne zmniejszenie się wywozu z okręgu Izby, oraz spadek konsumcji wewnętrznej — zmusiło szereg mleczarni zlikwidować całkowicie swoje przedsiębiorstwa, względnie przerwać ich działalność. Dotyczy to przeważnie mleczarni spółdzielczych, które powstały w latach dobrej konjunktury, jednakże były źle zorganizowane i nie wytrzymały zaostrzającego się w roku sprawozdawczym kryzysu. Te zaś mleczarnie, które miały zdrowe podstawy organizacyjne, wykazują nawet zwiększenie produkcji i dążenie do należytego jej nastawienia przez wprowadzenie szeregu ulepszeń w urządzeniach zakładów, w zrozumieniu, że tylko produkt dobrej jakości zawsze znajdzie odbiorcę. Wskutek trudności wywozowych podaż ma-

sła na rynek wewnętrzny znacznie wzrosła, powodując spadek cen w roku sprawozdawczym o blisko 30⁰/. Pomimo tak znacznego spadku cen konsumpcja wewnętrzna nie zwiększyła się a odwrotnie spadła o ca 10⁰/. Objaw ten należy tłumaczyć zubożeniem ludności.

O ile chodzi o **serowarstwo**, to w tej branży w roku sprawozdawczym nie zaszły większe zmiany. Produkcja i ceny na ser utrzymały się na poziomie roku 1930.

HANDEL SZCZECINĄ *).

Hodowla nierasowej trzody chlewnej w Polsce, prowadzona przeważnie na terenie okręgu Izby, zwłaszcza w woj. wileńskim i nowogródzkim, daje rok rocznie do obrotu handlowego dość znaczne ilości szczeciny surowej, której wysoka jakość zapewnia jej w warunkach normalnej konjunktury dobry zbyt, tak na rynku krajowym, jak i zagranicznym.

Do chwili wprowadzenia z dniem 1 czerwca 1930 r. na mocy rozporządzenia Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa z dnia 1 maja 1930 r. o ustanowieniu ceł wywozowych od szczeciny i sierści (Dz. Ust. Nr. 41, poz. 356) wysokiego cła, zabezpieczającego odpływ zagranicę wysokowartościowego surowca, handel szczeciną niczem nie był krępowany, a eksport nie doznawał żadnych ograniczeń. Wywożony wówczas towar pod względem jego jakości handlowej pozostawiał jednak wiele do życzenia, gdyż przeważnie nie był oczyszczony ani sortowany i niezupełnie odpowiadał wymaganiom rynku odbiorczego. Skutkiem tego ceny osiąmane za taką szczecinę były znacznie niższe od tych, które normalnie osiąga się za surowiec poddany choćby częściowej obróbce.

Rozporządzenie Min. P. i H. cytowane wyżej, normujące wywóz szczeciny, spowodowało, że eksport szczeciny surowej, zanieczyszczonej i niesortowanej, wobec wysokiego cła wywozowego (zł. 700 od 100 kg), całkowicie ustał, ustępując miejsca szczecinie przerobionej i odpowiadającej wymaganiom odbiorców zagranicznych, dzięki czemu opinia o polskiej szczecinie na obcych rynkach zbytu polepszyła się, wbrew do niedawna jeszcze istniejącemu zagranicą mniemaniu, że towar polski jest jednym z najgorszych.

---

*) Szczecina jest włosiem oddzielonem od skór świń i wieprzy; włos ten wyróżnia się sprężystością i używa się dla fabrykacji szczotek, mioteł i pędzli. Szczecina pochodząca od trzody nierasowej jest najlepszą pod względem długości i sztywności.

Wprowadzenie reglamentacji eksportu szczeciny przyczyniło się także do powstania ponownie po wojnie światowej zakładów szczeciniarsko-wytwórczych, które przystąpiły do koniecznej, w obecnych warunkach, przeróbki szczeciny surowej, zatrudniając przytem dość liczne rzesze robotników.

Na terenie okręgu Izby w r. 1931 czynne były 4 większe zakłady przeróbcze, położone w woj. białostockiem, zatrudniające w sezonie od 20 do 80 robotników każdy. Drobniejsze sortownie chałupnicze są nieliczne i lokują się w większych miasteczkach. Wydajność sortowni chałupniczych jest bardzo mała, a wysortowaną i przerobioną, częstokroć nieodpowiednio, szczecinę zbywają one wyłącznie w kraju, podczas gdy wymienione większe sortownie trudnią się głównie eksportem.

Sytuacja zakładów szczeciniarskich przetwórczo-handlowych w okręgu Izby w r. 1931 przedstawiała się naogół niepomysłnie, gdyż w ciągu całego niemal roku sprawozdawczego walczyły one z trudnościami zbytu, co przy ciągłym spadku cen podrywało je finansowo. Udzielany przy sprzedaży kredyt angażował ich skromne kapitały obrotowe, narażając przytem na ryzyko ewentualnych strat, co zresztą niejednokrotnie miało miejsce. Słabość finansowa tych zakładów ponadto uniemożliwiała im częstokroć zakup większych ilości wysokowartościowej szczeciny surowej, która z terenu okręgu Izby uciekała przeważnie do Międzyrzecza Lubelskiego, do tamtejszych zakładów przeróbczych.

Tamtejsi przedsiębiorcy skupywali na terenie okręgu Izby najlepszy surowiec t. zw. „kresowy“ za pośrednictwem licznych firm, trudniących się skupem płodów rolnych i hodowlanych; poza tem także trudnili się handlem szczeciną surową rzeźnicy i handlarze bydła, prowadzący skup na prowincji; skutkiem tego przerabiano w okręgu Izby w większości gorszy surowiec, osiągając za przerobiony z niego towar nieproporcjonalnie niższe ceny od osiąganych za szczecinę wyrobioną z surowca lepszego, która w dobie przeżywanego kryzysu cieszyła się znacznie lepszym popytem.

W r. 1931 z okręgu Izby P.-H. w Wilnie pod kontrolą i bez cła eksportowano 14.898 kg. b.tto szczeciny preparowanej do Szwecji, Anglii, Niemiec i Czechosłowacji.

Na potrzeby rynku krajowego dla przemysłu szczotkarskiego szczeciny preparowanej dostarczał głównie Międzyrzec Lubelski.

HANDEL SIERŚCIĄ ZWIERZĘCĄ *).

W większych i nowocześnie urządzonych garbarniach, gdzie w procesie oddzielania sierści od skór używa się kwasu siarkowego, względnie natronu siarkowego, sierść przeważnie ulega zniszczeniu i spaleniu. Jedynie garbarnie prymitywne, położone w większości na terenie woj. białostockiego (Jasionówka, Swisłocz, Skidel, Krynki, Sokółka, Różana Grodzieńska i in. miejscowości), usuwające sierść sposobem „wapiennym“, polegającym na wymoczeniu skór w mleku wapiennym (wapno gaszone, rozrzedzone wodą) i późniejszym zdejmowaniu włosia kosą lub specjalnymi narzędziami, dostarczają na rynek sierść nadającą się do obrotu handlowego w ilości około 250 tonn rocznie **). Poza okręgiem Izby tego rodzaju sierść dostarczają garbarnie, znajdujące się w niektórych miejscowościach Wołynia i Małopolski.

W r. 1930 i 1931 na terenie okręgu Izby przeróbką sierści surowej zajmowało się 13 przedsiębiorstw, które częściowo (ca 20—30%) sprzedawały sierść bezpośrednio na rynku krajowym, lecz głównie zbywały ją na rynku zagranicznym za pośrednictwem 3-ch, istniejących na naszym terenie, firm eksportowych.

Wydóz sierści kierował się głównie do Niemiec i Anglii, gdzie ma ona zastosowanie w szeroko rozwiniętej na terenie tych krajów produkcji filców, używanych do celów technicznych (do szlifowania i polerowania metali i szkła, izolacji i t. p.).

Od chwili wprowadzenia z dniem 1 czerwca 1930 r. na mocy rozporządzenia Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa

---

*) Sierść zwierzęca jest włosiem oddzielonem w garbarniach od skór końskich, wołowych, krowich i cielęcych.

**) W chwili po zdjęciu ze skór sierść surowa jest obficie zmieszana z wapnem, częstokroć zanieczyszczona kawałkami skór, nie ma jednolitych barw i, oczywiście, jest wilgotna. Niektóre garbarnie podejmują się same odpowiednich czynności, które doprowadzają sierść do stanu, w jakim ona normalnie ukazuje się na rynku, inne natomiast sprzedają sierść surową w jej pierwotnym wyglądzie, jeszcze mokrą, przedsiębiorcom, którzy wspomniane czynności, udoskonalające sierść, przeprowadzają w swych zakładach. Wzmiankowane czynności polegają na: posortowaniu sierści na białą i brązową i usunięciu wapna i innych zanieczyszczeń przy pomocy wody. Wypłukaną sierść wyjmują z wody w kadziach lub skrzyniach widłami, poddając ją ew. dalszemu płukaniu, poczem jest rozrzucona na ziemi, zazwyczaj na skoszonej łące, dla wysuszenia na słońcu. Na terenie okręgu te wszystkie czynności dokonywują się ręcznie, w innych ośrodkach kraju stosowane są maszyny do płukania i parowe suszarnie do suszenia włosia (sierść suszona na słońcu zyskuje na miękkości i połysku).

z dnia 1 maja 1930 r. o ustanowieniu ceł wywozowych od szczeciny, włosia i sierści (Dz. U. R. P. Nr. 41, poz. 356), wysokiego cła wywozowego dla sierści zanieczyszczonej, eksport tejże zupełnie ustał. W roku 1931 z okręgu Izby pod kontrolą i bez cła eksportowano 156.415 kg. sierści pranej i oczyszczonej, co w porównaniu z cyfrą eksportu z całego kraju wynoszącą 286.800 kg. wartości 823.000 zł., stanowi przeszło 54%.

Przebieg konjunktury w handlu eksportowym (handel krajowy odegrywa nieznaczną rolę) w latach 1928 i 1929 był naogół pomyślny, gdyż zarówno dobry popyt i wysokie w porównaniu z r. 1930 i 1931 ceny sierści sprzyjały rozwojowi eksportu, który docierał także na rynki zamorskie, w szczególności do Stanów Zjednoczonych A. P. Począwszy od r. 1930 sytuacja zmienia się, a coraz malejący popyt i równoległy spadek cen są od wymienionego czasu zwiastunami kryzysu, jaki do końca 1931 r. przeżywa eksport sierści.

Ceny sierści f-co granica polsko-niemiecka za 1 kg wynosiły :

PRODUKT	1929 r.	1930 r.	1931 r.
Sierść brązowa . . .	\$ 0.12—0.13	\$ 0.09—0.10	\$ 0.04—0.05
„ biała	\$ 0.22—0.25	\$ 0.17—0.20	\$ 0.08—0.10

Nadomiar złego, zapoczątkowana już w r. 1930 na rynkach zbytu konkurencja sowiecka w r. 1931 przybiera na sile, wywołując spadek cen i zapotrzebowania wskutek nasycenia rynku wysokowartościowym towarem.

Przy cenie sierści brązowej w r. 1931 wynoszącej zaledwie 4—5 centów amer. za 1 kg f-co granica polsko-niemiecka, po potrąceniu 2 centów na robociznę, opakowanie i przewóz, ca 1/2 centa na koszty załadowania i kontroli — na samą sierść pozostaje tylko 1 1/2 centa. W takich warunkach eksport sierści staje się coraz mniej opłacalnym, a istnienie jego w chwili obecnej jest poważnie zagrożone.

Największą trudnością w należyтым rozwoju eksportu jest zbyt wysoki fracht kolejowy w kraju, niewspółmierny do wartości towaru, którego cena tak nisko spadła. Wprowadzenie wyjątkowej taryfy kolejowej dla sierści eksportowanej jest podstawowym warunkiem do utrzymania tego eksportu.

PRZEMYSŁ SKÓRZANY I HANDEL OPARTY NA PRODUKCJI SKÓR.

HANDEL SKÓRAMI SUROWEMI.

Sytuacja w handlu skórami surowymi układała się w roku sprawozdawczym na terenie Izby wyjątkowo niepomyślnie. Szczególnie silne pogorszenie daje się zanotować od miesiąca marca; to też w II, III i IV-ym kwartale sytuacja tej gałęzi była gorsza niż którejkolwiek innej z pośród należących do branży skórzanej.

Obroty w handlu skórami surowymi wykazują naogół spadek dochodzący do 50% w stosunku do roku 1930. Główną przyczyną tak znacznego spadku obrotów było kompletne załamanie się eksportu skór surowych z naszego okręgu. W latach poprzednich z terenu Izby wywożone były głównie tranzytem przez Łotwę do różnych krajów Europy, a także i do Ameryki lekkie skóry cielęce; poza tem eksportowano większe ilości lekkich skór bydlęcych (t. zw. kalbiny) i mniejsze ilości skór kozich. W ciągu pierwszych miesięcy utrzymywał się jeszcze eksport skór wymienionych gatunków, ku końcowi wiosny ustał on jednak zupełnie.

To też cały eksport skór surowych w roku sprawozdawczym spadł ilościowo w stosunku do roku poprzedniego o ca 75% o ile chodzi o skóry bydlęce, a więcej niż o 80% — dla skór cielęcych. Powyższe stosunki procentowe nie obejmują wprawdzie całkowitego wywozu, gdyż dotyczą tylko obrotów przedsiębiorstw posiadających swe siedziby w okręgu Izby, gdy tymczasem skóry surowe są na naszym terenie również skupywane przez handlarzy dla firm warszawskich, które je eksportują. Jednakże przytoczony spadek procentowy jest charakterystyczny dla całego eksportu z naszego okręgu. Tymczasem ubój zwierząt gospodarskich, a co za tem idzie — produkcja skór surowych na naszym terenie nie tylko nie spada, ale nawet wykazuje w r. 1931 pewne zwiększenie. Cyfry uboju podane w jednym z poprzednich rozdziałów sprawozda-

nia („Handel i przemysł mięsny“) wzrosły w okręgu Izby: dla bydła dorosłego o 8,4%, dla cieląt o 10,0%, dla owiec, baranów i kóz o 2,8%. Zwiększona ilość skór surowych, przy katastrofalnie wprost zmniejszonym eksporcie, wytworzyła na rynku wewnętrznym nadmierną w stosunku do zapotrzebowania podaż, tembardziej, że większe garbarnie miejscowe, jako nastawione głównie na produkcję skór twardych, nie przerabiają prawie zupełnie tego surowca, który stanowi główny produkt w omawianej dziedzinie na terenie ziem północno-wschodnich — t. j. skór lekkich.

Stopień depresji w handlu skórami surowymi na terenie Izby charakteryzuje zestawienie cen na skóry surowe świeże, z początku i końca r. 1931. I tak w styczniu i grudniu roku sprawozdawczego płacono:

	Styczeń	Grudzień
za skóry bydlęce za 1 kg.	1.40 zł.	0.70 zł.
„ „ cielęce za sztukę	9.00 „	3.00 „
„ „ końskie „ „	22.00 „	9.00 „

Jedyny wyjątek stanowiły skóry baranie, które są używane w miejscowym przemyśle białoskórniczym, to też niższa cen dotknęła je w znacznie mniejszym stopniu niż skóry bydlęce, cielęce i końskie.

Wskutek wspomnianej nadprodukcji gromadziły się na składach ogromne zapasy skór, na których, wobec niżki cen i spadku wartości towaru, ponosiły przedsiębiorstwa poważne straty.

W warunkach transakcyj większe zmiany nie zaszły: zakupu dokonywano w Wilnie wyłącznie za gotówkę, w innych ośrodkach 30—40% kupowano za gotówkę, resztę na weksle z terminem trzydziestodniowym.

Do specjalnego obniżenia wartości skór surowych w naszym okręgu przyczynia się w znacznej mierze zły sposób zdejmowania skór, powodujący nacięcia, niejednokrotnie deprecjonujące nawet zupełnie towar, oraz często nieodpowiedni sposób konserwowania skór, jak np. przesolenie. W tym zakresie nie zanotowano w roku sprawozdawczym żadnych zmian na lepsze.

Wybitnie niepomyślna sytuacja w handlu skórami surowymi znalazła swój wyraz w likwidacjach przedsiębiorstw tej branży w okręgu Izby w ciągu roku sprawozdawczego. Ogółem na rok 1931 w okręgu Izby wykupiło świadectwa 106 przedsiębiorstw tej gałęzi (15 w woj. wileńskim, 38 w białostockim, 14 w nowogródzkim i 39 w poleskim), w ciągu roku zaś 10 z pośród nich zwróciło świadectwa, poza tem kilka zlikwidowało się z końcem roku.

W zakresie organizacji handlu skórami surowymi na terenie Izby nie zanotowano żadnego postępu; jest on nadal silnie rozdrobniony, a skup surowca na naszym terenie nie znajduje się całkowicie w rękach firm miejscowych, lecz jak wspominaliśmy, operują tu również przez swych agentów firmy warszawskie.

PRZEMYSŁ GARBARSKI.

Przemysł garbarski był w r. 1931 reprezentowany w województwach półn.wschodnich przez kilkaset zakładów niezmiernie różnych pod względem wielkości i wyposażenia technicznego, a co za tem idzie, różniących się bardzo co do wysokości i jakości produkcji, stanu zatrudnienia i t. p. Obok większych zakładów, zatrudniających po kilkudziesięciu robotników (w jednym wypadku — przeszło 100), utrzymuje się znacznie liczniejsze grono przedsiębiorstw charakteru rzemieślniczego, o bardzo prymitywnym, ręcznym sposobie produkcji.

Podział tych zakładów według typów (przemysłowy, rzemieślniczy) i rozmieszczenia terytorjalnego przedstawiał się w r. 1931 w sposób następujący:

A. Garbarnie przemysłowe (nierzemieślnicze).

Tablica I.

Województwa	Kategorie świadectw przemysłowych			Razem
	IV	V	VI	
Wileńskie	5	—	1	6
Białostockie . . .	3	5	12	20
Nowogródzkie . . .	—	—	—	—
Poleskie	—	—	1	1
Okrąg Izby	8	5	14	27

B. Garbarnie rzemieślnicze wykupujące świadectwa przemysłowe *).

Tablica II.

Województwa	Ilość garbarń
Wileńskie	47
Białostockie	75
Nowogródzkie	25
Poleskie	25
Okrąg Izby	172

*) Warsztaty rzemieślnicze, zatrudniające co najwyżej jedną siłę najemną, względnie jednego członka rodziny — nie wykupywały na rok 1931 świad. przem.

Dominującą tak co do ilości jak i wartości jest produkcja skór podeszwowych, skoncentrowana głównie w największych zakładach w Wilnie i Białymstoku. Istnieją wprawdzie i na prowincji fabryki skór twardych, lecz wyrabiają one towar posledniejszego gatunku, nie wychodzący poza rynek ściśle lokalny — dane miasteczko i okoliczne wsie. Produkcja skór podeszwowych jest oparta tak w Wilnie, jak i w Białymstoku, wyłącznie na skórah surowych zagranicznych, sprowadzanych bądź bezpośrednio z Ameryki Południowej, bądź przez Niemcy i wynosi w Wilnie 2.000 do 2.300 skór tygodniowo, czyli około 2,5 milionów kilogramów rocznie. Produkcja białostocka jest o ca 50% wyższą; województwo to liczy znaczniejszą ilość zakładów średnich i większych, a z pośród tych ostatnich niektóre są technicznie lepiej wyposażone od wileńskich.

Na drugim miejscu stoi produkcja skór bukatowych, wyrabianych i w niektórych garbarniach produkujących głównie skóry twarde, i w zakładach wyłącznie przystosowanych do tego rodzaju produkcji. Z nielicznymi wyjątkami są to zakłady drobne, należące do rzędu przedsiębiorstw rzemieślniczych. Zatrudniają one najwyżej po kilku ludzi — często na przeciąg tylko kilku miesięcy — i pracują nieraz bez żadnych urządzeń mechanicznych. W tych warunkach produkcja wspomnianych zakładów jest nie do obliczenia i może być jedynie w przybliżeniu oszacowana na ca 500 skór tygodniowo w Wilnie oraz ca 1.000 skór w woj. wileńskim *).

W garbarniach rzemieślniczych są ponadto wyrabiane skóry juchtowe i podeszwowe — i jedne i drugie z krajowych skór bydlęcych i końskich.

Odrębną gałąź produkcji stanowią skóry lakierowane, wyrabiane w Białymstoku przez jedną z 4-ch fabryk skór lakierowanych w Polsce.

Zasięg wyrobów wileńskich i białostockich rozszerza się coraz bardziej wobec ich ceny, niższej od wyrobów małopolskich i warszawskich. Uwydatnia się to w wysokości produkcji, która w r. 1931 nietylko się nie zmniejszyła, lecz nawet nieco wzrosła. Mimo to materialny stan branży doznał pogorszenia wobec kilkakrotnego ostrego spadku cen na surowce. Wobec odległości rynków zakupu, od momentu nabycia towaru do jego realizacji upływa okres blisko 5-miesięczny, skutkiem czego przy szybkim spadku cen towar traci na wartości, jeszcze zanim zostaje oddany na rynek.

---

*) Brak danych cyfrowych dla pozostałych województw okręgu Izby.

Polska posiada wprawdzie własny surowiec dla wyrobu skór podeszwowych, lecz nie jest on w stanie pokryć całego zapotrzebowania garbarzy na skóry ciężkie. Ponadto, jeśli chodzi o surowiec z dzielnic zachodnich, jest on wprawdzie wysokiego gatunku (zwłaszcza śląski), lecz drogi i nadający się zatem na wyroby innego typu, niż je produkuje przemysł garbarski okręgu Izby, surowiec zaś małopolski może być należycie wykorzystany, dopiero gdy zostanie ulepszony sposób ściągania skór i będą usunięte te uszkodzenia, którym skóry obecnie ulegają. Okrąg Izby skór ciężkich nie produkuje wcale.

Prócz cen na skóry surowe, które w ciągu roku 1931 spadły o ca 20% w związku z kryzysem na rynku skórzanym, uległy niższe także o ca 20% ceny na ekstrakty garbarskie, wobec rozwiązania argentyńskiego Syndykatu Ekstraktów Garbarskich, dyktującego ceny na rynku światowym, tudzież wobec spadku waluty argentyńskiej.

Stan zatrudnienia w garbarniach okręgu Izby przedstawiał się w r. 1931 jak następuje:

Zatrudnienie w roku 1931 w garbarniach objętych ankietą Izby.

Tablica III.

Województwa	Przedsiębiorstwa objęte ankietą za rok 1931 i uwzględnione w opracowaniu *)	Zatrudnieni w ostatnim tygodniu każdego miesiąca													
		Pracownicy umysłowi		Robotnicy fizyczni											
		Czerwiec	Grudzień	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
Wileńskie . .	6	19	21	165	155	150	134	161	194	203	192	196	202	209	182
Białostockie .	20	12	11	276	279	293	266	309	307	272	260	298	315	322	270
Okrąg Izby **)	26	31	32	441	434	443	400	470	501	475	452	494	517	531	452

Dla porównania zatrudnienia w r. 1930 i 1931 podajemy również

*) W tej liczbie również kilka garbarni rzemieślniczych.

**) Brak danych dla woj. poleskiego; w woj. nowogródzkim niema garbarni przemysłowych.

oddzielnie liczbę robotników w tych zakładach, dla których Izba posiada dane za obydwa lata (9 zakładów):

Tablica IV.

ROK	Ilość robotników fizycznych w ostatnim tygodniu każdego miesiąca											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
1930	161	171	183	176	180	184	187	193	190	199	205	199
1931	194	189	190	178	191	204	201	183	193	200	200	161

Przeciętna ilość zatrudnionych w r. 1930 robotników fizycznych w tych zakładach wynosiła 185, a w r. 1931 — 190.

Płace robotnicze kształtowały się rozmaicie w poszczególnych okręgach. W Białymstoku pozostały one przeważnie bez zmian, w Wilnie, gdzie stawki akordowe były najwyższe, zredukowano je po pewnych wahaniach cen — o 7%. W mniejszych ośrodkach ceny robocizny zostały przeważnie obniżone.

Warunki przy zakupie nie uległy zmianie i transakcje kredytowe utrzymały się nadal. Wobec ścisłej selekcji klienteli, kredyty zostały utrzymane i przy sprzedaży, za gotówkę jednak udzielano skonta do 12%, aczkolwiek ku końcowi roku żądano pokrycia gotówkowego w wysokości 25—40%, skracając jednocześnie terminy płatności weksli do 45—60 dni. Wypłacalność klienteli, fatalna na początku roku, skutkiem selekcji znacznie się polepszyła.

PRZEMYSŁ BIAŁOSKÓRNICZY.

Przemysł białoskórniczy, skupiony w Polsce w dwóch tylko ośrodkach, w Wilnie i w Warszawie, miał w roku 1931 lepsze warunki pracy niż w roku poprzednim.

Jeśli chodzi o Wilno, przyczyną tego było z jednej strony wewnętrzne uporządkowanie branży, z drugiej zaś strony wpłynęły też na ten stan rzeczy pewne czynniki od branży niezależne.

Na tle wzmagającego się kryzysu i gwałtownego kurczenia się rynku w drugiej połowie roku 1930, wywiązała się pomiędzy zakładami białoskórniczymi niezmiernie ostra konkurencja i formalna pogoń za klientelą, w której garbarnie starały się wzajemnie prześcignąć dogodnością ofert. Udzielano przytem częstokroć kredytów zupełnie niewspółmiernych do zdolności płatniczych klienta, powodując w rezultacie falę protestów wekslowych i dotkliwych strat.

Takiemu stanowi rzeczy położyło kres zawiązanie w lutym 1931 r. spółki z ogr. odp. pod nazwą „Białskin“, do której przystąpiły wszystkie większe zakłady białoskórnice w liczbie 8 *).—Wprawdzie spółka ta z powodu tarć wewnętrznych rozpadła się po półrocznem zaledwie istnieniu, zdołała jednak przez czas swego trwania uzdrowić do pewnego stopnia atmosferę i stworzyć normalne warunki pracy.

Sprzedaż była w roku 1931 ilościowo większa niż w roku poprzednim, wartość pieniężna towaru natomiast spadła wobec niższych cen na surowiec o ca 15% i na skóry gotowe o 20—25%.

Stała tendencja zniżkowa cen, utrzymująca się w ciągu szeregu miesięcy, miała dla białoskórnictwa wręcz przeciwnie niż dla garbarstwa podeszwowego, wpływ raczej dodatni, ułatwiając z jednej strony dostosowanie cen wyrobów rękawicznich do zmniejszonej zdolności nabywczej konsumentów, z drugiej — umożliwiając rękawiczkom polskim konkurencję na rynkach zagranicznych.

Zapoczątkowany i coraz pomyślniej rozwijający się w roku 1931 eksport rękawiczek polskich zagranicę był i dla białoskórnictwa zjawiskiem bardzo dodatnim, zwłaszcza wobec wybitnie obniżonej skutkiem kryzysu pojemności rynku krajowego.

Z ogólnej ilości ca 250 tys. skór, wyprodukowanych w r. 1931 w białoskórnich wileńskich, około 70% zakupiły miejscowe pracownie rękawicznice, pozostałe zaś 30% pochłonęły wytwórnie warszawskie.

Stan zatrudnienia przedstawiał się o tyle pomyślnie, iż w branży tej nie było wcale przez szereg miesięcy bezrobotnych. Ogółem branża zatrudnia łącznie z czterema farbiarniami skór około 200 wykwalifikowanych robotników.

Płace zarobkowe uległy w ciągu roku 15% redukcji, pozostając jednak nadal blisko o 100% wyższe niż przed wojną.

Tranzakcje kredytowe zwalczane przez „Białskin“ nie odżyły i po jego likwidacji; tak zakupów, jak i sprzedaży dokonywano wyłącznie prawie za gotówkę.

REKAWICZNICTWO.

Cała produkcja rękawiczek w okręgu Izby skupia się w samym Wilnie, zatrudniając około 50 pracowni rzemieślniczych.

Określić z pewną ścisłością ilość robotników zatrudnionych w branży rękawiczniczej jest rzeczą niełatwą wobec — z jednej stro-

---

*) Wszystkie, z wyjątkiem jednej, białoskórnice w okręgu Izby są przedsiębiorstwami rzemieślniczymi.

ny — niezmiernie zróżniczkowanej specjalizacji pracy przy wykonywaniu rękawiczek (w procesie tym uczestniczy od chwili skrajania do chwili wykończenia rękawiczki co najmniej 10 w różnych kierunkach wyspecjalizowanych robotników) — z drugiej zaś strony, wobec chałupniczego charakteru pracy, bowiem biorą w niej udział skutkiem tego nie tylko robotnicy zawodowi, ale i członkowie ich rodzin. W przybliżeniu branża liczy około 200—250 robotników wykwalifikowanych; liczbę tę należałoby jednak podwoić, gdyby chodziło o określenie chociażby w przybliżeniu stanu liczebnego osób faktycznie uczestniczących w produkcji rękawiczek.

Wobec silnej depresji na rynku krajowym na początku roku 1930, spadek konsumpcji wynosił około 50%; skurczyła się również produkcja, w mniejszej jednak mierze niż osłabł rynek wewnętrzny, a to wobec zapoczątkowania już od pierwszych miesięcy roku 1931 eksportu rękawiczek wileńskich zagranicę. Dotarły one nawet na Daleki Wschód, gdzie figurowały wśród eksponatów na Wystawie Wzorów Przemysłu Polskiego w Charbinie. Główna uwaga rękawiczników była zwrócona na rynek angielski, który pochłoniął całą produkcję miesięcy letnich. To też gdy na jesieni nastąpił narazie spadek funta, a następnie wprowadzono w Anglii cło wwozowe w wysokości 50% ad valorem i rynek brytyjski został zamknięty, było to równoznaczne z zupełnem zahamowaniem eksportu. Rozpoczęte poszukiwania nowych rynków nie dały jeszcze w r. 1931 rezultatów. W eksporcie rękawiczek wileńskich zagranicę było głównie czynne Centralne Biuro Eksportowe Wyrobów Rękawicznich Wileńskich „Kazanwil“, sp. z ogr. odp., założona w r. 1930. Organizacja ta obejmuje blisko 30 wytwórni wileńskich i dostarczyła na rynek angielski ca 85% ogólnego eksportu z Wilna do Anglii.

Wobec braku w Polsce wielkich wytwórni rękawiczek o charakterze przemysłowym, istnienie biura eksportowego w rodzaju „Kazanwil“ w znacznej mierze przyczynia się do usprawnienia eksportu i przystosowania go do wymagań rynków zagranicznych.

Normalna zdolność wytwórcza pracowni rękawicznich wileńskich wynosi ca 600—700 tysięcy par rocznie. W roku 1931 była ona wykorzystana nie wyżej niż w 40—50%, z tej zaś ilości rękawiczek zdążyło wyjść zagranicę przed wprowadzeniem barjer celnych, restrykcij dewizowych i t. p. około 60 tysięcy par, wartości ca 250—300 tysięcy złotych.

Wartość całorocznej produkcji roku 1931 stanowiła w przybliżeniu ca 1.200.000 zł.

Ceny na rękawiczki spadły o 20—25% w stosunku do cen z roku 1930 skutkiem potaniaenia skór oraz obniżenia zarobków przedsiębiorców.

Koszty robocizny uległy niewielkiej niżce, pozostając blisko o 100% wyższe niż były przed wojną. Stanowią one obecnie około 50% wartości gotowego towaru, podczas gdy w czasach przedwojennych nie przekraczały 20—25%.

Wobec tego, że z jednej strony ceny surowca, t. j. skór baranich, już znacznie spadły, z drugiej zaś strony i zarobki przedsiębiorców-rękawiczników również zostały zredukowane do minimum, koszty robocizny tak w białoskórnictwie, jak i w rękawicznictwie są tym czynnikiem, który musi ulec zmianie, jeśli ceny rękawiczek wileńskich mają wytrzymać na rynkach zagranicznych konkurencję z cenami wyrobów włoskich i czeskich.

Wobec licznych bankructw w r. 1930, odpadł już w roku sprawozdawczym element najslabszy i na rynku wewnętrznym branża nie poniosła strat, eksporterzy natomiast ucierpieli skutkiem otrzymywania należności częściowo już w funtach niepełnowartościowych.

W handlu rękawicznym zanikły zupełnie tranzakcje hurtowe, gdyż zarobki producentów są tak minimalne, że nie są oni w stanie udzielać hurtownikom żądanych przez nich rabatów.

Przemysł rękawicznicy odczuwa wielki brak kapitałów obrotowych, któreby pozwoliły na stworzenie większych pracowni, o bardziej racjonalnie zorganizowanej produkcji. Przyczyniłoby się to w znacznej mierze do podniesienia zdolności eksportowej zakładów miejscowych, gdyż praca chałupnicza niezmiernie utrudnia tak dostarczanie towaru jednolitego, jak i wyprodukowanie go na ściśle określony czas.

HANDEL SKÓRAMI WYPRAWIONEMI.

Początek roku sprawozdawczego był w handlu skórami wyprawionymi szczególnie niepomyślny; sytuacja przedstawiała się w tym okresie w owej gałęzi gorzej nawet niż w dziale skór surowych. Spadek cen, notowany już od jesieni r. 1930 i dochodzący pod koniec roku do 20—30% w stosunku do cen z r. 1929 oraz wstrzymywanie się od zakupów w związku z akcją rządową niżki cen, wywołały zupełną dezorientację wśród kupiectwa i spowodowały w styczniu i lutym r. 1931 stagnację od czasów wojny nienotowaną. Ku wiośnie jednak poczęto odczuwać wyglodzenie rynku, gdyż właścianie, stanowiący gros konsumentów w okręgu Izby, już w roku poprzednim ograniczyli swe zakupy

do minimum, zatem w roku 1931 nabycie obuwia stawało się koniecznym. W związku z tem nastąpiło w handlu około Wielkiejnocy pewne ożywienie i spadek cen został czasowo zahamowany. Ponowił się on na jesieni w związku z nową falą zniżki cen na surowce. Ceny na krupony spadły w stosunku do cen z r. 1930 o ca 20%; na bukaty zniżka była większa — 25—30%.

Ten niemal chroniczny spadek cen wraz z zubożeniem klienteli, które przejawia się nie tylko w ograniczaniu zakupów do minimum, ale i w nabywaniu towaru, gdy to jest nieodzowne — w gatunkach najtańszych, pociągnęło za sobą znaczne zmniejszenie obrotów.

Nie wszędzie spadły one w równej mierze; podczas gdy w okręgu białostockim, po przejściowym ożywieniu wiosennym, ruch w sezonie jesiennym i zimowym pozostawał bardzo słaby, na Wileńszczyźnie zwiększył się on na tyle, że dorównuje obrotom z tegoż okresu r. 1930, wobec czego przeciętny spadek obrotów w r. 1931, mimo fatalnego początku roku, w całym okręgu Izby nie przekraczał 20—30%, przyczem większy był w województwie białostockiem.

Wskutek słabej rentowności handlu skórami gotowemi nastąpił znaczny spadek ilości przedsiębiorstw tej branży, notowany już w początku roku sprawozdawczego, w ciągu tego roku szereg przedsiębiorstw zostało znów zlikwidowanych.

Ilość czynnych przedsiębiorstw handlujących skórami wyprawionemi (bez mieszanych) wynosiła według katastru Izby w roku 1931:

Przedsiębiorstwa handlujące skórami wyprawionemi.

Województwa	Wykupiono świadectw na r. 1931					Zwrócono świadectw w ciągu roku 1931
	K a t e g o r j e				Razem	
	II	III	IV	V		
Wileńskie . . .	12	139	111	—	262	25
Białostockie . .	8	133	33	2	176	8
Nowogródzkie .	3	103	51	—	157	2
Poleskie . . .	2	59	4	—	65	3
Okrąg Izby . .	25	434	199	2	660	38

Wobec fatalnej wypłacalności na początku roku warunki kredytowe znacznie się pogorszyły; weksle przyjmowano w bardzo ograniczonej ilości i z terminem płatności nieprzekraczającym 45 dni.

HANDEL OBUWIEM SKÓRZANEM.

Struktura handlu obuwem w okręgu Izby zachowuje nadal swe cechy specyficzne, które nie pozwalają ani na rozgraniczenie pomiędzy przedsiębiorstwami hurtowymi i detalicznymi, ani też pomiędzy detalistami a producentami, pomimo iż aparat handlowy tej branży jest niezmiernie rozbudowany i posiada bardzo liczne placówki.

W okręgu Izby wszystkie hurtownie obuwa prowadzą zarazem handel detaliczny, każdy zaś kupiec-detalista jest jednocześnie i producentem-nakładcą, zatrudniającym większą lub mniejszą ilość chałupników.

Kryzys na rynku obuwniczym, bardzo ostry już w roku 1930, jeszcze się pogłębił w r. 1931. Dotknął on tak wytwórnie mechaniczne, jak i szewstwo ręczne. Zapotrzebowanie na obuwie mechaniczne, przeważnie męskie spacerowe, skurczyło się znacznie z powodu zubożenia ludności miejskiej, a także i skutkiem znacznego spadku cen na obuwie ręczne. Spadek ten był wywołany nie tylko niżką cen na surowce, z której fabryki mechaniczne również korzystają, lecz w znacznej mierze niesłychanym obniżeniem zarobków szewców-rzemieślników skutkiem panującego bezrobocia, a więc i konkurencji. Obciążone świadczeniami socjalnymi i podatkami warsztaty mechaniczne nie mogły w takiej mierze zredukować kosztów produkcji i wobec tego obuwie mechaniczne kalkulowało się drożej niż ręczne. Jedyna na terenie Izby fabryka obuwa mechanicznego, zatrudniająca ca 20 rob., była czynna tylko w ciągu 9 miesięcy. Obroty pieniężne w handlu obuwem zmniejszyły się blisko o połowę w porównaniu z r. 1930, tak z powodu kurczenia się konsumpcji jak i nieustającej niżki cen. Doszła ona pod koniec roku 1931 do ca 35% w stosunku do cen z roku poprzedniego, także już znacznie obniżonych.

Prócz dwóch wyżej wymienionych przyczyn niżki cen na obuwie, a mianowicie spadku cen na skóry oraz obniżenia do minimum zarobków chałupników, dochodzi do tego trzecia — wybitne pogorszenie jakości towaru. Jest to rezultat przystosowywania produkcji do zmniejszonej zdolności płatniczej klientów, która żąda towaru jaknajtańszego, bez względu na jego jakość.

Pod koniec roku wielkie zaniepokojenie wśród kupców i rzemieślników-szewców wywołało otwarcie przez firmę Bat'a własnych sklepów w kilku miastach okręgu (Białystok, Wilno). W jakim stopniu obuwie Bat'a przyjmie się na rynku tutejszym, nie dało się jeszcze w roku 1931 ustalić. Minimalna różnica pomiędzy cenami na wyroby

zimowe u Bat'a, a miejscowemi pozwala przypuszczać, że nie będzie to konkurencja tak groźna, jak przewidywano, mimo to jednak, wobec niepewności sytuacji, wytwórnice miejscowe wstrzymały pod koniec roku produkcję na zapas, co przyczyniło się do zwiększenia i tak już dużej bezrobocia wśród szewców.

HANDEL FUTRZARSKI.

Notowane już od lat kilku kurczenie się handlu futrzarskiego występuje wyraźnie i w r. 1931 i dotyczy tak eksportu surowca krajowego, jak i importu skór z zagranicy. O osłabieniu rynku wewnętrznego świadczy ogromny spadek zapotrzebowań, zgłoszonych do Centralnej Komisji Przywozowej na przywóz skór futrzanych z zagranicy. W r. 1930 zapotrzebowania te wynosiły 15.680 kg. w roku zaś 1931 spadły one do 7.535 kg., t. j. więcej niż o połowę.

Prócz zmniejszenia zakupów charakterystycznym dla sytuacji obecnej jest także kurczenie się „sezonów“ w handlu futrzarskim. Podczas gdy w latach ubiegłych transakcje z zagranicą odbywały się w ciągu szeregu miesięcy, a gros zamówień na następny sezon zimowy przypadało już na marzec, w r. 1931 zapotrzebowania zgłoszono dopiero w czerwcu. Wobec ciasnoty gotówkowej i zredukowanych do minimum kredytów (pod koniec roku były one zjawiskiem wyjątkowym) starano się w miarę możliwości skrócić czas pomiędzy wpłatą za towar a jego realizacją.

Jeśli chodzi o handel eksportowemi skórami futerkowemi, zmalał on blisko o 80% z powodu osłabienia głównego odbiorcy — rynku amerykańskiego. Utrzymał się wprawdzie i wzrósł ilościowo eksport do Francji, jednakże rynek francuski, ze względu na swoją niewielką stosunkowo pojemność, a zwłaszcza z powodu wąskich zainteresowań importerów tamtejszych, nie jest w stanie skompensować rynku amerykańskiego. Francja żądała jedynie źrebiąt, podczas gdy do Ameryki wysyłano skóry zwierząt dzikich: lisów, kun i t. p. Określić chociażby w przybliżeniu jaką ilość skór futerkowych, pochodzących z okręgu Izby, wywieziono zagranicę, jest rzeczą niezmiernie trudną, gdyż stosunkowo niewielka ilość skór tych jest zakupywana przez importerów zagranicznych lub ich agentów na miejscu w Wilnie lub w Białymstoku, większa zaś część skierowywana jest do Międzyrzecza w woj. lubelskim, gdzie się skupia handel polskim surowcem futrzarskim i skąd już większemi partjami wysyłany on jest zagranicę.

Ogólny eksport skór futrzanych z całej Polski, wliczając w to skóry kozie, baranie, królicze, zajęcze i in., wynosił w r. 1931 — 9.607 q. wobec 8.732 q. w roku 1930. Wykazuje on zatem ilościowo wyższą, wartość jego natomiast spadła z 7.456.000 zł. w r. 1930 do 6.434.000 zł. w r. 1931. Tłumaczy się to nie tylko potaniem towaru, lecz także omówionem wyżej zmniejszeniem eksportu wysokowartościowych skór, jakich dostarcza okrąg Izby.

Brak zapotrzebowania spowodował spadek cen, który w stosunku do niektórych gatunków skór w kraju nieprzerabianych dochodzi do 50%.

W handlu wewnętrznym istniało zapotrzebowanie jedynie na skóry najtańsze, to też obroty w handlu futrzarskim były w r. 1931 o 30—35% słabsze niż w roku poprzednim, również już bardzo niepomysłnym. Większych transakcyj dokonywano wyłącznie za gotówkę.

PRZEMYSŁ FUTRZARSKI.

Znacznie pomyślniej niż w handlu futrzarskim przedstawiała się sytuacja w przemyśle futrzarskim, reprezentowanym na terenie Izby prócz zakładów rzemieślniczych przez 2 większe przedsiębiorstwa. Jedno z nich pracuje tylko sezonowo, drugie zaś należy do najpoważniejszych placówek tego rodzaju w Polsce. Wobec tego, że zakład ten wyspecjalizował się na przeróbce taniego surowca, skór baranich, i osiągnął doskonałe rezultaty, wyroby jego mają coraz większy zbyty wśród klienteli niezdolnej do nabywania luksusowych skór zagranicznych. Przedsiębiorstwo to przyczynia się do obniżenia ilości skór wyprawianych, sprowadzanych z zagranicy, gdyż dzięki jakości swoich wyrobów uczyniło import ten dla niektórych gatunków skór zbędnym. Obydwa zakłady zatrudniały w głównym sezonie, t. j. na jesieni — około 100 robotników. W jednym z zakładów poczyniono w związku z rozszerzeniem produkcji pewne inwestycje, co dla roku 1931 należy do zjawisk bardzo rzadkich. Dzięki temu, że produkcja odpowiadała ściśle potrzebom rynku, sprzedaż była w roku 1931 pod względem ilościowym większa niż w roku poprzednim. Ceny uległy niższe o ca 20% w związku z ogólną depresją na rynku skórzanym.

Wyroby wileńskie dotarły nie tylko do wszystkich dzielnic Polski, lecz i ekspansja ich zagranicę również się rozszerzyła; zdobyły one sobie nowe rynki w Rumunii i Kalifornii, prócz poprzednio posiadanego rynku zbytu w Estonii. Przy zakupach surowca transakcje były wyłącznie gotówkowe; przy sprzedaży udzielano kredytu do kilku miesięcy.

PRZEMYSŁ I HANDEL SPOŻYWCZY.

PRZEMYSŁ BROWARNIANY.

W ciągu roku 1931 — zwłaszcza w ostatnich jego miesiącach — zaznaczył się znaczny, w porównaniu z rokiem poprzednim, spadek konsumpcji piwa. Dla całej Polski spadek ten wyraża się liczbą 16⁰/₀, a dla województw wschodnich jest on znacznie większy.

Zmniejszenie konsumpcji stoi w ścisłym związku przyczynowym z coraz to pogłębiającem się przesileniem gospodarczem.

Małe browary, broniąc się przed dalszym zanikiem sprzedaży, szukały ratunku w obniżeniu cen i prowadzeniu ostrej konkurencji.

Zanotować jednakże wypada, że wskutek pogorszenia się wypłacalności hurtowników, browary powoli zaczęły stosować restrykcje kredytowe, dążąc do transakcyj gotówkowych, szczególnie po wprowadzeniu w dniu 16 listopada 1931 r. nowych (podwyższonych o ok. 40⁰/₀) opłat akcyzowych.

Podniesienie opłat akcyzowych dokonane zostało wyłącznie kosztem browarów i z punktu widzenia spożycia piwa dało wyniki bardzo ujemne, uniemożliwiając przystosowanie cen piwa do siły nabywczej ludności.

Ilość browarów czynnych pozostała narazie bez zmiany, jednakowoż ilość pracowników umysłowych i robotników zmniejszono prawie wszędzie, skrócono również i tydzień roboczy.

Ceny surowców nie wykazywały większych wahań, nie mogły jednak usprawiedliwić zniżki hurtowych cen piwa, albowiem pozycja ciężarów podatkowych (wraz z podniesioną akcyzą) i kosztów administracyjnych, przypadających na jednostkę sprzedaży, wykazały wybitną zwyzkę w związku ze spadkiem obrotów.

Skutkiem wszystkich tych przyczyn rentowność browarów w roku 1931 doznała wyraźnego pogorszenia, zaś ogólny stan przemysłu jest bardzo ciężki.

Widoki na przyszłość są bardzo smutne. Pogłębiający się kryzys, podniesienie opłat akcyzowych i zaostrzenie konkurencji doprowadzić mogą browary do położenia krytycznego.

PRZEMYSŁ DROŻDŻOWNICZY.

Przemysł drożdżowniczy należy nadal do branż najmniej dotkniętych kryzysem. Ogólne osłabienie rynku krajowego spowodowało tu jedynie obniżenie o ca 5% tak produkcji, jak i liczby zatrudnionych robotników.

Podobnie jak i w latach ubiegłych obie drożdżownie, istniejące w okręgu Izby, należały do kartelu drożdżowniczego pod nazwą „Zrzeszenie Producentów Drożdży“ i dostosowywały produkcję swą do przyznanych im przydziałów. Ilość wyprodukowanych w r. 1931 drożdży wynosiła 712.951 kg, podczas gdy w roku poprzednim była o 35.894 kg większą (748.845 kg). Spadek ten jednak był nieco słabszy, niż w r. 1930 w stosunku do poprzedniego, kiedy stanowił 47.000 kg. Wartość wyprodukowanych w r. 1931 drożdży wynosiła 1.416 tys. złotych wobec 1.646 tys. złotych w roku 1930.

Na składzie pozostało na dzień 1 stycznia 1932 r. 7.196 kg; wobec tego jednak, że i na 1 stycznia roku 1931 również pozostawały zapasy w wysokości 7.127 kg, sprzedaż była mniej więcej równa produkcji.

Ogólna wartość sprzedaży w r. 1931 wynosiła 1.927 tys. zł. wobec 2.089 tys. złotych w roku 1930; w sumę tę włączona jest jednak także wartość spirytusu drożdżowego, produkowanego przez jedną z naszych drożdżowni.

Stan zatrudnienia wykazywał minimalne wahanie i wynosił w roku 1931:

w styczniu	. . . . .	59 rob.
w czerwcu	. . . . .	59 rob.
w grudniu	. . . . .	58 rob.

W roku poprzednim liczba robotników wynosiła:

w styczniu	. . . . .	61 rob.
w czerwcu	. . . . .	62 rob.
w grudniu	. . . . .	65 rob.

Jedynie w marcu, jako w okresie przedświątecznym, liczba robotników wzrosła do 92.

Obie drożdżownie były czynne przez cały rok. Jedna z nich pracowała stale na 3 zmiany, druga w ciągu 11 miesięcy na jedną zmianę, w marcu zaś na 2.

Pracowników umysłowych zatrudnionych w obu zakładach było 14—15.

W warunkach tranzakcyj nie zaszło żadnych zmian: jak w latach poprzednich, były one wyłącznie gotówkowe.

PRZEMYSŁ KONSERW RYBNYCH.

Sytuacja w przemyśle konserwowym w okresie sprawozdawczym uległa znacznemu pogorszeniu. Z 4-ch fabryk, czynnych na początku r. 1931 czynne były w końcu roku już zaledwie dwie, zaś produkcja ich zmniejszyła się o ca 60% w stosunku do okresu poprzedniego. Fabryki pracowały w r. 1931 z przerwami i zatrudniały w sezonie (na jesieni) tylko 80 robotników, podczas gdy w sezonie 1930 r. pracowało 149 robotników. Płace robotnicze wynosiły dla pakowaczek i krajaczek zł. 15 tygodniowo.

Ceny surowca uległy w r. 1931 niższe: na blachę cynkową o 20 %, na oliwę o 25%.

W okresie sprawozdawczym fabryki konserw używały do przetwórstwa krajowe ryby morskie (szproty), tańsze o ca 70% od ryb zagranicznych, oraz ryby z wód słodkich, dostarczane z połowu miejscowego. Stosownie do zmniejszenia się cen potaniały także konserwy.

Zbyt konserw zmniejszył się o ca 25% w porównaniu z r. 1930, pomimo że fabryki znacznie obniżyły ceny celem popularyzacji spożycia. Główną przyczyną kurczenia się zbytu było zubożenie konsumentów. Wobec słabej wypłacalności klienteli dokonywano tranzakcyj przeważnie gotówkowych.

Straty poniesione w końcu roku skutkiem protestów wekslowych wahały się w tej gałęzi od 10 do 15%.

WYTWÓRNIE WINA I MIODU.

Produkcją wina owocowego oraz miodu syconego trudniło się w r. 1931 w okręgu Izby 31 zakładów. Ilość ich w poszczególnych województwach wynosiła:

w woj. wileńskim	. . . . .	9
„ białostockiem	. . . . .	14
„ nowogródzkiem	. . . . .	5
„ poleskiem	. . . . .	3

Wytwórnice Wileńszczyzny są wszystkie skupione w samym Wilnie i należą wszystkie do Związku Wytwórców Win Owocowych i Miodów Pitnych w Wilnie.

Niezwykle szybki w latach poprzednich wzrost produkcji wina i miodu w okręgu Izby (zwiększyła się ona w ciągu roku 1930 o ca 80% w stosunku do produkcji z roku poprzedniego), został w roku 1931 ostro zahamowany, tak z powodu znacznych zapasów pozostałych na składzie, jak i w przewidywaniu, że mający wejść w życie nowy podatek od wina odbije się fatalnie na wysokości obrotów.

O stopniu depresji jaka zapanowała w przemyśle winnym, świadczy fakt, iż w głównym okresie produkcji, t. j. w miesiącach lipcu, sierpniu i wrześniu — mimo wyjątkowo dogodnych warunków zakupu surowca — z pośród 9 wytwórni wileńskich 3 nie przystąpiły wcale do pracy, pozostałe zaś do takiego stopnia zredukowały produkcję, że we wszystkich fabrykach należących do Związku Wytwórców Win Owocowych i Miodów Pitnych w Wilnie sięgała ona zaledwie 18—20% zeszłorocznej. Dopiero ku końcowi jesieni stosunek uległ pewnej poprawie, nie przekraczając jednak 50% produkcji roku 1930.

Ogólna produkcja wina i miodu w poszczególnych województwach w latach 1930 i 1931 przedstawiała się, według danych ankiety Izby, w sposób następujący:

Produkcja wina i miodu w okręgu Izby.

WOJEWÓDZTWA	Uwzględniono zakłady	Produkcja w hl.			
		W i n o		Miód sycony	
		1930 r.	1931 r.	1930 r.	1931 r.
Wileńskie. . . .	6	461	205	85	32
Białostockie . . .	10	660	565	233	222
Nowogródzkie . .	5	135	49	68	28
Poleskie	2	20	20	17	4
Okrąg Izby . . .	23	1.276	839	403	286

Ilość wyprodukowanego w roku 1931 miodu była w rzeczywistości wyższą niż podana w tablicy, gdyż 2 większe wytwórnie, które po raz pierwszy w tym roku rozpoczęły fabrykację miodu, nie podały swej produkcji.

Pod względem obrotów sytuacja w wytwórniach wileńskich była pomyślniejszą niż w wytwórniach województwa białostockiego,

jednakże i w Wilnie wykazują one spadek o ca 30% w stosunku do obrotów z roku 1930. Był on spowodowany nie tylko zmniejszeniem się konsumpcji, lecz pozostawał przede wszystkim w związku z zupełnym niemal zanikiem transakcyj kredytowych. Do r. 1931 wytwórnie wina udzielały kredytu wekslowego 4—6 miesięcznego, lecz poniosły poważne straty z powodu masowej niewypłacalności klientów: 80% weksli dopuszczono do protestu.

W związku ze spodziewaną wyższą akcyzą nastąpiło w r. 1931 pewne przesunięcie głównego sezonu sprzedaży. Normalnie przypada on na listopad—grudzień, w r. 1931 zaś został przyspieszony co najmniej o miesiąc, wobec dążenia do dokonania zakupów przed wejściem w życie nowego podatku.

Skutki podniesienia z dniem 1.XII. 1931 r. akcyzy na wina owocowe o 42 gr. na litr, mogą być dla krajowych wytwórni wprost fatalne *); gdyby bowiem podniesiono w tym stosunku cenę wina, uniemożliwiłoby to konkurencję z tanimi winami gronowymi, gdyż wina rumuńskie, jugosłowiańskie, a nawet włoskie kalkulują się taniej.

Wytwórnie zostały zatem zmuszone do przyjęcia na siebie całego ciężaru nowego podatku i do obniżenia ponadto o ca 20% cen na wina owocowe, w przeciwnym bowiem razie zagrażałaby im zupełna utrata konsumentów.

Krajowe wina rodzynkowe zostały potraktowane narówni z gronowymi i podatek na nie podniesiono z gr. 56 do 1 zł.; w związku z tem, produkcja win rodzynkowych, wynosząca w r. 1930 przeszło 40 tys. litrów, w r. 1931 upadła zupełnie.

Wina i miody pitne, produkowane na terenie Izby, są przeważnie konsumowane na miejscu, docierają jednak i do dalszych dzielnic Polski.

HANDEL KOLONJALNY.

Obroty w handlu kolonialnym spadły w roku 1931 sumarycznie o 20—30%. Pogorszyły się one zwłaszcza od maja, t. j. w związku z redukcją płac urzędniczych. Objektami sprzedaży były w 75% artykuły pierwszej potrzeby i tylko w 25% artykuły t. zw. luksusowe. Jeśli się jednak weźmie pod uwagę, że do tych ostatnich zaliczony jest i ryż, i ser żółty, i wędliny wiejskie i t. p., to konsumpcja artykułów istotnie luksusowych okaże się zupełnie znikomą. Zapotrzebowanie na wódki gatunkowe spadło blisko o połowę, zaś na wino jeszcze bar-

---

*) Sprzedaży miodu nie dotyczy ona wogóle.

dziej. Nawet wyroby monopolowe wykazały spadek spożycia o ca 40°/. Zysk netto stanowił na artykułach pierwszej potrzeby 3°/o — na „luskusowych“ 5°/o.

Prócz wyżej wymienionych czynników, na spadek obrotów wpłynęły również ostre restrykcje kredytowe, a raczej warunki stawiane przez hurtowników, które czyniły iluzorycznym kredyt napozór istniejący. Za gotówkę uzyskiwano bowiem skonta tak wysokie, że korzystanie z kredytu uniemożliwiało faktycznie konkurencję.

Do pogorszenia i tak już ciężkiej sytuacji w handlu kolonialnym przyczyniło się zjawisko dotąd nienotowane: zalew wszelkich urzędów i instytucyj różnemi produktami, dostarczaniem bezpośrednio przez producentów — czy to rolników, czy też fabrykantów miejscowych, czy wreszcie ze składów hurtowych, i to na warunkach nieraz lepszych, niż je otrzymuje kupiectwo. Szerzy się również bardzo handel domokrajny.

Jak dalece zmniejszyła się konsumpcja monopolowych wyrobów spirytusowych, stwierdza następujące zestawienie:

Sprzedaż spirytusu luzem i wyrobów monopolowych butelkowanych w 1930 i 1931 roku.

W hektolitrach.

Województwa	O g ó ł e m		Wyroby monopolowe konsumcyjne		Spirytus na wódki gatunkowe		Spirytus na cele lecznicze i przemysłowe	
	1930 r.	1931 r.	1930 r.	1931 r.	1930 r.	1931 r.	1930 r.	1931 r.
Wileńskie . .	14.770	11.070	12.700	9.190	—	—	570	490
Białostockie .	20.230	14.400	17.930	12.560	10	20	840	490
Nowogródzkie	11.350	6.830	10.680	6.270	—	—	—	—
Poleskie . .	12.730	6.990	11.740	6.290	50	—	210	130
Okrąg Izby .	59.080	39.290	53.050	34.310	60	20	1.620	1.110
Cała Polska .	529.870	394.970	340.150	257.120	33.170	18.700	58.470	43.100

Dane Min. Skarbu.

Zysk czysty przy prowizji na wyrobach monopolowych, wynoszący poprzednio 50°/o prowizji, spadł również o ca 10°/o bowiem wzrosły stosunkowo koszty handlowe koncesjonariuszy wskutek tego, że sprzedaż dokonywana była drobniejszemi niż dawniej partjami.

Ceny wykazywały w dalszym ciągu tendencję zniżkową na szereg artykułów, mimo to daje się zauważyć pewne „przesunięcie” konsumpcji: przy zakupach kierowano się już nie tyle jakością towaru, ile jego ceną, brano to, co było najtańsze.

HANDEL GRZYBAMI.

W latach 1930 i 1931 z terenu okręgu Izby dostarczono na rynek za pośrednictwem firm handlujących, w przybliżeniu następujące ilości grzybów (w tonnach):

Tablica I.

Rodzaj grzybów	1930 r.	1931 r.
Grzyby surowe .	500	200
„ suszone .	150	120

Z ogólnej ilości grzybów surowych, rzuconych na rynek w roku 1931, ca 25% sprzedano w stanie surowym dla konsumpcji wewnątrz kraju, ca 50% eksportowano, zaś pozostałe 25% przerobiono na konserwy, których około 80% również eksportowano, a resztę sprzedano w kraju.

Natomiast z ogólnej ilości grzybów suszonych, dostarczonych na rynek w r. 1931 — ca 40% sprzedano na cele konsumpcji wewnątrz kraju, ca 50% eksportowano, zaś ca 10% stanowi zapas pozostały do sprzedaży w r. 1932.

Przeróbka grzybów na konserwy, dokonywana przez jedyny w okręgu zakład, w r. 1931 w porównaniu z r. 1930 zmniejszyła się z powodu zlej konjunktury dla zbytu o ca 50%. Poza tem wspomniany zakład trudnił się przeróbką grzybów suszonych, zakupywanych u włościan, na towar przystosowany do eksportu (np. główki borowików). Istniejące w latach 1929 i 1930 inne przetwórnice grzybów w roku 1931 były nieczynne.

Suszenie grzybów normalnie odbywało się u włościan, którzy sprzedawali je bezpośrednio konsumentowi, a także firmom prowadzącym skup grzybów na prowincji.

Na terenie okręgu Izby w r. 1931 było 17 większych firm (II i III kat. handel) handlujących grzybami, oraz jedna przetwórnia wykupująca świadectwo przemysłowe V kat. Poza tem handlem grzybów zajmowały się także liczne w okręgu Izby firmy branży spożywczej oraz

firmy prowadzące handel płodami rolnymi. Większość wymienionych firm sprzedawała grzyby wyłącznie na rynku wewnętrznym, zaś kilka przedsiębiorstw w okręgu zajmowało się także eksportem.

Na rynku krajowym odczuwano wyraźny spadek konsumpcji, spowodowany kryzysem gospodarczym.

Eksport grzybów w r. 1931 w porównaniu z r. 1930 zmniejszył się nie tylko z racji kryzysu panującego na rynkach zbytu, lecz również z powodu wprowadzonych w szeregu krajów ograniczeń dewizowych, co w konsekwencji utrudniało zawieranie transakcji z temi krajami. W roku sprawozdawczym wywożono smardze surowe i suszone, kurki surowe i konserwowane, oraz borowiki w stanie surowym, suszonym i konserwowanym do różnych krajów Europy, a także i Ameryki (St. Zjednoczone, Kanada).

Obroty w handlu grzybami w r. 1931 w porównaniu z r. 1930 zmniejszyły się o ca 30—35%.

Ceny grzybów płacone f-co stacja załadowania w okręgu Izby w latach 1930 i 1931 wynosiły za 1 kilogram w złotych:

Tablica II.

Rodzaj grzybów	1930 r.	1931 r.
Smardze surowe	0.30 — 0.60	0.20 — 0.40
„ suszone	4.00 — 10.00	2.00 — 4.00
Kurki surowe	0.10 — 0.40	0.10 — 0.25
Borowiki „	0.50 — 1.00	0.50 — 0.70
„ suszone, różne gatunki	0.50 — 6.00	0.50 — 3.00

Ceny sprzedażne grzybów posortowanych, względnie przerobionych w przetwórnich loco Wilno, w latach 1930 i 1931 wynosiły za 1 kg. w zł.:

Tablica III.

Rodzaj grzybów	1930 r.	1931 r.
Borowiki suszone główki . . .	12.00 — 18.00	7.00 — 10.00
„ „ z korzonk. białe	8.00 — 15.00	2.50 — 6.00
„ „ „ żółte	3.00 — 6.00	0.65 — 1.20
„ konserwowane, z puszką	2.50 — 4.00	2.00 — 3.00
Kurki „ „	1.00 — 1.50	1.00 — 1.20

Sprzedaż grzybów zarówno w kraju, jak i na eksport odbywała się przeważnie na kredyt, a tylko częściowo za gotówkę.

PRZEMYSŁ CUKIERNICZY.

Wileński przemysł cukierniczy uległ również, podobnie jak i szereg innych przemysłów, tak charakterystycznemu dla obecnych czasów rozdrobnieniu. Podczas gdy przed wojną skupiał się on w trzech fabrykach, z których jedna zatrudniała około 400 robotników, obecnie wytwórni cukierków o charakterze przemysłowym liczy okrąg Izby 7, lecz razem wzięte nie zatrudniają one nawet 100 robotników. Ponadto istnieją w okręgu Izby liczne wytwórnie typu rzemieślniczego (zgórą 50) i na nie przypada gros produkcji.

Do roku 1930 branża dobrze się rozwijała i załamanie nastąpiło dopiero pod koniec tego roku. Produkcja Wilna wynosiła wówczas ca 50.000 kg. miesięcznie cukierków I gatunku i tyleż mniej więcej II gatunku — czyli rocznie około 1 miliona kg. o łącznej wartości ca 3—3,5 milj. zł. W roku 1931 produkcja zmniejszyła się co najmniej o 50%.

Wileńskie cukierki I gat. miały zbyć we wszystkich dzielnicach Polski, podczas gdy gorsze gatunki były absorbowane przez rynek lokalny.

Ceny nie uległy niemal niższe z powodu niezmięionej ceny surowca podstawowego — cukru.

O cenę cukru rozbiły się również próby eksportu cukierków polskich zagranicę, które jednak wykazały, iż pod względem jakościowym wyroby polskie mogą konkurować z rozpowszechnionymi wyrobami czeskiemi, włoskiemi i t. d.

Wprawdzie rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 17. IV. 1928 roku o obrocie cukrem zapowiada zwrot akcyzy, jednakże formalności urzędów skarbowych czynią zwrot ów niemal iluzorycznym wobec tego, że analizy są tak kosztowne, iż niejednokrotnie przewyższająby nawet sumy uzyskane w postaci zwrotu akcyzy.

Wobec fatalnej w roku 1930 wypłacalności i protestów wekslowych, dochodzących do 50% ogólnej liczby wystawionych weksli, w roku 1931 dokonywano już prawie wyłącznie transakcyj gotówkowych.

RYBOŁÓWSTWO ORAZ HANDEL RYBAMI I RAKAMI.

RYBY.

Połów ryb z jezior i stawów (ok. 115 tys. ha na terenie Izby) i rzek (ok. 9 tys. km.) wynosił w roku 1931 — 3,8 milj. kg., podczas gdy w r. 1930 — okragło 4 milj. kg.

Na takie zmniejszenie wpłynęły niedogodne warunki połowu w sezonie zimowym.

Poławiano leszcze, liny, karpie, sandacze, sielawy, płotki, węgorze, stynki i sieje, przyczem skład gatunkowy ryb w r. 1931 nie uległ zmianie w stosunku do roku poprzedniego i procentowo przedstawiał się w sposób następujący:

wyborowej ryby	— 10%
średniej	— 15%
drobnej	— 75%

Połów łososia w jesieni 1931 r. w Wilji dosięgał zaledwie ca 1.000 kg. Nieznaczny połów łososia należy tłumaczyć przeszkodami, czynionemi przez rybaków litewskich, którzy tworzą zagrody na Wilji na terytorjum litewskiem w sezonie tarła i utrudniają dostęp łososia do górnego biegu rzeki.

Połów znajdował zbyt w okręgu Izby w fabrykach konserw w Wilnie (sielawa) oraz na rynkach krajowych (szczupak, karp, sandacz). Suma obrotów handlowych rybami w roku 1931 wynosiła ca 2 milj. zł., podczas gdy w r. 1930 sięgała 3 milj. zł. Ceny na ryby w okresie sprawozdawczym zmniejszyły się o ca 25—35% w stosunku do cen z okresu poprzedniego. Przeciętne ceny hurtowe w latach 1930—31 kształtowały się w sposób następujący:

		1930 r.	1931 r.
gat. wyborowy	za 1 kg.	3.00 zł.	2.00 zł.
„ średni	„	1.00 „	0.70 „
„ drobny	„	0.40 „	0.30 „

Tranzakcje na ryby były dokonywane na warunkach komisyjnych. Import ryby sowieckiej, przeważnie sandacza, odbił się ujemnie na cenach ryby w okręgu Izby.

RAKI.

W handlu rakami w r. 1931 nastąpiło znaczne pogorszenie. Eksport raków do Niemiec i Francji w okresie sprawozdawczym wynosił ca 3 milj. szt., podczas gdy w r. 1930 eksportowano do tych krajów około 6 milj. szt. Przyczyny tak znacznego spadku eksportu raków należy dopatrywać się we wzmożonym dumpingu sowieckim w Niemczech. W r. 1931 Z. S. R. R. eksportował do Niemiec około 8,5 milj. sztuk raków, czyli o ca 20% więcej niż w r. 1930, kiedy eksport wynosił ca 7 milj. sztuk. Z. S. R. R. eksportował raki do Niemiec tranzytem przez Polskę via Zdobunów oraz via Wilno — Prostki.

PRZEMYSŁ GUMOWY I HANDEL OBUWIEM GUMOWEM.

PRZEMYSŁ GUMOWY.

Do nielicznych zakładów, dla których konjunktura w roku 1931 była znacznie lepszą niż w roku poprzednim, należy jedyna w województwach północno-wschodnich fabryka obuwia gumowego, a zarazem jedna z większych placówek przemysłowych na terenie Izby.

Ogólna sytuacja w przemyśle gumowym uległa zmianie na lepsze przede wszystkim skutkiem uporządkowania branży przez wznowienie w lutym 1931 r., zlikwidowanego w roku poprzednim, Centralnego Biura Sprzedaży Polskich Fabryk Obuwia Gumowego „Polgum“, do którego przystąpiło 5 polskich fabryk obuwia gumowego (za wyjątkiem łódzkiej fabryki Schweikerta). W Białymstoku Centralne Biuro założyło swój oddział.

Organizacja ta położyła przede wszystkim kres niezwykle ostrej konkurencji w sezonie zimowym 1930/31 r., przyczyniając się tem nie tyle do znacznego podniesienia cen, gdyż nie pozwalała na to ani słaba zdolność nabywczą klienteli, ani konkurencja ze strony Sowietów („Rezinotrust“), ile do unormowania warunków transakcyj, skutkiem czego protesty spadły do 2—3%, podczas gdy w roku poprzednim dochodziły do 15%.

W sezonie zimowym 1930/31 r., poprzedzającym zawiązanie Biura Sprzedaży, walka konkurencyjna doprowadziła do gwałtownego spadku cen; rozpiętość pomiędzy cenami z początku i z końca sezonu doszła do ca 40%. Skutkiem nienotowanej dotychczas taniości, obuwie gumowe znalazło wielki zbyt (godząc dotkliwie w handel obuwem skórzanem) i składy zostały opróżnione, zwłaszcza że i fabryki zaprzestały dostawy towaru po cenach, które zupełnie się nie kalkulowały. Biuro Sprzedaży „Polgum“ podniosło nieco ceny, zakreślając zarazem dla każdego z członków zrzeszenia udział w sprzedaży.

W sezonie letnim, mimo że porozumienie między fabrykantami już istniało, wolna konkurencja trwała nadal, gdyż fabryki posiadały ogromne zapasy obuwia letniego z roku poprzedniego, które nie zostały objęte prozumieniem. Na sezon zimowy 1931/32 „Polgum“ przyjmowało zamówienia od sierpnia po cenach zbliżonych do cen z początku sezonu 1930/31, pobierając $\frac{1}{8}$ należności zgóry w wekslach płatnych w terminie dostawy, resztę w gotówce przy odbiorze towaru.

Prócz tego ogólnego uporządkowania sprzedaży, fabrykom obuwia gumowego czynnym w r. 1931 wyszło na korzyść wstrzymanie produkcji oraz dostarczania swych wyrobów na rynek przez jedną z największych tego rodzaju fabryk w Polsce — „Pepege“, skutkiem czego przydzielony jej kontyngent został wykorzystany przez pozostałych członków zrzeszenia.

Do rzędu fabryk, wytwarzających wyroby z gumy, należy w okręgu Izby, prócz wyżej omówionej, fabryka taśm gumowych.

Obydwa zakłady zatrudniały łącznie w różnych miesiącach od ca 400 do zgorą 500 robotników, przyczem jedna z tych fabryk pracowała przez cały rok na trzy zmiany. Jedynie w grudniu liczba robotników w obu zakładach znacznie spadła, wobec częściowego strajku, spowodowanego obniżeniem płac o 5—10—20%, zależnie od działu pracy. Prócz robotników fizycznych, fabryki zatrudniały kilkunastu pracowników umysłowych.

Ceny na surowce kształtowały się rozmaicie: na chemikalja pozostały bez zmian, guma potaniała o ca 5%, manufaktura zaś — o 15—20%, przyczem na towary zagraniczne możliwy był nadal kredyt, podczas gdy manufakturę i galanterję krajową nabywano wyłącznie za gotówkę.

Rynkiem zbytu dla wyrobów tutejszych była cała Polska.

HANDEL OBUWIEM GUMOWEM.

Handel obuwem gumowem różnie się kształtował w sezonie zimowym i letnim.

Wobec niezmiernie niskich cen, do jakich doszły w zimie 1930/31 śniegowce i kalosze, handel był w tym okresie bardzo ożywiony i sprzedaż pod względem ilościowym była znacznie wyższa niż poprzedniej zimy. Do tego przyczyniła się niemało okoliczność, że kalosze w połączeniu z wołkami poczęły po wsiach poważnie konkurować z obuwem skórzanem.

Sezon letni był natomiast bardzo słaby. Mimo iż na obuwie płóciennie ceny również zostały obniżone o ca 20% (przyczyny zostały omówione w rozdziale o przemyśle gumowym), ruch był conajmniej o 50% słabszy niż w roku ubiegłym, gdyż obuwie płóciennie nie stało się tak dalece przedmiotem konsumpcji masowej, jak się tego spodziewano. Jedynie jako obuwie sportowe zdobyło ono sobie stałą klientelę.

Sezon zimowy 1931/32 zapowiadał się bardzo słabo. Przyczyniła się do tego w znacznym stopniu spóźniona zima, gdyż sezon opóźniony nie dorównuje pod względem obrotów normalnemu, nawet przy względnie większym ruchu w ostatnich miesiącach. Na osłabienie ruchu wpłynęły także i wyższe ceny, ustalone przez „Polgum“. Wreszcie wobec tego, że kalosze podrożały, a w międzyczasie obuwie skórzane potaniało, wyrównała się poniekąd różnica w cenach, która w roku poprzednim była tak niekorzystna dla obuwia skózanego.

Przed powstaniem Centralnego Biura Sprzedaży najbardziej były znane w okręgu Izby wyroby f-my „Pepege“ i „Gentleman“. Po zrzeszeniu się fabryk, „Polgum“ wyznaczało kupcom proporcjonalne przydziały wyrobów wszystkich członków zrzeszenia, nie pozostawiając kupcom wolnego wyboru. Prócz wyrobów powyższych, były reprezentowane na rynku tutejszym także fabrykaty łódzkiej firmy Schweikert, nienależącej do zrzeszenia. Około 10% sprzedaży stanowiły wyroby sowieckie, nieco tańsze od krajowych.

„Polgum“ sprzedawało wyroby swe tak detalistom, jak i hurtownikom, udzielając tym ostatnim 2—10% rabatu w wysokości zależnej od ilości sprzedanego towaru. — Warunki transakcyj zostały omówione w rozdziale o przemyśle gumowym.

PRZEMYSŁ CHEMICZNY *) ORAZ HANDEL NAWOZAMI SZTUCZNYMI.

PRZEMYSŁ MYDLARSKI.

W przemyśle mydlarskim występuje również, notowane i w szeregu innych branż, rozdrobnienie produkcji. Prócz kilku nieco większych zakładów (4 w Wilnie) istnieje szereg mniejszych i całkiem drobnych — chałupniczych. W takich warunkach ustalenie wysokości produkcji dla całego okręgu Izby jest rzeczą niezmiernie trudną; w samym Wilnie wynosi ona 350—400 tysięcy kg. rocznie.

Pod względem konsumpcji różnica pomiędzy rokiem 1930 a 1931 nie przekraczała 10% na niekorzyść tego ostatniego, znacznie większy natomiast był spadek cen. Podczas gdy mydło marmurkowe kosztowało w r. 1930 przeciętnie około 1 zł. 25 gr. za 1 kg., w roku 1931 cena wynosiła 85—90 gr., zaś mydło żółte spadło z 1 zł. 50 gr. do 1 zł. 15 gr. za 1 kg. Spadek wynosi zatem około 30%. Spowodowała go zmiana cen na surowce — tłuszcz roślinny i zwierzęcy, dostarczane głównie przez Amerykę Południową i Australję.

Produkcja mydła wymaga bardzo niewielkiej ilości rąk, to też liczba zatrudnionych w poszczególnych zakładach robotników nie przekracza przeważnie 2—4, a w wielu wypadkach wytwórca obywateli zupełnie bez siły najemnej, zatrudniając tylko członków rodziny.

Mydło produkowane w okręgu Izby jest konsumowane wyłącznie na rynku miejscowym, gdzie się spotyka z poważną konkurencją ze strony fabryk warszawskich, które pokrywają około 30% zapotrzebowania. Walka konkurencyjna jest utrudniona tem, że silne finansowo wytwórnie warszawskie operują znacznymi kredytami, na które nie mogą sobie pozwolić zakłady tutejsze.

Fabryki pracują i z hurtowniami, i z detalistami, sprzedając tym ostatnim, mimo wielkiego ryzyka, na rachunek, otwarty do 60 dni.

---

*) Gałęzie oddzielnie nieomówione.

INNE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO.

Przemysł chemiczny jest reprezentowany na terenie Izby, poza omówionemi na innem miejscu — przemysłem suchej dystylacji drewna i olejarniami oraz fabrykami mydła — przez **wytwórnie farb i pokostu, tudzież materiałów piśmianych: atramentu, laku i t. p.** Za wyjątkiem jednego, są to zakłady zupełnie drobne, zatrudniające po 1—2 robotników.

Konkurencja z takimi zakładami jest utrudniona przez niezmiernie niską cenę, po jakiej są one w stanie sprzedawać swoje wyroby. Te ostatnie są wprawdzie bardzo mierne pod względem jakości, lecz wobec zubożenia ludności cena staje się coraz częściej czynnikiem decydującym przy zakupach.

Mimo niepomyślnej konjunktury jedyna większa w okręgu Izby wytwórnia farb, atramentu i t. p. powoli się rozwija. Zatrudniała ona kilkunastu robotników, pracując w ciągu 12 miesięcy po 3—5 dni w tygodniu. W cenach nie notowano prawie żadnych zmian. Kredyt był przy zakupach zasadniczo możliwy, jednakże wysokie skonta za gotówkę uniemożliwiały jego wykorzystanie. Przy sprzedaży zaniechano zupełnie transakcyj wekslowych wobec bardzo złej wypłacalności. Pociągnęło to za sobą niezmiernie zdrobnienie transakcyj, zwiększając niewspółmiernie kosztą kancelaryjne, administracyjne i t. p.

HANDEL NAWOZAMI SZTUCZNEMI.

Oslabiona zdolność nabywcza wsi znalazła m. in. swój wyraz także w gwałtownym spadku konsumpcji nawozów sztucznych. W niektórych okolicach okręgu obroty nie o wiele przewyższały 20% poziomu zeszłorocznego. Również tutaj zadecydowała o spadku popytu zbyt wysoka (pomimo zniżki 10—15%) cena zsyndykalizowanych nawozów, w porównaniu z nader niskimi cenami płodów rolnych. Z drugiej strony niezwykle hamująco podziałały restrykcje kredytowe dostawców, dążących do zawierania transakcyj gotówkowych chociażby kosztem udzielania wysokich rabatów. Oczywiście tak nagłe przejście od dotychczas naogół łatwo udzielanych kredytów do obrotów kasowych mogło wprawdzie poprawić wypłacalność, jednakże poważnie ucierpiało na spadku obrotów ogólna rentowność handlu. Ograniczenie odnośnych kredytów Banku Rolnego przyczyniło się również do zmniejszenia udziału spółdzielni rolniczych w obrocie nawozami.

Ściąganie zaległości z lat poprzednich szło niezwykle opornie, tak, że coraz bardziej przybierają one charakter faktycznych strat. Z objawów dodatnich na uwagę zasługuje znaczne zmniejszenie się importu nawozów zagranicznych, a w szczególności łotewskich, ze względu na wysoką ochronę celną.

Rozwiązanie Syndykatu na początku r. 1932 pociągnęło za sobą ostrą konkurencję pomiędzy fabrykami i znaczną redukcję cen. W razie utrzymania się tego stanu do jesieni, należy się liczyć, wobec równocześnie zarysowującej się tendencji zwyżkowej na ceny żyta, z możliwością ożywienia w handlu nawozami w sezonie jesiennym.

PRZEMYSŁ I HANDEL WŁÓKIENNICZY ORAZ HANDEL GALANTERYJNY.

PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZY.

Do nielicznych gałęzi przemysłu prztwórczego, których sytuacja w okresie sprawozdawczym nie uległa dalszemu pogorszeniu, zaliczyć należy w pierwszym rzędzie przemysł włókienniczy. O korzystnym przebiegu konjunktury zdecydowały nowe, wprost ogromne, możliwości zbytu wyrobów białostockich na rynku angielskim, po ustanowieniu zwrotu cła od wywozu odzieży. Pomimo ostrego spadku konsumpcji krajowej, uruchomienie przemysłu i stopień wykorzystania zdolności wytwórczej nie doznały żadnego uszczerbku, wykazując przytem zupełnie wyraźną tendencję zwyżkową. Ożywienie eksportowe okazało się jednak wbrew przewidywaniom bardzo krótkotrwałe. Już w drugiej połowie września rentowność eksportu została w wysokim stopniu zachwiana naskutek spadku funta angielskiego, wprowadzenie zaś ochrony celnej w Anglii z dniem 25 listopada 1931 r. niemal zupełnie wstrzymało dalszy rozwój wywozu. Związane z eksportem nadzieje na zasadniczą poprawę sytuacji zawiodły, przebieg konjunktury miał jednak tę niezwykle dodatnią stronę, że zwrócił uwagę przemysłu na istnienie szeregu rynków o niewykorzystanych dotąd dużych możliwościach ekspansji i podziałał bardzo silnie na jego przedsiębiorczość. Doświadczenie roku sprawozdawczego jest również bardzo ważne z szeregu innych względów. Nie ulega już teraz wątpliwości, że w samym eksporcie ukryte były nader poważne czynniki, które spowodowały, a conajmniej przyspieszyły jego załamanie. W tych okolicznościach ustalenie wagi wszystkich elementów eksportu i ich wzajemnej współzależności jest szczególnie ważne przy tworzeniu należytych warunków dla dalszej pracy eksportowej przemysłu włókienniczego.

Międzysezonowy spadek stanu zatrudnienia w przemyśle włókienniczym przybrał w styczniu 1931 r. wyjątkowo ostre rozmiary. Widoki

na poprawę konjunktury przedstawiały się bardzo niepomyślnie wskutek depresji na rynku krajowym oraz niepewnej sytuacji politycznej na Dalekim Wschodzie i dewaluacji srebra. Nawet w nieznaczej ilości zakładów uruchomionych zredukowane załogi robotnicze pracowały tylko po kilka dni w tygodniu. Dopiero druga połowa lutego przyniosła zasadniczą zmianę nastrojów i perspektyw. Rozporządzenie Ministrów: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa o przyznaniu zwrotu cła od wywozu odzieży (ubrania, płaszcze) w wysokości zł. 325.— za 100 kg. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 164) wywołało niezwykle zainteresowanie przemysłu. Wysłane do Hamburga próbne transporty konfekcji po cenach zredukowanych o wysokość zwrotu cła łatwo znalazły nabywców w tamtejszych domach komisowych, które, jak się wkrótce okazało, reeksportowały je do Wielkiej Brytanji. Poczynione przez przemysłowców białostockich starania o nawiązanie bezpośredniego kontaktu z importerami londyńskimi napotkały z początku na pewną nieufność z ich strony, lecz wkrótce uwiecznione zostały całkowitem powodzeniem. Tanie wyroby białostockie znalazły szeroki zbyt zarówno wśród niezamożnych warstw robotniczych na terenie samej Anglii, jak i wśród ludności szeregu kolonij i dominjów. Do eksportu przystąpiło znacznie więcej fabryk niż w latach ubiegłych, a co najważniejsze — wiele osób, dotychczas niczem niezwiązanych z włókiennictwem, zaczęło trudnić się eksportem odzieży, chcąc wykorzystać pomyślną konjunkturę. Względnie łatwo zdobyte możliwości wywozu i nieznacznie obniżona stawka zwrotu cła, ułatwiająca daleko posunięte nadużycia pod względem wagi, wywołały w eksporcie w stosunkowo krótkim czasie szereg niezdrowych i niebezpiecznych objawów. Wobec braku jakiegokolwiek kontroli eksportu lub selekcji eksporterów zdarzały się wypadki, że wywożono sztucznie obciążoną, źle uszytą odzież tylko po to, by uzyskać zwrot cła. W wyniku wzajemnej konkurencji obniżył się poziom cen, co się znowu odbiło na jakości eksportowanej odzieży, a zwłaszcza na jej wykończeniu, nawet u niektórych zawodowych eksporterów. Odbiorcy angielscy zareagowali na to dalszą redukcją cen fakturowych, a nieraz wstrzymywali się od nowych zakupów. Tak więc szereg przyczyn zadecydował o krótkotrwałości konjunktury eksportowej już na początku września i zagroził jej dalszemu rozwojowi jeszcze przed spadkiem funta angielskiego. Zawieszenie wymienialności funta na złoto w dn. 21 września naraziło przemysł na znaczne straty i zmusiło go do zajęcia wyczekującego stanowiska w związku z ogólną niepewnością sytuacji. Miesiąc październik minął pod znakiem niezwy-

kle gorączkowej działalności eksportowej, gdyż przemysłowcy, w obawie przed wprowadzeniem ochrony celnej, wysyłali możliwie jak najwięcej towarów na swoje składy konsygnacyjne. Istotnie w listopadzie Anglja wprowadziła m. in. na odzież cło ochronne w wysokości 50% ad valorem i przekreśliła w ten sposób dalsze możliwości eksportu polskiego. Udział Anglii w eksporcie białostockim w drugiej połowie listopada i w grudniu był już bez porównania mniejszy niż w miesiącach poprzednich, przyczem spowodowany został niemal wyłącznie pogłoskami o mającej nastąpić redukcji stawek zwrotu cła.

W ścisłym związku z powyżej przedstawionymi zmianami na najważniejszym w r. 1931 odcinku eksportowym kształtował się stan zatrudnienia w poszczególnych miesiącach.

Zakłady czynne, robotnicy przy produkcji, oraz ilość przepracowanych robotniko-godzin w przemyśle włókienniczym okręgu Izby.

(Zakł. zatrudniające 20 i więcej robotników).

Tablica I.

Miesiące	Zakłady czynne		Robotnicy przy produkcji w ostat. tygodniu miesiąca			Przepracowane robotniko-godziny w ciągu miesiąca		
	1930 r.	1931 r.	Liczby bezwzględne		Wskaźnik*) r. 1930 = 100	Liczby bezwzględne		Wskaźnik r. 1930 = 100
			1930 r.	1931 r.		1930 r.	1931 r.	
I	25	21	1.919	1.263	65,8	316.740	181.834	57,4
II	23	20	2.214	1.183	53,4	349.460	188.924	54,1
III	31	21	2.186	1.396	63,9	220.932	216.946	98,2
IV	33	28	2.225	2.041	91,7	372.948	362.692	97,2
V	34	31	2.752	2.576	93,6	546.954	382.722	70,0
VI	33	34	3.265	3.033	92,9	447.318	486.032	108,7
VII	34	33	3.633	3.317	91,3	613.510	698.008	113,8
VIII	35	31	3.905	3.421	87,6	784.505	576.186	73,4
IX	33	32	3.899	3.818	97,9	687.437	610.058	88,7
X	35	35	3.376	3.904	115,6	578.901	818.184	141,3
XI	36	36	2.824	3.460	122,5	623.966	576.907	92,4
XII	30	33	2.064	2.538	123,0	304.380	426.529	140,1

Przy obliczaniu wskaźników — za 100 przyjęto stan w odpowiednim miesiącu 1930 roku.

Dane Gł. Urz. St. Obejmują one wszystkie gałęzie przemysłu włókienniczego.

*) Wskaźniki we wszystkich tablicach odnoszą się do r. 1931.

Na uwagę zasługują naogół niższe wskaźniki ilości robotników w porównaniu z odnośnemi wskaźnikami ilości przepracowanych robotniko-godzin, co się tłumaczy bardzo często stosowaną podczas żywienia pracą na dwie, a nawet na trzy zmiany. W szczególności odnosi się to do czerwca, lipca i października.

Bardzo znamiennej w strukturze białostockiego przemysłu włókienniczego jest poważna rola zakładów zarobkowych (pracujących na lon). Sprawozdanie tegoroczne podaje po raz pierwszy dane o ilości zatrudnionych robotników, oddzielnie dla zakładów pracujących na rachunek własny i dla zakładów zarobkowych, opracowane na podstawie ankiety Izby (tabl. II i III). Zestawienie Izby, dotyczące ilości robotników w r. 1931, jest naogół bardziej kompletne, niż odnośne zestawienie G. U. S., podając m. in. cyfrę 4.278 robotników dla października, która pozwala szacunkowo określić całkowitą ilość zatrudnionych w tym miesiącu w wysokości około 6.000 robotników. Nader charakterystyczne są również dane przytoczone w zestawieniu porównawczem zatrudnienia za rok 1930 i 1931, które uwzględnia w obydwu latach te same zakłady, jest jednakże opracowane na podstawie mniejszej ilości ankiet. Świadczą one o wysokim udziale zakładów zarobkowych w ogólnym stanie zatrudnienia, zwłaszcza w pierwszych miesiącach roku, jak niemniej o odmiennem kształtowaniu się stopnia ich uruchomienia podczas sezonu. Wzmóżony ruch w zakładach zarobkowych w okresie międzysezonowym (grudzień — kwiecień) jest w Białymstoku zjawiskiem normalnem już od dłuższego czasu, ze względu na znaczną rozpiętość pomiędzy kosztami produkcji tkanin w zakładzie własnym i u lonkietnika (65—75 gr. za 1000 rzutów i 30—60 gr. za 1000 rzutów). Natomiast zwiększone zatrudnienie tych zakładów podczas miesięcy letnich roku sprawozdawczego, które znalazło swoje szczególne odbicie w wysokości produkcji, tłumaczy się w dużej mierze znacznemi zamówieniami ze strony „przygodnych eksporterów“, o których była mowa powyżej.

Do oświeślenia stosunków w produkcji mogłyby się znacznie przyczynić dane porównawcze dotyczące zużycia surowców włóknistych w latach 1930 i 1931. Wobec braku nadających się do porównania materiałów za rok 1930 musimy ograniczyć się do zestawie-

Zatrudnienie w przemyśle włókienniczym w r. 1931. na podstawie ankiety Izby.

Ostatni tydzień miesiąca.

Tablica II.

MIESIĄCE	Zakłady pracujące na r-k własny (26 zakła- dów)	Zakłady zarobko- we (35 zakła- dów)	Razem
I	687	297	984
II	849	325	1.174
III	836	376	1.212
IV	1.468	455	1.923
V	2.032	669	2.701
VI	2.383	796	3.179
VII	2.717	957	3.674
VIII	2.914	1.090	4.004
IX	3.141	1.046	4.187
X	3.122	1.156	4.278
XI	2.448	1.012	3.460
XII	1.662	704	2.366

Zatrudnienie w latach 1930 i 1931 w przemyśle włókienniczym, w zakładach objętych ankietą Izby za r. 1931.

Ostatni tydzień miesiąca.

Tablica III.

MIESIĄC	Zakłady pracujące na r-k własny (19 przedsiębiorstw)			Zakłady zarobkowe (20 przedsiębiorstw)		
	1930 r.	1931 r.	Wskaźnik 1930 r.=100	1930 r.	1931 r.	Wskaźnik 1930 r.=100
I	685	341	49,7	327	270	82,6
II	1.069	503	47,0	301	269	89,4
III	1.172	455	38,8	285	303	106,1
IV	1.242	1.004	80,9	309	326	105,5
V	1.397	1.541	110,3	317	489	154,3
VI	1.607	1.505	93,6	416	536	128,8
VII	1.758	2.183	124,2	520	548	105,4
VIII	1.825	2.397	131,3	555	612	110,3
IX	1.962	2.608	132,9	602	634	105,3
X	1.895	2.576	135,9	591	653	110,5
XI	1.553	2.003	128,9	479	639	133,4
XII	961	1.255	130,6	430	476	110,7

U w a g a I: Objęte tu są wszystkie gałęzie przemysłu włókienniczego, z wyjątkiem wytwórni wojłoku.

U w a g a II: Wskaźniki obliczone jak w tabl. I.

nia danych tylko za okres sprawozdawczy, które są niemniej interesujące, jeśli chodzi o momenty strukturalne we włókiennictwie białostockiem:

Zużycie surowców włóknistych w r. 1931 w zakładach pracujących na r-k własny, objętych ankietą Izby.

(Dane dla 26 przedsiębiorstw).

Tablica IV.

	I l o ś ć		W a r t o ś ć	
	kg.	Udział*) %-wy	Zł.	Udział*) %-wy
1. Wełna i szmaty wełniane . .	2.820.765	100,0	2.910.008	100,0
w tem: wełna zagraniczna . .	59.869	2,1	373.929	12,8
" krajowa.	174.028	6,2	541.085	18,6
szmaty wełn. zagr. . .	2.217.578	78,6	1.733.116	59,6
" " kraj.	369.290	13,1	261.878	9,0
2. Bawełna, szmaty bawełniane i odpadki	191.482	100,0	157.464	100,0
w tem: bawełna	83.216	43,4	75.321	47,8
szmaty bawełn. i odpadki kraj.	17.200	9,0	8.610	5,5
" " " zagr.	91.066	47,6	73.533	46,7
3. Inne surowce lub oddzielnie niewymienione	206.905	100,0	556.834	100,0
w tem: krajowe	80.994	39,1	58.015	10,4
zagraniczne	125.911	60,9	498.819	89,6
R a z e m	3.219.152	—	3.624.306	—

U w a g a : Objęte są tu tylko surowce zużyte do wyrobu przędzy i tkanin.

Surowce zagraniczne pochodziły z: Niemiec, Francji, Austrii, Belgii, Anglii, Ameryki, Holandji i Łotwy. Ceny surowców obniżyły się w ciągu roku o 15% do 30%. W najważniejszym dziale surowców

*) Udział w zużyciu każdego surowca obliczony jest w stosunku do danej grupy surowców (wymienionej w tablicy grubym drukiem).

— zagranicznych szmat wełnianych, warunki zakupu nie uległy większym zmianom. Kredyty surowcowe dochodziły do 8—9 miesięcy.

Produkcja tkanin włókienniczych w zakładach objętych ankietą Izby.

(Dane dla 26 zakł. pracując. na r-k własny i 35 zarobk.). *Tablica V.*

Wyszczególnienie	Zakłady pracujące na r-k własny			Zakłady zarobkowe			O G Ó Ł E M		
	Waga w tonnach		Wskaźnik 1930 r. = 100	Waga w tonnach		Wskaźnik 1930 r. = 100	Waga w tonnach		Wskaźnik 1930 r. = 100
	1930 r.	1931 r.		1930 r.	1931 r.		1930 r.	1931 r.	
1. Tkaniny wełniane i półwełniane	1.362	1.753	128,7	—	—	—	1.362	1.753	128,7
2. Tkaniny bawełniane	378	224	59,3	—	—	—	378	224	59,3
3. Kołdry i koce	535	230	43,0	37	129	348,6	572	359	62,8
4. Plusze	50	21	42,0	—	—	—	50	21	42,0
5. Różne tkaniny	—	—	—	746	1.048	140,4	746	1.048	140,4
6. Wyroby oddzielnie niewymien.	216	70	32,4	274	278	101,5	490	348	71,0
Razem	2.541	2.298	90,4	1.057	1.455	137,6	3.598	3.753	104,3

Ścisłe ustalenie rodzajów wyprodukowanych tkanin nie dało się w całości przeprowadzić, ze względu na niedokładne odpowiedzi niektórych zakładów na ankietę Izby. Zwłaszcza odnosi się to do zakładów zarobkowych, w których 72% ogólnej produkcji podano jako „różne tkaniny“. Na podstawie innych materiałów i obserwacji można jednakże, z pewnymi nieznacznymi zastrzeżeniami, przyjąć, że są to przeważnie tkaniny wełniane i półwełniane. W ten sposób wysokość produkcji tych tkanin wzrosłaby w odniesieniu do r. 1931 z 1753 tonn do 2801 tonn, a wskaźnik — do 132,9. Równocześnie wzrosłby także ich procentowy udział w ogólnej produkcji do 58,7% w r. 1930 i do 74,6% w r. 1931. Pozostałe tkaniny wykazały natomiast znaczny spadek zarówno co do udziału w produkcji ogólnej, jak i w porównaniu z r. 1930. Na uwagę zasługuje znacznie wyższy ogólny wskaźnik produkcji zakładów zarobkowych (137,6) w porównaniu ze wskaźnikiem

dla zakładów pracujących na rachunek własny (90,4), o czym wspomniano już na innym miejscu.

Oprócz tkanin, w 21 zakładach pracujących na rachunek własny wyprodukowano 18.078 garniturów męskich, 64.107 par spodni, 31.439 płaszczy i 144 sztuk innej konfekcji, przyczem zaznaczyć należy, że żaden z tych zakładów nie zajmował się produkcją odzieży w roku 1930.

Jak zaznaczono na wstępie decydującą rolę w ukształtowaniu się z b y t u odegrał eksport, a w szczególności wywóz gotowej odzieży do Anglii. Produkcja odzieży tylko częściowo odbywała się w samym Białymstoku i w okolicznych miasteczkach, resztę zaś wyrabiano w chałupniczych zakładach krawieckich w Brzezinach (woj. łódzkie) i Tarnowie. Poza tem tkaniny białostockie znalazły szeroki zbytu konfeksjonerów-eksporterów zarówno w tych ośrodkach, jako też w Łodzi i Lwowie. Tem się właśnie tłumaczy, że dane o eksporcie tkanin i konfekcji, opracowane na podstawie ankiety Izby, wskazują w pierwszym rzędzie na duży wywóz tkanin, zawierając stosunkowo skromne cyfry dotyczące konfekcji.

Eksport tkanin i konfekcji z okręgu białostockiego na podstawie ankiety Izby.

(Dane dla 26 przedsiębiorstw).

Tablica VI.

Wyszczególnienie	I l o ś ć			Wartość w tys. złotych		
	1930 r.	1931 r.	Wskaźnik 1930 r. = 100	1930 r.	1931 r.	Wskaźnik 1930 r. = 100
Tkaniny wełn. i półwełn. t.	194,0	160,0	82,6	934,0	818,0	87,7
„ osobno niewymien. t.	413,0	963,0	233,2	2170,0	3964,0	182,7
„ bawełniane t.	—	0,3	—	—	1,6	—
Kołdry i koce t.	—	57,0	—	—	233,0	—
Inne wyroby t.	—	12,7	—	—	61,0	—
Konfekcja :						
Garnitury męskie szt.	—	16.916	—	—	297,0	—
Płaszcze „ „	—	25.250	—	—	673,0	—
Spodnie par	—	59.504	—	—	195,0	—
Inna konfekcja szt.	—	144	—	—	1,2	—
R a z e m				3104,0	6243,8	201,2

Również odnośne materiały Związku Przemysłowców w Białymstoku zawierające nieodróżniczkowane sumy miesięczne nie pozwalają na ściśle określenie wysokości udziału procentowego tkanin i konfekcji w ogólnym eksporcie.

Eksport tkanin i konfekcji w r. 1931
w/g danych Związku Przemysłowców w Białymstoku.

Tablica VII.

Miesiące	Ilość w kg.	%
Styczeń . . .	15.925	0,9
Luty	18.808	1,1
Marzec . . .	39.339	2,4
Kwiecień . .	44.166	2,6
Maj	105.850	6,3
Czerwiec . .	174.360	10,4
Lipiec	297.500	17,7
Sierpień . . .	265.610	15,8
Wrzesień . . .	203.100	12,1
Październik .	231.000	13,8
Listopad . . .	194.173	11,6
Grudzień . . .	86.774	5,3
R a z e m . .	1.676.605	100,0

Pomimo to przewaga ilościowa konfekcji w porównaniu do tkanin, nie powinna ulegać wątpliwości. O faktycznej wysokości wywozu odzieży świadczyć może m. in. fakt, że w końcu roku na składach konsygnacyjnych w Anglii pozostało około 80.000 niesprzedanych płaszczy białostockich. Wszystko to daje podstawę do stwierdzenia wyjątkowo dużego udziału Białegostoku w ogólnopolskim wywozie męskiej odzieży wełnianej, przedstawionym w tablicy VIII, na str. 184.

Pomyślna konjunktura na rynku angielskim pociągnęła za sobą częściowe zaniedbanie dotychczasowych, coprawda skromniejszych, rynków zbytu zagranicą. Tymczasem właśnie w roku sprawozdawczym sytuacja eksportowa włókiennictwa prawie na wszystkich rynkach uległa dalszemu pogorszeniu. Zmalał eksport do Chin wobec spadku wartości srebra, ciągłej niepewności sytuacji politycznej i podwyższenia cel przywozowych na wyroby włókiennicze, w nieznacznych narazie rozmiarach pozostał wywóz tanich tkanin wełnianych do Japonji, jednakże pomimo to Daleki Wschód był nadal jednym z najpoważniejszych odbiorców przemysłu białostockiego. Podwyżki celne i ograniczenia reglamentacyjno-dewizowe podważyły pozycję Białegostoku na ryn-

Eksport z Polski męskiej odzieży wełnianej w r. 1931.

W tys. kg.

(Dane Gł. Urz. Stat.).

Tablica VIII.

Kraje	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec
Ogółem . . .	9,6	10,5	16,5	19,3	26,0	61,5
Z tego :						
do Anglii . .	6,9	7,3	14,2	16,9	20,7	58,3
Danji . .	0,5	0,7	0,6	1,2	2,2	1,0
Holandji .	0,1	2,0	0,8	1,0	0,5	0,6

(c. d.)

Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Paź- dziernik	Listopad	Grudzień	R A Z E M	
						kg.	tys. zł.
74,3	72,4	231,7	207,4	326,9	115,1	1.171,2	12.922
67,9	55,6	198,2	166,1	277,4	52,3	941,8	10.250
0,8	2,3	3,5	11,6	8,0	2,4	34,8	614
3,7	10,4	21,5	12,2	21,2	22,6	96,6	978

kach: Grecji, Finlandji, Syrii, Turcji, Palestyny i Egiptu. Wysokie cła protekcyjne utrudniły, a nawet uniemożliwiły eksport do: Łotwy, Estonji, Rumunii, Węgier i Jugosławji. Wskutek tychże przyczyn utracono niemal całkowicie rynki: Persji i Kanady. W ten sposób znane doniosłe zmiany w międzynarodowych stosunkach gospodarczych, których najważniejszym momentem było ustanowienie barjery celnej w Anglii, wysunęły przed włókiennictwem w ostatnim kwartale 1931 roku niezwykle trudne zadanie wynalezienia rynków zastępczych dla swego eksportu. Z właściwą dla terenu białostockiego szybkością nawiązano w październiku i listopadzie bliższy kontakt z Francją, Holandją, Danją i Belgią oraz podjęto próby bezpośredniego wywozu odzieży do Afryki Południowej i St. Zj. Ameryki Północnej, tak że już w listopadzie, a zwłaszcza w grudniu, zróżniczkowanie krajów eksportu było dość znaczne. Terenem niezdrowej, zaostrej konkurencji pomiędzy poszczególnymi eksporterami polskimi stała się w bardzo krótkim czasie Francja. Wskutek odpowiednich wystąpień konfeksjonerów

francuskich tamtejsze władze celne zaczęły kwestjonować prawdziwość podawanych przez eksporterów cen konfekcji, uważając je za „dumpingowe“. Z drugiej strony wzajemne licytowanie się eksporterów w dziedzinie cen narażało odbiorców francuskich na straty i zniechęciło ich w dużym stopniu do konfekcji polskiej. Znacznie lepiej przedstawiały się stosunki w Holandji, mniej zaś zbadanemi pozostały narazie Belgja i Danja.

Doświadczenie roku sprawozdawczego uczyniło szczególnie aktualną konieczność rewizji obowiązującego systemu zwrotu cel przy wywozie konfekcji. W wyniku odnośnych prac, prowadzonych w kontakcie z zainteresowanymi izbami przemysłowo-handlowymi i przedstawicielami poszczególnych ośrodków przemysłu włókienniczego, opracowane zostały nowe stawki zwrotu cła, opierające się na zasadzie maksymalnej wagi składowych części konfekcji (D. U. R. P. Nr. 111 z r. 1931, poz. 870). Poziom nowych stawek okazał się mniej sprzyjającym dla Białegostoku, produkującego tkaniny cięższe, niż dla innych ośrodków eksportowych. Równocześnie wywóz konfekcji poddany został kontroli Państwowego Instytutu Eksportowego, który ma ją wykonywać za pośrednictwem specjalnych delegatów izb przemysłowo-handlowych („Monitor Polski“ Nr. 299 z r. 1931, poz. 395). Wreszcie wprowadzono ściśle rejestry zawodowych eksporterów, którym przysługiwać będzie w przyszłości prawo do zwrotu cła. Sądzić należy, że powyższe zmiany ujawnią swój skuteczny wpływ na unormowanie stosunków w eksporcie odzieży już w najbliższych miesiącach roku 1932.

Pomyślna sytuacja eksportowa przyczyniła się do zmniejszonego zainteresowania rynkiem krajowym. W miesiącach letnich wzrósł popyt na tkaniny konfekcyjne ze strony większych ośrodków krawieckich, pozostający w związku z eksportem do Anglii, natomiast znacznie spadły normalne obroty w województwach zachodnich i południowo-wschodnich wobec trudnego położenia tamtejszego rolnictwa. Zbyt na terenie okręgu Izby nadal pozostał na stosunkowo niskim poziomie. Poważną poprawę wykazała sprzedaż kołder i koców, zwłaszcza w lepszym gatunku. Szereg artykułów produkowanych w warsztatach kortowych (jak: struksy, ulstry, półwełniane bibry i veloury) zdołał, dzięki swoim niskim cenom, zainteresować nawet rynek łódzki. Ogólny wynik sprzedaży, wyrażający się we wskaźniku ilościowym 95,2 (1930 r.=100), uważać należy w warunkach silnej depresji okresu

sprawozdawczego za stosunkowo zadawalniający. Rynek krajowy niewątpliwie zawiera dużo niewyzyskanych jeszcze przez przemysł możliwości zbytu, koniecznem jest jednak w tym celu dostosowanie się w większym stopniu do wymagań odbiorców polskich, przedewszystkiem pod względem jakości materiałów.

Zbyt tkanin na rynku krajowym przez zakłady okręgu Izby pracujące na rachunek własny.

Dane ankiety Izby za rok 1930 i 1931 dla 22 zakładów.

Tablica IX.

Wyszczególnienie	Ilość w tonnach			Wartość w tys. zł.		
	1930 r.	1931 r.	Wskaźniki 1930 = 100	1930 r.	1931 r.	Wskaźniki 1930 = 100
Tkaniny mieszane z bawełną	617	633	102,6	3.158	2.959	93,7
Kołdry i koce	32	62	193,7	70	158	225,7
Wyroby oddzielnie niewym.	1.320	1.103	83,6	8.347	6.076	72,1
Inne wyroby	3	4	133,3	11	13	118,2
R a z e m . . .	1.972	1.802	91,4	11.586	9.206	79,5

Tranzakcje zagraniczne opierały się przeważnie na otwartym kredycie do 2—3 miesięcy. Przy sprzedaży krajowej żądano 25%, a nawet 50% gotówką, na resztę zaś przyjmowano weksle do 90 dni. Tak ostre restrykcje kredytowe, wywołane konjunkturą eksportową, znacznie poprawiły wypłacalność odbiorców i zmniejszyły ilość protestowanych weksli. Na koce w dalszym ciągu udzielano kredytu do 6 miesięcy.

Ceny tkanin uległy niższe od 15% do 25%. Płace robotnicze utrzymały się naogół na dotychczasowym poziomie. W połowie III-go kwartału lonkietnicy-tkacze i przedzalnicy, korzystając z pełnego uruchomienia zakładów, podnieśli wynagrodzenie za swoją pracę od 10% do 15%.

*   *   *

Pod wpływem innych czynników kształtowała się konjunktura w niektórych specjalnych działach przemysłu włókienniczego na terenie okręgu Izby (plusze, wata i watolina, wołjoki), znajdujących się w od-

miennych warunkach pracy. Przebieg tej konjunktury w poszczególnych działach przedstawiał się jak następuje:

PLUSZE.

Konjunktura w produkcji pluszu kształtowała się w okresie sprawozdawczym szczególnie niepomyślnie. Ze względu na bardzo znaczne zapasy fabrykatów, przy silnej tendencji zniżkowej cen bawełny oraz wobec skurczonej pojemności rynku wewnętrznego, całkowite uruchomienie przemysłu trwało zaledwie parę miesięcy, wykazując spadek produkcji o przeszło 50% w porównaniu z rokiem 1930. Konieczność pozbycia się ciężących zapasów wyrobów gotowych zmusiła przemysł do obniżenia cen w wysokości od 12% do 20%. Pomimo to zbyt na rynku wewnętrznym postępował bardzo opornie i nie przekroczył 30% obrotów zeszłorocznych. Wpłynęło na to w pierwszym rzędzie ogólne zubożenie konsumentów, a przede wszystkim warstw urzędniczych, z drugiej zaś strony dotkliwie odczuwano konkurencję przemysłu czeskiego, który ma wogóle niższe koszty produkcji, a poza tem korzysta przy wywozie z daleko posuniętej pomocy swego rządu w postaci wysokich premij eksportowych, ulg kredytowych i t. p. W tych warunkach musiano szczególnie zwrócić uwagę na rozszerzenie rynków zbytu zagranicą, zwłaszcza na wykorzystanie istniejących możliwości w Chinach i Anglii, wobec zmniejszonego wywozu do Łotwy i trudności reglamentacyjnych w Jugosławji. Eksport pluszu w okresie sprawozdawczym istotnie kilkakrotnie się powiększył, a poza tem podjęto w jesieni próbę eksportu damskich płaszczy pluszowych do Anglii, gdzie jednakże nie osiągnięto narazie większych rezultatów ze względu na podwyższenie w tymże czasie angielskich cel przywozowych.

Powyżej przedstawione okoliczności, a zwłaszcza straty na zapasach, poważnie zachwiały rentowność produkcji. Chcąc przystosować się do obecnych wymagań rynku, przemysł nabył i uruchomił w r. 1931 mechaniczne krosna kortowe dla wyrobu tańszych tkanin. Z drugiej strony podjęto pod koniec tegoż roku starania celem obniżenia poziomu płac tkaczy do poziomu łódzkiego w związku z koniecznością dalszej rewizji kosztów własnych. W grudniu zakłady zostały całkowicie unieruchomione.

WATA I WATOLINA.

Fabryki waty i watoliny, skoncentrowane w swej przeważającej części w woj. białostockiem (15 przedsiębiorstw na ogólną liczbę 19 w roku 1931), nigdy nie są zatrudnione przez cały rok. Sezonowy charakter uruchomienia tego przemysłu zilustrować może poniższe zestawienie, dotyczące ilości robotników w 6 większych zakładach, objętych ankietą Izby za rok 1931 *):

Kwartaly	1930 r.	1931 r.
I	—	5
II	9	25
III	85	107
IV	68	114

Do lipca fabryki są prawie całkowicie unieruchomione, poczem następuje ożywienie produkcji, trwające w poszczególnych przedsiębiorstwach od trzech do sześciu miesięcy.

Po niepomysłnym przebiegu sezonu w roku 1930, okres sprawozdawczy zaznaczył się pogorszoną rentownością wskutek dalszego spadku cen bawełny. Produkcja waty obniżyła się we wspomnianych 6 zakładach z 352.737 kg. do 286.715 kg. i wykazała nawet w stosunku do skurczonej produkcji zeszłorocznej ponowny spadek o 18,7%, natomiast produkcja watoliny wzrosła z 66.712 mtr. do 96.324 mtr. czyli o 44,4%. Nierównomierny poziom wytwórczości w tych obu działach należy przypisać w dużym stopniu stwierdzonemu w ostatnich czasach przestawianiu się popytu z waty konfekcyjnej na watolinę. Wskaźniki sprzedaży (w kg. i mtr.) nie odbiegały naogół od wskaźników produkcji i wynosiły w porównaniu z r. 1930 (=100), dla waty — 89,7, a dla watoliny 138,6. Podjęte w okresie sprawozdawczym próby eksportu watoliny do Finlandji nie doprowadziły jednakże do większych transakcyj ze względu na wprowadzenie przez tamtejsze władze reglamentacji dewizowej.

Naskutek spadku cen bawełny i silnej konkurencji ze strony drobnych zakładów łódzkich, przez cały sezon sprawozdawczy trwała wyraźna tendencja zniżkowa, w pierwszym rzędzie cen watoliny,

---

*) Dane przeciętne z ostatniego tygodnia każdego miesiąca.

a w nieco mniejszym stopniu także i waty. Spadek cen był szczególnie dotkliwy w końcu sezonu, gdyż fabrykanci nie chcieli pozostać z niesprzedanymi zapasami i ofiarowywali towary po bardzo zniżonych cenach. W tych warunkach transakcje siłą rzeczy miały przeważnie charakter operacyj wexlowych. Wyplacalność odbiorców nadal pozostała na poziomie niezadawalniającym.

WYTWÓRNIĘ WOJŁOKÓW (BUTÓW FILCOWYCH).

Najważniejszym ośrodkiem produkcji wojłoków na terenie okręgu Izby jest województwo wileńskie, a w szczególności m. Świeciany, gdzie w r. 1931 znajdowało się 12 zakładów na ogólną ilość 36 w okręgu Izby. Są to przeważnie zakłady drobne, produkujące sposobem ręcznym niezbyt duże ilości wojłoków dla potrzeb wsi. Wyroby wytwórni świeciańskich znajdują zbyt przede wszystkim na całym terenie Izby, a poza tem w pewnych ilościach są sprzedawane w woj. stanisławowskim i tarnopolskim oraz w części woj. warszawskiego. Produkcja wojłoków jest sezonowa, trwając tylko przez 5—6 miesięcy drugiego półrocza, zbyt zaś jest w bardzo wysokim stopniu uzależniony od przebiegu zimy.

Rok 1931 nie przyniósł w tej dziedzinie większych zmian. Na terenie Świecian okres uruchomienia wytwórni wahał się od 50 do 150 dni przy łącznem zatrudnieniu około 180 robotników. Wytwórnie zużyły w okresie sprawozdawczym około 50 tonn wełny owczej, nabywanej jak zwykle, wyłącznie w kraju (w woj. wileńskim i białostockim) i wyprodukowały ca 110.000 par wojłoków, ogólnej wartości ca 300.000 zł. W końcu r. 1931 podjęto próby eksportu wojłoków świeciańskich do krajów skandynawskich, lecz wobec niedostatecznej jakości wyrobów, konkretnych wyników narazie nie osiągnięto.

HANDEL WŁÓKIENNICZY.

Okres sprawozdawczy minął znowu w handlu włókienniczym bez żadnej poprawy sytuacji. Na niekorzystny przebieg konjunktury i poważnie zachwianą rentowność przedsiębiorstw miał znaczny wpływ, obok czynników ogólnych, jak skurczona konsumpcja zubożałej ludności wsi i miasta, spadek cen na towary włókiennicze. Już redukcja cenników przeprowadzona przez fabryki łódzkie w grudniu 1930 r. naraziła handel na dotkliwe straty wobec niezwykle słabego przebiegu sezonu zimowego i deprecjacji zapasów. Ostra konkurencja na rynku

włókienniczym wywołała jednakże jeszcze większy spadek cen w pierwszych miesiącach r. 1931, gdy ramsze, pochodzące przeważnie z fabryk łódzkich, sprzedawano o 20—25% poniżej oficjalnego cennika tychże fabryk. Wobec przeprowadzonej w tym czasie rządowej akcji zniżki cen i wywołanego przez nią wyraźnego wstrzymywania się konsumentów od zakupów, również handel zmuszony był przy zaopatrywaniu się w towary zachowywać jak najdalej idącą ostrożność. Sezon letni miał przebieg niezwykle słaby i polegał przedewszystkiem na zbycie tańszych gatunków tkanin łódzkich, tomaszowskich i zgierskich, wobec zmniejszonej konsumpcji droższych materiałów bielskich. Na sezon ten przypadła przytem dotkliwie odczuta redukcja płac urzędniczych. Również druga połowa okresu sprawozdawczego nie przyniosła zasadniczej poprawy konjunktury. Przejściowe ożywienie, zwłaszcza w dziale sztucznego jedwabiu, zanotowano w Białymstoku w związku z pomyślniejszą sytuacją tamtejszego włókiennictwa; w niektórych okolicach obroty nie uległy poważniejszym zmianom, natomiast w woj. wileńskim stwierdzono dalszy spadek konsumpcji i ogólne pogorszenie rynku. W okresie przedświątecznym w stosunkowo lepszej sytuacji okazały się składy resztek i ramszów, na których koncentrowało się główne zainteresowanie przeciętnego konsumenta. Naogół w dziedzinie zbytu towarów włókienniczych, zresztą tak samo jak w kilku innych branżach, coraz bardziej typowym stał się w ostatnich czasach zakup „na cenę“, a nie według jakości towaru, to też zniżce cen w okresie sprawozdawczym niemal zawsze towarzyszyło pogorszenie gatunku towaru. Jak zaznaczono, faktyczny spadek cen w r. 1931 odbiegał od oficjalnych cenników fabrycznych ze względu na znajdujące się na rynku „ramsze“ oferowane na znacznie dogodniejszych warunkach. W porównaniu z rokiem poprzednim największej i najbardziej dotkliwe zniżki cen doznały jedwabie naturalne i sztuczne (do ca 50—60%), pozostałe zaś rodzaje tkanin wykazywały spadek cen stosunkowo mniejszy, a mianowicie tkaniny wełniane o ca 30—40%, tkaniny bawełniane o ca 25—30%.

Warunki transakcyj, w których już w okresach poprzednich nastąpił zasadniczy zwrot do operacyj gotówkowych, kształtowały się naogół w ciągu roku jednolicie. Pokrycie wekslowe z terminem do 5—6 miesięcy miało miejsce przeważnie przy zakupie wysokowartościowych materiałów wełnianych. W pozostałych działach nadal dominowały transakcje gotówkowe, zwłaszcza wobec związanych z nimi

bonifikat kasowych dochodzących do 15%, a nieraz do 20% sumy fakturowej. W związku z tem handel hurtowy w okręgu Izby również został zmuszony do zastosowania restrykcji kredytowych, zwłaszcza, że na początku okresu sprawozdawczego poniósł poważne straty na dotychczasowych operacjach wekslowych. Zaznaczyć należy, że operacje kasowe niezawsze były likwidowane przy zakupie towarów lecz dosyć często zamieniały się w krótkoterminowe (do 30—45 dni) kredyty otwarte, którym pomimo to przyznawano skonta gotówkowe. Restrykcje kredytowe niewątpliwie poprawiły wypłacalność klienteli, z drugiej jednak strony wpłynęły hamująco na możliwości rozszerzenia zbytu np. drogą sprzedaży na raty, praktykowanej na szerszą skalę w niektórych ośrodkach miejskich. W dalszym ciągu poważne zastrzeżenia budziła wypłacalność detalistów prowincjonalnych, którzy nawet w okresie dobrej konjunktury uzależnieni byli w poważnym stopniu od kredytów hurtowników.

Niepomyślna konjunktura związana z pogorszoną rentownością na skutek redukcji obrotów, przy niezmnieszonych kosztach ogólnych i silnym nacisku podatkowym, wraz z dewaluacją składów przyczyniły się do zachwiania całego szeregu firm. Poza licznymi prolongatami, cichymi ugodami, upadłościami i t. p. zanotowano już w ciągu roku 124 likwidacyj (z tego: 13 firm II-ej kat. handl.), na ogólną ilość 2085 przedsiębiorstw (260 firm II-ej kat. handl.), przyczem w końcu r. 1931 ilość likwidacyj znacznie wzrosła *).

Wreszcie wspomnieć należy o dwóch zjawiskach w handlu włókienniczym, mających niewątpliwie związek z ogólną strukturą tej branży. W roku sprawozdawczym tendencja wielkich fabryk włókienniczych do wyeliminowania pośrednictwa handlu hurtowego przez oparcie się na składach komisowych i utworzenie własnych składów stała się realną również na terenie okręgu Izby. W paru wypadkach zdecydowanie negatywne ustosunkowanie się hurtowników zdołało powstrzymać fabrykantów od urzeczywistnienia swych zamierzeń. Z drugiej zaś strony ustalono, że właściciele zlikwidowanych w okresie sprawozdawczym mniejszych hurtowni łączyli się w nowe przedsiębiorstwa pod jedną firmą, chcąc w jakikolwiek sposób utrzymać się nadal w swej branży. Wpływ tych zjawisk na wewnętrzne stosunki w handlu niewątpliwie ujawni się w najbliższej przyszłości.

---

*) Cyfry dotyczą handlu towarami włókienniczymi bez przedsiębiorstw mieszanych.

HANDEL GALANTERYJNY.

Początek roku 1931 należy do najgorszych okresów, jakie w branży tej notowano od czasów wojny.

Gwałtowny spadek cen w końcu 1930 r., akcja o dalszą zniżkę na początku 1931 r., wreszcie spóźniona wiosna spowodowały zupełny zastój, trwający przez kilka miesięcy. Ruch rozpoczął się faktycznie dopiero od sezonu letniego, który oczywiście nie mógł skompensować braku sezonu wiosennego, tembardziej iż w międzyczasie towar tracił stale na wartości.

Z pośród artykułów handlu galanteryjnego najmniej została dotknięta zniżką galanterja twarda: ceny na wyroby rogowe, metalowe i celuloidowe pozostały prawie bez zmian, jedynie wyroby aluminiowe nieco spadły. Natomiast w całej grupie towarów włókienniczych zniżka była bardzo znaczna. Dotyczy to przede wszystkim polskich wyrobów trykotażowych, które obecnie są najtańsze w Europie. Zniżka cen dochodzi tu do 30—33% w stosunku do roku 1930, tak na wyroby z jedwabiu sztucznego, jak i na t. zw. „trykotaże na wagę“ — czyli na ciepłą bieliznę trykotową, na którą ceny spadły z 9 zł. za 1 kg. do 6 zł. za 1 kg.

Spadek cen o 20—30% notowano również na wstążki, hafty i t. p., zaś ceny na krawaty męskie spadły jeszcze silniej, niemal do 50%. Spadek cen na ten ostatni artykuł ma swoją przyczynę odrębną: mianowicie fabryki łódzkie poczęły wyrabiać materiały do krawatów wzorowane na zagranicznych (lecz ze znacznie tańszego surowca) i te właśnie tkaniny zastosowano przy konfekcji krawatów.

Na wiosnę zanotowano zalew rynku polskiego nićmi niemieckimi i sowieckimi. Zwłaszcza te ostatnie, sprzedawane po cenach dumpingowych i to zmieniających zależnie od okoliczności, przyczyniły się znacznie do obniżenia cen o ca 20%. Po kilku miesiącach wyroby sowieckie znikły z naszego rynku.

Najdłużej opierały się powszechnej zniżce cen artykuły skartelizowane: cerata i firanki, utrzymując się na poziomie niewspółmierne wysokim nie tylko w stosunku do cen na inne wyroby, lecz nawet i do cen przedwojennych. Jednakże i na te artykuły ceny zostały na jesieni obniżone o 25%.

Ogólne zubożenie klientów przejawia się w handlu galanteryjnym nie tyle w formie zmniejszenia ilości zakupów, ile w wybitnem obniżeniu ich jakości. Podobnie, jak w wielu innych branżach, momentem

decydującym o kupnie staje się coraz bardziej cena, a nie jakość towaru. Artykuły luksusowe stanowiły zaledwie około 20% ogólnej sprzedaży; niektóre z nich zupełnie znikły z rynku.

Warunki transakcyj uległy pogorszeniu. Przy zakupach był wprawdzie udzielany kredyt, lecz kalkulacja cen gotówkowych wykazywała tak znaczne różnice w porównaniu z cenami kredytowymi, że faktycznie korzystanie z kredytu prawie nie było możliwe. Skonto gotówkowe wynosiło do 20%, przy opłatach zaś zgóry uzyskiwano rabat dodatkowy. Przy sprzedaży natomiast hurtownicy udzielali jeszcze w I połowie roku 1931 kredytu kilkumiesięcznego, podczas gdy już od sierpnia skrócono terminy do 30—45 dni, dążąc do zupełnego zniesienia transakcyj kredytowych. W branży zanotowano szereg likwidacji, przyczem częstokroć nie udawało się uzyskać przy regulowaniu należności więcej niż 25—30%.

PRZEMYSŁ MINERALNY.

UWAGI OGÓLNE.

Nieznaczny ruch budowlany, nader skromne inwestycje i prawie całkowity zanik robót meljoracyjnych w rolnictwie, wywołały skurczenie produkcji i zbytu prawie we wszystkich gałęziach przemysłu mineralnego. Szczególnie ucierpiały w roku sprawozdawczym dachówkarnie, betoniarnie i cementownie, duży spadek obrotów zaznaczył się w hutach szkła taflowego i cegielniach, najmniej zaś, w porównaniu z innemi działami, pogorszyła się sytuacja kaflarni. Redukcja załóg robotniczych i przeważnie częściowe tylko zatrudnienie, ew. bardzo krótkotrwałe uruchomienie zakładów podczas sezonu, uwidaczniają w całej pełni odnośne dane cyfrowe o ilości zatrudnionych robotników i przepracowanych robotniko-godzin. Wobec przeniesienia od początku roku 1931-go powiatu sarneńskiego, w którym znajdują się duże kamieniołomy i wielka huta szkła, z okręgu Izby wileńskiej do okręgu Izby lubelskiej, dane G. U. S., dotyczące przepracowanych robotniko-godzin w latach 1930 i 1931, nie nadają się do porównania, to też odnośne zestawienie obejmuje tylko woj.: wileńskie, białostockie i nowogródzkie. Natomiast dane o ilości zatrudnionych robotników, opracowane na podstawie ankiet Izby, uwzględniają również zakłady położone w woj. poleskiem. Pomimo niekompletności tych liczb, dają one, a zwłaszcza umieszczone przy nich wskaźniki, należyty obraz stopnia uruchomienia przemysłu mineralnego w okresie sprawozdawczym.

Zatrudnienie w r. 1930 i 1931 w przemyśle mineralnym w przedsiębiorstwach objętych ankietą Izby.

(Huty szkła, cegielnie, kaffarnie, dachówkarnie, betoniarnie i cementownie).

Tablica I.

Województwa	Ilość uwzględnionych zakładów	Pracownicy fizyczni w ostatnim tygodniu miesiący :									
		I		II		III		IV		V	
		1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
Wileńskie . . .	14	156	291	336	193	442	259	487	289	606	316
Białostockie .	34	930	853	1.018	872	1.010	903	1.058	894	820	896
Nowogródzkie	11	644	466	659	534	494	587	486	503	681	519
Poleskie	5	27	38	29	36	43	31	36	16	88	40
Okrag Izby . .	64	1.757	1.648	2.042	1.635	1.989	1.780	2.067	1.702	2.195	1.771
Wskaźnik za r. 1931 dla okr. (1930 r.=100)		93,8		80,1		89,5		82,3		80,7	

(c. d.).

Pracownicy fizyczni w ostatnim tygodniu miesiący :													
VI		VII		VIII		IX		X		XI		XII	
1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
589	397	656	415	629	405	633	410	475	339	426	144	358	150
1.008	826	1.063	1.012	1.238	1.006	1.402	1.113	1.310	1.083	862	1.202	743	1.117
596	567	598	611	694	610	781	624	732	592	616	509	573	479
94	50	96	88	111	84	110	85	102	65	76	49	70	41
2.287	1.840	2.413	2.126	2.672	2.105	2.926	2.232	2.619	2.079	1.980	1.904	1.744	1.787
80,5		88,1		78,8		76,3		79,4		96,2		102,5	

**Ilość przepracowanych robotniko-godzin w r. 1930
i 1931 w przemyśle mineralnym
na terenie woj.: wileńskiego, nowogródzkiego i białostockiego.**
(Dane G.U.St. dla zakładów zatrudniających 20 i więcej robotników).

Tablica II.

Miesiące	Robotniko - godziny		Wskaźnik *) 1930 = 100
	1930 r.	1931 r.	
Styczeń	295.549	248.123	84,0
Luty	284.007	200.933	70,7
Marzec	260.372	261.174	100,3
Kwiecień	259.880	275.190	105,9
Maj	273.330	168.274	61,6
Czerwiec.	250.615	149.326	59,6
Lipiec	251.220	238.517	94,9
Sierpień	366.268	230.704	63,1
Wrzesień	323.832	232.616	71,8
Październik.	346.949	330.312	95,2
Listopad.	351.567	272.852	77,6
Grudzień.	214.353	270.204	126,1

HUTNICTWO SZKLANE.

SZKŁO TAFLOWE.

W końcu r. 1930 huty szkła taflowego w okręgu Izby pozostały z bardzo znacznymi zapasami wyrobów gotowych, sięgającymi do 40—45% produkcji całorocznej. Wobec braku widoków na ożywienie ruchu budowlanego oraz trudności związanych ze zbytem wyprodukowanego szkła, zakłady te zostały niemal przez cały rok unieruchomione. Jedną z hut uruchomiono przez styczeń i luty, chcąc doprowadzić stan zapasów chociażby do poziomu sprzedaży w r. 1930, mając nadzieję, że zbyt w r. 1931 osiągnie rozmiary roku poprzedniego, jednakże faktyczny spadek zbytu w okresie sprawozdawczym zawiódł również te oczekiwania. Wysokość zamówień dla hut okręgu, wykonanych za pośrednictwem biura sprzedaży szkła okiennego p. f. „Verpol“

*) Wskaźniki wszędzie dla roku 1931; w tablicy niniejszej za 100 przyjęto stan w odpowiednim miesiącu 1930 roku.

osiągnęła zaledwie 60% sprzedaży zeszłorocznej, tak, że pomimo unieruchomienia zakładów pod koniec roku 1931, nadal ciążyły na hutach poważne zapasy szkła, co prawda prawie o połowę mniejsze, niż na ultimo 1930 r.

Ceny, utrzymane przez „Verpol“ na niezmiennym poziomie przez pierwsze półrocze okresu sprawozdawczego, zostały w lipcu obniżone o 8%. Poza tem wspomniane biuro sprzedaży w tymże miesiącu wypuściło na rynek pewną ilość szkła okiennego własnej marki po znacznie, bo o 25%, zredukowanych cenach, nawet w porównaniu z nowym cennikiem. W ten sposób oficjalna zniżka cen w rzeczywistości posunęła się jeszcze dalej, pogarszając w poważny sposób rentowność poszczególnych hut, które musiały znaczną część zamówień odstępować „Verpolowi“ po odpowiednio zmniejszonych cenach dla skompletowania wspomnianej marki specjalnej. To posunięcie syndykatu, który chciał powiększyć zbyt, nie naruszając przytem stawek cennika, nie przyniosło jednakże, zdaniem sfer zainteresowanych, oczekiwanych rezultatów. Na uwagę zasługuje fakt, że bardzo niski poziom cen i mała pojemność rynku spowodowały w r. 1931 dalszy spadek przywozu szkła zagranicznego, którego konkurencja już nie była tak dotkliwą.

Wypłacalność klienteli uległa pod koniec pierwszego kwartału poważnemu pogorszeniu. Transakcje wekslowe (do 4-ch miesięcy), stosowane już wówczas przez „Verpol“ tylko w stosunkach z zupełnie solidnymi firmami, musiały być wobec tego całkowicie przerwane. W drugim półroczu sprzedaż odbywała się wyłącznie za gotówkę.

W niesprzyjających warunkach okresu sprawozdawczego biuro sprzedaży „Verpol“ odegrało poważną rolę, przyczyniając się do dalszej racjonalizacji produkcji i nie dopuszczając do dezorganizacji rynku, któraaby mogła mieć miejsce wobec nadprodukcji w poprzednich latach.

SZKŁO BUTELKOWE.

Sytuacja hut butelkowych kształtowała się w dalszym ciągu pod wpływem polityki zakupów Państwowego Monopolu Spirytusowego, będącego ich najważniejszym, a w paru wypadkach jedynym odbiorcą. Ze względu na zmniejszony zbyt swoich wyrobów i nagromadzone z lat poprzednich znaczne zapasy butelek, Monopol także w tym roku starał się w miarę możliwości zredukować swoje zamówienia na poczet zakontraktowanych ilości wyrobów albo odraczać przewidziane umowami terminy ich odbioru. W tych warunkach położenie hut na terenie

poszczególnych województw okręgu Izby było niejednakowe, zarówno pod względem produkcji jak i zbytu.

Odnosne dane cyfrowe, opracowane na podstawie ankiety Izby za r. 1931, przedstawiają się następująco:

Produkcja i sprzedaż w hutach butelkowych w okręgu Izby w latach 1930 i 1931.

Dane ankiety Izby.

Województwa	Ogółem wykupiono świadectw na r. 1931	Przedsiębiorstwa objęte ankietą za r. 1931 i uwzględnione w opracowaniu	Produkcja		Sprzedaż		Wskaźniki *) (1930 = 100)	
			wartość w tys. zł.		wartość w tys. zł.		Pro- dukcja	Sprze- daż
			w r. 1930	w r. 1931	w r. 1930	w r. 1931		
Wileńskie. .	2	2	1.020,6	1.011,3	721,3	968,5	99,1	134,3
Białostockie .	5	3	2.817,2	3.088,1	2.679,6	3.084,0	109,6	115,1
Poleskie . .	1	—	—	—	—	—	—	—
Okrąg Izby .	8	5	3.837,8	4.099,4	3.400,9	4.052,5	106,8	119,2

U w a g a. Nieczynne były: jedna huta w woj. białostockiem i jedna w poleskiem; jedna z czynnych w woj. białostockiem nie nadesłała ankiety.

Jak widzimy, w zakładach, które były czynne zarówno w r. 1930 jak i 1931, okres sprawozdawczy naogół zaznaczył się zwiększoną produkcją, zwłaszcza w woj. białostockiem, jednakże na uwagę zasługuje fakt całkowitego unieruchomienia w ciągu roku aż trzech zakładów. Również sprzedaż wzrosła przeciętnie o ca 20%, przyczem pod tym względem już w lepszej sytuacji okazały się huty wileńskie. Pomimo wszystko, obniżony już od paru lat stopień wykorzystania zdolności produkcyjnej pozostał nadal na niewysokim poziomie, co w związku ze specyficznym charakterem technicznym produkcji, wymagającym nieprzerwanej pracy na 3 zmiany, wiązało się przede wszystkim z uruchomieniem zakładów tylko przez część roku.

Znacznie surowsze niż dotychczas wymagania techniczne Monopolu obniżyły przeciętną wydajność robotnika i podniosły w pewnym stopniu koszty własne produkcji. Z drugiej strony zmniejszenie sum zaliczkowych Monopolu na poczet zmagazynowanych zapasów z 80% na 50% również utrudniło sytuację finansową przedsiębiorstw. Pertrakcje z Dyrekcją Monopolu Spirytusowego w sprawie ograniczenia

*) Dla roku 1931.

skupu starych (zwrotnych) butelek, prowadzone od pewnego czasu przez przedstawicieli hut, doprowadziły z końcem grudnia do pomyślnych wyników. W związku z dojściem do porozumienia huty butelkowe zdecydowały się obniżyć z dniem 1 stycznia 1932 r. dotychczasowe ceny umowne o 3%, licząc na zwiększenie produkcji i zbytu.

Również zapotrzebowanie browarów, prywatnych fabryk wódek, zakładów wód mineralnych i t. p., nie wykazało w okresie sprawozdawczym żadnej poprawy wobec dalszego kurczenia się konsumpcji. Warunki transakcyj na rynku prywatnym nadal opierały się na pokryciu wekslowem (do 4 mies.) lub na otwartym kredycie do 90 dni. Wypłacalność hurtowni szkła uległa pogorszeniu.

Pomimo starań ze strony hut ceny najważniejszych surowców, a w szczególności sody i węgla nie uległy obniżeniu. Odwrotnie, w okresie sprawozdawczym zaostrome zostały warunki kredytowe dostawców, którzy starali się przejść do transakcyj gotówkowych. Płace robotnicze ustalone zostały na początku sezonu w wysokości zredukowanej naogół w porównaniu ze stanem w roku poprzednim o ca 10%. Również pod koniec roku zaznaczyła się tendencja do dalszej redukcji robocizny.

SZKŁO GALANTERYJNE I STOŁOWE.

Przebieg konjunktury w dziale szkła galanteryjnego i stołowego zaznaczył się również spadkiem produkcji i zbytu. Wysokość produkcji obniżyła się naogół w porównaniu z rokiem 1930 o ca 25%. Wpłynęła na to w pierwszym rzędzie skurczona konsumpcja krajowa, która osiągnęła w okresie sprawozdawczym zaledwie 75% poziomu zeszłorocznego. Sytuacja na rynku wewnętrznym zmusiła do zwrócenia szczególnej uwagi na eksport, lecz również tutaj nie nastąpiła żadna poprawa w związku ze znanymi posunięciami reglamentacyjnymi w drugiej połowie okresu sprawozdawczego. Fala podwyżek celnych, ograniczenia reglamentacyjno-dewizowe, a później kontyngentowanie przywozu stworzyły nieoczekiwane trudności na szeregu rynków, gdzie wyroby hut potrafiły w poprzednich latach zapewnić sobie zbyt pomimo silnej konkurencji ekspansyjnego przemysłu Czechosłowacji, Belgji i Niemiec. W ten sposób najbardziej ucierpiał eksport do krajów bałtyckich (m. in. w Estonji wskutek uprzywilejowania wyrobów Finlandji wobec „klauzuli bałtyckiej“) i portów lewantyjskich, a poważnie zagrożona została pozycja przemysłu na rynku tureckim. Wzrost sprzedaży wystąpił w Anglji, lecz wkrótce i tutaj możliwości dalszego rozwoju zmniejszyły się wskutek spadku funta i ustanowienia

ceł ochronnych. Tak samo niepewną sytuację wytworzyły we Francji ograniczenia kontyngentowe, które wprowadzone zostały przez rząd francuski w jesieni r. 1931. Nierentownym okazał się eksport do Rumunii wobec wysokich ciał ochronnych. Bez zmian kształtowały się stosunki z Ameryką Południową, której zapotrzebowanie było stosunkowo bardzo skromne. W tych warunkach tylko dzięki wyjątkowej przedsiębiorczości i energii przemysłu udało się utrzymać eksport na poziomie zeszłorocznym, tem bardziej, że również współzawodnictwo na rynkach zagranicznych z wyrobami obcemi (do których w ostatnich miesiącach roku 1931 przybyły wyroby sowieckie) stało się ostatnio coraz trudniejsze. W dziedzinie eksportu nadal pozostały aktualnymi postulaty unormowania stosunków traktatowych z Turcją, jak również postulaty, dotyczące obniżenia taryf kolejowych.

Warunki płatności nie uległy większym zmianom. W dalszym ciągu przeważały operacje wekslowe, których udział w ogólnych obrotach sięgał do 60%. Wypłacalność klienteli zagranicznej była dobra, natomiast na rynku wewnętrznym notowano poważną ilość weksli protestowanych.

W pierwszym półroczu zredukowane zostały płace robotnicze od 10% (przy stawkach do zł. 3.— dziennie) do 15%. Za wyjątkiem drzewa opałowego, którego cena parokrotnie zniżkowała, wykazując z końcem roku spadek o ca 25%, ceny na pozostałe surowce utrzymały się na dotychczasowym poziomie. Zaostrzona konkurencja na rynku krajowym spowodowała zniżkę cen wyrobów gotowych początkowo o 6%, przyczem na niektóre artykuły spadek wyniósł do 15%, później zaś wyroby gotowe potaniały znowu o dalsze 4%.

Oslabienie rynku wewnętrznego oraz zachwianie się możliwości eksportowych niemal do wszystkich krajów dotychczasowego zbytu zmusiło przemysł do oględnego przystosowywania wysokości produkcji do stanu zapotrzebowania. W okresie sprawozdawczym udało się to w bardzo znacznej mierze osiągnąć, gdyż w końcu r. 1931 zapasy na składzie stosunkowo nieznacznie przekroczyły naogół normalną wysokość zapasów zeszłorocznych.

CEGIELNIE.

Trwający w dalszym ciągu zastój w ruchu budowlanym zadecydował również o ukształtowaniu się sytuacji cegielni w okresie sprawozdawczym. Pomimo znacznego spadku produkcji w r. 1930 przy końcu sezonu tego roku powstały w poszczególnych cegielniach bardzo

znaczne zapasy niesprzedanych cegieł, co też wobec braku widoków na powiększenie zbytu spowodowało w pierwszym rzędzie rozpoczęcie produkcji dopiero w czerwcu, a nawet w lipcu. Pozatem przyczyniła się do tego przeprowadzona w I. i II. kwartale 1931 roku akcja w kierunku zredukowania dotychczasowych stawek robotniczych celem przystosowania kosztów własnych do nowego poziomu cen. W wyniku tej akcji poziom płac zarówno przy umowach zbiorowych, jak i indywidualnych obniżył się o ca 20—25%.

Stan zatrudnienia prawie we wszystkich miesiącach roku wykazał znaczny spadek nawet w porównaniu z r. 1930. Świadczą o tem poniższe dane, dotyczące 23 większych zakładów objętych ankietą Izby.

Zatrudnienie w cegielniach objętych ankietą Izby za rok 1931.

(Dane dla 23 przedsiębiorstw).

Tablica I.

Województwa	Uwzględniono przedsiębior.	1 9 3 1 r.											
		Pracownicy fizyczni w ost. tygodniu miesiący:											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wileńskie . .	5	2	4	6	10	45	116	124	122	101	61	30	13
Białostockie .	10	48	57	57	59	76	225	395	374	233	183	122	51
Nowogródzkie .	5	9	2	26	22	42	162	177	160	129	46	11	5
Poleskie . . .	3	15	12	7	5	36	46	68	56	57	37	36	21
1931 r.	23	74	75	96	96	199	549	764	712	520	327	199	90
Okrag Izby 1930 r.		116	98	106	111	335	614	766	749	702	447	258	164
Wskaźnik dla okręgu Izby dla r. 1931 (1930 = 100) . . .		63,8	76,5	90,6	86,5	59,4	89,4	99,7	95,1	74,1	73,2	77,1	54,9

Danych o ilości robotników nie należy oczywiście uważać za kompletne ze względu na b. znaczną ilość drobnych cegielni, przeważnie polowych (337 przedsiębiorstw VII-ej VIII-ej kat. przem. na ogólną ilość 380), nieuwzględnionych we wspomnianej ankiecie, jednakże opracowane na podstawie tych danych wskaźniki można przyjąć za przeciętne dla całego przemysłu. Z podobnemi zastrzeżeniami należy przyjąć również zestawienia o produkcji i sprzedaży cegieł w r. 1931, aczkolwiek dane te są bardziej kompletne wobec większej ilości opracowanych ankiet.

Produkcja i sprzedaż cegieł w r. 1930 i 1931 w cegielniach objętych ankietą Izby. Produkcja w tys. sztuk. (Dane dla 38 przedsiębiorstw).

Tablica II.

Województwa	Ilość zakładów		P R O D U K C J A									
	Wykupu- jących św. III-VI kat. w r. 1931	Objętych ankietą w r. 1931 (kat. III-VI)	Cegły maszynowe		Cegły ręczne		Oddzielnie nie- wymienione		R A Z E M			
			1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	Wskaźnik (1930 = 100)	
Wileńskie . .	8	7	280	288	4.647	2.663	—	—	4.927	2.951	59,9	
Białostockie .	21	20	2.104	2.145	13.222	10.757	3.618	1.600	18.944	14.502	76,5	
Nowogrodzkie	10	8	2.849	2.354	1.614	1.613	—	—	4.463	3.967	88,9	
Poleskie . .	4	4	—	—	3.860	1.980	—	—	3.860	1.980	51,3	
Okrag Izby .	43	38	5.233	4.787	33.343	17.013	3.618	1.600	32.194	23.400	72,7	

Sprzedaż w tys. sztuk.

Tablica II (c. d.).

Województwa	Ilość zakładów		S P R Z E D A Ż									
	Wykupu- jących św. III-VI kat. w r. 1931	Objętych ankietą w r. 1931 (kat. III-VI)	Cegły maszynowe		Cegły ręczne		Oddzielnie nie- wymienione		R A Z E M			
			1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	Wskaźnik (1930 = 100)	
Wileńskie . .	9	7	—	243	3.482	2.597	—	—	3.482	2.840	81,6	
Białostockie .	11	20	2.112	893	9.205	9.803	4.353	4.061	15.670	14.757	94,2	
Nowogrodzkie	10	8	1.932	2.858	1.144	1.518	—	—	3.076	4.376	142,3	
Poleskie . .	4	4	—	—	2.383	2.164	—	—	2.583	2.164	83,8	
Okrag Izby .	44	38	4.044	3.994	16.414	16.082	4.353	4.061	24.811	24.137	97,3	

Wskaźniki — dla r. 1931.

Zarówno pod względem produkcji jak i sprzedaży w znacznie gorszej sytuacji znalazły się zakłady położone w woj. poleskim i wileńskim. Nieco lepiej kształtowały się stosunki w pozostałych województwach, gdzie pod koniec lata zaznaczył się stosunkowo ożywiony ruch w budownictwie małych domków murowanych. Nie mogło to jednak rekompensować utraty tak poważnego odbiorcy, jakim były dotychczas koleje, a z drugiej strony zbyt napotykał na pewne trudności w związku z szerzącą się akcją budownictwa drewnianego. Szczególnie znacznym okazał się spadek produkcji cegieł ręcznych, przy których odnośny wskaźnik wyniósł 54,1 wobec ogólnego wskaźnika 72,7 (1930 = 100), aczkolwiek opłacalność ich produkcji już od paru lat jest wyższą od opłacalności produkcji cegieł maszynowych ze względu na tanią robociznę. Skurezona produkcja naogół odpowiadała zapotrzebowaniu, tak, że prawie wszystkie zakłady, a w szczególności w woj. wileńskim nie zwiększyły swego zapasu niesprzedanych cegieł.

W dziedzinie produkcji nadal pozostała nierozwiązana kwestja obniżenia taryfy przewozowej na miał węglowy, której większego różniczkowania cegielnie okręgu Izby domagają się już od dłuższego czasu.

Wzmozona konkurencja pomiędzy cegielniami wileńskimi obniżyła ceny cegieł ze zł. 80,00—90,00 do zł. 60,00 za 1000 szt. loco budowa; nieco wyższe ceny uzyskiwano w Grodnie (ca zł. 65.—), w Białymstoku zaś Związek Zrzeszonych Cegielni „Mur“ zdołał utrzymać przez cały sezon ceny na stosunkowo wysokim poziomie zł. 75.—. Wśród obrotów przeważały transakcje wekslowe z terminem od 3 do 5—6 miesięcy. Wypłacalność pod koniec roku uległa pewnemu polepszeniu.

KAFLARNIE.

Dzięki zdobytym jeszcze w r. 1930 poważnym możliwościom zbytu na Pomorzu, w województwie poznańskim i w Gdańsku, sytuacja kaflarni w województwie białostockim (będącym ich głównym ośrodkiem na terenie okręgu Izby) przedstawiała się również w okresie sprawozdawczym znacznie pomyślniej, niż w pozostałych gałęziach przemysłu ceramicznego. Niemniej jednak ogólna ilość robotników, zwłaszcza na terenie województw wileńskiego, nowogródzkiego i poleskiego nie osiągnęła poziomu r. 1930, o czym świadczą m. in. dane dla 31 zakładów (na ogólną ilość 45 kaflarni) objętych ankietą Izby za rok 1931.

Zatrudnienie w kaflarniach objętych ankietą Izby za rok 1931. (Dane dla 31 przedsiębiorstw).

Tablica I.

Województwa	Uwzględni- no przedsięb.	1 9 3 1 r.											
		Pracownicy fizyczni w ost. tygodniu miesiący:											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wileńskie . .	5	108	108	96	121	122	119	133	114	140	109	106	136
Białostockie. .	20	148	156	156	157	147	168	181	225	231	221	217	192
Nowogródzkie .	5	21	20	25	23	24	18	29	38	40	26	22	8
Poleskie . . .	1	23	24	24	11	4	4	20	22	22	22	13	20
1931 r.	31	300	308	301	312	297	309	363	399	433	378	358	356
Okrąg Izby 1930 r.		324	325	435	523	514	463	506	494	518	507	452	412
Wskaźnik dla okre- gu Izby za rok 1931 (1930 = 100) . . .		92,6	94,8	69,2	59,6	57,8	66,7	71,7	80,9	83,6	74,5	79,2	86,4

Wyroby grodzieńskie w stosunkowo krótkim czasie potrafiły zdobyć całkowite zaufanie odbiorców na wyżej wspomnianych rynkach i utrzymać się na nich pomimo konkurencji bliżej położonych zakładów. Mniej sprzyjającymi okazały się w roku sprawozdawczym możliwości zbytu w Warszawie i Łodzi, ze względu na brak zainteresowania kaflami „berlińskimi“, produkowanymi w Grodnie oraz na wysokie taryfy przewozowe. Rynek lokalny w dalszym ciągu mógł pochłoniąć tylko nieznaczną część produkcji.

Wysokość produkcji i sprzedaży kaflí w r. 1931 ilustruje następujące zestawienie opracowane na podstawie ankiety Izby:

Produkcja i sprzedaż kaflí w roku 1930 i 1931 w kaflarniach objętych ankietą Izby.

Ilość w tys. sztuk.

(Dane dla 45 przedsiębiorstw).

Tablica II.

Województwa	Ilość zakładów				Produkcja			Sprzedaż		
	Kat. św. przemysł.		Razem	Przedsięb. objęte ankietą i uwzględn. w opracow.	1930	1931	Wskaźnik*) 1930 = 100	1930	1931	Wskaźnik*) 1930 = 100
	IV—VI	VII—VII								
Wileńskie . .	1	4	5	5	134	135	100,7	95	111	116,8
Białostockie .	14	20	34	30	4.285	4.865	113,5	4.138	4.476	108,2
Nowogródzkie	3	6	9	8	441	348	78,9	403	338	83,9
Poleskie . .	1	1	2	2	290	236	81,4	298	287	96,3
Okrąg Izby .	19	31	50	45	5.150	5.584	108,4	4.934	5.212	105,6

*) Dla roku 1931.

Wyraźny wzrost produkcji i zbytu w woj. białostockiem, których odpowiednie wskaźniki wynoszą 113,5 i 108,2 wobec odpowiednich ogólnych wskaźników — 108,4 i 105,6, bardzo pomyślnie wpłynęły także na stan zapasów w końcu sezonu w porównaniu ze stanem w tymże okresie roku poprzedniego. Naogół produkcja uwzględniła istniejące możliwości zbytu i potrafiła przystosować się do nich w należytych stopniu.

W okresie sprawozdawczym uruchomiona została w Białymstoku fabryka polewy, skutkiem czego kaflarnie znacznie ograniczyły zakupy w Prusach Wschodnich, tak że już w końcu roku 1931 polewa krajowa zaspakajała około 50% miejscowego zapotrzebowania.

Ceny polewy zarówno krajowej jak i zagranicznej spadły o ca 33% w związku ze zniżką cen metali, natomiast inne surowce potaniały tylko o 5—7%. Płace robocze pozostały bez zmian. Ceny wyrobów gotowych obniżono przeciętnie o ca 10%.

Na uwagę zasługuje stwierdzona we wszystkich ośrodkach stosunkowo zadawalająca wypłacalność klientów. Transakcje gotówkowe były naogół nieliczne. Sprzedaż odbywała się przeważnie na weksle z terminem do 5 miesięcy.

DACHÓWKI I DRENY.

W szczególnie niepomyślnych warunkach okazały się zakłady produkujące dreny. Wobec wstrzymywania się rolnictwa od melioracji, produkcja dren w r. 1931 gwałtownie spadła, wynosząc zaledwie około 10% w porównaniu z rokiem poprzednim. Stosunkowo lepiej przedstawiała się produkcja dachówek, jednakże ogólny zastój w budownictwie, zubożenie wsi i intensywna konkurencja innych materiałów pokryciowych, również tutaj zaznaczyły się spadkiem produkcji, a zwłaszcza zbytu.

Podana na str. 206 tablica świadczy wyraźnie o nikłych rozmiarach produkcji i zbytu omawianych wyrobów.

Tak niesprzyjające warunki koniunkturalne pociągnęły za sobą znaczny spadek cen, utrzymujących się niejednokrotnie poniżej kosztów własnych. Również niepomyślnie przedstawiała się wypłacalność klientów, której udzielano kredytów pod niepewny materiał wekslowy. Trudno przypuszczać, aby rok 1932 przyniósł w tej dziedzinie zasadniczą poprawę.

Produkcja i sprzedaż dachówek i dren w okręgu Izby w roku 1930 i 1931.

Ilość w tys. sztuk.

(Dane ankiety Izby).

Województwa	Ilość uwzględnio- nych zakładów	D A C H Ó W K I					D R E N Y				
		Produkcja			Sprzedaż		Produkcja			Sprzedaż	
		1930	1931	Wskaźnik (1930=100)	1930	1931	1930	1931	Wskaźnik (1930=100)	1930	1931
Wileńskie . .	4	235	210	89,4	205	200	—	—	—	—	63
Białostockie .	10	793	545	68,7	765	424	1.138	139	12,2	766	450
Okrąg Izby .	14	1.028	755	74,4	970	624	1.138	139	12,2	766	513

Wskaźniki dla roku 1931.

PRZEMYSŁ CEMENTOWY.

W związku ze skurczonymi możliwościami zbytu cementu zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym, jedyna większa fabryka portland-cementu nie została uruchomiona także w okresie sprawozdawczym. Nieznaczna ilość robotników była zatrudniona przy przemiale pozostałego z produkcji w r. 1929 klinkieru. Sprzedaż w kraju ograniczyła się do znikomych ilości cementu (ca 10% zbytu zeszłorocznego), eksportu zaś w przeciwstawieniu do r. 1930 wcale nie było. Według wszelkiego prawdopodobieństwa uruchomienie fabryki nie nastąpi również w sezonie r. 1932, gdyż dotychczas nie dokonano żadnych robót przygotowawczych.

BETONIARNIE.

Przebieg konjunktury w betoniarniach, szczególnie prywatnych, na terenie okręgu Izby był wybitnie niepomyślny. Tłumaczy się to oczywiście w pierwszym rzędzie zanikiem ruchu budowlanego, do tego jednak dodać należy, w odniesieniu do niektórych ośrodków miejskich, uruchomienie betoniarni samorządowych, dzięki którym magistraty, będące najpoważniejszymi odbiorcami płyt chodnikowych, niemal całkowicie się usamodzielnili. W Wilnie betoniarnia miejska nie tylko zaspakajała w sezonie sprawozdawczym całe zapotrzebowanie Magistratu na płyty i t. p. wyroby, lecz wystąpiła również parokrotnie na rynku prywatnym, zacieśniając jeszcze bardziej możliwości zbytu

w pozostałych zakładach. Nie o wiele lepiej przedstawiała się sytuacja na prowincji, gdzie stosunkowo liczne drobne zakłady, wykupujące przeważnie świadectwa przemysłowe VIII-ej kategorii (167 na ogólną ilość 187), poważnie skurczyły swoją produkcję w porównaniu z rokiem 1930.

Jako wymowna ilustracja powyższego stanu posłużyć może następujące zestawienie, zawierające dane o wysokości produkcji w r. 1931 w 14 większych betoniarniach (V—VII kat. przem.), objętych ankietą Izby:

Produkcja w betoniarniach objętych ankietą Izby

(Dane dla 14 zakładów).

Wyszczególnienie	Wartość w tys. zł.		
	1930 r.	1931 r.	Wskaźnik 1930 = 100
Chodniki, płyty i t. p. . . .	317	51	16,0
Dachówki i gąsiorzy	98	37	37,8
Przepusty mostowe	39	13	33,4
Cembrowiny, rury	82	29	35,6
Pustaki, cegły, słupy, kominy	56	11	19,7
Różne	91	27	29,7
Razem . .	683	168	24,6

Wskaźniki dla roku 1931.

Spadek produkcji dochodzący, jak widzimy, do 75% w porównaniu z rokiem poprzednim pociągnął za sobą odpowiednią redukcję robotników, których ilość w objętych ankietą przedsiębiorstwach nawet podczas miesięcy sezonowych (maj — sierpień) nie przekroczyła 70.

Brak perspektyw na poprawę obecnych warunków spowodował likwidację około 10% drobniejszych zakładów. Z początkiem sezonu 1932 r. nie przystąpiło do pracy także kilka większych przedsiębiorstw.

PRZEMYSŁ BUDOWLANY.

Postępujące już od paru lat stałe kurczenie się ruchu budowlanego ze szczególną siłą wystąpiło w roku sprawozdawczym, powodując nader niekorzystny przebieg konjunktury w szeregu ściśle związanych z budownictwem gałęzi gospodarczych. Niestety, posiadane przez Izbę materiały statystyczne, dotyczące ruchu budowlanego, są naogół dość niedokładne, zwłaszcza jeśli chodzi o dane porównawcze z r. 1930, wobec czego ustalenie rozmiarów tego ruchu napotkało na bardzo znaczne trudności. Przedewszystkiem poważne zastrzeżenia wywołują dane magistratów 50 miast okręgu o prywatnym ruchu budowlanym w latach 1930—1931, które nie wykazują prawie żadnej różnicy pomiędzy temi latami co do ilości zakończonych i rozpoczętych budowli, wówczas gdy spadek tej ilości w r. 1931, ustalony na podstawie innych źródeł, nie ulega żadnej wątpliwości.

Ruch budowlany w miastach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1930 i 1931.

(Dane magistratów miast).

Tablica 1.

MIASTO i ROK		N O W E B U D Y N K I										Izb w budynkach mieszkalnych	Nad- budo- wy	Prze- budo- wy	
		Rozpoczęte					Zakończone								
		R o d z a j e b u d y n k ó w													Budynki
		R a z e m	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	R a z e m	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	Rozpoczęte	Zakończone	Rozpoczęte	Zakończone
Woj. wileńskie:															
Wilno	1930	231	153	8	1	69	228	146	8	3	71	777	18	18	16
	1931	422	291	7	1	123	275	189	5	1	80	1214	11	7	22
Dokszyce	1930	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	7	—	1	2
	1931	1	1	—	—	—	2	2	—	—	—	5	—	—	—

Ruch budowlany w miastach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1930 i 1931.

(d. c. tabl. I)

(d. c. tabl. 1)

MIASTO i ROK		N O W E B U D Y N K I										Nad- budo- wy	Prze- budo- wy			
		Rozpoczęte					Zakończone									
		R o d z a j e b u d y n k ó w												Budynki		
		R a z e m	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	R a z e m	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	Izb w budynkach mieszkalnych	Rozpoczęte	Zakończone	Rozpoczęte	Zakończone
Dzisna	1930	4	3	—	—	1	1	1	—	—	1	4	5	1	6	
	1931	6	6	—	—	—	14	7	2	—	5	19	—	—	28	20
Głębokie	1930	33	24	—	—	9	11	2	—	—	9	13	—	—	2	2
	1931	19	17	—	—	2	10	9	—	—	1	55	1	—	—	—
Nowo-Święciany	1930	15	15	—	—	—	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—
	1931	27	27	—	—	—	15	15	—	—	—	76	—	—	—	—
Nowo-Wilejka	1930	11	4	—	—	7	11	4	—	—	7	24	1	—	3	2
	1931	23	17	—	—	6	16	12	—	—	4	46	2	—	3	1
Oszmiana	1930	12	12	—	—	—	8	8	—	—	—	38	2	2	6	6
	1931	14	14	—	—	—	12	11	1	—	—	44	1	1	3	3
Podbrodzie	1930	2	2	—	—	—	18	11	—	—	7	24	2	1	—	—
	1931	11	11	—	—	—	7	7	—	—	—	17	—	—	—	—
Raków	1930	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	3	—	—	—	3
	1931	—	—	—	—	—	7	5	—	—	2	14	—	—	—	—
Smorgonie	1930	45	35	1	—	9	25	15	—	—	10	131	2	3	—	2
	1931	17	12	—	—	5	17	7	2	1	17	49	—	1	1	3
Święciany	1930	9	9	—	—	—	12	10	—	2	—	66	—	—	2	1
	1931	35	35	—	—	—	22	22	—	—	—	139	3	3	6	6
Troki	1930	2	2	—	—	—	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—
	1931	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wilejka	1930	47	36	—	—	11	27	20	—	—	7	60	—	—	3	3
	1931	62	62	—	—	—	2	2	—	—	—	13	—	—	—	—
Razem woj. wileń- skie (13 miast)	1930	412	296	9	1	106	355	231	8	5	111	1146	29	30	35	43
	1931	628	495	7	1	136	399	288	10	2	99	1691	16	14	63	51
Woj. białostockie:																
Białystok	1930	472	317	2	—	153	357	271	2	—	84	1122	1	1	6	27
	1931	240	240	—	—	—	168	167	1	—	—	1059	4	4	17	6
Bielsk-Podlaski	1930	14	11	3	—	—	11	8	3	—	—	32	—	—	2	2
	1931	51	51	—	1	—	40	39	—	1	—	159	—	—	3	3
Druskeniki	1930	3	3	—	—	—	3	3	—	—	—	20	2	2	1	1
	1931	9	9	—	—	—	9	9	—	—	—	96	4	4	2	2
Grajewo	1930	21	9	—	—	12	21	9	—	—	12	21	—	—	4	4
	1931	9	6	1	1	1	7	5	—	1	1	28	1	1	—	—
Grodno	1930	109	103	—	—	6	39	20	—	—	19	191	2	1	5	6
	1931	114	111	—	2	1	45	44	—	1	—	236	6	1	4	8

(d. c. tabl. I).

Ruch budowlany w miastach okręgu Izby

(d. c. tabl. 1).

MIASTO i ROK		NOWE BUDYNKI												Nad- budo- wy	Prze- budo- wy	
		Rozpoczęte					Zakończone					Budynki				
		Rodzaje budynków														
		Razem	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	Razem	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	Izb w budynkach mieszkalnych	Rozpoczęte	Zakończone	Rozpoczęte	Zakończone
Kolno	1930	12	12	—	—	2	2	—	—	—	6	—	—	—	—	
	1931	2	2	—	2	2	2	—	—	2	6	1	1	—	—	
Łapy	1930	30	29	—	1	12	11	—	—	1	132	3	3	—	—	
	1931	17	17	—	—	15	15	—	—	—	82	—	—	2	2	
Łomża	1930	7	7	—	—	8	7	—	1	—	98	—	—	—	—	
	1931*)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ostrołęka	1930	13	13	—	—	31	31	—	—	—	293	—	—	1	1	
	1931	23	21	—	2	21	21	—	—	—	234	1	3	—	1	
Ostrów-Mazowiecki	1930	23	23	—	—	19	19	—	—	—	56	—	—	—	—	
	1931	89	67	2	20	62	40	2	20	247	—	—	—	—	—	
Sokołka	1930	12	12	—	—	9	8	—	1	—	48	1	2	4	3	
	1931	7	7	—	—	8	8	—	—	—	60	—	—	1	1	
Suwałki	1930	10	9	—	1	6	6	—	—	—	27	—	2	—	—	
	1931	17	17	—	—	9	9	—	1	—	85	—	—	1	1	
Szczuczyn Białost.	1930	—	—	—	—	—	1	—	—	—	9	—	—	—	—	
	1931	—	—	—	—	—	2	—	—	—	14	—	—	—	—	
Wasilków	1930	3	3	—	—	8	4	2	—	2	12	—	—	—	—	
	1931	11	11	—	—	21	5	1	—	15	9	—	—	—	—	
Wołkowysk	1930	68	68	1	—	22	22	—	—	—	91	—	—	—	—	
	1931	39	39	1	—	53	53	—	—	—	208	1	1	1	1	
Wysokie-Mazow.	1930	18	12	1	—	5	5	18	12	1	5	46	2	2	1	
	1931	6	4	1	—	1	6	4	1	—	1	28	2	2	1	
Zabłudów	1930	4	4	—	—	2	2	—	—	—	4	—	—	—	—	
	1931	—	6	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	5	5	
Zambrów	1930	14	13	1	—	9	8	1	—	—	22	1	1	2	2	
	1931	12	12	—	—	12	12	—	—	—	34	1	—	1	1	
Razem woj. białostockie (18 miast)		833	648	8	1	178	564	450	20	3	123	2230	12	16	26	
		646	619	5	4	27	478	438	5	4	39	2585	21	15	38	
Woj. poleskie:																
Brześć n/B.	1930	1	1	—	—	—	111	108	1	2	—	862	1	—	2	
	1931	19	19	—	—	—	136	134	—	—	2	1033	—	2	1	
Bereza-Kartuska	1930	13	13	—	—	—	13	13	—	—	—	53	—	—	—	
	1931	8	8	—	—	—	5	5	—	—	—	21	—	—	—	
Dawidgródek	1930	7	4	—	—	3	70	51	—	—	19	186	—	11	—	
	1931	71	71	—	—	—	39	39	—	—	—	154	—	—	11	

*) Dla Łomży brak danych za r. 1931.

P.-H. w Wilnie w latach 1930 i 1931.

(d. c. tabl. I)

MIASTO i ROK		NOWE BUDYNKI										Nad- budo- wy	Prze- budo- wy			
		Rozpoczęte					Zakończone									
		Rodzaje budynków												Budynki		
		Razem	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	Razem	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	Izb w budynkach mieszkalnych				
													Rozpoczęte	Zakończone	Rozpoczęte	Zakończone
Drohiczyn-Poleski	1930	65	42	—	—	23	65	42	—	—	23	—	—	—	—	—
	1931	90	38	—	—	52	90	38	1	—	52	—	—	—	—	—
Kobryń	1930	34	31	—	1	2	22	20	—	—	2	53	—	—	—	—
	1931	36	30	—	1	5	18	12	—	1	5	57	—	—	1	1
Kosów	1930	11	7	—	2	2	11	6	—	3	2	24	—	—	—	—
	1931	9	5	—	—	4	15	9	—	—	6	22	1	1	2	2
Łuniniec	1930	25	24	—	1	—	11	11	—	—	—	37	—	—	—	—
	1931	55	53	2	—	—	24	22	2	—	—	259	1	—	—	—
Pińsk	1930	43	43	—	—	—	99	99	—	—	—	—	2	7	7	11
	1931	Brak danych					144	143	—	1	—	815	Brak danych			
Prużana	1930	42	30	1	1	10	25	13	1	1	10	60	1	—	6	6
	1931	49	29	—	—	20	36	16	—	—	20	67	—	—	8	8
Różana	1930	14	4	—	—	10	8	2	—	—	6	4	3	3	5	5
	1931	3	2	—	—	1	3	2	—	—	1	5	—	—	2	2
Stolin	1930	9	6	—	1	2	37	27	—	—	10	112	—	2	—	1
	1931	40	25	—	1	14	22	12	—	1	9	—	1	1	—	—
Wysokie-Litewskie	1930	9	7	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1931	1	1	—	—	—	10	6	—	1	3	27	—	1	—	4
Razem woj. pole- skie (12 miast)	1930	273	212	1	6	54	472	392	2	6	72	1391	7	23	18	25
	1931	381	281	2	2	96	542	438	3	4	98	2460	3	5	25	38
Woj. nowogródzkie:																
Nowogródek	1930	56	56	—	—	—	25	25	—	—	—	419	5	3	3	3
	1931	41	31	—	—	10	—	8	—	—	5	45	1	1	1	—
Baranowicze	1930	140	137	1	2	—	42	41	1	—	—	213	3	—	5	5
	1931	86	86	—	—	—	30	30	—	—	—	218	—	3	—	—
Lida	1930	48	48	—	—	—	55	55	—	—	—	216	—	—	—	—
	1931	134	127	2	1	4	64	61	2	—	1	—	—	—	6	6
Nieśwież	1930	2	1	—	1	—	13	13	—	—	—	33	—	2	—	—
	1931	13	13	—	—	—	6	5	1	—	—	18	1	1	—	—
Słonim	1930	125	85	—	—	40	65	25	—	—	40	337	—	—	—	—
	1931	32	32	—	—	—	4	4	—	—	—	110	—	—	—	—
Stołpce	1920	32	32	—	—	—	24	24	—	—	—	157	6	2	—	—
	1931	30	30	—	—	—	27	27	—	—	—	176	—	—	1	1
Zdzięcioł	1930	27	8	—	—	19	20	4	—	—	16	42	3	2	23	21
	1931	5	3	—	—	2	21	6	—	—	15	28	—	1	—	2
Razem woj. nowo- gródzkie (7 miast)	1930	430	367	1	3	59	244	187	1	—	56	1417	17	9	31	29
	1931	341	322	2	1	16	152	141	3	—	21	595	2	6	8	10

Ruch budowlany w miastach okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach 1930 i 1931.

(d. c. tabl. I)

MIASTO i ROK		N O W E B U D Y N K I										Nad- budo- wy	Prze- budo- wy			
		Rozpoczęte					Zakończone							Izb w budynkach mieszkalnych		
		R o d z a j e b u d y n k ó w					Budynki									
		R a z e m	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	R a z e m	Mieszkaln.	Przemysł.	Użytk. publ.	Inne	Rozpoczęte		Zakończone	Rozpoczęte	Zakończone
Razem:																
Woj. wileńskie	1930	412	296	9	1	106	355	231	8	5	111	1146	29	30	35	43
(13 miast)	1931	628	495	7	1	136	399	288	10	2	99	1691	16	14	63	51
Woj. białostockie	1930	833	648	8	1	178	564	450	20	3	123	2230	12	16	26	47
(18 miast)	1931	646	619	5	4	27	478	438	5	4	39	2585	21	15	38	32
Woj. poleskie	1930	273	212	1	6	54	472	392	2	6	72	1191	7	23	18	25
(12 miast)	1931	381	281	2	2	96	542	438	3	4	98	2460	3	5	25	38
Woj. nowogródzkie	1930	430	367	1	3	59	244	187	1	—	56	1417	17	6	31	29
(7 miast)	1931	341	322	2	1	16	152	141	3	—	21	595	2	9	8	10
Razem okrag Izby	1930	1948	1523	19	11	397	1635	1260	31	14	362	5984	65	78	110	144
(50 miast)	1931	1996	1717	16	8	275	1571	1305	21	10	257	7331	42	40	134	131

Z drugiej strony statystyka G. U. S., dotycząca stanu zatrudnienia i ilości przepracowanych robotniko-godzin w przemyśle budowlanym na terenie okręgu Izby, obejmuje zaledwie 4 zakłady, zatrudniające 20 i więcej robotników, to też opracowane na tej podstawie wskaźniki absolutnie nie mogą być miarodajne dla stosunków w całym przemyśle (tablica II; str. 213). Z tych powodów względnie najbardziej dokładnem odzwierciedleniem konjunktury w przemyśle budowlanym są wyniki ankiety Izby, opracowane na podstawie odpowiedzi 29 przedsiębiorstw budowlanych, wykupujących świadectwa przemysłowe IV—VII kategorii przemysłowej lub I—II kategorii handlowej.

Gdyby przyjąć z pewnemi zastrzeżeniami, że wskaźniki G. U. S. odnoszą się do wszystkich przedsiębiorstw objętych ankietą Izby, przebieg stanu zatrudnienia odpowiadałby całkowicie charakterowi robót budowlanych w roku 1931, które polegały przedewszystkiem na wykończeniu dawniej rozpoczętych budowli. Łagodna zima roku sprawozdawczego pozwoliła przystąpić do prac budowlanych wyjątkowo wcześnie, to też właśnie w pierwszych miesiącach roku wskaźnik zatrudnienia przewyższył stosunkowo znacznie poziom r. 1930.

(d. c. tekstu na str. 214).

Robotnicy zatrudnieni przy produkcji oraz przepracowane robotniko-godziny w przemyśle budowlanym okręgu Izby*).

(Dane G. U. S. dotyczące zakładów zatrudniających 20 i więcej robotników).

Tablica II.

MIESIĄCE	Robotnicy przy produkcji			Przepracowane robotniko-godziny		
	Liczby bezwzględne		Wskaźnik 1930 r.=100	Liczby bezwzględne		Wskaźnik 1930 r.=100
	1930 r.	1931 r.		1930 r.	1931 r.	
I	189	217	114,8	37.930	41.558	109,6
II	178	212	119,1	33.074	39.844	120,5
III	134	185	138,1	25.208	34.868	138,3
IV	128	179	139,8	23.218	37.448	161,3
V	234	109	46,6	54.770	29.296	53,5
VI	216	226	104,6	37.872	34.396	90,8
VII	260	226	86,9	45.126	43.852	97,2
VIII	288	55	19,1	61.896	24.724	39,9
IX	283	39	13,8	53.474	6.730	12,6
X	302	26	8,6	59.296	5.888	9,9
XI	244	18	7,4	60.250	3.266	5,4
XII	151	16	10,6	31.254	3.558	11,4

Zatrudnienie w przemyśle budowlanym okręgu Izby w roku 1931.

(Dane ankiety Izby dla 26 przedsiębiorstw).

Tablica III.

Województwa	Ilość uwzględ- nionych ankiet	Robotnicy fizyczni w ostatnim tygodniu miesiący											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wileńskie . .	10	114	129	103	207	450	542	609	432	347	264	162	137
Białostockie .	10	90	82	54	127	304	392	479	441	473	395	297	86
Nowogródzkie	2	—	—	—	—	—	—	130	120	114	112	72	93
Poleskie . .	4	165	161	162	191	217	220	219	243	251	254	235	150
Okrąg Izby .	26	369	372	319	525	971	1.154	1.437	1.236	1.185	1.025	766	466

*) Robotnicy przy produkcji w ost. tyg. miesiąca, robotniko-godziny przepracowane w ciągu miesiąca; wskaźnik dla roku 1931, za 100 przyjęto stan w odpowiednim miesiącu 1930 roku.

Dalsze miesiące zaznaczyły się natomiast ostrą redukcją pozycji inwestycyjnych w budżetach instytucji rządowych i samorządowych, które wstrzymywały się od rozpoczęcia nowych budowli nawet po przeprowadzeniu przetargów. Wyraźną ilustracją tego stanu rzeczy jest poniższe zestawienie, podające wskaźnik dla robót zakończonych w wysokości 128,6, dla zaczętych zaś — 71,2:

Roboty budowlane wykonane przez przemysł budowlany w okręgu Izby.

(Dane ankiety Izby dla 29 przedsiębiorstw.) *Tablica IV.*

Województwa	Ilość uwzględnion. ankiet	W Y K O Ń C Z O N O B U D O W L I												
		Mie- szkal- nych	Prze- mysto- wych	Uży- tecz- ności publicz- nej		Innych		R a z e m						
								Ilość		1930 r.		1931 r.		
W l a t a c h								W latach		Wartość w tys. zł.		Wskaźnik*) 1930 r.=100		
1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931					
Wileńskie . . .	12	7	6	—	2	3	3	7	1	17	12	1547,9	1864,5	120,4
Białostockie .	10	—	1	—	—	1	2	—	5	1	8	402,0	2514,5	625,5
Nowogródzkie	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	113,0	—
Poleskie	5	—	16	—	—	4	3	1	—	5	19	2357,5	1045,9	44,4
Okrąg Izby . .	29	7	27	—	2	8	8	8	6	23	43	4307,4	5537,9	128,6
(d. c.)														

(d. c.)

Województwa	Ilość uwzględnion. ankiet	Z A C Z Ę T O B U D O W L I											
		Mie- szkal- nych		Użytecz- ności publicz- nej		Innych		R a z e m					
								Ilość		1930 r.		1931 r.	
		W l a t a c h											
		1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931		
Wileńskie . . .	12	7	3	1	1	—	2	8	6	1022,6	614,1	60,1	
Białostockie .	10	—	—	1	1	7	1	8	2	2172,9	1172,5	54,0	
Nowogródzkie	2	—	5	—	—	—	—	—	5	—	285,8	—	
Poleskie	5	—	2	2	2	—	—	2	4	540,4	586,9	108,6	
Okrąg Izby . .	29	7	10	4	4	7	3	18	17	3735,9	2659,3	71,2	

*) Wskaźnik dla wartości dla r. 1931.

Budownictwo małych domków drewnianych i murowanych, o którym będzie mowa poniżej, dało zatrudnienie przemysłowi budowlanemu tylko w stosunkowo nielicznych wypadkach, przeważnie w województwie poleskim. Nadmienić przytem należy, że rok sprawozdawczy nie przyniósł bynajmniej jakiegokolwiek zmiany w tej dziedzinie, gdyż również dotychczas przemysł budowlany w okręgu Izby (jak zresztą w całej Polsce) opierał swój byt niemal wyłącznie na budownictwie publicznem. Sytuacja w poszczególnych województwach kształtowała się naogół niejednolicie. Wśród budowli użyteczności publicznej przeważały obiekty wojskowe, przede wszystkim na terenie woj. białostockiego. Inwestycje fabryczne były nieznaczne i ograniczały się przeważnie do remontów i nadbudówek.

Ilość przetargów, zwłaszcza na roboty wykończeniowe, była na początku roku dość duża ze względu na to, że instytucje państwowe starały się wykorzystać przyznane im na rok budżetowy 1930/31 kredyty budowlane jeszcze przed dniem 1-go kwietnia 1931 r. Wzajemna konkurencja licznych przedsiębiorstw przystępujących do przetargów obniżyła ceny ofertowe do poziomu, który nader często nie gwarantował prawie żadnego zysku. Starania szeregu firm o utrzymanie się za wszelką cenę na rynku budowlanym—wystąpiły szczególnie wyraźnie w drugim półroczu.

Jak zaznaczono, budownictwo prywatne pozostało naogół w bardzo luźnym związku ze stopniem uruchomienia przemysłu budowlanego. W budownictwie tem zasługuje na uwagę w pierwszym rzędzie jego znacznie większa niż dotychczas samodzielność finansowa. Wysokość kredytów bankowych dla ruchu budowlanego doprowadzona została w okresie sprawozdawczym do znikomych rozmiarów. Kontyngent pożyczek budowlanych oddziału wileńskiego B. G. K. dla objętych jego działalnością województw: nowogródzkiego i wileńskiego spadł ze zł. 4.181.000.— w r. 1930 do zł. 274.600.— w roku 1931; wysokość wypłaconych przez ten oddział w tychże okresach rat przyznanych pożyczek budowlanych dla poszczególnych miast padana jest w tablicy V (str. 216).

Tak skurczona działalność Banku Gospodarstwa Krajowego przy równoczesnym braku innych źródeł kredytu na cele budowlane szczególnie silnie dotknęła urzędnicze spółdzielnie mieszkaniowe, obliczone zwykle w dużym stopniu na finansową pomoc z zewnątrz. Częściowe finansowanie spółdzielni mieszkaniowych przypadło w udziale dostawcom materiałów budowlanych. Również normalne budownictwo prywatne, zwłaszcza większe, prawie całkowicie zamarło na sku-

**Pożyczki budowlane wypłacone przez
oddział wileński B. G. K.** *Tablica V.*

M I A S T O	1930 r.	1931 r.
Wilno	Zł. 2.803.150.00	Zł. 913.535.00
Nowogródek . .	" 167.800.00	" 167.150.00
Baranowicze . .	" 168.200.00	" 70.500.00
Stołpce	" 58.500.00	" 16.000.00
Lida	" 26.600.00	" 17.400.00
Słonim	" 36.000.00	" 33.800.00
Razem (6 miast)	Zł. 3.260.250.00	Zł. 1.218.385.00

tek wspomnianych ograniczeń kredytowych. W tych okolicznościach szczególnie znamienne było względne ożywienie w budownictwie małych domków drewnianych i murowanych. Sporo jednostek, posiadających pewne zaoszczędzone, chociażby nieduże kapitały, w poszukiwaniu pewnej lokaty dla tych kapitałów, zainteresowało się możliwością budowy tanim kosztem własnego niewielkiego domu. Istotnie wybudowanie małego domku mieszkalnego na peryferji większego miasta, a szczególnie na prowincji, wobec znacznego spadku cen niemal wszystkich najważniejszych materiałów budowlanych za wyjątkiem żelaza, cementu i wobec taniej robocizny—okazało się przystępnem nawet dla posiadaczy kilkunastu tysięcy złotych, to też omawiany ruch budowlany mógł się obejść prawie bez żadnej pomocy kredytowej ze strony banków prywatnych lub B. G. K. W szeregu miast powiatowych finansowano budownictwo drewniane, jednakże w skromnych naogół rozmiarach. Uruchomienie drobnego budownictwa mieszkalnego uważać należy za bardzo pożyteczne poczynanie czynników miarodajnych, które prawdopodobnie uwidoczni się szczególnie wyraźnie w r. 1932, wobec przeznaczonych na ten okres odnośnych kredytów rządowych.

Ceny materiałów nieskartelizowanych uległy zniżce od 5% do 25%. Również robocizna obniżyła się w bardzo znacznym stopniu, wykazując nieraz spadek o 25% (w porównaniu z r. 1930). W szczególności w niepomyślnej sytuacji znaleźli się pod tym względem w niektórych okolicach zduni, mniejszym zaś zmianom uległy płace murarzy i tynkarzy (o 10%). Regulacja należności w stosunku do przemysłu budowlanego najbardziej dogodna była przy budownictwie wojskowem (zapłata gotówkowa), jednakże i tutaj napotymano na pewne trudności. Instytucje samorządowe zwykle wywiązywały się ze swoich zobowiązań zapomocą weksli długoterminowych (do 3-ich lat).

PRZEMYSŁ I HANDEL METALOWY I MASZYNOWY.

UWAGI OGÓLNE.

Pogorszenie sytuacji przemysłu metalowego *) w r. 1931 przekroczyło wszelkie oczekiwania. Najwymowniejszy wykładnik stopnia uruchomienia przemysłu—ilość przepracowanych robotniko-godzin—wykazał niezwykle ostry spadek, spowodowany przede wszystkim zastojem w odlewniach oraz fabrykach narzędzi i maszyn rolniczych. Odkośne wskaźniki dla poszczególnych miesięcy nie przekraczają w żadnym miesiącu 65 w porównaniu z rokiem poprzednim, a spadają aż do 25—28, a nawet 19,4. Żaden z działów przemysłu nie zanotował ożywienia sezonowego we właściwym tego słowa znaczeniu. Postępująca depresja gospodarcza odbiła się na przemyśle metalowym w sposób szczególnie dotkliwy. Świadczy o tem m. in. zestawienie następujące:

Zakłady czynne, robotnicy przy produkcji oraz przepracowane robotniko-godziny w przemyśle metalowym okręgu Izby).**

Dane G. U. St. dla zakładów zatrudniających 20 i więcej robotników.

MIESIĄCE	Zakłady czynne		Robotnicy przy produkcji			Przepracowane robotniko-godziny		
			Liczby bezwzględne		Wskaźnik 1930 r.=100	Liczby bezwzględne		Wskaźnik 1930 r.=100
	1930 r.	1931 r.	1930 r.	1931 r.		1930 r.	1931 r.	
I	12	7	409	106	25,9	97.249	25.202	25,9
II	13	6	501	110	21,9	83.376	16.192	19,4
III	13	7	524	178	34,0	85.881	28.074	32,7
IV	12	7	474	186	39,2	69.706	32.820	47,1
V	10	8	456	206	45,2	95.836	27.038	28,2
VI	11	9	500	237	47,4	75.630	32.777	43,3
VII	11	9	502	297	59,2	83.549	54.193	64,9
VIII	12	10	621	285	45,9	126.756	43.249	34,1
IX	12	11	589	262	44,5	101.266	44.563	44,0
X	12	10	581	262	45,1	91.818	49.122	53,5
XI	11	8	392	187	47,7	82.786	34.157	41,2
XII	9	8	284	181	63,7	47.097	22.447	47,7

*) Łącznie z maszynowym.

**), Zakłady czynne oraz robotnicy przy produkcji — w ostatnim tygodniu miesiąca, przepracowane robotniko - godziny — w ciągu miesiąca; wskaźniki dla r. 1931, za 100 przyjęto stan w odpowiednim miesiącu 1930 r.

ODLEWNIE ORAZ FABRYKI MASZYN I NARZĘDZI ROLNICZYCH.

Wpływ przesilenia na sytuację odlewni oraz fabryk narzędzi i maszyn rolniczych zaznaczył się przede wszystkim w poważnie zmniejszonej ilości zakładów, które przystąpiły do pracy z początkiem okresu sprawozdawczego. Ilustrują to poniższe dane katastru Izby, świadczące równocześnie o całkowitym zaniku w r. 1931 przedsiębiorstw III-ej i IV-ej kat. przemysłowej:

Odlewnie i fabryki maszyn w okręgu Izby w roku 1931.

Tablica I.

Tablica I.

Województwa	Kategorie świadectw przemysłowych i lata:												Ogółem	
	III		IV		V		VI		VII		VIII			
	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
Wileńskie . .	—	—	—	—	2	—	—	2	1	1	—	1	3	4
Białostockie .	1	—	2	—	8	6	1	1	1	—	1	—	14	7
Nowogródzkie	—	—	2	—	—	2	2	1	—	1	1	1	5	5
Poleskie . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	2	2
Okrąg Izby . .	1	—	4	—	10	8	3	4	4	4	2	2	24	18

Nader nisko uruchomienie zakładów w pierwszej połowie roku ubiegłego uległo nieznacznej poprawie jedynie przez lipiec i sierpień, gdy przeprowadzono szereg naogół drobnych inwestycji lub remontów w przemyśle i przedsiębiorstwach użyteczności publicznej, natomiast w dalszych miesiącach ilość robotników ponownie spadła do poziomu poprzedniego. W 14 zakładach objętych ankietą Izby stan zatrudnienia w poszczególnych kwartałach przedstawiał się następująco:

Zatrudnienie w odlewniach i fabrykach maszyn okręgu Izby w roku 1931.

Przeciętne dla kwartałów *).

Tablica II.

WOJEWÓDZTWA	Uwzględniono przeds.	Robotnicy w kwartale:			
		I	II	III	IV
Wileńskie	3	24	23	23	24
Białostockie	7	94	107	124	81
Nowogródzkie	2	—	7	77	44
Poleskie	2	5	6	4	6
Okrąg Izby	14	123	143	228	155

*) Przeciętne wyprowadzone dla liczb z ostatniego tygodnia każdego miesiąca.

Tak niski poziom uruchomienia zupełnie odpowiadał niezwykle skurczonej produkcji, która osiągnęła w okresie sprawozdawczym zaledwie 30,4% produkcji zeszłorocznej przy odlewach i 38,7% przy maszynach i narzędziach rolniczych. Najgorzej przedstawiały się pod tym względem stosunki w woj. białostockiem, gdzie, pomimo ożywienia w przemyśle włókienniczym, depresja w pozostałych gałęziach przemysłu oraz trudna sytuacja rolnictwa, zredukowała odnośne wskaźniki do 26,0 i 29,7 (1930 r.=100). Zakłady wileńskie nadal pracowały niemal wyłącznie na zamówienia, utrzymujące się na bardzo niskim poziomie roku poprzedniego, przyczem szczególnie dotkliwie odczuwały konkurencję ze strony warsztatów miejscowej Szkoły Technicznej.

Jesienny sezon na maszyny rolnicze w całości potwierdził pesymistyczne przewidywania przemysłu. Nieznaczny popyt dotyczył zapasowych części maszyn oraz tańszych narzędzi, jak bron polowych lub sprężynowych, pozostawiając ponownie w zaniedbaniu nieco droższe wyroby.

Próby eksportu nosiły nadal charakter sporadyczny i ograniczyły się do nieznacznych ilości sieczkarni wywiezionych do Łotwy oraz do kilku foluszy wykonanych na zamówienia rumuńskie i czechosłowackie. Pewne możliwości zbytu tanich foluszy białostockich zaznaczyły się w Anglii.

Wskaźniki produkcji i sprzedaży wyrobów odlewni i fabryk maszyn objętych ankietą Izby przedstawiały się, jak następuje:

Wskaźniki produkcji i sprzedaży wyrobów w odlewniach żelaza i fabrykach maszyn w r. 1931.

(Dane ankiety Izby dla 14 przedsiębiorstw).

WOJEWÓDZTWA	Odlewy żeliwne		Maszyny, części maszyn i narzędzia rolnicze	
	Produkcja 1930 r.=100	Sprzedaż 1930 r.=100	Produkcja 1930 r.=100	Sprzedaż 1930 r.=100
Wileńskie	98,0	89,2	—	—
Białostockie . . .	26,0	45,0	29,7	32,7
Nowogródzkie . .	—	—	56,3	64,5
Poleskie	46,0	48,3	—	—
Okrag Izby	30,4	50,7	38,7	39,0

Po tak niepomyślnym wyniku sprzedaży, fabryki maszyn znowu pozostały w końcu roku z dużymi zapasami gotowych wyrobów. Coraz bardziej wzrastające zadłużenie hurtowników-odbiorców pogorszyło ich wypłacalność, jednakże pomimo to transakcje miały charakter prawie wyłącznie kredytowy. Natomiast ze względu na odmienne warunki pracy, zmniejszenie transakcyj kredytowych okazało się możliwe w dziale odlewów, gdzie przyjmowano ostatnio weksle (do 3—4 miesięcy) jedynie od zupełnie pewnych klientów.

Ceny za odlewy obniżono parokrotnie w ciągu roku, o 10—20%. Z surowców jedynie szmelc potaniał w niektórych okolicach o kilkadziesiąt procent. Płace robocze nie uległy większym zmianom.

FABRYKI GWOŹDZI I DRUTU.

Wobec rozwiązania z końcem 1930 r. syndykatu sprzedaży p. f. „Centralne Biuro Polskich Fabryk Gwoździ i Drutu“, skupiającego około 96% ogólnopolskiej produkcji, sytuacja w okresie sprawozdawczym była nacechowana w pierwszym rzędzie ostrą wzajemną konkurencją fabryk. Wpływ zmienionej sytuacji na poszczególne zakłady w okręgu Izby kształtował się niejednolicie. Zniesienie krępujących nieznacznych przydziałów otworzyło dla niektórych zakładów nowe możliwości zbytu, natomiast inne zakłady, będące w latach 1928—1930 outsiderami syndykatu, napotkały na rynku lokalnym na dotkliwe współzawodnictwo fabryk warszawskich i śląskich. Już w pierwszych miesiącach roku sprawozdawczego ceny gwoździ uległy obniżeniu o ca 20—25%, wywołanemu przez zakłady posiadające własną walcówkę. Nowy poziom cen okazał się dla pozostałych fabryk zupełnie nierentownym, jednakże nie zmusił ich do zaniechania dalszej walki konkurencyjnej. W następnych miesiącach walka ta przybrała bardziej ostre formy, lecz pomimo to nie uległy pogorszeniu warunki płatności, gdyż sprzedawano gwoździe niemal wyłącznie za gotówkę.

W okręgu Izby likwidacja Syndykatu wywołała szczególnie ostrą konkurencję na terenie Białegostoku pomiędzy tamtejszemi zakładami; rynek wileński zaatakowany został przez fabryki warszawskie i śląskie, natomiast w stosunkowo lepszej sytuacji znalazły się zakłady w woj. nowogrodzkiem, które mogły w sposób nieskrępowany wykorzystać własną zdolność wytwórczą i możliwości zbytu na rynku lokalnym.

Zbyt gwoździ w pierwszym półroczu kształtował się naogół nieźle, natomiast dalsze miesiące wykazały znaczny spadek zainteresowania. Ogólny wynik roczny okazał się niższym od zeszłorocznego. Zna-

cznie gorzej przedstawiał się popyt na drut, m. in. z powodu zmniejszonego spławu drzewa. .

Niepomyślny poziom cen i niepewna sytuacja rynkowa zmusiły przemysł do zachowania należytej ostrożności w produkcji, to też pod koniec roku stan zapasów okazał się zadawalniający. Prawie wszystkie zakłady pracowały w roku sprawozdawczym z przerwami lub przy zmniejszonej ilości robotników. Wysokość produkcji i sprzedaży w istniejących na terenie Izby fabrykach przedstawiała się następująco:

Produkcja i sprzedaż w fabrykach drutu i gwoździ w okręgu Izby

(Dane ankiety Izby dla wszystkich przedsiębiorstw w okręgu).

Wyszczególnienie	Produkcja w tonnach			S p r z e d a ż				
				Ilość w tonnach			Wartość w tys. zł.	
	1930 r.	1931 r.	Wskaźnik*) 1930 r.=100	1930 r.	1931 r.	Wskaźnik*) 1930 r.=100	1930 r.	1931 r.
Drut	396	156	39,4	386	146	37,8	272	101
Gwoździe . . .	1.229	1.158	94,2	1.391	1.006	72,3	1.015	499
Inne wyroby . .	210	160	76,2	127	112	88,2	90	63

Wśród innych wyrobów na uwagę zasługują podkówki szewckie do butów, których eksport na Łotwę, aczkolwiek w stosunkowo skromnych ilościach, utrzymał się również w r. 1931. Pod koniec roku eksport ten napotkał na poważną przeszkodę w postaci ograniczeń dewizowych rządu łotewskiego. Eksport gwoździ na rynek łotewski okazał się nierentowny.

Płace robocze obniżono o 10—15%. Walcówka potaniała o 3%, przyczem Syndykat Hut Żelaznych nie udzielał na nią w tym roku żadnych kredytów. Sprzedaży dokonywano przeważnie za gotówkę. Terminy przyjmowanych weksli ograniczone zostały do 2-ch miesięcy.

Przez cały okres sprawozdawczy, a zwłaszcza pod jego koniec, toczyły się pertraktacje w sprawie ponownego utworzenia Syndykatu, lecz ze względu na opór paru większych zakładów narazie nie dały żadnych wyników.

HANDEL ŻELAZEM.

Ścisła zależność wysokości konsumpcji żelaza od ruchu budowlanego i sytuacji w rolnictwie spowodowała w tej branży przedewszystkiem spadek obrotów, które też w porównaniu z r. 1930 wynosiły

*) Dla r. 1931.

w poszczególnych okolicach okręgu od 40% do 55%. Nader poważny wpływ wywarła przy tem w handlu żelazem zbyt wysoka cena żelaza, będąca w szczególnej dysproporcji do cen artykułów rolnych. Skurczone obroty i zmniejszona rentowność pociągnęły za sobą również zmiany w samej strukturze handlu.

Porównania danych za lata 1930 i 1931 co do ilości przedsiębiorstw tej gałęzi nie da się ściśle przeprowadzić ze względu na zmianę sposobu kwalifikacji rodzaju przedsiębiorstw przez urzędy skarbowe oraz na pewne zmiany w układzie katastru branżowego Izby, w każdym razie dał się zanotować znaczny spadek ogólnej ilości zakładów, a w szczególności przedsiębiorstw II kategorii.

Wobec zastoju w budownictwie spadek obrotów w pierwszym rzędzie dotknął żelazo budowlane. Redukcja cen żelaza o 3%, przeprowadzona przez Syndykat Hut Żelaznych w pierwszej połowie 1931 r., okazała się naogół niewystarczająca dla ożywienia zbytu, zwłaszcza w tym asortymencie. Tem się również tłumaczy, że w okresie sprawozdawczym odczuwano np. w większym stopniu konkurencję starych szyn kolejowych, sprzedawanych bardzo tanio przez P. K. P. W związku z ograniczeniem kredytów bankowych dla budownictwa spółdzielczego i prywatnego, handel żelazem musiał przyjąć na siebie w dużym stopniu ich finansowanie przez udzielanie kredytów towarowych. Również zbyt do instytucyj rządowych i samorządowych wymagał udzielania towaru na kredyt. Jak to już zaznaczyliśmy w rozdziale o przemyśle budowlanym, budownictwo przemysłowe było nieznaczne. Skurczony zbyt na wsi nie został zrównoważony przez skromne zapotrzebowanie rzemiosła.

Jak widzimy, w związku z sytuacją w r. 1931 został dokonany poważny wyłom w zasadzie sprzedaży gotówkowych, która też obowiązywała przeważnie wobec mniej pewnych jednostek. Wyokość protestów wekslowych doznała pewnej poprawy dopiero w III kwartale. Zakup żelaza w Syndykacie odbywał się przeważnie za gotówkę przy 2% skonta kasowego. Właśnie ta odmienność charakteru tranzakcyj przy zakupie i sprzedaży uczyniła położenie niektórych hurtowni wielce niepewnem, uzależniając je w zbyt dużym stopniu od wypłacalności odbiorców. Dodatnią rolę odegrał w tej mierze Syndykat, który, uwzględniając wyjątkową sytuację w roku sprawozdawczym, nie dopuścił do zachwiania odnośnych placówek.

Wpływ Syndykatu naogół okazał się dodatni, przedewszystkiem w hurcie, natomiast handel detaliczny, nie korzystając bezpo-

średnio z jego pomocy, odczuwał jedynie ujemną stronę wysokiego poziomu cen żelaza, krępujących jego zbyty.

Organizacja hurtu poczyniła w okresie sprawozdawczym dalsze postępy. W końcu r. 1930 składy żelaza, zaliczone przez Syndykat Hut Żelaznych do t. zw. „I kategorii” — w Wilnie, Białymstoku, Lidzie, Brześciu n/B., Równem i Kowlu, założyły w Warszawie spółkę handlową p. f. „Kresotranzyt”, mającą na celu skupienie w swoim ręku zamówień całowagonowych, pochodzących od przedsiębiorstw, zaliczonych przez Syndykat do t. zw. „III-ej kategorii”, na terenie działania Zrzeszenia Hurtowników Żelaza Woj. Północno-Wschodnich (woj. wileńskie, nowogródzkie, poleskie, białostockie i wołyńskie). W ten sposób wyeliminowana została konkurencja pomiędzy hurtownikami również w tym dziale, gdzie czasem przybierała ona ostrzejsze formy.

HANDEL MASZYNAMI I NARZĘDZIAMI ROLNICZEMI.

Okres sprawozdawczy minął znowu bez żadnej zasadniczej poprawy trwającego już od jesieni r. 1928 niezwykle ostrego przesilenia w tej branży. Odwrotnie, nawet w porównaniu z nader skromnym zbytem w r. 1930, obroty wykazały dalszy spadek pomimo niezmiennych cen na maszyny i narzędzia.

Uzyskana ze sprzedaży rocznej suma pieniężna zwykle nie stała w żadnym stosunku do ogromnych kapitałów uwięzionych w zapasach na składzie. W dalszym ciągu popyt koncentrował się przeważnie na najniezbędniejszych częściach zapasowych oraz tanich narzędziach rolniczych. Całkowity brak zainteresowania objął nie tylko większe maszyny zagraniczne, jak: traktory i narzędzia do nich, czyszczalnie i t. p., lecz został zanotowany również przy maszynach i narzędziach krajowych. Widoki na najbliższą przyszłość także nie przedstawiały się pomyślnie. Warunki transakcyj nie uległy prawie żadnym zmianom. Większe kredyty ubezpieczano hipotecznie. Klientela żądała coraz dłuższych terminów płatności. Wyplącalność była niezadawalająca.

HANDEL ELEKTRO- I RADJO-TECHNICZNY.

Przedsiębiorstwa handlowe elektro i radjo-techniczne w okręgu Izby w roku 1930 i 1931.

Województwa	Ilość przedsiębiorstw wykupujących świadectwa							
	K a t e g o r j e i l a t a						R a z e m	
	II*)		III		IV			
	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
Wileńskie . .	17	21	4	4	3	—	24	25
Białostockie *).	14	14	5	9	1	1	20	24
Poleskie **).	4	4	2	3	—	—	6	7
Nowogródzkie .	8	2	1	1	1	—	10	3
Okrąg Izby . .	43	41	12	17	5	1	60	59

Wolno postępująca elektryfikacja terenów okręgu Izby nie sprzyja rozwojowi handlu artykułami elektro-technicznymi, który w dobie kryzysu znajduje się w ciężkiej sytuacji skutkiem coraz to bardziej malejącego zbytu i spadku cen. Dzięki dokonanej w ciągu ostatnich lat rozbudowie krajowego przemysłu produkującego artykuły elektro-techniczne, nie ustępujące w niczem wyrobom zagranicznym, import tychże ogranicza się tylko do wszelkich aparatów pomiarowych (voltomierze, amperomierze i t. p.), a także do niektórych przyrządów mających zastosowanie w medycynie, kosmetyce i t. p. Jednakże jeśli chodzi o artykuły do instalacyj oświetleniowych, aparaty do użytku

*) Policzono również w tej liczbie w woj. białostockiem jedno przedsiębiorstwo I kategorii.

**) Dane dla woj. poleskiego w obecnych granicach t. j. bez pow. sarnieńskiego.

gospodarczego (grzejniki, żelazka i t. p.), motory, przetwornice i prądnice, artykuły instalacyjne do prądów słabych (dzwonki, telefony, sygnalizacja i t. p.), a wreszcie wszelaki sprzęt radjotechniczny — w większości są one wyrabiane w kraju i kalkulują się od wyrobów zagranicznych znacznie taniej, a są przytem zadawalającej jakości.

Na spadek obrotów artykułami elektro-technicznymi w r. 1931 miały też niemały wpływ opłaty pobierane przez elektrownie za energję elektryczną. Wysoki koszt energii, zmniejszając zapotrzebowanie na artykuły elektro-techniczne, utrudnia rozbudowę nowych sieci.

Obroty artykułami elektro-technicznymi w porównaniu z r. 1930 zmniejszyły się w r. 1931 o ca 70%, ceny zaś spadły o ca 60%. Ze względu na złą wypłacalność klientów przy transakcjach kredytowych, ograniczono je do minimum, żądając zapłaty gotówką.

Szybki rozwój radja i jego popularyzacji wśród coraz to szerszych warstw ludności ożywia w pewnym stopniu handel w branży elektro-technicznej, który również trudni się sprzedażą radjoodbiorników i sprzętu radjo-technicznego. Założenie i późniejsze zwiększenie w r. 1931 mocy i zasięgu radjostacji w Wilnie, a głównie uruchomienie stacji Raszyńskiej, obejmującej swym zasięgiem całą Polskę, nawet na odbiorniki kryształkowe, powiększyło w znacznym stopniu obroty w prywatnym handlu sprzętem radjowym. Wypuszczenie na rynek w r. 1931 kilkudziesięciu tysięcy tanich „Detefonów“ kryształkowych „Polskiego Radja“ wywołało silny przewrót na rynku radjowym, bowiem ceny odbiorników i radjosprzętu gwałtownie spadły, co miało też i tę dodatnią stronę, że korzystanie z dobrodziejstw radja stało się liczniejszym rzeszom bardziej dostępne, a ilość abonentów bardzo szybko zwiększyła się. Konkurencyjna cena „Detefonu“ głównie uderzyła w przemysł prywatny, który zmuszony był zmienić swoją kalkulację i ceny fabrykatów odpowiednio obniżyć. W handlu sprzętem radjowym wzrost liczby abonentów, mimo konkurencji „Detefonu“, przyczynił się do znaczniejszego ożywienia obrotów, gdyż zainteresowanie radjem objęło szersze grono konsumentów, rekrutujących się także wśród mniej zamożnych warstw ludności, które dotąd nie mogły kupować kosztownych odbiorników lampowych.

Na terenie okręgu Izby istnieją dwa zakłady trudniące się budową radjoodbiorników lampowych i detektorowych. Produkcja jednego z wymienionych zakładów nie ogranicza się tylko do montowania odbiorników ze sprzętu sprowadzonego z fabryk, przeważnie krajowych, lecz również obejmuje produkcję niemal całego radjosprzętu, za wyjąt-

kiem lamp katodowych i prostowniczych, słuchawek, oraz oporów wysokoohmowych (te ostatnie są sprowadzane z zagranicy). Produkcja gotowych aparatów bateryjnych i sieciowych z roku na rok się zwiększa, zaś sprzedaż ich odbywa się nawet poza okresem Izby.

Obroty artykułami radjowymi były naogół dobre, jedynie wypłacalność odsprzedawców i klienteli przy transakcjach kredytowych częstokroć zawodziła, to też protesty wekslowe stanowiły ca 30% sum zakredytowanych. Ze względu na tę okoliczność zaczęto unikać udzielania kredytu nabywcom niepewnym, stawiając żądania zapłaty gotówką, co jednak wywarło ujemny wpływ na rozmiary produkcji, która ostatnio zaczęła się nieco kurczyć.

Ceny odbiorników i radjosprzętu w porównaniu z r. 1930 zmniejszyły w roku sprawozdawczym o ca 40%. Zniżka ta miała ten dobry skutek, że skłoniła istniejące na terenie Izby zakłady montownicze do rozpoczęcia własnej produkcji radjosprzętu, przystosowanego do wymagań rynku i zdolności nabywczej finansowo słabego konsumenta.

PRZEMYSŁ POLIGRAFICZNY I HANDEL KSIĘGARSKI.

UWAGI WSTĘPNE.

Rok 1931 zaznaczył się w przemyśle poligraficznym okregu Izby dalszym spadkiem produkcji, wzrostem bezrobocia i skurczoną rentownością poszczególnych przedsiębiorstw. Nawet w porównaniu z r. 1930, zarówno ilość zatrudnionych robotników, jak i przepracowanych robotniko-godzin uległy znacznemu obniżeniu, sięgającemu w niektórych miesiącach roku do ca 40%.

Świadczy o tem zestawienie następujące:

Robotnicy zatrudnieni przy produkcji oraz przepracowane robotniko-godziny w przemyśle poligraficznym okregu Izby.

Dane Gł. U. St. dla zakładów zatrudn. 20 i więcej pracowników *).

Miesiące	Robotnicy przy produkcji w ostatnim tygodniu miesiąca			Przepracowane robotniko- godziny w ciągu miesiąca		
	Liczby bezwzględne		Wskaźnik**)	Liczby bezwzględne		Wskaźnik**)
	1930 r.	1931 r.		1930 r.	1931 r.	
I	414	346	83,6	80.148	74.386	92,8
II	413	364	88,1	71.556	61.440	85,9
III	414	339	81,9	74.278	55.586	74,8
IV	303	320	79,4	70.648	58.305	82,5
V	356	321	90,2	82.714	49.246	59,5
VI	355	307	86,5	59.042	49.317	83,5
VII	341	305	89,4	60.970	62.263	102,1
VIII	337	282	83,7	71.886	50.639	70,4
IX	292	274	93,8	53.100	48.630	91,6
X	292	261	89,4	53.920	58.860	109,2
XI	322	306	95,0	81.932	45.648	55,7
XII	319	253	79,3	50.108	44.435	88,7

*) Zakładów takich było 10 (w grudniu r. 1931 — pracowało z pośród nich 9).

**) Wskaźniki obliczone tak, jak w tabl. na str. 217.

DRUKARNIE.

Nader trudna sytuacja drukarni uległa w okresie sprawozdawczym dalszemu pogorszeniu. Stwierdzone już w poprzednich sprawozdaniach niekorzystne rozdrobnienie drukarstwa w dalszym ciągu wykazało stosunkowo znaczną tendencję do pogłębienia się wobec powstania szeregu nowych zakładów chałupniczych. Odnosne dane katastru Izby przedstawiają się następująco:

Drukarnie w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1930 i 1931.

Tablica I.

Województwa	Ilość przedsiębiorstw wykupujących świadectwa											
	K a t e g o r j e i l a t a										R a z e m	
	IV		V		VI		VII		VIII			
	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931
Wileńskie . . .	1	—	11	10	1	4	11	8	18	26	42	48
Białostockie . .	1	—	1	1	1	1	17	12	34	35	54	49
Nowogródzkie .	—	—	1	1	—	—	1	1	10	16	12	18
Poleskie *) . .	—	—	1	2	—	—	6	7	11	16	18	25
Okrąg Izby . .	2	—	14	14	2	5	35	28	73	93	126	140

W tych warunkach przy ogólnym spadku zamówień zarówno na roboty blankietowe, jak i na inne roboty drukarskie, obroty poszczególnych zakładów obniżyły się już w pierwszej połowie 1931 r. o ca 20%. Następne miesiące nie przyniosły żadnej poprawy, a w szczególności zawiodły oczekiwania na pewne ożywienie w okresie przedświątecznym.

Skurczona produkcja oczywiście zadecydowała w pierwszym rzędzie o stopniu uruchomienia zakładów. Pomimo zastosowania w niektórych drukarniach krótkoterminowych bezpłatnych urlopów, lub ograniczenia pracy do 3—4 dni w tygodniu, ilość całkowicie bezrobotnych pracowników, zwłaszcza w najważniejszym ośrodku przemysłu poligraficznego okręgu Izby, to jest w Wilnie, była bardzo duża.

*) dane dla woj. poleskiego za obydwa lata bez pow. sarneńskiego t. j. w obecnych granicach.

Wysokość zatrudnienia w przedsiębiorstwach objętych ankietą Izby, przedstawiała się w poszczególnych miesiącach, jak następuje:

**Zatrudnienie w roku 1931 w zakładach drukarskich
objętych ankietą Izby.**

Tablica II.

Województwa	Przedsiębiorstwa objęte ankietą Izby i uwzględnione w opracowaniu	Ilość zakładów*) które drukują				Ilość zatrudnionych robotników w miesiącach											
		Pisma	Książki	Blankiety	Różne	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wileńskie . . .	39	17	13	8	22	243	246	232	228	221	222	215	197	198	195	207	206
Białostockie .	27	5	6	10	19	77	77	77	76	71	71	74	76	79	79	80	79
Nowogródzk.	7	2	—	3	5	12	12	12	12	9	9	9	9	11	11	10	11
Poleskie . . .	20	5	3	8	14	60	63	61	56	56	55	57	56	64	66	68	67
Okrag Izby . .	93	29	22	29	60	392	398	382	372	357	357	355	338	352	351	365	363

Rok sprawozdawczy zaznaczył się przede wszystkim brakiem większych wydawnictw. Ruch wydawniczy na terenie okręgu Izby coprawda wykazał w porównaniu z r. 1930 ilościowy wzrost druków, jednakże były one przeważnie objętościowo mniejsze. Odnośne cyfry dla lat 1930 i 1931 wynoszą 1166, wzgl. 1440. Podział wydawnictw podług treści, języka oraz miejsca druku nie uległ zasadniczym zmianom w porównaniu ze stanem w latach ostatnich. Również w r. 1931 na pierwsze miejsce w ruchu wydawniczym wysunęło się Wilno (969 druków), na język polski przypadło 73,1% wydawnictw, zaś pod względem treści przeważały dzieła polityczno-społeczne (31,3%) i wydawnictwa informacyjne (29,7%).

Ilość wydawanych na terenie Izby czasopism, według częstości wychodzenia, charakteryzuje poniższa tablica:

Czasopisma wydawane na terenie Izby P.-H. w Wilnie w r. 1931.

Tablica III.

Województwa	Ogółem pism	Liczba zarejestro- wanych Nr. Nr.	Czasopisma wychodzące:								Częstość wy- chodz. nie- ustalona.
			Codziennie	2—4 razy tygodn.	Raz tygod- niowo	2—3 razy tygodn.	Raz mie- sięcznie	Raz na 2 miesiące	Raz na 3 miesiące	Nieregu- larne	
Wileńskie	85	4.803	15	2	12	10	32	3	3	6	2
Białostockie . . .	40	2.323	11	1	9	2	9	1	2	5	—
Nowogródzkie . .	12	416	1	—	5	—	5	—	—	1	—
Poleskie	26	918	2	—	8	3	7	1	2	3	—
Okrag Izby	163	8.460	29	3	34	15	53	5	7	15	2

*) z pośród objętych ankietą.

Towarzystwa naukowe musiały w znacznym stopniu ograniczyć swoją pracę wydawniczą wobec nieregularnie wypłacanych zasiłków rządowych. Część poważniejszych zamówień, tak samo, jak w latach ubiegłych, trafiła do drukarni państwowych i samorządowych. W dziedzinie robót blankietowych, będących naogół najbardziej rentownym działem produkcji drukarskiej, zaostzona konkurencja zakładów chałupniczych zredukowała stawki za pracę nieraz poniżej kosztów własnych.

Wpływ przesilenia wystąpił również w produkcji i eksporcie religijnych książek hebrajskich, których wywieziono w ciągu roku tylko około 24.000 kg. Szczególnie silny był spadek eksportu tych książek w drugiej połowie okresu sprawozdawczego w związku z załamaniem się funta szterlinga i ograniczeniami dewizowymi.

Zmniejszeniu obrotów towarzyszyły przeważnie pogorszone warunki zamówień. Pomimo niezadawalającej wypłacalności klientów przeważały transakcje kredytowe. Ceny za pracę w poszczególnych drukarniach obniżyły się o ca 20%, w niektórych zaś okolicach (np. Białystok) spadły nawet o 30%. Redukcja robocizny na terenie wileńskim oficjalnie wyniosła 10%, jednakże w małych zakładach faktyczny spadek robocizny był znacznie wyższy. W okresie sprawozdawczym uległy również dalszej niższe ceny papieru, a zwłaszcza jego tańszych gatunków.

LITOGRAFJE.

Wielce niepomyślne było także w okresie sprawozdawczym położenie litografji. Zanotowany już w drugiej połowie r. 1930 spadek zamówień ze szczególną siłą wystąpił w r. 1931, wobec czego zarówno zakłady drobne, jak i 2 większe litografje pracowały przeciętnie po 2—4 dni tygodniowo, przy znacznie zmniejszonej ilości zatrudnionych robotników.

Sezon letni nie przyniósł spodziewanego ożywienia w dziale etykiet, zbyt do Gdańska znacznie się zmniejszył, a w końcu roku niemal zupełnie ustał, to też zdaniem sfer zainteresowanych produkcja zaledwie osiągnęła 60—80% zeszłorocznej.

Zaostzona konkurencja zredukowała przytem ceny wyrobów w stopniu znacznie wyższym, niż wyniósł spadek cen papieru w r. 1931, co ze szczególną siłą wystąpiło przy wyrobie etykiet, które oferowano nieraz po cenach poniżej kosztów własnych. Płace robocze utrzymały

się na dotychczasowym poziomie. Prawie wyłącznie dokonywano transakcyj kredytowych. Terminy weksli wahały się w granicach od 3 do 9 miesięcy. Pomimo ograniczenia koła odbiorców do nieznacznej ilości najpoważniejszych przedsiębiorstw, wypłacalność była naogół niezadawalająca.

WYRÓB KART DO GRY.

Okres sprawozdawczy przyniósł poważne zmiany w dotychczasowej naogół niezłej sytuacji fabryk kart do gry. W marcu 1931 r. podwyższona została opłata stemplowa od kart z 80 gr. od talji do 1,70 zł. od talji do 36 listków i zł. 2,60 od talji o większej ilości listków (Dz. U. R. P. Nr. 27 z r. 1931, poz. 171). Pomimo usilnych starań Biura Związkowego Zrzeszonych Fabryk Kart do Gry „Karta“ w Krakowie, opłaty zróżniczkowano nie w zależności od gatunku kart, lecz od ilości listków w talji. Najbardziej ucierpiała przy tem jedyna fabryka w okręgu Izby, produkująca przeważnie tańsze gatunki t. zw. „kart ludowych“. Niewspółmierne obciążenie tych kart podwyższoną opłatą spowodowało z początku wprost katastrofalny spadek sprzedaży, która, uwzględniając nawet pewną poprawę w okresie przedświątecznym, osiągnęła zaledwie około 50%, w porównaniu z r. 1930. Z tego względu równoczesne skurczenie stanu zatrudnienia do 3-4 dni w tygodniu oraz obniżenie produkcji tak samo o ca 50% wcale nie zmniejszyło wysokości zapasów na składzie, ciężących na stanie przedsiębiorstwa już od końca roku 1930. Zachwiana rentowność produkcji kart, zdaniem przedstawicieli tego przemysłu, mogłaby być poprawiona jedynie przez obniżenie, względnie zróżniczkowanie opłat stemplowych.

W dziedzinie zbytu poważną rolę odegrało wspomniane Biuro Związkowe „Karta“ przez unormowanie cen sprzedaży i warunków płatności. Konkurencja na rynku wewnętrznym ustała, poprawiła się także wypłacalność klientów. Kilkakrotnie podjęte próby eksportu (do St. Zj. Ameryki Północnej, Jugosławji, Afryki) musiały być zaniechane ze względu na ostrą konkurencję przemysłu austriackiego („Piatnik“).

Ceny kart uległy w jesieni niżce do 10%, zróżniczkowanej w zależności od kategorii odbiorców. Sprzedaż odbywała się za gotówkę, na otwarty rachunek do 30 dni lub za pokryciem wekslowem do 4-ch miesięcy.

INTROLIGATORSTWO.

Niepomyślna konjunktura nie ominęła także istniejącej na terenie okręgu Izby (w Grodnie) wielkiej fabryki wyrobów introligatorskich. Dalszy spadek sprzedaży w kraju o ca 25—30% pociągnął za sobą odpowiednie zmniejszenie produkcji oraz stanu zatrudnienia, wobec czego w jeszcze mniejszym stopniu niż w roku ubiegłym wykorzystana została zdolność wytwórcza zakładu. Pomimo ponownie stwierdzonych bardzo znacznych możliwości zbytu wyrobów na rynkach zagranicznych, a w szczególności w Anglii i St. Zj. A. P., fabryka musiała zwinąć w końcu roku swoje przedstawicielstwa w tych krajach, wobec braku odpowiedniego taniego kredytu, niezbędnego dla finansowania transakcyj eksportowych. Skurczona pojemność rynku wewnętrznego i brak odpowiednich funduszy na zorganizowanie należytej akcji eksportowej spowodowały niżkę cen wyrobów gotowych i nagromadzenie się większych zapasów na składzie. Wypłacalność klienteli, należącej przeważnie do bardzo solidnych firm, pozostała naogół na zadawalającym poziomie.

HANDEL KSIĘGARSKI.

Rok 1931 minął w księgarstwie pod znakiem pogłębiającego się przesilenia. Zmniejszone zainteresowanie książką ze strony zubożałej inteligencji i skurczony popyt na podręczniki szkolne wywołały ponowny spadek obrotów o ca 25—33% w porównaniu z rokiem poprzednim. Szczególnie niepomyślny okazał się w okresie sprawozdawczym sezon szkolny. Konkurencja sklepików szkolnych oraz drobnych księgarni, nienależących do Związku Księgarzy Polskich, skierowały popyt niemal wyłącznie na tanie książki używane. Istniejące w niektórych okolicach fundusze na zakup podręczników dla biednych uczniów szkół powszechnych zostały w tym roku cofnięte, naogół zaś władze szkolne mniej rygorystycznie żądały od uczniów obowiązkowego posiadania przepisowych podręczników, co też miało swój wpływ na zmniejszone obroty. Również oczekiwania związane z sezonem gwiazdkowym w znacznym stopniu zawiodły, pomimo przeprowadzenia w tym czasie specjalnej niżki cen, sięgającej nieraz do 50%, przyczem w szczególnem zaniedbaniu były książki droższe. Tak samo słabe wyniki dał „Tydzień Taniej Książki“. Coraz bardziej dotkliwym stał się w ostatnich czasach kolportaż uliczny, oferujący

książki po cenie znacznie niższej od ceny katalogowej. Tak niepomyślne ukształtowanie się zbytu w pierwszym rzędzie zachwiało przedsiębiorstwa prowincjonalne, których niewypłacalność poważnie utrudniła sytuację hurtu.

Wśród wydawnictw z zakresu literatury pięknej nie zanotowano w okresie sprawozdawczym poważniejszych dzieł beletrystycznych. Również inne dziedziny nie wywołały szerszego zainteresowania publiczności. Z drugiej strony skurczył się odbiór książek przez biblioteki i różne instytucje publiczne. Tak pewna klientela, jaką była dotychczas warstwa urzędnicza, wskutek nieoczekiwanych redukcji okazała się niewypłacalną i naraziła handel detaliczny na straty.

Przejawiająca się we wszystkich gałęziach handlu tendencja do obrotów gotówkowych znalazła w związku z powyżej przedstawionymi okolicznościami podatny grunt również w księgarstwie. Restrykcje kredytowe wydawców zmusiły sortymentystów do ostrożniejszej polityki zakupów oraz do przejścia na operacje kasowe, zwłaszcza w stosunkach z mniej pewnymi odbiorcami. Operacje kredytowe wahały się przeciętnie w granicach od 10% do 20% obrotów. Nieprzytrzymywanie się terminów płatności stało się częstem nawet ze strony poważniejszych instytucyj.

Na unormowanie stosunków w handlu księgarskim miał w dalszym ciągu bardzo poważny wpływ Związek Księgarzy Polskich, którego Koło Wileńskie przedsięwzięło w okresie sprawozdawczym szereg pożytecznych poczynąń w tej dziedzinie.

HANDEL DROGERYJNY ORAZ HANDEL ZIOŁAMI LECZNICZEMI.

HANDEL DROGERYJNY.

Handel drogeryjny ucierpiał znacznie w roku 1931, tak skutkiem zubożenia społeczeństwa, jak i wskutek wewnętrznej konkurencji. Obroty wykazują w r. 1931 w porównaniu z r. 1930 spadek o ca 30%, bardzo znacznie spadła również zyskowość. To ostatnie zjawisko ma swą przyczynę w nadprodukcji artykułów drogeryjnych, których wobec zmniejszonej pojemności rynku starano się wyzbyć chociażby kosztem zarobków. Wytwórnice obniżyły ceny na wyroby w bardzo nieznacznym stopniu, spadały one zatem w cenie przede wszystkim kosztem hurtowników, rezygnujących z większych zarobków, byle zdobyć sobie klientów. Nie zwiększyło to jednak zysków detalistów, gdyż wobec ostrej konkurencji i zmniejszonej siły nabywczej konsumentów byli oni zmuszeni również kalkulować towary jak najtaniej. Ta pogoń za taniością, występująca na najrozmaitszych odcinkach handlu, ułatwiła Sowiетom rzucenie na rynek polski szeregu artykułów własnej produkcji, bardzo miernych pod względem jakości, ale odpowiadających wymaganiom chwili, to znaczy — tanich.

Ceny kształtowały się na poszczególne artykuły rozmaicie. Największej niższe, dochodzącej do 25%, uległy towary z branży kosmetycznej. Ceny na chemikalja pozostały naogół bez zmian, niektóre zaś zagraniczne wykazywały nawet tendencję zwyżkową. W jesieni na cenie wyrobów angielskich odbił się spadek funta. Towary farmaceutyczne pochodzenia krajowego wykazały tendencję zwyżkową.

Handel drogeryjny, operujący nadal weksłami, przeprowadził w r. 1931 ścisłą selekcję klienteli, nie uchroniło go to jednak od strat wobec b. złej naogół wypłacalności. Nawet apteki dopuszczały weksle do protestu, co do tego czasu było zjawiskiem nienotowanym.

Ilość przedsiębiorstw branży drogeryjnej, nie licząc aptek, zmniejszyła się z 72 drugiej kategorii i 387 trzeciej w roku 1930 — do 64 drugiej i 382 trzeciej w r. 1931.

HANDEL ZIOŁAMI LECZNICZEMI.

W r. 1931 z terenu okręgu Izby dostarczono na rynek w przybliżeniu około 400 tonn różnych ziół, o wartości ca 500—600 tys. zł. (licząc po cenach zakupu). Z tej ilości ca 130 tonn ziół sprzedano na rynku krajowym, ca 190 tonn eksportowano, a reszta, t. j. około 80 tonn, pozostała niesprzedana.

W okręgu naszej Izby, który obejmuje ca 65% całkowitej wytwórczości ziół w kraju, handel ziołami skupia się w rękę składów aptecznych i aptek oraz firm trudniących się skupem płodów rolnych. Firm zielarskich, w ścisłym tego słowa znaczeniu, jest zaledwie 12, w tej liczbie 2 większe firmy hurtowe, posiadające maszyny do krajania i proszkowania ziół. Firmy te trudnią się, obok zbytu ziół na rynku wewnętrznym, także eksportem na większą skalę.

Na rynku krajowym, dzięki popularyzacji ziół przez propagandę wszelkich mieszanek i specyfików leczniczych, obserwowano w roku sprawozdawczym zwrot ludności miast w kierunku stosowania ziół do leczenia. W związku z tem konsumpcja ziół w kraju z roku na rok wzrasta i zwyżka ta w porównaniu z r. 1930 wynosiła dla r. 1931 około 15%. Okoliczność ta m. in. przyczyniła się do udoskonalenia przeróbki ziół przez zastosowanie odpowiednich maszyn. Dzięki temu, odbywający się do niedawna wywóz ziół do Niemiec dla dokonania przeróbki ich na proszek lub krajanekę, prawie że ustał i czynności te są już w większości wykonywane w kraju. Dalej w r. 1931 dało się zaobserwować na terenie okręgu Izby zwiększenie obszarów plantacji ziół, a także ilości dotychczas plantowanych gatunków. Dużą rolę odegrał w tym zakresie Zakład Uprawy Roślin Leczniczych Uniwersytetu St. Batoiego w Wilnie, który od kilku już lat propaguje konieczność uprawy roślin leczniczych, dostarczając rolnikom w okręgu Izby nasiona i sadzonki.

Obroty krajowego handlu ziołami w roku 1931 w porównaniu z r. 1930 ilościowo nieco wzrosły, natomiast wartość sprzedanych ziół z racji spadku cen pozostała bez zmian.

Ceny zakupu na rynku wewnętrznym w r. 1931 w porównaniu z r. 1930 spadły o ca 20—25%, zaś ceny sprzedaży niżkowały od 20 do 40%.

Sprzedaż ziół w kraju odbywała się na kredyt otwarty do 3 miesięcy i wekslowy — do 8 miesięcy. Wyplacalność średnia.

Eksport ziół leczniczych w r. 1931 zmalał w porównaniu z r. 1930. Złożyły się na to: zmniejszanie się pojemności zagranicznych rynków zbytu z powodu zaostrzającego się ogólnego kryzysu gospodarczego,

zwiększenie zbiórki ziół zagranicą w poszukiwaniu zarobku, nieustanna konkurencja Z. S. R. R., Węgier, Czechosłowacji, S. H. S. i Rumunii oraz wielu innych krajów, bankructwo i niepewność wielu zagranicznych importerów ziół oraz wysoki fracht kolejowy w kraju, wynoszący częstokroć 50—70% wartości towaru.

Eksport ziół leczniczych kierował się przeważnie do różnych krajów europejskich, a także częściowo do krajów poza kontynentem Europy. Polska w grupie państw eksportujących zioła zajmuje 3-cie miejsce na rynku międzynarodowym, po Z. S. R. R. i Węgrzech, a przed Czechosłowacją, Jugosławią, Włochami i Rumunią.

KOMUNIKACJE.

Zasadnicze cechy niepomyślnej sytuacji komunikacyjnej okręgu Izby pozostały w ciągu roku sprawozdawczego bez zmian. Dotyczy to w pierwszym rzędzie czynnika t. zw. „martwych“ granic, wywierającego tak zgubny wpływ na miejscowe życie gospodarcze; usiłowania Izby, mające na celu osiągnięcie minimalnego chociażby odprężenia w tej dziedzinie, drogą częściowego otwarcia międzypaństwowego ruchu na Niemnie i Wilji, mianowicie — spławiania z Z. S. R. R. surowca tartaczego dla uszlachetnienia go w tartakach w okręgu Izby i dalszego wywozu w stanie uszlachetnionym zagranicę oraz spławiania papierówki polskiej tranzytem przez Litwę do Prus Wschodnich, niestety, nie dały pożądaných wyników. Nie zaznaczyły się również postępy, które posiadałyby istotne znaczenie dla życia gospodarczego okręgu, w dziedzinie rozbudowy jego sieci komunikacyjnej. Jedyna prowadzona na tym terenie budowa nowej linii kolejowej, Woropajewo — Druja, uległa de facto ograniczeniom. Ogólny koszt tej linii, preliminowany początkowo na 27 milj. zł., przez zastosowanie używanych szyn, ograniczenie torów, budynków stacyjnych i t. p. obniżony został na 13½ milj. zł., czyli dokładnie o połowę; wydano do roku inwestycyjnego 1931/32 — 6.100.000 zł., na rok 1931/32 preliminowano 3 milj. zł. W rezultacie do końca roku sprawozdawczego budowa nie posunęła się naprzód na tyle, ażeby chociaż część drogi mogła być oddana do prowizorycznej eksploatacji.

Budowa dróg bitych niemal całkowicie zamarła. W roku budżetowym 1931/1932 na terenie okręgu Izby wybudowano zaledwie ca 49 km. dróg państwowych, przyczem budowę prowadzono tylko w woj. wileńskim — 43,5 km. i nowogródzkim — 5,5 km. Nieco więcej, bo ca 98 km. dróg bitych wybudował samorząd z czego w woj. wileńskim 20 km *), w białostockim 10,5 km., w nowogródzkim 66 km., w poleskim 1,5 km.

---

*) Oprócz tego w woj. wileńskim, w związku z prowadzeniem prac brukarskich w 164 wsiach, oddano do użytku ca 58 km. brukowanych dróg gminnych.

Sieć dróg bitych w okręgu Izby przedstawiała się na początku r. 1931 w sposób następujący:

Drogi bite w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1931.

W kilometrach.

Tablica I.

Województwa	D r o g i b i t e				Na 10.000 miesz- kańców wypad dróg bitych
	Ogółem	Pań- stwowe	Woje- wódzkie	Powia- towe	
Wileńskie . . .	751	441	155	155	5,9
Białostockie . .	2.664	1.342	549	773	16,2
Nowogródzkie .	849	645	72	132	8,1
Poleskie . . .	843	629	77	137	7,5
Okrąg Izby . .	5.107	3.057	853	1.197	10,0
Cała Polska . .	46.892	13.821	10.153	22.098	14,7

W dziedzinie polityki taryfowo-kolejowej, nie uwzględniającej jak dotąd w dostatecznym stopniu odrębności sytuacji komunikacyjnej, gospodarczej i politycznej okręgu Izby, nie można było zanotować żadnego polepszenia i odwrotnie, okrąg Izby szczególnie ostro odczuwał skutki sztywności taryfy kolejowej i niedostosowania jej do niżonych cen towarów, a to wskutek swego najbardziej ekscentrycznego położenia względem głównych ośrodków zbytu i zaopatrzenia w kraju i zagranicą, oraz wobec tego, że stanowiące gros produkcji tego okręgu płody rolnictwa i leśnictwa dotknięte zostały największą niżką cen.

Przytem oddziaływanie na politykę taryfowo-kolejową, w kierunku nadania jej większej elastyczności i większego liczenia się z wymogami życia, było w roku sprawozdawczym tembardziej utrudnione, że wskutek upływu na samym początku roku kadencji dotychczasowego składu osobowego Państwowej Rady Kolejowej oraz niepowołania do życia nowego składu tejże Rady ustał współudział czynnika społecznego w pracy Rządu w dziedzinie taryfowo-kolejowej.

Rok sprawozdawczy był ponadto okresem pierwszych zdecydowanych posunięć Rządu na polu polityki drogowej, którym poza koniecznością stworzenia źródła funduszków na rozbudowę i utrzymanie dróg przyświecała także myśl wyrównania warunków konku-

rencyjnych samochodu i kolei; niestety posunięcia te — ustawa o Państwowym Funduszu Drogowym i rozporządzenie wykonawcze do tej ustawy, zasadniczo słuszne i celowe, otrzymały, w znacznej części na skutek niedostatecznego kontaktu ustawodawcy z zainteresowanymi sferami gospodarczymi, formę nierealną, niezyciową i zamiast zwiastować nową erę rozbudowy sieci drogowej w Polsce i motoryzacji kraju stały się przyczyną poważnych w tej dziedzinie komplikacyj. Szczególnie niepomysłnie wpłynęły niepomierne ciężary, nałożone przez ustawę o P. F. D. na właścicieli samochodów, na rozwój automobilizmu w okręgu Izby, jak to zresztą Izba prze widywała w sprawozdaniu swoim za rok ubiegły.

W rezultacie splotu wpływów niepomysłnej sytuacji gospodarczej, niekorzystnej sytuacji komunikacyjnej okręgu Izby oraz nie- szczęśliwych posunięć państwowej polityki komunikacyjnej ruch w naszym okręgu zmniejszył się silnie, znacznie silniej niż przeciętnie w całym kraju.

Zmniejszenie się ruchu kolejowego ilustruje zestawienie poniższe:

Załadowano wagonów towarowych przeciętnie dziennie:

Tablica II.

R O K	na P. K. P.	w D. O. K. P. Wilno
1930	13.098	704
1931	12.013	491
	— 8%	— 30%

Gwałtowne cofnięcie się w dziedzinie motoryzacji uwypuklają poniższe liczby:

Kursujące pojazdy mechaniczne na dzień 1 stycznia.

Tablica III.

R O K	W Polsce	W o k r ę g u I z b y	
		w liczbach bezwgl.	w liczbach wzgl. Polska = 100
1931	38.760	2.412	6,2
1932	27.964	1.609	5,8
	— 28%	— 33%	

Kursujące w okręgu Izby i w całej Polsce pojazdy mechaniczne według rodzajów (bez wojskowych).

(Dane G. U. S.).

Tablica IV.

Województwa		L I C Z B A S A M O C H O D Ó W															
		Osobowych		Dorożek		Autobusów		Ciężarowych		O g ó ł e m							
		W dniu 1 - szym stycznia roku:															
1930	1931	1932	1930	1931	1932	1930	1931	1932	1930	1931	1932	1930	1931	1932			
Wileńskie	157	211	83	168	116	128	210	182	67	63	80	49	598	589	327		
Białostockie	296	365	287	158	180	116	292	364	258	219	249	186	965	1.158	847		
Nowogrodzkie	115	150	88	56	37	34	102	76	46	44	51	24	317	314	192		
Poleskie.	146	190	128	28	45	47	67	79	39	32	37	29	273	351	243		
Izby																	
W liczbach bezwzględnych	714	916	586	410	378	325	671	701	410	358	417	288	2.153	2.412	1.609		
Stosunek %-wy do całej Polski.	3,8	4,6	4,2	5,6	5,3	6,3	16,6	16,3	13,5	5,3	5,6	5,0	5,8	6,2	5,8		
Okrąg																	
Cała Polska	18.870	19.887	13.964	7.332	7.140	5.152	4.048	4.293	3.047	6.738	7.440	5.801	36.996	38.760	27.964		

(d. c.)

laotica IV.

(d. c.)

Województwa	Liczba motocykli		Liczba innych pojazdów mechanicznych		Ogólna liczba pojazdów mechanicznych		Liczba mieszkańców przypadająca na jeden pojazd mechaniczny *)					
	W dniu 1 - szym stycznia roku:											
	1930	1931	1932	1930	1931	1932	1930	1931	1932			
	1930	1931	1932	1930	1931	1932	1930	1931	1932			
Wileńskie	39	85	105	—	8	8	637	682	440	1,998	1,866	2,893
Białostockie	129	195	214	13	21	25	1,107	1,374	1,086	1,482	1,194	1,510
Nowogrodzkie	20	33	38	—	5	5	337	352	235	3,130	2,997	4,489
Poleskie	38	55	51	16	17	14	327	423	308	3,466	2,679	3,680
Izby												
W liczbach bezwzględnych	226	368	408	29	51	52	2,408	2,831	2,069	2,119	1,802	2,466
Stosunek %-wy do całej Polski.	3,8	4,6	5,1	6,9	8,1	7,2	5,6	6,0	5,6	—	—	—
Okrąg												
Cała Polska	5,901	7,940	8,047	422	631	726	43,319	47,331	36,737	737	675	869

*) Liczba mieszkańców w r. 1930, zarówno jak i w r. 1931 i 1932 przyjęta w/g danych spisu z 9. XII. 1931 r.

Dla ilustracji stopnia skurczenia się ruchu samochodowego w okręgu Izby, które, jak widzimy, było tu bardziej intensywne, niż przeciętnie dla całego kraju, są także charakterystyczne liczby sprzedaży benzyny przez oddział „Polminu“ w Wilnie, które spadły z ok. 1.500.000 kg. w roku 1930-ym do ok. 1.000.000 kg. w roku sprawozdawczym.

Szczegółowo dynamikę motoryzacji okręgu Izby w ciągu ostatnich trzech lat obrazuje tablica IV; zwraca w niej uwagę gwałtowny spadek w roku sprawozdawczym komunikacji autobusowej w okręgu Izby, wynoszący w stosunku do roku 1931 w województwie wileńskim 63% i w woj. poleskiem — 50%; tak rażący spadek komunikacji autobusowej w tej połaci kraju, pozbawionej dostatecznie rozbudowanej sieci kolejowej, stanowi niewątpliwie ciężką stratę dla miejscowego życia gospodarczego i kulturalnego.

Z dziedziny posunięć kolei, mających na celu konkurencję z samochodami, odnotować należy uruchomienie lekkich pociągów towarowych, kursujących według pewnego rozkładu jazdy; pociągi te na terenie Izby, jak zresztą w całym kraju, miały wielkie powodzenie.

Drożyzna transportu kolejowego i samochodowego, silny spadek cen koni i owsa oraz dotkliwy brak zarobków u ludności wiejskiej sprzyjały rozszerzaniu się przewozów sposobem pierwotnym — końmi; drzewo surowe wożone było w roku sprawozdawczym na odległości ponad 50 klm.; towary droższe na odległości powyżej 100 klm.

Gwałtowne cofanie się okręgu Izby we wszystkich niemal dziedzinach komunikacji wyższych szczebli, które miało miejsce w roku sprawozdawczym, czyni niezmiernie aktualnym postulat specjalnego traktowania tego okręgu przez państwową politykę komunikacyjną, co jest zasadniczym warunkiem, bez spełnienia którego niemożliwa jest tu jakakolwiek pomyślność gospodarcza.

OBCIĄŻENIE PODATKOWE.

Sprawozdanie niniejsze uwzględnia wyłącznie państwowe podatki bezpośrednie (w terminologii urzędowej), nie zostały natomiast uwzględnione dane dotyczące podatków pośrednich wobec trudności obliczenia faktycznego obciążenia temi podatkami terenu Izby. Nie dało się również wykorzystać danych dotyczących podatków komunalnych — ze względów wyłuszczonych w uwagach wstępnych do niniejszego sprawozdania. Zatem sprawozdanie niniejsze nie daje niestety kompletnego obrazu obciążenia podatkowego okręgu Izby, jednakże dane w dalszym ciągu przytoczone stanowią ważne uzupełnienie do charakterystyki sytuacji gospodarczej naszego terenu. Pozatem wypełniają one lukę, jaka powstała w dziedzinie statystyki podatkowej od czasu, gdy Ministerstwo Skarbu przerwało ogłaszanie publikacyj dotyczących statystyki wymiarowej i poborowej państwowych podatków bezpośrednich.

Wpływy z tytułu państwowych podatków bezpośrednich w r. 1930/31 (tabl. I-sza) uległy naogół biorąc zmniejszeniu (z wyjątkiem podatku dochodowego); wynosi ono dla całego okręgu Izby Przem.-Handl. w Wilnie — 9%, wówczas gdy w całym Państwie stanowi 10,6%. Zrozumiałym przeto staje się wzrost udziału wpływów podatkowych na terenie Izby w sumach wpływów w całym Państwie — z 6,9% w r. 1929/30 do 7,1% w r. 1930/31. Liczby te są bardzo charakterystyczne; świadczą one, w sposób niewątpliwy o tem, iż nacisk śruby podatkowej był w najślabszych pod względem gospodarczym województwach Państwa, stanowiących okrąg Izby, silniejszy, aniżeli gdzieindziej w Polsce.

Wymiary podatków najbardziej przemysł i handel dotyczących, przemysłowego od obrotu za rok 1930 (różnica między ostatecznym wymiarem, a przypisanemi na rok 1930 zaliczkami płatna jest w roku 1931) oraz dochodowego za rok podatkowy 1931 — podane są w tabli-

W tys. zł.

Wpływy z tytułu państwowych podatków bezpośrednich w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w okresach budżetowych 1929/30 i 1930/31.

Tablica 1.

Izby Skarbowe	Podatek gruntowy			Podatek dochodowy i od tantjem			Podatek wojskowy			Podatek od kapitałów i rent			Podatek od nieruchomości			P o d a t e k p r z e m y s ł o w y						Zaległości podatków zniesionych			Razem podatki bezpo- średnie zwyczajne			Podatek majątkowy			Nadzwyczajny 10%-wy dodatek do danin publ.			Razem podatki bezpo- średnie nadzwyczajne			Odsetki, należności egzek. i grzywny			Ogółem podatki bezpośrednie		
	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	Za świadectwa i karty rejestr.			O d o b r o t u			1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31
																1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31	1929/30	1930/31	Zmiany %-we w roku 1930/31																					
Wileńska . . .	1.544	1.102	— 28,6	4.688	5.179	+ 10,5	50	14	— 72,0	202	62	— 69,3	1.735	1.302	— 25,0	898	767	— 14,6	6.637	5.832	— 12,1	1	—	— 100,0	15.755	14.258	— 9,5	703	—	— 100,0	1.434	1.438	+ 0,3	2.137	1.438	— 32,7	998	376	— 62,3	18.890	16.072	— 14,9
Białostocka . .	2.856	2.489	— 12,9	6.458	6.758	+ 4,6	60	52	— 13,3	104	41	— 60,6	1.586	1.474	— 7,1	1.099	1.008	— 8,3	9.296	8.811	— 5,2	—	2	—	21.459	20.635	— 3,8	1.103	666	— 39,6	2.012	1.927	— 4,2	3.115	2.593	— 16,8	1.824	1.577	— 13,6	26.398	24.805	— 6,0
Nowogródzka	1.351	1.412	+ 4,5	2.798	2.820	+ 0,8	40	10	— 75,0	18	5	— 72,2	172	184	+ 7,0	439	388	— 11,6	3.455	2.910	— 15,8	1	—	— 100,0	8.274	7.729	— 6,6	347	382	+ 10,1	791	726	— 8,2	1.138	1.108	— 2,6	733	795	+ 8,5	10.145	9.632	— 5,1
Poleska*) . . .	1.453	1.190	— 18,1	2.596	2.546	— 1,9	86	47	— 45,4	21	6	— 71,4	296	358	+ 20,9	487	432	— 11,3	3.636	3.148	— 13,4	1	—	— 100,0	8.576	7.727	— 9,9	192	192	—	785	696	— 11,3	977	888	— 9,1	627	595	— 5,1	10.180	9.210	— 9,5
Okr. Izby P.-H. w Wilnie . . .	7.204	6.193	— 14,0	16.540	17.303	+ 4,6	236	123	— 47,9	345	114	— 67,0	3.789	3.318	— 12,4	2.923	2.595	— 11,2	23.024	20.701	— 10,1	3	2	— 33,3	54.064	50.349	— 6,9	2.345	1.240	— 47,1	5.022	4.787	— 4,7	7.367	6.027	— 18,2	4.182	3.343	— 20,1	65.613	59.719	— 9,0
Cała Polska .	50.897	49.688	— 2,4	277.840	264.551	— 4,8	1.387	1.173	— 15,4	17.092	8.932	— 47,8	46.022	52.360	+ 13,8	Od świadectw i od obrotu łącznie . .			346.560	299.189	— 13,7	68	268	+ 294,1	739.866	676.161	— 8,6	39.799	20.452	— 48,6	119.535	108.018	— 9,6	159.334	128.470	— 19,4	45.798	39.880	— 12,9	944.998	844.511	— 10,6
Okrąg Izby P.-H. w Wilnie w stos. % do całej Polski	14,2	12,5		6,0	6,5		17,0	10,5		2,0	1,3		8,2	6,3					7,5	7,8		4,4	0,7		7,3	7,4		5,9	6,1		4,2	4,4		4,6	4,7		9,1	8,4		6,9	7,1	

UWAGA: W podatku przemysłowym cyfry dla całej Polski i stosunek %-wy okręgu Izby do całej Polski podano łącznie dla podatku od obrotu i od świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych.

*) Dane dotyczą obecnego obszaru okręgu Izby, t. j. nie obejmują powiatu sarnieńskiego.

Zestawienie porównawcze wyników akcji wymiarowej podatku przemysłowego od obrotu za rok 1929 i 1930 w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica II.

Izba Skarbowa	Ilość pozycji podatku		Zmiany %-we w stos. do 1929 r.	S U M A U S T A L O N E G O O B R O T U																		Ogólna suma wymierzonego podatku w tys.zł.		Zmiany %-we w stos. do 1929 r.	Suma obrotu zwolnionego od podatku					Przypada przeciętnie na jednego płatnika złotych																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
				Ogólna suma w tys. zł.		Zmiany %-we w stos. do 1929 r.	Według stawki 2%-owej				Zmiany %-we w stos. do 1929 r.	Według stawki 1%-owej				Zmiany %-we w stos. do 1929 r.	Według stawki 1/2%-owej				Zmiany %-we w stos. do 1929 r.				Według stawki 5%-owej				Zmiany %-we w stos. do 1929 r.	Z art. 3 p. 15 w tys. zł.		Zmiany %-we w stos. do 1929 r.	Z art. 3 ustęp ostatni w tys. zł.		Zmiany %-we w stos. do 1929 r.	O b r o t u		Zmiany %-we w stos. do 1929 r.	P o d a t k u		Zmiany %-we w stos. do 1929 r.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
	1 9 2 9 r.	1 9 3 0 r.					Suma w tys. zł.	Stosunek % do ogóln. obrotu	Suma w tys. zł.	Stosunek % do ogóln. obrotu		Suma w tys. zł.	Stosunek % do ogóln. obrotu	Suma w tys. zł.	Stosunek % do ogóln. obrotu		Suma w tys. zł.	Stosunek % do ogóln. obrotu	Suma w tys. zł.	Stosunek % do ogóln. obrotu		Suma w tys. zł.	Stosunek % do ogóln. obrotu	Suma w tys. zł.	Stosunek % do ogóln. obrotu	1929 r.	1930 r.	1929 r.														1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
	1929 r.	1930 r.		1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	1930 r.	1929 r.	193

UWAGA: Dane za r. 1929 — z końca roku podatkowego 1929, a za r. 1930 — z końca tegoż roku.

*) Dane dotyczą obecnego obszaru okręgu Izby, t. j. nie obejmują pow. sarnieńskiego.

cach II-giej (na stronie 244) i III-ciej. Analiza wyników akcji wymiarowej dla obu tych podatków będzie przeprowadzona w dalszym ciągu przy ich szczegółowym omawianiu.

Wymiar podatku dochodowego od dochodów fundowanych.

Tablica III.

Okręgi Izb Skarbowych	Ilość pozycji wymiarowych		Zmiany % % w r. 1931	Ogólny dochód w tys. złotych		Zmiany % % w r. 1931
	1930	1931		1930	1931	
Wileńska	16.191	14.462	— 10,7	69.174	59.444	— 14,1
Białostocka . . .	29.986	29.670	— 1,1	130.252	108.558	— 16,7
Nowogródzka . .	9.647	11.816	+ 22,5	51.134	47.016	— 8,1
Poleska *) . . .	11.246	12.496	+ 11,1	47.827	52.768	+ 10,3
Okrąg Izby P.-H. w Wilnie	67.070	68.444	+ 2,0	298.387	267.786	— 10,3

(d. c.)

Okręgi Izb Skarbowych	Suma wymierzonego podatku w tys. złotych		Zmiany % % w r. 1931	Przypada podatku na jednego płatnika w złotych		Zmiany % % w r. 1931
	1930	1931		1930	1931	
Wileńska	3.417	3.309	— 3,2	211	229	+ 8,5
Białostocka . . .	8.305	4.662	— 43,9	277	157	— 43,3
Nowogródzka . .	4.932	2.519	— 48,9	511	213	— 58,3
Poleska *) . . .	2.103	2.496	+ 18,7	187	200	+ 7,0
Okrąg Izby P.-H. w Wilnie	18.757	12.986	— 30,8	280	190	— 32,2

U w a g a: Dane dla Izby Skarbowej w Białymstoku za r. 1930 w/g stanu na dzień 1-IV-1931 r., dla innych Izb w/g stanu na dzień 1-I-1931 roku. Dane za r. 1931 — w/g stanu na dzień 1-I-1932 r., z wyjątkiem Izby Skarbowej Wileńskiej, dla której przytoczono dane w/g stanu na dzień 1-II-1932 r.

Zmiany zaszły na terenie Izby w stanie zaległości podatkowych, w latach 1930 i 1931, ilustruje tablica IV-ta (na str. 247). Daje się naogół zauważyć powszechny i bardzo poważny wzrost tych zaległości

*) Bez pow. sarnieńskiego.

na całym terenie okręgu Izby, z wyjątkiem podatku majątkowego. Dane te, świadczące w sposób niewątpliwy o stale pogarszającej się sytuacji sfer płatniczych, nabierają szczególnego znaczenia na tle liczb, ilustrujących wpływy podatkowe: i tak stosunek zaległości z tytułu podatków bezpośrednich zwyczajnych na 1. IV. 1931 r. (45.523 tys. zł.) do wpływów z tychże źródeł w okresie budżetowym 1930/31 (50.349 tys. zł.) wynosił przeszło 90%, a w podatku dochodowym nawet 95% (zaległość — 16.437 tys. zł., wpływ — 17.303 tys. zł.)

PODATEK PRZEMYSŁOWY.

Zmiany w ilości nabytych świadectw przemysłowych podaje tablica V-ta (na str. 248).

Ilość świadectw przemysłowych uległa naogół w roku sprawozdawczym poważnemu zmniejszeniu (bierzemy tu pod uwagę tylko świadectwa roczne) — 7,2% *), dosyć nierównomiernemu dla poszczególnych województw, stanowiących teren Izby, jak też i dla poszczególnych kategorii świadectw. W parze ze spadkiem ogólnej ilości świadectw idzie od kilku już lat obserwowane zjawisko silniejszego spadku wyższych kategorii świadectw (II k. przem.—25%; I kat. handl.—10,9% II kat. handl.—10,5%). Większy spadek ujawnił się w grupie świadectw dla przedsiębiorstw przemysłowych — 11,2% *) (największy w woj. poleskiem — 16,6%, a najmniejszy w woj. białostockiem — 4,8%), aniżeli w świadectwach dla przedsiębiorstw handlowych; wśród tych ostatnich największy spadek wykazuje woj. nowogródzkie — 8%), a najmniejszy, podobnie jak i dla przedsiębiorstw przemysłowych, — wojew. białostockie — 5,7%). Daje się również zauważyć bardzo poważny spadek w ilości nabytych świadectw dla przedsiębiorstw handlu wędrownego wogóle (kategoria Va i Vb), dla handlu zaś rozwożnego (kat. Va) w szczególności — 58,1%).

Zestawienie wyników akcji wymiarowej pod przem. od obrotu za r. 1930 zawiera, jak już o tem była mowa wyżej, tabl. II-ga (na str. 244). Jak widać z tej tablicy, ilość pozycji wymiarowych uległa nieznamnemu zmniejszeniu — o 1,3%; największy spadek wykazuje okrąg Wileńskiej Izby Skarbowej = 2,8%, mniejszy — okrąg Białostockiej Izby Skarbowej (—0,8%) i tylko okrąg Poleskiej Izby Skarbowej wykazuje wzrost o 1%.

---

*) Bez kategorii VIII przem.; — vide uwaga przy tablicy V.

Zaległości z tytułu podatków bezpośrednich zwyczajnych i nadzwyczajnych na terenie Izby P.-H. w Wilnie na 1/IV. 1930 i 1/IV. 1931 r.

W tysiącach złotych.

Tablica IV.

IZBY SKARBOWE	Podatek gruntowy			Podatek od nieruchomości miejskich i niektórych wiejskich			P o d a t e k p r z e m y s ł o w y :						Podatek dochodowy			Podatek od kapitałów i rent			Podatek wojskowy			Zaległości podatków zniesionych			Razem podatki bezpośrednie zwyczajne			G r z y w n y			Podatek majątkowy (bez części zawieszanej)			Razem podatki bezpośrednie zwyczajne i nadzwyczajne		
							za świadectwa i karty rejestracyjne			o d o b r o t u																										
	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %	na 1/IV 1930 r.	na 1/IV 1931 r.	Zmiany w %			
Wileńska	1.261	1.834	+ 45,4%	941	1.112	+ 18,2%	141	145	+ 2,8%	3.630	4.357	+ 20,0%	3.012	3.557	+ 18,1%	6	3	— 50,0%	379	676	+ 78,4%	52	49	— 5,8%	9.422	11.733	+ 24,5%	467	494	+ 5,8%	2.492	1.675	— 32,8%	12.381	13.902	+ 12,3%
Białostocka . . .	2.104	3.021	+ 43,6%	679	793	+ 16,8%	281	314	+ 11,7%	6.563	7.564	+ 15,3%	10.038	6.391	— 36,3%	—	7	+100,0%	562	547	— 2,7%	—	100	+100,0%	20.227	18.737	— 7,4%	1.092	1.034	— 5,3%	2.931	2.345	— 20,0%	24.250	22.116	— 8,8%
Nowogródzka . .	1.193	1.590	+ 33,3%	86	162	+ 88,4%	94	94	bez zmian	1.632	2.179	+ 33,5%	2.535	4.603	+ 81,6%	—	—	—	346	338	— 2,3%	29	29	bez zmian	5.915	8.995	+ 52,1%	284	311	+ 9,5%	2.305	1.751	— 24,0%	8.504	11.057	+ 30,0%
Poleska *) . . .	1.507	1.607	—	254	573	—	121	101	—	1.580	1.631	—	1.605	1.886	—	—	—	—	341	228	—	61	32	—	5.469	6.058	—	2.259 **)	401	—	1.313	1.140	—	9.041	7.599	—
Okrag Izby P.-H. w Wilnie *) . .	6.065	8.052	+ 32,8%	1.960	2.640	+ 34,7%	637	654	+ 2,7%	13.405	15.731	+ 17,4%	17.190	16.437	— 4,4%	6	10	+ 66,7%	1.628	1.789	+ 9,9%	142	210	+ 47,9%	41.033	45.523	+ 10,9%	4.102	2.240	— 45,4%	9.041	6.911	— 23,6%	54.176	54.674	+ 0,9%

*) Ze względu na niejednakowy obszar okręgu Izby Skarbowej Poleskiej oraz całości okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1930 i 1931 (wydzielenie pow. sarneńskiego z woj. poleskiego od 1/I.1931 r.) zmian %-wych dla terenu Polesia nie podajemy. Stosunki procentowe dla okręgu Izby P.-H. w Wilnie należy więc przyjmować z zastrzeżeniem, że w r. 1930/31 okrag Izby był mniejszy niż w r. 1929/30 — o powiat sarneński.

**) Dla woj. poleskiego w r. 1930 w rubryce „grzywny“ podano łącznie grzywny, odsetki i należności egzekucyjne.

Świadectwa przemysłowe wykupione w okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie na r. 1930 i 1931.

Cyframi zwykłymi są podane świadectwa roczne, a kursywą (pochyłymi) — półroczne; zmiany procentowe w r. 1931 w stosunku do r. 1930 podane są dla świadectw rocznych.

Tablica V.

[illegible]

UWAGA: W związku ze zwolnieniem od wykupywania świadectw przemysłowych na 1931 r. rzemieślników, zatrudniających najwyżej 1 siłę najemną, względnie 1 członka rodziny, nie podajemy porównania procentowego świadectw VIII-ej kat. przemysłowej, ogólnej ilości świadectw dla przedsiębiorstw przemysłowych i ogólnej ilości wszystkich świadectw, natomiast podajemy porównanie ogólnej ilości wykupionych świadectw dla przedsiębiorstw przem., bez świadectw VIII-ej kat. przem., oraz wszystkich wogóle świadectw — bez VIII-ej kat. przemysłowej.

*) Dane dla Izby Poleskiej w obecnych granicach.

Suma ustalonego obrotu zmniejszyła się w okręgu Izby P.-H. o 7%, przyczem największy spadek (12,2%) ujawnił się w okręgu Poleskiej, a najmniejszy (4,2%) w okręgu Wileńskiej Izby Skarbowej. Analiza sum ustalonego obrotu według poszczególnych stawek podatkowych, obowiązujących w myśl ustawy o p. p. p. z dn. 15 VII. 1925 r., wykazuje, iż stosunek obrotów opodatkowanych według 2%-wej stopy podatkowej, do ogólnej sumy ustalonego obrotu zmniejszył się z 66,5% w roku 1929 do 59,1% w roku 1930; kosztem tego spadku odbyło się zwiększenie obrotów, opodatkowanych według zniżonych stawek podatkowych, a zwłaszcza według stopy 1%-wej, gdyż stosunek obrotów opodatkowanych według tej stopy do ogólnych sum ustalonych obrotów wzrósł z 19,6% w roku 1929 do 25,9% w roku 1930. Jest to niewątpliwie po części skutkiem zwiększenia się ilości prowadzonych ksiąg handlowych, o czem będzie mowa dalej. Zjawisko spadku udziału obrotów opodatkowanych według 2% stawki, przy stosunkowym wzroście obrotów niżej opodatkowanych, występuje ze szczególną siłą na terenie Wileńskiej Izby Skarbowej, gdzie stosunek obrotów opodatkowanych według 2%-ej stopy podatkowej do ogólnej sumy obrotów spadł z 67,8% w roku 1929 do 59,3% w roku 1930, przy jednoczesnem zwiększeniu się obrotów opodatkowanych według stopy 1%-ej z 19,3% do 26,4% i obrotów opodatkowanych według stopy $\frac{1}{2}$ %-ej z 11,9% do 13,1%. Bezpośrednim skutkiem omawianych wyżej zjawisk jest fakt, że przy zmniejszeniu się sumy ogólnego obrotu w całym okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie o 7% — suma wymierzonego podatku zmniejszyła się o 11,5%, zaś kwota podatku przypadającego na jednego płatnika — o 10,3%.

Bardzo charakterystyczne i na specjalną uwagę zasługujące są dane, dotyczące sum obrotów zwolnionych od podatku. Obroty zwolnione od podatku z tytułu art. 3 p. 15, ustawy z dn. 15.VII.1925 r. o p. p. p. (eksport półfabrykatów i gotowych wyrobów) wykazują wzrost bardzo poważny, bo wynoszący 25,8% dla całego okręgu Izby P.-H. w Wilnie. Ujawnił się on ze szczególną siłą w okręgu Wileńskiej Izby Skarbowej (+1243,8%) i jedynie okrąg Białostockiej Izby Skarbowej wykazuje spadek (— 11,7%). Tak poważne zwiększenie się sum obrotów, zwolnionych od podatku z tego tytułu jest niewątpliwie skutkiem zaleconego przez Ministerstwo Skarbu stosowania w praktyce wyroku N. T. A., w myśl którego eksport półfabrykatów i gotowych wyrobów niekoniecznie powinien być, zgodnie z przepisami ustawy z dn. 15. VII. 1925 r. o p. p. p., być udowodniony prawidłowemi księ-

gami handlowymi (Wyrok N. T. A. z dn. 9. IV. 1930 r. L. Rej. 168/28; okólnik Min. Skarbu z dn. 10. III. 1931 r. L. D. V. 2939/4/31).

Poza tem poważny, bo sięgający 26,8%, wzrost wykazują obroty zwolnione z tytułu ostatniego ustępu art. 3-go ustawy o p. p. p. (ubóstwo; chodzi tu o sumy nieprzekraczające kwoty 50 zł. dla poszczególnych płatników). Największy wzrost urzędowo stwierdzonego ubóstwa (zwolnienie może nastąpić li tylko w wypadku zgody przewodniczącego komisji szacunkowej) wykazuje województwo białostockie (+84,7%) i jedynie województwo nowogródzkie wykazuje spadek sum tego rodzaju obrotów o 19,1%.

Całokształt danych co do ksiąg handlowych w związku z wymiarem podatku przemysłowego od obrotu za rok 1929 i 1930 podaje tablica VI-ta.

Księgi handlowe zaofiarowane, zbadane, uznane i odrzucone w związku z wymiarem podatku przemysłowego na terenie Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica VI.

Izba Skarbowa	Zaofiarowano ksiąg		Zmiany % w roku 1930 w porównaniu z rokiem 1929	Ilość ksiąg zbadanych		Ilość ksiąg uznanych		Stosunek % ilości ksiąg uznanych do ilości ksiąg zba- danych		Ilość ksiąg od- rzuconych		Stosunek % ilości ksiąg odrzucon. do ilości ksiąg zba- danych	
	1929	1930		1929	1930	1929	1930	1929	1930	1929	1930	1929	1930
Wileńska . . .	486	700	+ 44,0	322	590	256	480	79,5	81,4	61	110	18,9	18,6
Białostocka .	824	1000	+ 21,4	516	964	367	713	71,1	74,0	149	251	28,9	26,0
Nowogródzka	252	325	+ 29,0	252	307	201	200	79,8	65,1	51	107	20,2	34,9
Poleska . . .	266	306	+ 15,3	249	291	188	227	75,5	78,0	61	64	24,5	22,0
Okr. Izby P.-H. w Wilnie .	1828	2331	+ 27,5	1339	2152	1012	1620	75,6	75,3	322	532	24,0	24,7

Uwaga: Dane za r. 1929 podane są według stanu na koniec roku podatkowego z wyjątkiem Izby Poleskiej, dla której uwzględniono dane za r. 1929 według stanu z r. 1931; dla obydwu lat dane dotyczące Izby Sk. Poleskiej podane są bez pow. sarneńskiego, t. j. w granicach obecnych.

Mimo w dalszym ciągu ujawniającego się zbyt rygorystycznego traktowania ksiąg handlowych, liczba ksiąg zaofiarowanych w związku z wymiarem podatku przemysłowego od obrotu powszechnie wzrosła. Wzrost ten dla całego okręgu Izby P.-H. w Wilnie wynosi 27,5%, przy-
czem najznaczniejsze zwiększenie wykazuje okrąg Wileńskiej Izby Skarbowej (44%). Ilość zaofiarowanych ksiąg jednakże pozostawała

w dalszym ciągu stosunkowo nikłą, wynosząc zaledwie 3,4% w stosunku do 68.495 pozycji podatkowych okręgu Izby P.-H. w Wilnie. Z omawianej tabl. VI-iej wynika, iż odsetek odrzuconych ksiąg w okręgu Izby wzrósł z 24% do 24,7%. Poważny wzrost odrzuconych ksiąg (z 20,2% do 34,9%) wykazuje okrąg Nowogródzkiej Izby Skarbowej, natomiast na terenie pozostałych izb skarbowych ilość odrzuconych ksiąg handlowych uległa zmniejszeniu, aczkolwiek liczba ksiąg odrzuconych pozostawała nadal wysoka, wynosząc od 18—26% ilości ksiąg zbadanych w okręgach poszczególnych izb skarbowych. Nie ulega wątpliwości, że tego rodzaju masowe dyskwalifikowanie ksiąg odstręcza płatników od ich prowadzenia, zwłaszcza jeśli się weźmie pod uwagę, iż na całym prawie terenie Izby P.-H. w Wilnie (z wyjątkiem 8 powiatów woj. białostockiego) obowiązywało jeszcze w roku sprawozdawczym w dziedzinie księgowości przestarzałe ustawodawstwo, stawiające najbardziej skomplikowane i zbędne wymagania najniższemu pod względem organizacyjnym i finansowym na terenie całego Państwa przedsiębiorstwom, tak, że prowadzenie ksiąg handlowych zgodnie z wymogami obowiązującego na Ziemiach Wschodnich Kodeksu Handlowego było zadaniem niewykonalnym, nie tylko dla drobnych lecz i dla średnich przedsiębiorstw *). Staje się przeto zupełnie zrozumiałym, iż w tych warunkach masowe odrzucanie ksiąg wpływa szczególnie deprymująco na płatników.

Pośrednim lecz niewątpliwym skutkiem nikłej ilości prowadzonych ksiąg, jest niezmiernie duża, z roku na rok powiększająca się ilość złożonych odwołań (z 18.585 odwołań od wymiaru za rok 1929 do 20.001 odwołań od wymiaru za rok 1930); wzrost wykazuje również stosunek ilości złożonych odwołań do ilości pozycji wymiarowych (z 26,8% — do 29,2% pozycji wymiarowych przy wymiarze za r. 1930), przyczem największą stosunkowo ilość odwołań złożono w okręgu Poleskiej Izby Skarbowej (31,5% pozycji wymiarowych) — tabl. VII (str. 252).

Tak znaczna ilość odwołań naraża z jednej strony na niepotrzebne straty płatników, wniesienie bowiem odwołania nie wstrzymuje, jak wiadomo, w myśl art. 85 ustawy o państwowym podatku przemysłowym obowiązku uiszczenia w przepisany termin całości wymierzonego podatku, z drugiej zaś strony w znacznym stopniu podnosi, i to

---

*) Kwestja ksiąg handlowych dla celów państwowego podatku przemysłowego została uregulowana rozporządzeniem Min. Skarbu z dnia 13 kwietnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 41 poz. 412).

zupełnie nieprodukcyjnie, koszty administracji skarbowej, zwłaszcza jeśli się weźmie pod uwagę, iż od 40,3% do 50% załatwionych w ciągu roku 1931 na terenie Izby P.-H. w Wilnie odwołań od wymiaru podatku przemysłowego od obrotu zostało całkowicie lub częściowo uwzględnionych, tak że suma wymierzonego podatku została naskutek odwołań obniżona (pomijając częściowy brak danych dla 2 izb skarbowych) o przeszło 1,5 miliona złotych i że gros tych odwołań jest niewątpliwie skutkiem dążenia władz skarbowych do osiągnięcia wymiarów, odpowiadających nietyle faktycznemu stanowi rzeczy, ile sumom preliminowanym na podstawie wymiarów poprzednich.

PODATEK DOCHODOWY.

Dane dotyczące wymiaru podatku dochodowego od dochodów fundowanych podaje tablica III-cia.

Jak wynika z tej tablicy, ilość pozycji wymiarowych wykazuje nieznaczny wzrost (+ 2%); największy wzrost notujemy w okręgu Nowogródzkiej Izby Skarbowej (+22,5%); również i w okręgu Poleskiej Izby Skarbowej ujawnił się wzrost ilościowy pozycji wymiarowych (+ 11,1%). Spadek natomiast notujemy w okręgach Białostockiej (— 1,1%), a zwłaszcza Wileńskiej Izby Skarbowej (—10,7%).

Mimo wzrostu ilości pozycji wymiarowych ogólna suma podlegającego opodatkowaniu dochodu spadła w okręgu Izby P.-H. w Wilnie o 10,3%; wyjątek stanowi okrąg Poleskiej Izby Skarbowej, gdzie suma ustalonego dochodu wykazuje wzrost o 10,3%. Spadek, i to o wiele poważniejszy aniżeli w sumie podlegającego opodatkowaniu dochodu, wykazuje również kwota wymierzonego dla całego okręgu Izby P.-H. w Wilnie podatku dochodowego (—30,8%), co należy po części przypisać dekoncentracji opodatkowanych dochodów (w okręgu Nowogródzkiej Izby Skarbowej, przy zwiększeniu ilości pozycji wymiarowych o 22,5% i zmniejszeniu sumy podlegającego opodatkowaniu dochodu o 8,1%, kwota wymierzonego podatku spadła o 48,9%, a kwota przypadającego na 1 płatnika podatku o 58,3%).

Zarówno spadek sum ustalonego dochodu jak też i kwot wymierzonego podatku są niewątpliwie skutkiem przesilenia gospodarczego, które wystąpiło w roku 1930-ym (opodatkowaniu podlegały dochody osiągnięte w roku 1930-ym).

Co się tyczy sum ustalonych dochodów dla poszczególnych źródeł dochodu, to odnośne dane zawiera tablica VIII-ma (str. 255).

Dane z tablicy świadczą o poważnym spadku sum ustalonych dochodów dla główniejszych źródeł dochodu w okręgu Izby P. - H. w Wilnie z wyjątkiem dochodu od budynków (+ 18,1%). Największy spadek wykazują dochody z rolnictwa — o 34,3%, zwłaszcza dochody z mniejszej własności rolnej (do 60 ha), gdzie spadek wynosi 37,5%, przyczem ze szczególną siłą ujawnił się spadek dochodów z rolnictwa w okręgach Wileńskiej (o 43%) i Białostockiej (o 40,1%) Izb Skarbowych. Zniżce uległ również udział dochodów z rolnictwa w globalnej sumie ustalonego dla okręgu Izby P. - H. w Wilnie dochodu (z 27,6% w r. 1930 do 20,2% w r. 1931).

Spadek, chociaż niewspółmiernie niski w stosunku do spadku dochodów z rolnictwa, wykazują również dochody z przemysłu i handlu (—7,6%); niewspółmierność ta jest niezwykle charakterystyczna z uwagi na wybitną zależność naszego przemysłu i handlu od dobrobytu rolnictwa, co pozostaje w związku ze zdecydowaniem rolniczym charakterem gospodarki okręgu Izby. Na specjalne podkreślenie zasługuje przytem ta okoliczność, iż udział dochodów z przemysłu i handlu w dochodzie globalnym okręgu Izby, nie zważając na wyżej powiedziane, wzrósł z 52,2% w r. 1930 do 53,6% w r. 1931; zjawisko to występuje ze szczególną siłą w okręgu Wileńskiej Izby Skarbowej; suma ustalonego dla przemysłu i handlu dochodu (liczby bezwzględne) nie uległa tu prawie zmianom (suma ustalonego dochodu dla rolnictwa spadła o 43%), natomiast udział dochodu z przemysłu i handlu w okręgu Wileńskiej Izby Skarbowej w dochodzie ogólnym wzrósł z 46,9% do 54%. Jest to niewątpliwie między innymi skutkiem mechanicznego stosowania t. zw. norm przeciętnej zyskowności, zacierających przy ustalaniu osobistodochodowego podatku te różnice indywidualne, które wymiar podatku winien zasadniczo uwzględniać; stąd opodatkowywane są dochody domniemane, a nie rzeczywiste, w rezultacie czego często pobiera się podatek nie od osiągniętego dochodu lecz od poniesionych strat, co z kolei potęguje ucieczkę kapitałów z przynoszących straty przedsiębiorstw; kwota dochodu osiągniętego z kapitałów i praw majątkowych wzrosła w okręgu Izby o 48,6%, wzrósł również udział dochodów z tego źródła w dochodzie globalnym z 1% do 1,7%.

Ruch odwołań od wymiaru podatku dochodowego ilustruje tablica IX-ta (str. 257).

Podatek dochodowy.
Dochód ustalony przez władze wymiarowe.

Tablica VIII.

Dochód w tys. zł.

ŹRÓDŁA DOCHODÓW	O K R Ę G I I Z B S K A R B O W Y C H																			Okrag Izby P.-H. w Wilnie					
	Wileńskiej					Białostockiej					Nowogrodzkiej					Poleskiej									
	1930 r.		1931 r.		Zmiany % w r. 1931	1930 r.		1931 r.		Zmiany % w r. 1931	1930 r.		1931 r.		Zmiany % w r. 1931	1930 r.		1931 r.		Zmiany % w r. 1931	1930 r.		1931 r.		Zmiany % w r. 1931
	Dochód	Stosu- nek % do ogólnego docho- du	Dochód	Stosu- nek % do ogólnego docho- du		Dochód	Stosu- nek % do ogólnego docho- du	Dochód	Stosu- nek % do ogólnego docho- du		Dochód	Stosu- nek % do ogólnego docho- du	Dochód	Stosu- nek % do ogólnego docho- du		Dochód	Stosu- nek % do ogólnego docho- du	Dochód	Stosu- nek % do ogólnego docho- du		Dochód	Stosu- nek % do ogólnego docho- du			
Z rolnictwa	20.635	29,8	11.772	19,8	— 43,0	27.993	21,5	16.773	15,5	— 40,1	20.780	40,6	15.487	32,9	— 25,5	13.047	27,3	10.157	19,2	— 22,2	82.455	27,6	54.189	20,2	— 34,3
w tem:																									
a) do 60 ha	9.090	13,1	4.063	6,8	— 55,3	18.350	14,1	9.597	8,8	— 47,7	5.402	10,6	6.634	14,1	+ 22,8	6.376	13,3	4.229	8,0	— 33,7	39.218	13,1	24.523	9,1	— 37,5
b) powyżej 60 ha .	11.545	16,7	7.709	13,0	— 33,2	9.643	7,4	7.176	6,7	— 25,6	15.378	30,0	8.853	18,8	— 42,4	6.671	14,0	5.928	11,2	— 11,1	43.237	14,5	29.666	11,1	— 31,4
Z budynków	10.148	14,7	9.989	16,8	— 1,6	14.231	10,9	16.528	15,2	+ 16,1	4.590	9,0	6.252	13,3	+ 36,2	7.247	15,2	10.011	19,0	+ 38,1	36.216	12,1	42.780	16,0	+ 18,1
Z przemysłu i handlu .	32.462	46,9	32.030	54,0	— 1,3	76.610	58,8	63.747	58,7	— 16,8	22.630	44,3	21.330	45,4	— 5,8	23.637	49,5	26.519	50,3	+ 12,2	155.339	52,2	143.626	53,6	— 7,6
Z zajęć zawodowych . .	4.027	5,8	4.296	7,2	+ 6,7	8.025	6,2	8.139	7,5	+ 1,4	2.490	4,9	2.918	6,2	+ 17,2	3.323	6,9	4.171	7,9	+ 25,5	17.865	6,0	19.524	7,3	+ 9,3
Z tantjem	69	0,1	86	0,1	+ 24,6	35	0,0	5	0,0	— 85,7	39	0,1	19	0,0	— 51,3	4	0,0	2	0,0	— 50,0	147	0,0	112	0,0	— 23,8
Z kapitałów i praw ma- jątkowych	592	0,9	786	1,3	+ 32,8	1.791	1,4	1.966	1,8	+ 9,8	434	0,8	474	1,0	+ 9,2	213	0,4	1.276	2,4	+ 499,1	3.030	1,0	4.502	1,7	+ 48,6
Z innych źródeł	252	0,4	88	0,1	— 65,1	497	0,4	527	0,5	+ 6,0	81	0,1	380	0,8	+ 369,1	292	0,6	283	0,5	— 3,1	1.122	0,4	1.278	0,5	+ 13,9
Z art. 64 ust.	989	1,4	397	0,7	— 59,9	1.070	0,8	873	0,8	— 18,4	90	0,2	156	0,4	+ 73,3	64	0,1	349	0,7	+ 445,3	2.213	0,7	1.775	0,7	— 19,8
O g ó ł e m	69.174	100	59.444	100	— 14,1	130.252	100	108.558	100	— 16,7	51.134	100	47.016	100	— 8,1	47.827	100	52.768	100	+ 10,3	298.387	100	267.786	100	— 10,3

U w a g a : Dane oparte na tej samej podstawie, co w tabl. III.

Odwołania od wymiarów podatku dochodowego.

Tablica IX.

Izba Skarbowa	Ilość odwołań od wymiaru podatku dochodowego na rok :		Stosunek % % ilości odwołań do ilości pozycji wymiarowych		Załatwiono odwołań w ciągu 1931 roku				
					Od wymiarów na okresy poprzednie		Od wymiaru na rok 1931		Załatwiono odwołań ogółem
	1930	1931	1930	1931	Uwzględniono całościowo lub częściowo	Oddalono	Uwzględniono całościowo lub częściowo	Oddalono	
Wileńska . . .	4.648	4.834	28,7	33,4	1.331	1.655	595 ¹⁾	—	3.581
Białostocka . .	8.647	9.291	28,8	31,3	3.608	5.039	3.218	4.425	16.290
Nowogródzka .	1.991	4.384	20,6	37,1	325	1.666	nie załatwiono		1.991
Poleska ²⁾ . . .	4.254	4.105	37,8	32,9	2.120	2.134	nie załatwiono		4.254
Okrąg Izby P.-H. w Wilnie . . .	19.540	22.614	29,1	33,0	7.384	10.494	—	—	26.116

(c. d.)

Izba Skarbowa	Załatwiono odwołań w ciągu 1931 roku — ogółem				Suma obniżonego podatku w zł.	
	Uwzględniono całościowo lub częściowo	Stosunek % % uwzględn. odwołań do ogólnej ilości załatwionych	Oddalono odwołań	Stosunek % % oddal. odwołań do ogólnej ilości załatwionych	Od wymiarów na okresy poprzednie	Od wymiaru na rok 1931
Wileńska . . .	1.926	53,8	1.655	46,2	308.197	brak danych
Białostocka . .	6.826	41,9	9.464	58,1	723.171	324.233
Nowogródzka .	325	16,3	1.666	83,7	809.440	brak danych
Poleska ²⁾ . . .	2.120	49,8	2.134	50,2	313.000	brak danych
Okrąg Izby P.-H. w Wilnie . . .	11.197	42,9	14.919	57,1	2.153.808	—

¹⁾ W roku 1931 komisja odwoławcza odwołań za rok 1931 nie rozpatrywała: liczba 595 oznacza ilość odwołań za r. 1931, rozpatrzonych przez komisje szacunkowe w myśl art. 72 ustawy.

²⁾ Dane dla Izby Skarbowej Poleskiej dotyczą dzisiejszego jej obszaru.

Ilość odwołań, jak i w podatku przemysłowym, wzrosła (z 19.540 w r. 1930 do 22.614 w r. 1931); wzrost wykazuje również stosunek ilości odwołań do ilości pozycji wymiarowych dla całego okręgu Izby P.-H. w Wilnie z 29,1% w roku 1930 do 33,0% w roku 1931, (w okręgu Nowogródzkiej Izby Skarbowej z 20,6% do 37,1%), co niewątpliwie również jest skutkiem mechanicznego stosowania norm przeciętnej zyskowości. Jak dalece niedoskonały i od stosunków faktycznych odbiegający jest ten sposób ustalania dochodu podlegającego opodatkowaniu, świadczy ta okoliczność, iż przeszło 42% załatwionych w ciągu roku 1931 odwołań zostało całkowicie lub częściowo uwzględnionych (w okręgu Wileńskiej Izby Skarbowej przeszło 53%).

AKCJA EGZEKUCYJNA.

Zestawienie wyników akcji egzekucyjnej podane jest w tablicy X-ej. Ze względu na wątpliwości, jakie nastęrczają odnośne dane dla Białostockiej Izby Skarbowej, podajemy jedynie cyfry dla pozostałych 3-ch Izb Skarbowych.

Akcja egzekucyjna

w okresie budżetowym 1931/32 do dnia 1 marca 1932 r.

(W nawiasach cyfry za rok 1930/31.)

Tablica X.

Izby Skarbowe	Ilość skutecznio- nych zajęć	Ilość dokonanych licytacji	Ilość przymusowo ściągniętych po- zycji	Pobrane przez sekwe- stratorów koszty egze- kucyjne (w tys. zł.)	Pobrane przez sekwe- stratorów podatki bez- spół., odsetki i kary za zwł., koszty egzek. i inne należ. skarbowe (w tys. zł.)	Suma kosztów utrzy- mania sekwestratio- nów wraz z dietami i kosztami podróży służb. (w tys. zł.)	Stosunek % sumy ko- szków utrzymania se- kwestratorów do su- my kosztów egzekuc.
Wileńska	31.258 (27.632)	845 (347)	19.135 (24.840)	161 (110)	3.201 (1.728)	91 (104)	56,5 (94,5)
Nowogródzka .	17.242 (15.565)	210 (355)	10.600 (17.485)	51 (101)	877 (1.485)	48 (80)	94,1 (79,2)
Poleska **). . .	27.162 (20.897)	512 (387)	18.780 (21.333)	119 (120)	854 (1.595)	76 (87)	63,9 (72,5)
Razem Okręgi 3-ch Izb Skarbowych. .	75.662 (64.094)	1.567 (1.089)	48.515 (63.658)	331 (331)	4.932 (4.808)	215 (271)	65,0 (81,9)

Dane z tablicy tej świadczą o dalszem, idącym w parze ze wzro-
stem zaległości podatkowych, obostrzeniu akcji egzekucyjnej. Poważny

**) Dane dla okręgu Izby Skarbowej Poleskiej w obecnych jego granicach.

wzrost notujemy zarówno w ilości uskuteczniionych zajęć, jak też w ilości licytacji dokonanych na terenie, objętych zestawieniem Izb Skarbowych. Największy wzrost ilości dokonanych licytacji wykazuje okrąg Wileńskiej Izby Skarbowej (+ 143,5%); spadek notujemy jedynie w okręgu Nowogródzkiej Izby Skarbowej.

Jednakże mimo obostrzenia akcji egzekucyjnej efekt finansowy był, za wyjątkiem okręgu Wileńskiej Izby Skarbowej, słabszy aniżeli w poprzednim okresie budżetowym. Świadczy o tem wymownie spadek sum pobranych przez sekwestratorów podatków, kar, kosztów egzekucyjnych i t. d. w okręgach Nowogródzkiej i Poleskiej Izb Skarbowych. Dysproporcja pomiędzy napięciem akcji egzekucyjnej, a osiągniętymi wynikami, ujawniła się ze szczególniejszą siłą w okręgu Poleskiej Izby Skarbowej, gdzie przy wzroście ilości uskuteczniionych zajęć z 20.897 w okresie budżetowym 1930/31 do 27.162 w 1931/32, i ilości licytacji — z 387 do 512, suma pobranych przez sekwestratorów podatków bezpośrednich spadła o 46,5% (z 1595 tys. zł. w r. 1930/31 do 854 tys. zł. w r. 1931/32). Dane te są niezbitym dowodem wyczerpania finansowego sfer płatniczych.

UWAGA: Wszystkie tablice w niniejszym rozdziale są zestawione na podstawie danych, uzyskanych od władz skarbowych; dane za rok poprzedzający rok sprawozdawczy przyjęte są według materiałów nadesłanych przez te władze dla sprawozdania Izby P.-H. za rok 1930.

POLITYKA SOCJALNA.

UWAGI OGÓLNE.

Rok 1932 przeminął pod znakiem rewizji dotychczasowych teoretycznych i organizacyjnych założeń w dziedzinie polityki socjalnej i to zarówno w Polsce, jak i w innych cywilizowanych krajach, dotkniętych ogólnym przesileniem gospodarczym. Pod wpływem depresji ekonomicznej zrodziły się przede wszystkim dążenia do odciążenia produkcji, a w związku z tem prądy, zmierzające do wprowadzenia szerszych oszczędności w systemie administrowania instytucyj socjalnych, do obniżenia wysokości świadczeń zakładów ubezpieczeniowych, do zwężenia zakresu osób, uprawnionych do otrzymywania świadczeń, do modyfikacji podziału stawek pomiędzy pracodawcą, a pracobiorcą, do skasowania względnie zawieszenia niektórych świadczeń, do wprowadzenia pewnych opłat od ubezpieczonych (np. za poradę w kasach chorych, za lekarstwo i t. p.).

Poza względami konieczności odciążenia produkcji, inne jeszcze powody doprowadziły do rewizji dotychczasowych założeń polityki socjalnej. Przede wszystkim niebywały wzrost bezrobocia, obalając wszelkie dotychczasowe przewidywania, spowodował ogromny deficyt Funduszu Bezrobocia i konieczność uciekania się do pomocy Skarbu Państwa. Jednocześnie także podważone zostały założenia ubezpieczeniowe Funduszu Bezrobocia, gdy udowodnione zostało, że ma się do czynienia ze zjawiskiem, które nie może być ujęte w ramki matematyki i statystyki ubezpieczeniowej. Z drugiej strony ciężki stan warштatów przemysłowych, handlowych i rolnych w okresie przesilenia, przyczynił się do dalszego wzrostu ogromnych zaległości składkowych. Zaległości te łącznie z polityką lokacyjną zakładów i wadliwą gospodarką doprowadziły do wyczerpania płynnych rezerw i unieruchomienia kapitałów, w wyniku czego został poważnie zagrożony sam byt instytucyj ubezpieczeń społecznych.

Prądy, jakie nurtowały w ciągu roku sprawozdawczego w omawianej dziedzinie, znalazły swe odzwierciedlenie poczęści w polskim ustawodawstwie socjalnem w roku sprawozdawczym, poczęści zaś dały asumpt do podjęcia prac badawczych, do przeprowadzenia dyskusji na różnych konferencjach oraz wyświetlenia zagadnienia w licznych artykułach polemicznych, co z kolei przyniosło odpowiednie plony w postaci szeregu posunięć rządowych — już w okresie późniejszym. Momenty te zostały poruszone przy dalszem omawianiu rynku pracy i działalności poszczególnych instytucyj ubezpieczeniowych na terenie okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie.

U w a g a: W rozdziale niniejszym, we wszystkich tablicach, dane dla województwa poleskiego, a co za tem idzie i dla okręgu Izby, za lata poprzedzające rok 1931 — obejmują powiat sarneński, który w roku 1931 nie wchodził już w skład okręgu Izby; dane za rok 1931 już tego powiatu nie obejmują.

Przy obliczaniu stosunków procentowych dla r. 1931, w porównaniu z latami poprzednimi, ze względu na niemożność wydzielenia odnośnych cyfr dla pow. sarneńskiego — przyjmowano dla lat poprzednich dane łącznie z pow. sarneńskim, zaś dla r. 1931 — bez tego powiatu.

RYNEK PRACY.

EMIGRACJA.

Warunki rynku pracy w okręgu Izby ukształtowały się bardzo niepomyślnie. Znaczny przyrost ludności, znaczniejszy podług ostatniego powszechnego spisu, aniżeli przypuszczano dotychczas, nie mógł znaleźć ujścia w emigracji sezonowej i stałej, jak również nie mógł być zatrudniony w produkcji przemysłowej, tak słabo rozwiniętej na terenie województw wschodnich. Stąd wniosek, że nadmiar ludności, pozostający na roli, pogłębia przesilenie rolnicze, gdyż o wchłonięciu większej ilości ludności przez inne ośrodki państwa w okresie ogólnego przesilenia — mowy być nie może. Z przytoczonych poniżej zestawień widać, że emigracja z okręgu Izby wynosiła w r. 1931 — 6.304 osoby, na ogólną ilość 76.005 — z całej Polski, co stanowi 8,3% całej emigracji. W tem emigracja przeważnie sezonowa (do krajów Europy) wynosiła 2.959 osób na 64.235 emigrantów z całej Polski, co stanowi zaledwie 4,6%. Natomiast emigracja stała (do krajów pozaeuropejskich) wynosiła 3.345 osób na 11.770 emigrantów, co stanowi aż 28,4%. Zjawisko to, na które już niejednokrotnie zwracano uwagę, jest objawem gorszej sytuacji na terenie naszych województw w porównaniu do innych ośrodków kraju. O ile mowa o emigracji sezonowej, kierowała się ona głównie i prawie wyłącznie do Francji i Niemiec

Emigracja z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w r. 1931.

Tablica I.

Województwa	Emigracja do krajów Europy				Emigracja do krajów pozaeuropejskich								Emigracja ogółem
	Razem	Francja	Niemcy	Inne kraje Europy	Razem	U. S. A.	Kanada	Argentyna	Brazylja	Urugwaj	Palestyna	Inne kraje pozaeuropejskie	
Wileńskie . . .	2.020	560	1	1.459	602	41	6	254	52	60	79	110	2.622
Białostockie .	813	755	28	30	1.289	196	37	446	47	200	248	115	2.102
Nowogrodzkie	91	79	3	9	475	49	7	178	72	18	79	72	566
Poleskie . . .	35	22	—	13	979	90	128	438	65	50	162	46	1.014
Okrąg Izby . .	2.959	1.416	32	1.511	3.345	376	178	1.316	236	328	568	343	6.304
Cała Polska .	64.235	28.396	32.302	3.537	11.770	1.353	1.326	4.423	1.111	1.283	1.535	739	76.005
Stosunek % - wy okręgu Izby do całej Polski	4,6	5,0	0,1	42,7	28,4	27,8	13,4	29,7	21,2	25,6	37,0	46,4	8,3

Źródło: „Statystyka Pracy”.

Emigracja z okręgu Izby P.-H. w Wilnie w ciągu ostatnich trzech lat.

Tablica II.

Województwa	Emigracja do krajów Europy				Emigracja do krajów pozaeuropejskich				Emigracja ogółem						
	1929	1930	Zmiany % - we w r. 1930 w stos. do r. 1929	Zmiany % - we w r. 1931 w stos. do r. 1930	1929	1930	Zmiany % - we w r. 1930 w stos. do r. 1929	Zmiany % - we w r. 1931 w stos. do r. 1930	1929	1930	Zmiany % - we w r. 1930 w stos. do r. 1929	Zmiany % - we w r. 1931 w stos. do r. 1930			
			1931	1931			1931	1931							
Wileńskie . . .	3.290	3.565	+ 8,4	2.020	- 43,4	2.805	1.939	- 30,9	602	- 69,0	6.095	5.504	- 9,7	2.622	- 52,4
Białostockie .	4.080	2.933	- 28,1	813	- 72,3	4.582	3.658	- 20,2	1.289	- 64,8	8.662	6.591	- 23,9	2.102	- 68,1
Nowogródzkie	2.052	991	- 51,7	91	- 90,8	1.579	1.394	- 11,7	475	- 65,9	3.631	2.385	- 34,3	566	- 76,3
Poleskie . . .	89	237	+166,3	35	- 85,2	5.895	4.171	- 29,3	979	- 76,5	5.984	4.408	- 26,3	1.014	- 77,0
Okrąg Izby . .	9.511	7.726	- 18,8	2.959	- 61,7	14.861	11.162	- 24,9	3.345	- 70,0	24.372	18.888	- 22,5	6.304	- 66,6
Cała Polska .	178.132	171.853	- 3,5	64.235	- 62,6	65.310	46.534	- 28,8	11.770	- 74,7	243.442	218.387	- 10,3	76.005	- 65,2
Stosunek % - wy okręgu Izby do całej Polski .	5,3	4,5	-	4,6	-	22,8	24,0	-	28,4	-	10,0	8,6	-	8,3	-

Źródło : „Statystyka Pracy”.

oraz, jeśli chodzi o teren Izby, — do Łotwy. Emigracja zaś stała kierowała się przeważnie do Argentyny, w mniejszym stopniu do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Kanady, Brazylii, Urugwaju i Palestyny. Jak niekorzystnie odbijają się restrykcje kwot emigracyjnych na stanie naszego rynku pracy, wnioskować można z tego, że w r. 1929 emigracja pochłoniąć mogła 243.442 osoby, czyli prawie połowę naszego rocznego przyrostu ludności, w r. 1930 emigracja spadła o 10,3% (218.387 osób), zaś w roku ubiegłym zmniejszyła się o dalsze 65,2% (76.005). Patrz tabl. I i II (str. 262 i 263).

Wzrost, względnie spadek emigracji z okręgu Izby i z całej Polski w latach 1930 i 1931 w porównaniu z rokiem 1926.

Tablica III.

WOJEWÓDZTWA	R o k	
	1 9 3 0	1 9 3 1
Wileńskie	+ 139,6 %	+ 14,1 %
Białostockie	+ 13,3 %	— 63,9 %
Nowogródzkie	+ 129,8 %	— 45,5 %
Poleskie	+ 51,6 %	— 65,1 %*)
Okrąg Izby P.-H. w Wilnie . .	+ 56,7 %	— 47,7 %
Cała Polska	+ 30,4 %	— 54,6 %

Rok 1931, jak widać z tablicy III, był przełomowym w dziejach emigracji polskiej, wychodźstwo bowiem spadło po raz pierwszy poniżej poziomu r. 1926. Na terenie Izby tylko województwo wileńskie utrzymało się jeszcze w odniesieniu do r. 1926 na poziomie + 14,6%, aczkolwiek w porównaniu z r. 1930 emigracja spadła tu o 125,5%.

ZATRUDNIENIE.

Zatrudnienie w przemyśle przetwórczym, górnictwie i hutnictwie, w zakładach zatrudniających powyżej 20 osób, wynosiło w okręgu Izby w r. 1931 przeciętnie 18.732 osoby (najwyższy poziom w lipcu — 20.254 rob., najniższy w grudniu — 15.382 osoby), co stanowi około 3% zatrudnienia całej Polski (przeciętnie 623.947 rob.) Jeśli porównać zatrudnienie w r. 1931 z zatrudnieniem w r. 1930, które dla całej Polski

*) Vide uwaga na str. 261.

Robotnicy zatrudnieni w przemyśle przetwórczym, górnictwie i hutnictwie*)
w r. 1930 i 1931.

Tablica IV.

Stan w ostatnim dniu miesiąca.

M I E S I A C E	W O J E W Ó D Z T W A						Okrag Izby P. - H. w Wilnie		Cała Polska		Stosunek % okręgu Izby do całej Polski			
	Wilenskie		Białostockie		Nowogródzkie		Poleskie							
	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931		
Styczeń	4.214	3.833	9.280	8.546	1.943	1.807	5.170	3.073	20.607	17.259	757.370	634.851	2,7	2,7
Luty	4.281	3.712	10.444	9.366	2.127	2.087	5.445	3.022	22.297	18.187	736.544	625.909	3,0	2,9
Marzec	4.470	4.108	11.419	9.892	2.369	2.191	5.246	3.133	23.504	19.324	725.033	624.561	3,2	3,1
Kwiecień	4.557	3.910	12.514	10.684	2.309	2.190	5.617	3.119	24.997	19.903	729.298	630.667	3,4	3,1
M a j	4.779	3.474	12.175	11.067	2.623	2.179	5.567	3.246	25.144	19.966	740.709	633.058	3,4	3,1
Czerwiec	4.560	3.499	12.695	11.300	2.309	2.306	5.322	3.179	24.886	20.284	733.837	643.001	3,4	3,1
Lipiec	4.519	3.359	12.463	11.129	2.284	2.376	5.303	3.390	24.569	20.254	730.747	630.585	3,4	3,2
Sierpień	4.394	3.362	12.616	10.611	2.253	2.055	4.618	3.192	23.881	19.220	738.060	629.442	3,2	3,1
Wrzesień	4.520	3.588	11.091	10.145	2.272	2.050	4.554	2.971	22.437	18.754	743.241	629.518	3,0	3,0
Październik	4.405	3.398	11.447	10.115	2.193	2.101	4.666	2.868	22.711	18.482	767.603	651.535	2,9	2,8
Listopad	4.238	3.407	9.703	9.700	2.100	2.013	3.941	2.645	19.982	17.765	738.868	618.327	2,7	2,9
Grudzień	3.851	3.224	8.934	7.616	2.022	1.718	3.474	2.824	18.281	15.382	655.244	535.905	2,8	2,9
Przeciętnie	4.399	3.573	11.232	10.014	2.234	2.090	4.910	3.055	22.775	18.732	733.046	623.947	3,1	3,0
Wzrost lub spadek w % w odniesieniu do roku 1926	+ 91,3	+ 55,4	+ 63,4	+ 45,7	+ 72,0	+ 60,9	+ 138,9	+ 48,7	+ 81,8	+ 49,5	+ 23,0	+ 4,7	—	—

*) Robotnicy ogółem znajdujący się w ewidencji zakładów; wchodzą tu również elektrownie oraz wytwórnie kolejowe i wojskowe.

Źródło: „Statystyka Pracy”.

sięgało cyfry 733.046 rob., a dla okręgu Izby 22.775, oraz wzięwszy za podstawę, jak to czynimy już od kilku lat, stan zatrudnienia w r. 1926 — otrzymamy spadek dla całej Polski 18,2⁰%, wówczas gdy spadek zatrudnienia dla okręgu Izby sięga 32,3⁰%, patrz tabl. IV.

BEZROBOCIE.

Aczkolwiek porównanie ilości bezrobotnych z ilością zatrudnionych w większych zakładach przemysłowych *) (powyżej 20 osób) nie daje należytego obrazu faktycznych stosunków, panujących w okręgu Izby, a to ze względu na charakter, przeważających w województwach wschodnich drobnych warsztatów pracy, tem niemniej porównanie to jest charakterystyczne dla ustalenia niektórych tendencji, cechujących zatrudnienie. Wówczas, gdy stosunek o którym mowa, wynosił w roku 1930 dla okręgu Izby 44,6⁰%, a dla całej Polski 30,9⁰%, w r. 1931 stosunek bezrobotnych do ilości zatrudnionych podskoczył dla okręgu Izby do 67,4⁰%, zaś dla całej Polski do 43,3⁰%, świadcząc dobitnie nie tylko o znacznym pogorszeniu się sytuacji w całym państwie, lecz również o specjalnem pogorszeniu się sytuacji w okręgu Izby (patrz tabl. V).

Bezrobocie oraz zatrudnienie w przemyśle przetwórczym, łącznie z elektrowniami, wytwórniami kolejowemi i wojskowemi oraz górnictwem w okręgu Izby P.-H. w Wilnie i w całej Polsce w roku 1931.

Tablica V.

R O K 1 9 3 1	Okrąg Izby P. - H. w Wilnie	Cała Polska
Zatrudnieni	18.732	623.947
Bezrobotni	12.631	270.455
Stosunek % - towy bezrobotnych do zatrudnionych .	67,4	43,3

ROBOTY PUBLICZNE.

Ciężka sytuacja rynku pracy nie została złagodzona przez zatrudnienie na robotach publicznych. Zatrudnienie to spadło w roku 1931 w porównaniu z r. 1930 dla całej Polski z 32,872 do 26,823, — w okręgu zaś Izby z 1.210 do zupełnie nikłej cyfry — 762. W taki sposób upośledzenie okręgu Izby co do udziału w robotach publicznych charakteryzuje się spadkiem przeciętnego stosunku zatrudnienia na tych

Zatrudnienie na robotach publicznych w r. 1930 i 1931.

Tablica VI.

Miesiące	W O J E W Ó D Z T W A								Okrąg Izby		Cała Polska		Stosunek ⁰ / ₀ -towy okręgu Izby do całej Polski	
	Wileńskie		Białostockie		Nowogródzkie		Poleskie							
	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931		
Styczeń . . .	—	—	12	204	299	242	—	22	311	468	12.212	8.953	2,5	5,2
Luty	—	—	9	74	454	304	24	7	487	385	10.830	8.526	4,5	4,5
Marzec . . .	—	—	117	100	544	304	9	8	670	412	15.142	11.341	4,4	3,6
Kwiecień . .	50	38	136	268	635	446	49	25	870	777	23.009	22.132	3,8	3,5
Maj	199	—	211	187	987	715	179	161	1.576	1.063	39.796	30.272	4,0	3,5
Czerwiec . .	229	28	449	104	1.027	745	289	170	1.994	1.047	51.289	38.959	3,9	2,7
Lipiec	249	60	574	344	1.044	717	339	24	2.206	1.145	56.898	42.614	3,9	2,7
Sierpień . .	239	20	424	562	1.111	604	170	24	1.944	1.210	55.575	41.993	3,5	2,9
Wrzesień . .	241	—	345	333	1.045	704	60	15	1.691	1.052	47.095	40.666	3,6	2,6
Październik	268	6	262	397	1.055	365	79	—	1.664	768	41.226	37.123	4,0	2,1
Listopad . .	5	—	186	278	623	261	41	—	855	539	30.331	25.369	2,8	2,1
Grudzień . .	—	—	—	56	242	226	15	—	257	282	11.066	13.928	2,3	2,0
Przeciętnie .	123	13	227	242	755	469	105	38	1.210	762	32.872	26.823	3,7	2,8

Źródło: „Statystyka Pracy”.

robotach w okręgu Izby do zatrudnienia w całej Polsce w okresie ostatnich trzech lat w sposób następujący: w roku 1929 — 4,0%; w r. 1930 — 3,7%; w r. 1931 — 2,8% (patrz tabl. VI na str. 267).

PRZEPISY PRAWNE I AKCJA KU OCHRONIE RYNKU PRACY.

O ile mowa o przepisach prawnych, zmierzających do uregulowania ciężkich warunków rynku pracy w okresie sprawozdawczym, to rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 20. II. 1931 r., rozciągające na całe Państwo moc obowiązującą Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 4. VI. 1927 r. o ochronie rynku pracy, było nagół dla okręgu Izby bez znaczenia, wobec znikomej ilości obywateli państw obcych (których dotyczy rozporządzenie), zatrudnionych na terenie województw wschodnich. Natomiast z innych przepisów, które wybitnie ujemnie wpłynęły na stan rynku pracy w okręgu Izby, należy wymienić zarządzenia Min. Pracy i Op. Społ., dotyczące emigracji. Całokształt taktyki Urzędu Emigracyjnego, ujmującego zagadnienie emigracji jedynie tylko pod kątem widzenia ochrony emigranta, bez uwzględnienia ogromnego znaczenia gospodarczego emigracji dla Polski, miał swe zgubne skutki w niepomysłnym stanie rokowań z innemi państwami i niezwykłym skurczeniu się wychodźstwa (patrz tabl. I i II — str. 262 i 263).

Jedynie szerzej zakrojona akcja o charakterze rządowo-społecznym, skierowana bezpośrednio na walkę z bezrobociem, dała w okresie sprawozdawczym pozytywne wyniki. Powołanie wojewódzkich komitetów do spraw bezrobocia, jako odpowiedników Naczelnego Komitetu w Warszawie, umożliwiło w końcu roku 1931 przeprowadzenie akcji niesienia pomocy bezrobotnym w postaci skierowywania ich na specjalnie zorganizowane roboty oraz w postaci dożywiania, niesienia pomocy opałowej, odzieżowej, medycznej i in. Zwłaszcza owocną na terenie Izby była działalność wojewódzkich komitetów w miejscach skupienia większej ilości bezrobotnych, t. j. w Wilnie i Białymstoku.

DZIAŁALNOŚĆ FUNDUSZU BEZROBOCIA ORAZ INSTYTUCYJ UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH.

FUNDUSZ BEZROBOCIA.

Wzmrożona fala bezrobocia spowodowała zintensyfikowanie działalności Funduszu Bezrobocia; ilustruje ją tabl. VIII na str. 271.

Bezrobotni zarejestrowani w P. U. P. P. oraz pobierający zasiłki na terenie Izby P.-H. w Wilnie w 1931 roku.

Tablica VII.

Województwa	S t y c z e ń			L u t y			M a r z e c			K w i e c i e ń			M a j			C z e r w i e c			L i p i e c			S i e r p i e ń			W r z e s i e ń			P a ź d z i e r n i k			L i s t o p a d			G r u d z i e ń		
	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe	Bezrobotni robotnicy zarejestrowani w P. U. P. P.	Bezrobotni robotnicy pobierający zasiłki ustawowe	% pobierających zasiłki ustawowe
Wileńskie i Nowogródzkie	4.342	2.482	57,2	4.749	2.891	60,9	5.072	3.938	77,6	5.166	3.651	70,7	4.498	3.053	67,9	3.462	2.319	67,0	3.180	1.025	32,2	3.118	745	23,9	3.317	922	27,8	3.235	1.463	45,2	3.265	1.659	50,8	3.163	1.955	61,8
Białostockie . .	8.744	3.508	40,1	9.106	4.865	53,4	9.170	5.923	64,6	9.046	5.333	59,0	7.672	3.065	40,0	6.289	1.733	27,6	5.272	1.025	19,4	5.026	1.500	29,8	4.987	2.045	41,0	5.111	2.491	48,7	4.973	2.446	49,2	5.163	3.598	69,7
Poleskie	2.267	448	19,8	2.792	611	21,9	3.130	873	27,9	3.018	840	27,8	2.815	924	32,8	2.682	417	15,5	1.934	181	9,4	1.187	224	18,9	1.186	287	24,2	1.235	434	35,1	1.179	566	48,0	1.023	838	81,9
Okrag Izby P.-H. w Wilnie	15.353	6.438	41,9	16.647	8.367	50,3	17.372	10.734	61,8	17.230	9.824	57,0	14.985	7.042	47,0	12.433	4.469	35,9	10.386	2.231	21,5	9.331	2.469	26,5	9.490	3.254	34,3	9.581	4.388	45,8	9.417	4.671	49,6	9.349	6.391	68,4
Cała Polska . .	304.952	93.436	30,6	333.679	109.853	32,9	350.300	209.638	59,9	340.280	208.369	61,2	305.553	157.739	51,6	268.786	108.378	40,3	237.991	66.550	28,0	221.066	62.864	28,4	216.809	60.597	27,9	214.670	64.608	30,1	217.601	88.957	40,9	233.769	132.369	56,6
Stosunek %-wy okręgu Izby do całej Polski . .	5,0	6,9	—	5,0	7,6	—	4,9	5,1	—	5,1	4,7	—	4,9	4,5	—	4,6	4,1	—	4,4	3,3	—	4,2	3,9	—	4,4	5,4	—	4,5	6,8	—	4,3	5,2	—	4,0	4,8	—

Dane Funduszu Bezrobocia.

**Wykaz należnych wkładek i kar oraz wypłaconych świadczeń
W złotych. bezrobotnym w r. 1931. *Tablica VIII.***

WOJEWÓDZTWA	Kwota wkładek	Kwota kar	Wypłacono świadczeń
Wileńskie i Nowogródzkie .	356.875	31.092	1.495.206
Białostockie	407.602	29.411	2.949.334
Poleskie	124.193	15.754	458.970
Okrąg Izby	888.670	76.257	4.903.510
Cała Polska	28.584.141	1.211.548	101.272.002
Stosunek % % okręgu Izby do całej Polski	3,1 %	6,3 %	4,8 %

W roku 1931 stosunek robotników, pobierających zasiłki dla bezrobotnych, do robotników zarejestrowanych w P.U.P.P. zbliżył się w okręgu Izby do przeciętnej normy ogólnopolskiej i przedstawiał się w poszczególnych miesiącach, jak następuje (pierwsza cyfra—okrąg Izby, druga cyfra — cała Polska):

Styczeń . . . 41,9; 30,6	Lipiec . . . 21,5; 28,0
Luty . . . 50,3; 32,9	Sierpień . . 26,5; 28,4
Marzec . . . 61,8; 59,8	Wrzesień . . 34,3; 27,9
Kwiecień . . 57,0; 61,2	Październik . 45,8; 30,1
Maj . . . 47,0; 51,16	Listopad . . 49,6; 40,9
Czerwiec . . 35,9; 40,3	Grudzień . . 68,4; 56,6

Zaległości zakładów pracy wynosiły w woj. wileńskim i nowogródzkiem zł. 243.908, w woj. białostockiem — zł. 289.420, w woj. poleskiem — zł. 92.337, łącznie dla okręgu Izby — zł. 625.665, co wobec zł. 10.872.546 zaległości na rachunkach zakładów pracy na 1 stycznia 1932 r w całej Polsce stanowiło dla okręgu Izby 5,8⁰/_o.

Szczegółowo działalność Funduszu Bezrobocia zobrazowana została w tabl. VII na str. 269.

Nadmienić tu należy, że z inicjatywy Izby P.-H. w Wilnie podjęte zostały prace nad znowelizowaniem przepisów, dotyczących Funduszu Bezrobocia, pod kątem widzenia uporządkowania gospodarki tej instytucji, a to wobec groźby stale wzrastającego deficytu. Mając na względzie, że dotychczasowe posunięcia zwykle zmierzały do powiększenia ciężarów obarczających zakłady pracy, Izba w swych założeniach uzasadniała konieczność obniżenia świadczeń, zwężenia zakresu działania ustawy, przedłużenia czasokresu przepracowanych tygodni, zaostreżenia kontroli i t. p.

ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ OD WYPADKÓW.

Zjawisko wzrostu w okręgu Izby cyfr, dotyczących zgłoszonych przy ubezpieczeniu zarobków, wówczas, gdy faktycznie ma miejsce spadek obrotów przedsiębiorstw przemysłowych, świadczy, że zakład

(d. c. tekstu na str. 275).

Zaliczenie składek przez Zakład Ubezpieczeń od Wypadków w okręgu Izby P.-H. w Wilnie w latach: 1927, 1928, 1929 i 1930.

W złotych.

Tablica IX.

L A T A	Woj. wileńskie		Woj. białostockie	
	Zarobki	Składki	Zarobki	Składki
1927	19.760.049	249.460	40.207.114	645.464
1928	24.851.488	327.581	55.917.220	969.731
1929	33.365.803	402.013	51.822.442	815.234
1930	34.711.375	373.622	51.702.860	781.933
Razem . . .	112.688.715	1.352.676	199.649.636	3.212.362
(d. c.)				

L A T A	Woj. nowogrodzkie		Woj. poleskie	
	Zarobki	Składki	Zarobki	Składki
1927	13.832.414	245.667	13.519.790	222.869
1928	16.000.119	342.875	19.026.616	360.223
1929	15.874.871	293.552	23.101.133	461.617
1930	16.205.451	273.574	27.069.695	483.589
Razem . . .	61.912.855	1.155.668	82.717.234	1.528.298

Zaliczenie składek przez Z. U. od W. w okręgu Izby w porównaniu z całą Polską w r. 1930.

W złotych.

Tablica X.

	Zarobki	Składki
Okrąg Izby P.-H. w Wilnie	129.689.381	1.912.718
Cała Polska	2.570.592.685	26.883.068
Stosunek %-towy okręgu Izby do całej Polski	5,0	7,1

Ubezpieczenie od wypadków według poszczególnych grup, rodzajów przedsiębiorstw, zarobków i opłat na terenie Izby P.-H. w Wilnie za rok 1930.

Tablica XI.

Grupa	Rodzaj przedsiębiorstwa	Liczba ubezpieczonych przedsiębiorstw					Ogólna liczba dni roboczych (dniówek)					Liczba robotników normalnych					Suma wykazanych zarobków w zł.					Wymierzona opłata w zł.				
		Województwa				Okrąg Izby	Województwa				Okrąg Izby	Województwa				Okrąg Izby	Województwa				Okrąg Izby	Wymierzona opłata				Okrąg Izby
		Wileńskie	Białostockie	Nowogródzkie	Poleskie		Wileńskie	Białostockie	Nowogródzkie	Poleskie		Wileńskie	Białostockie	Nowogródzkie	Poleskie		Wileńskie	Białostockie	Nowogródzkie	Poleskie		Wileńskie	Białostockie	Nowogródzkie	Poleskie	
I-a	Gospodarstwa rolne . .	1.853	1.106	1.239	777	4.975	3.495.318	2.489.056	2.740.783	2.009.142	10.734.299	11.654	8.296	9.136	6.697	35.783	6.291.574	4.480.302	4.933.410	3.616.457	19.321.743	41.023	31.544	33.488	22.998	129.053
I-a	„ leśne . .	567	495	505	595	2.162	1.119.144	4.077.658	1.011.513	2.735.151	8.943.466	3.731	13.592	3.372	9.117	29.812	3.312.155	11.009.676	3.019.883	5.604.752	22.946.466	66.073	256.139	53.094	104.224	479.530
I-b	Młyny zboża	201	182	264	296	943	118.140	278.220	102.270	234.640	733.270	393	927	341	782	2.443	472.588	834.623	306.789	703.911	2.317.911	10.352	15.548	6.678	15.890	48.468
II	Transport i składy . . .	200	126	47	111	484	268.631	321.979	82.199	147.697	820.506	895	895	274	492	2.556	1.065.247	1.730.768	265.051	607.018	3.668.084	15.234	25.674	5.805	10.042	56.755
IV	Kamienie i ziemie . . .	60	78	73	174	385	360.930	756.200	370.021	796.311	2.283.462	1.203	2.521	1.233	2.654	7.611	1.194.281	2.369.914	1.110.062	2.691.152	7.365.409	12.160	24.807	8.032	54.699	99.698
V	Obrabianie metali . . .	34	45	46	20	145	48.796	138.224	13.474	60.057	260.551	163	461	45	200	869	205.885	544.773	52.927	174.329	977.914	2.106	7.401	435	1.597	11.539
VI	Maszyny, narzędzia i t. p.	20	43	12	12	87	70.905	288.907	96.556	137.518	593.886	236	963	322	459	1.980	276.559	1.009.212	360.429	508.840	2.155.040	2.724	14.766	5.536	6.135	29.161
VII	Przemysł chemiczny . .	91	62	73	53	279	48.620	280.247	28.010	254.325	611.202	162	934	93	847	2.036	222.820	1.227.473	95.802	1.096.372	2.642.467	992	13.547	913	12.024	27.476
VIII	Materiały do ogrzewania, oświetlania i t. p. . .	30	30	16	25	101	235.087	189.210	22.267	81.963	528.527	784	631	74	273	1.762	1.202.615	927.530	124.401	396.957	2.651.503	17.103	11.604	1.511	4.429	34.647
IX	Przemysł tkacki	29	167	10	12	218	70.877	1.246.812	9.981	8.054	1.335.724	236	4.156	33	27	4.452	278.542	6.224.905	39.925	24.161	6.567.533	1.575	42.312	349	113	44.349
X	Papier, skóra, guma . .	71	102	17	25	215	435.862	331.963	203.849	49.326	1.021.000	1.453	1.107	680	165	3.405	1.867.505	1.264.027	703.423	114.113	3.949.068	25.064	11.353	7.366	749	44.532
XI	Materiały drewniane . .	202	173	144	248	767	350.027	2.028.626	1.110.142	1.710.557	5.199.352	1.167	6.762	3.701	5.702	17.332	1.145.963	7.934.415	3.822.787	6.356.725	19.259.890	37.517	229.357	132.963	187.124	586.961
XII	Środki żywności i tytoń .	171	269	94	88	622	933.467	1.407.660	114.447	349.693	2.805.267	3.112	4.692	382	1.165	9.351	3.539.151	5.511.541	349.161	1.055.701	10.455.554	20.171	27.475	3.694	8.777	60.117
XIII	Odzież i czyszczenie . .	51	168	43	11	273	109.020	13.122	1.640	3.238	127.020	363	44	5	11	423	366.195	55.731	4.920	9.716	436.562	1.426	396	39	54	1.915
XIV	Budowle i budowy . . .	183	177	70	332	762	1.500.801	890.341	149.371	844.166	3.384.679	5.003	2.968	498	2.814	11.283	6.067.701	3.546.564	449.270	2.941.728	13.005.263	97.570	50.934	6.584	46.879	201.967
XV	Przemysł poligraficzny, teatry, biura i t. p. . .	129	94	48	48	319	513.770	254.889	64.220	97.158	930.037	1.712	850	214	324	3.100	4.843.476	1.678.497	359.481	530.295	7.411.749	11.038	3.972	681	932	16.623
	Inne przedsiębiorstwa podlegające ubezpieczeniu .	114	94	14	35	257	262.124	270.581	41.546	318.734	892.985	874	902	138	1.062	2.976	2.359.118	1.352.909	207.730	637.468	4.557.225	11.495	15.104	6.407	6.921	39.927
Razem . . .		4.006	3.411	2.715	2.862	12.994	9.941.519	15.263.695	6.162.289	9.837.730	41.205.233	33.141	50.701	20.541	32.791	137.174	34.711.375	51.702.860	16.205.451	27.069.695	129.689.381	373.623	781.933	273.575	483.587	1.912.718

Dane Zakładu Ubezpieczeń od Wypadków.

nie zakończył jeszcze swej działalności, zmierzającej do objęcia wszystkich tych warsztatów pracy, które ze względu na późne rozciągnięcie przepisów o obowiązku ubezpieczenia od wypadków na Ziemiach Wschodnich, dotychczas usuwały się jeszcze z pod tego obowiązku. Najbardziej jaskrawo występuje to zjawisko w wojew. poleskiem, gdzie w ciągu 1 roku wzrost wykazanych zarobków sięgnął cyfry przeszło 4 milj. Równocześnie jednak ze wzrostem zarobków, daje się zaobserwować spadek przypisu składek, co świadczy o pewnych przesunięciach w kategorii niebezpieczeństw i w wysokości stawek w kierunku odciążenia produkcji. W sprawie tej, która była przedmiotem specjalnych badań i zabiegów u władz ze strony Izby, specjalnie zainteresowany jest przemysł leśny województw wschodnich (patrz część I niniejszego sprawozdania, str. 12). Przypis składek wynosił w okresie sprawozdawczym niespełna 2 milj., co, wobec blisko 27 milj. przypisów składek w całej Polsce, stanowiło przeszło 7% całego przypisu. Zgłoszone natomiast przy ubezpieczeniu zarobki sięgały w okręgu Izby tylko 5% zarobków w całej Polsce, co świadczyłoby znów o stosunkowo większym obciążeniu okręgu Izby (patrz tabl. IX i X — str. 272).

W tablicy XI na str. 273 zostały szczegółowo zobrazowane, z podziałem na poszczególne rodzaje przedsiębiorstw i województwa, liczby ubezpieczonych przedsiębiorstw, ubezpieczonych robotników, przepracowanych dni, wykazanych zarobków oraz wymierzonych opłat.

Zaległości z tytułu ubezpieczenia od wypadków doznały dalszego pogorszenia i sięgały cyfry 3.126.427 zł. (patrz tabl. XII). Zaległość powyższa, wobec 21.187.879 zł. zaległości w całej Polsce, stanowi 14,7%.

Zaległości składek w okręgu Izby z tytułu ubezpieczenia od wypadków na 31.XII. 1930 i 1931 r.

Tablica XII.

WOJEWÓDZTWA :	Składki zaległe w zł.		Zmiany % % w r. 1931 w stosunku do r. 1930
	1930 r.	1931 r.	
Wileńskie	618.658	760.284	+ 22,9
Białostockie . . .	774.359	800.324	+ 3,4
Nowogródzkie . . .	669.834	650.149	— 2,9
Poleskie	375.221	915.680	+ 144,0
Okrąg Izby	2.438.072	3.126.437	+ 28,2

Działalność Kas Chorych na terenie Izby P.-H. w Wilnie w r. 1931 w porównaniu z r. 1929.

W złotych

Tablica XIII.

Koszty świadczeń												
Województwa	Przypis składek	Zmiany % - we w r. 1931 w stos. do r. 1929	Koszta leczenia		Zmiany % - we w r. 1931 w stos. do r. 1929	Świadczenia pieniężne		Zmiany % - we w r. 1931 w stos. do r. 1929	Razem		Zmiany % - we w r. 1931 w stos. do r. 1929	
			1929	1931		1929	1931		1929	1931		
Wileńskie . .	5.069.151	5.598.440	+10,4	4.082.093	3.316.107	-18,8	631.229	827.301	+31,1	4.713.322	4.143.408	-12,1
Białostockie .	6.409.730	6.640.700	+3,6	4.998.618	3.983.646	-20,3	778.053	1.062.552	+36,6	5.776.671	5.046.198	-12,6
Nowogródzkie	2.157.966	2.205.371	+2,2	1.475.962	1.320.887	-10,5	318.650	241.037	-24,4	1.794.612	1.561.924	-13,0
Poleskie . .	3.358.528	3.459.505	+3,0	2.350.320	2.112.192	-10,1	574.025	457.804	-20,3	2.924.345	2.569.996	-12,1
Okrąg Izby P.-H. w Wilnie	16.995.377	17.904.016	+5,3	12.906.793	10.732.832	-16,8	2.332.027	2.588.694	+11,0	15.208.950	13.321.526	-12,4
Cała Polska .	284.971.853	272.777.095	-4,3	233.137.362	160.838.133	-31,0	33.891.458	63.071.466	+86,1	267.028.820	223.909.599	-16,1
Stosunek % - wy okręgu Izby P.-H. w Wilnie do całej Polski	6,0	6,6	—	5,5	6,7	—	6,9	4,1	—	5,7	5,9	—

Tablica porównawcza kosztów administracji Kas Chorych w roku 1930
według województw i wielkości Kas.

Tablica XIV.

Województwa	Kasy do 5.000 członków			5.000 — 10.000 członków			10.000 — 15.000 członków		
	Ilość Kas	Koszty adm. w stosunku do przypisu składek w %	Koszty adm. na 1 członka w zł.	Ilość Kas	Koszty adm. w stosunku do przypisu składek w %	Koszty adm. na 1 członka w zł.	Ilość Kas	Koszty adm. w stosunku do przypisu składek w %	Koszty adm. na 1 członka w zł.
Wileńskie	8	16,6	16,79	—	—	—	—	—	—
Białostockie	10	14,7	13,18	1	10,6	12,34	1	11,8	13,60
Nowogrodzkie	6	12,5	11,05	1	11,4	10,07	—	—	—
Poleskie	8	14,5	14,94	2	11,2	12,83	—	—	—
Cała Polska przeciętnie . . .	125	13,3	11,03	67	10,9	9,38	29	10,1	10,70

(c. d.).

15.000 — 20.000 członków			20.000 — 30.000 członków			ponad 30.000 członków			Przeciętnie		
Ilość Kas	Koszty adm. w stosunku do przypisu składek w %	Koszty adm. na 1 członka w zł.	Ilość Kas	Koszty adm. w stosunku do przypisu składek w %	Koszty adm. na 1 członka w zł.	Ilość Kas	Koszty adm. w stosunku do przypisu składek w %	Koszty adm. na 1 członka w zł.	Ilość Kas	Koszty adm. w stosunku do przypisu składek w %	Koszty adm. na 1 członka w zł.
— 1	— 13,5	— 19,78	1	10,4	15,00	—	—	—	9	12,1	15,64
—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	13,2	14,95
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	12,2	10,77
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	13,0	14,01
8	11,1	11,36	6	9,6	15,09	8	8,7	14,18	243	9,9	12,00

KASY CHORYCH.

Analiza sprawozdań statystycznych z działalności kas chorych wykazuje, że kasy, jak i inne instytucje ubezpieczeń społecznych, nie uporały się jeszcze na terenie Izby ze stroną organizacyjną i nie objęły jeszcze wszystkich warsztatów pracy, co po części związane jest ze specyficznymi trudnościami lokalnymi (prymitywna struktura naszych zakładów). To też przypis wszystkich składek ubezpieczeniowych wykazał poważny wzrost (blisko milion złotych w porównaniu z rokiem 1929), przy powszechnie znanym spadku obrotów warsztatów pracy. Istotnie, gdy wzrost ten wynosił w roku sprawozdawczym w zestawieniu z rokiem 1929 przeciętnie dla okręgu Izby 5,3%, a dla województwa wileńskiego sięgał aż 10,4%, w całej Polsce dał się zaobserwować spadek przypisu, który wynosił około 4,3%. Zarówno w okręgu Izby, jak i w całej Polsce, świadczenia uległy redukcjom i to dla okręgu Izby o 12,4%, dla całej Polski — o 16,1%.

Charakterystyczne jest pewne zmodyfikowanie charakteru działalności kas chorych, które spowodowało spadek świadczeń leczniczych i wzrost świadczeń pieniężnych. Spadek świadczeń leczniczych wynosił w okręgu Izby w porównaniu z rokiem 1929 — 16,8%, w całej Polsce — 31,0%, natomiast wzrost świadczeń pieniężnych w okręgu Izby — 11,0%, w całej Polsce zaś — 86,1%. Łączny przypis składek w okręgu Izby wynosił 18 milionów, świadczeń zaś udzielono na przeszło 13 milj. zł. (patrz tabl. XIII na str. 276).

Próby wyciągnięcia pewnych ogólnych wniosków co do zależności gospodarki kas chorych od ich wielkości i rozlokowania — nie dały naogół pozytywnych wyników. Raczej należałoby przyjść do wniosku, że koszty administracji kas oraz ich gospodarka jest zależna od szeregu momentów specyficznych dla każdej kasy z oddzielną (patrz tabl. XIV na str. 277).

ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ PRACOWNIKÓW UMYSŁOWYCH.

Na terenie okręgu Izby działalność Z.U.P.U. ogranicza się narazie głównie do wypłacania zasiłków z tytułu braku pracy, gdyż z powodu późnego rozciągnięcia mocy ustawy o obowiązku ubezpieczenia pracowników umysłowych na terenie województw wschodnich, wypłata rent nie mogła jeszcze nastąpić. W r. 1931 otrzymywało zasiłki z powodu braku pracy w woj. wileńskim — 487 osób, w białostockim — 582 os., w nowogródzkim — 248, w poleskim — 330, łącznie na terenie Izby — 1.647 osób, co stanowi 6,4% ogólnej ilości (25.781) osób otrzymujących zasiłki w Polsce.

Ubezpieczenie pracowników umysłowych.

Ilość miesięcznych zasiłków i kwoty wypłacone w r. 1931 według województw i wysokości zasiłku.

Tablica XV.

Województwa	Wypłacono zasiłków w roku 1931							
	R a z e m		w t e m					
			dla samotnych	dla utrzymujących				
				1 — 2		powyżej 2-ch		
				członków rodziny				
Licz. zasiłk.	Na sumę tys. zł.	Licz. zasiłk.	Na sumę tys. zł.	Licz. zasiłk.	Na sumę tys. zł.	Licz. zasiłk.	Na sumę tys. zł.	
Wileńskie . .	5.607	530	3.091	202	1.763	215	753	113
Białostockie .	6.119	676	2.395	155	2.459	297	1.265	224
Nowogródzkie .	2.078	255	725	50	863	115	490	90
Poleskie . . .	4.461	513	1.770	115	1.420	185	1.271	213
Okrąg Izby . .	18.265	1.974	7.981	522	6.505	812	3.779	640
Cała Polska . .	240.423	27.306	129.983	9.298	72.296	10.956	38.114	7.052
Stosunek %-towy okręgu Izby do ca- łej Polski . . .	7,6	7,2	6,1	5,6	9,0	7,4	9,9	9,1

Źródło: Przegl. Ubezp. Społecznych.

W roku sprawozdawczym wypłacono w okręgu Izby 1.974.000 zł., czyli 7,2% wszystkich zasiłków, wypłaconych z powodu braku pracy przez Z. U. P. U. (27.306.000 zł.). Należy tu zaznaczyć, że począwszy od roku 1931 dział ubezpieczenia na wypadek braku pracy stał się deficytowym. Deficyt sięgał 10.000.438 zł. i został pokryty z rezerw. Taki stan rzeczy zagraża bytowi tego rodzaju ubezpieczenia. Poza uzasadnionymi przyczynami, spowodowanymi wzrostem bezrobocia, na deficyt zakładów wpłynęły również takie posunięcia, jak zaliczenie do kategorii pracowników umysłowych ekspedjentów i sprzedawców sklepowych, uważanych poprzednio na terenie województw wschodnich za pracowników fizycznych, jakimi w znacznej większości wypadków są oni istotnie, wobec struktury gospodarczej naszego okręgu, gdzie przeważają naogół drobne i prymitywne warsztaty pracy. Jako pracownicy fizyczni w małych przedsiębiorstwach (w sklepach, zatrudniających poniżej pięciu pracowników) — ekspedjenci i sprzedawcy sklepowi nie podlegali przedtem obowiązkowi ubezpieczenia. Dziś zaś z jednej strony drobne i słabe przedsiębior-

stwa zostały obciążone najdroższą formą ubezpieczenia, z drugiej strony — Z. U. P. U. asekuruje nową kategorię osób, przedstawiających w okresie depresji gospodarczej największe ryzyko ubezpieczenia.

OGÓLNE OBCIĄŻENIE.

Przy obliczeniu obciążenia okręgu Izby z tytułu ubezpieczeń społecznych, rzuca się w oczy, iż nie bacząc na znaczne skurczenie się obrotów, obciążenie z tytułu ubezpieczenia w kasach chorych oraz w Zakładzie Ubezpieczeń od Wypadków nie doznało zmniejszenia, co świadczy, jak to już wspomnieliśmy, o rozszerzeniu działalności powyższych zakładów na większą ilość przedsiębiorstw. Zmniejszyło się natomiast obciążenie z tytułu zabezpieczenia na wypadek bezrobocia, a to dlatego, że obowiązkiem tym objęte są tylko większe zakłady, zatrudniające powyżej 5 robotników, a poza tem również wobec sprawniejszej działalności Funduszu Bezrobocia, aniżeli innych instytucyj ubezpieczeń społecznych. Wobec tego obciążenie na rzecz Funduszu Bezrobocia dostosowane zostało do skurczonych w okresie sprawozdawczym obrotów i zredukowanych płac zarobkowych. Co zaś dotyczy obciążenia z tytułu ubezpieczenia pracowników umysłowych, to z braku odpowiednich opublikowanych danych — można je określić tylko w przybliżeniu, wychodząc z założenia, że ubezpieczenie okręgu Izby stanowi około 14°/₁₀₀ ubezpieczenia Warszawskiego Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych. Mając na względzie, że ogólny przypis składek z okręgu I. P.-H. w Wilnie w kasach chorych wynosił w roku 1931 około 18 miljonów, a w Zakładzie Ubezpieczeń od Wypadków (łącznie z karami) — około 2 miljonów, że dalej — obciążenie na rzecz Funduszu Bezrobocia (wyłącznie pracownicy fizyczni) sięgało w przybliżeniu sumy 1 miliona zł., i że wreszcie — obciążenie z tytułu ubezpieczenia pracowników umysłowych (emerytalne i na wypadek braku pracy) obliczone, jak podano wyżej, na podstawie łącznego przypisu w Z.U.P.U. w Warszawie za rok 1930 w wysokości 48.370.000 — wynosiło około 6.800.000 zł., można w przybliżeniu oszacować łączne obciążenie okręgu Izby z tytułu ubezpieczeń społecznych w r. 1931 na sumę blisko 27 do 28 miljonów zł. Oczywiście, suma ta jest przybliżona, jako oparta na sumowaniu różnych, aczkolwiek bliskich sobie okresów. Jeśli uwzględnić, że ogólne obciążenie w r. 1930 zostało określone przez Izbę również w wysokości 27 milj. zł. (vide sprawozdanie Izby za rok 1930), należy przyjść do wniosku, że w okresie dalszego pogorszenia się interesów, jakim był rok ubiegły, okrąg Izby odczuł to obciążenie w sposób jeszcze bardziej dotkliwy.

STATYSTYKA PRZEDSIĘBIORSTW
według katastru Izby w r. 1931

Przedsiębiorstwa objęte ewidencją Izby w r. 1931.

Świadectwa przemysłowe wykupione na rok 1931 oraz zwroty świadectw w ciągu roku.

Tablica I.

B R A N Ż E		W o j e w ó d z t w a								Okrąg Izby	
		Wileńskie		Biało- stockie		Nowo- gródzkie		Poleskie			
		Ś w i a d e c t w a									
		Wykup.	Zwr.	Wykup.	Zwr.	Wykup.	Zwr.	Wykup.	Zwr.	Wykup.	Zwr.
Przemysł.											
a) Przedsiębiorstwa, wykupujące świadectwa kateg. przemysłowych											
I.	Płody rolne i hodowlane . .	106	14	21	2	39	2	58	2	224	20
II.	Przem. metalowy oraz fabryki maszyn i środków przewo- zowych	13	1	21	—	9	—	10	1	53	2
III.	Przem. metalowo-precyzyjny	10	—	—	—	1	—	3	—	14	—
IV.	„ elektro- i radjotechniczny	11	—	11	—	2	—	2	—	26	—
V.	Elektrownie*), gazownie i wo- dociągi	19	—	29	1	17	—	12	—	77	1
VI.	Przemysł drzewny	168	11	159	11	170	15	234	13	731	50
VII.	„ budowlany. . . .	14	—	18	1	5	—	14	2	51	3
VIII.	„ papierniczy . . .	32	—	18	1	4	—	11	1	65	2
IX.	„ poligraficzny . . .	57	—	50	2	19	1	27	3	153	6
X.	Żwirownie, kopalnie kredy i torfiarnie	—	—	5	—	1	—	2	—	8	—
XI.	Przemysł mineralny . . .	141	6	224	22	144	6	151	8	660	42
XII.	„ spożywczy. . . .	692	22	1.331	39	940	57	594	24	3.557	142
XIII.	„ chemiczny	138	16	241	8	120	12	122	3	621	39
XIV.	„ gumowy	—	—	2	—	1	—	—	—	3	—
XV.	„ galanter.-odzieżowy	49	1	60	3	11	—	9	—	129	4
XVI.	„ włókienniczy . . .	30	2	158	13	19	—	17	1	224	16
XVII.	„ skórzaný	10	—	29	5	—	—	1	1	40	6
XVIII.	Przedsiębiorstwa przemysłowe różne	66	1	58	3	19	1	28	2	171	7
R a z e m . . .		1.556	74	2.435	111	1.521	94	1.295	61	6.807	340
b) Przedsiębiorstwa o charakterze przemysłowym, wykupujące świadectwa kategorij handlowych.											
I.	Czesalnie wełny i folusze .	120	1	92	2	41	—	109	4	362	7
II.	Przedsiębiorstwa budowlane .	95	1	59	5	29	—	46	3	229	9
III.	Czyszczenie nasion	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—
R a z e m . . .		215	2	151	7	70	—	157	7	593	16

*) Elektrownie gminne nie wykupują świad. przem. i w niniejszem zestawieniu nie figurują.

Tablica I (d. c.).

B R A N Ż E	W o j e w ó d z t w a										Okrąg Izby
	Wileńskie		Biało- łostockie		Nowo- gródzkie		Poleskie				
	Ś w i a d e c t w a										
	Wykup.	Zwr.	Wykup.	Zwr.	Wykup.	Zwr.	Wyk.	Zwr.	Wykup.	Zwr.	
Przedsiębiorstwa, wykupujące świadectwa kategorii handlowych:											
A. Handel towarowy.											
I. Płody rolne i hodowlane . .	512	53	892	61	395	40	404	27	2.203	181	
II. Skup różnych surowców (bez bliższego określenia rodzaju)	65	6	1	1	2	1	—	—	68	8	
III. Artykuły spożywcze	6.706	332	9.950	448	4.647	255	5.313	309	26.616	1.344	
IV. Towary włókiennicze	550	40	774	44	429	22	332	18	2.085	124	
V. Odzież, konfekcja i galanterja	936	64	1.536	62	526	28	553	36	3.551	190	
VI. Skóry, futra i wyroby z nich oraz dodatki szewskie	363	33	367	22	238	5	176	12	1.144	72	
VII. Metale, wyr. metalowe oraz maszyny i środki przewozowe	198	13	359	25	162	5	203	17	922	60	
VIII. Elekrotechnika i radio . . .	25	4	24	1	3	1	7	2	59	8	
IX. Art.precyz.,fotograf.,złotnicze	79	7	72	1	33	2	38	2	222	12	
X. Szkło, wyr. szklane i naczynia	143	7	216	9	78	6	90	4	527	26	
XI. Chemikalia	392	8	419	5	217	5	232	9	1.260	27	
XII. Gumowe i pokrewne	14	2	14	3	7	3	7	2	42	10	
XIII. Papier, księgarnie, wydawnic- twa i dzieła sztuki	250	10	230	8	76	1	107	2	663	21	
XIV. Drzewo i wyroby drzewne .	260	23	345	27	94	8	173	20	872	78	
XV. Art. techniczne, budowlane i opałowe	55	5	123	11	37	3	40	2	255	21	
XVI. Inne gałęzie handlu towarow.	220	6	59	2	161	6	124	—	564	14	
XVII. Handel towarowy mieszany, prócz spożywczego	630	25	766	33	395	16	374	10	2.165	84	
Razem	11.398	638	16.147	763	7.500	407	8.173	472	43.218	2.280	
B. Przedsiębiorstwa gastronomicz- no - hotelarskie i usługowe.											
I. Zakłady gastronom.-hotelarskie	1.371	101	1.832	155	790	51	747	57	4.740	364	
II. Widowiska,rozrywki i pokrewne	29	3	49	4	22	2	20	—	120	9	
III. Zakłady sanitarno - higieniczne	29	—	37	4	12	1	14	—	92	5	
IV. Komunikacja i przedsiębiorstwa ekspedycyjno-transportowe . .	158	11	334	40	120	13	100	14	712	78	
V. Biura zleceń i usług	197	19	238	5	53	4	151	17	639	45	
Razem	1.784	134	2.490	208	997	71	1.032	88	6.303	501	
Ogółem (A i B)	13.182	772	18.637	971	8.497	478	9.205	560	49.521	2.781	
C. Instytucje ubezpieczeniowe (bez agentów ubezpieczeniow.)	13	1	6	—	—	—	3	—	22	1	
D. Instytucje kredytowe *)	29	—	55	4	20	—	30	2	134	6	
E. Świadectwa dla zajęć prze- mysłowych	119	10	132	9	65	4	79	8	395	31	

*) Znaczna część instytucyj kredytowych (Kom. Kasy Oszczędności, kasy gminne, kasy Stefczyka) nie wykupują świadectw przem.

Uwaga: Zestawienia powyższe obejmują przedsiębiorstwa objęte ewidencją katastru Izby, a wykupujące świadectwa przemysłowe. Kataster Izby opiera się tu na imiennych zawiadomieniach urzędów skarbowych o wykupieniu, zamianie i zwrocie świadectw przemysłowych. Ze względu na pewne niedokładności w nadsyłaniu tych zawiadomień, dane w tej tablicy nie są całkiem kompletne.

Przemysł.

Przedsiębiorstwa objęte ewidencją Izby P.-H. w Wilnie — wyszczególnienie według branż i podbranż (gałęzi).

a) Przedsiębiorstwa, które wykupiły świadectwa kategorii przemysłowych na rok 1931 *).

Tablica II.

B R A N Ż E	Woj. wileńskie								Woj. białostockie								Woj. nowogródzkie								Woj. poleskie								O K R A G I Z B Y											
	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem				
	II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII					
I. Płody rolne i hodowlane:																																												
1. Pszczelarstwo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1
2. Ogrodnictwo i warzywnictwo . .	—	—	—	1	2	12	20	35	—	—	—	—	—	—	1	3	4	—	—	—	—	—	1	27	28	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	1	2	14	53	70	70		
3. Sieczkarnie, młocarnie i przer. nasion	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	—	—	—	—	—	—	7	7	—	—	—	—	—	—	35	35	—	—	—	—	—	—	49	49	49			
4. Rybołówstwo i łapanie raków . .	—	—	—	1	6	31	33	71	—	—	1	1	1	—	6	9	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	1	6	5	8	20	—	—	1	3	13	36	51	104	104			
Razem	—	—	—	2	8	43	53	106	—	—	1	1	1	1	17	21	—	—	—	—	—	1	38	39	—	—	—	1	6	5	46	58	—	—	1	4	15	50	154	224	224			
II. Przemysł metalowy oraz fabryki maszyn i środków przewozowych:																																												
1. Odlewnie żelaza oraz wytwórnie maszyn	—	—	—	—	2	1	1	4	—	—	—	6	1	—	—	7	—	—	—	2	1	1	1	5	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	8	4	4	2	18	18		
2. Fabryki drutu i gwoździ	—	—	1	—	—	—	1	2	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	1	1	5	5			
3. Pracownie mechaniczne	—	—	1	2	—	2	2	7	—	—	1	2	1	2	3	9	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	6	1	7	—	—	2	4	1	13	6	26	26			
4. Wytw. karoserji oraz zakł. powozowe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	2	—	3	3			
5. Różne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1		
Razem	—	—	2	2	2	3	4	13	—	—	2	10	2	4	3	21	—	—	1	2	1	4	1	9	—	—	—	—	—	9	1	10	—	—	5	14	5	20	9	53	53			
III. Przemysł metalowo-precyzyjny . .	—	—	—	—	1	—	9	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	1	—	13	14	14				
IV. Przemysł elektro- i radjotechn. . .	—	—	—	1	—	2	8	11	—	—	—	—	1	4	6	11	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	1	1	7	17	26	26			
V. Elektrownie**), gazownie i wodociągi	—	2	—	—	—	6	11	19	—	2	—	—	2	2	23	29	—	1	—	1	3	6	6	17	—	2	—	1	—	3	6	12	—	7	—	2	5	17	46	77	77			
VI. Przemysł drzewny:																																												
1. Fabryki dykt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	5	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	2	2	1	1	—	7	—	3	5	3	1	1	—	13	13			
2. Eksploatacje leśne	—	—	—	4	25	17	16	62	—	—	1	2	4	15	3	25	—	—	3	9	29	46	21	108	—	—	5	16	39	42	17	119	—	—	9	31	97	120	57	314	314			
3. Wyrób podkładów i klepek	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	1	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	5	7	7					
4. Wyrób gontów	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	9	—	—	—	—	—	18	18	18				
5. Impregnacja drzewa	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	3	3			
6. Tartaki, piły i t. p.	—	—	5	19	12	13	39	88	—	2	17	23	21	18	28	109	—	—	4	16	13	13	14	60	—	—	9	19	28	11	24	91	—	2	35	77	74	55	105	348	348			
7. Galanterja drzewna	—	—	1	1	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	1	—	4	4			
8. Wyrób wełny, drutu i ćwiek. drzewn.	—	—	1	—	—	—	3	4	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	3	5	5				
9. Fabryki zapalek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	2	2			
10. Stolarstwo budowlane	—	—	1	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2	2			
11. Wytwórnie mebli	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1			
12. Wyrób korków	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	6	7	7				
13. Różne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	3	—	—	1	—	3	3	7	7			
Razem	—	—	9	24	37	32	66	168	—	4	25	26	25	36	43	159	—	—	7	26	42	60	35	170	—	1	18	39	68	55	53	234	—	5	59	115	172	183	197	731	731			

*) Zestawienie niniejsze nie obejmuje rzemiosła.

**) Elektrownie gminne nie wykupują świadectw przemysłowych i w niniejszej tablicy nie figurują.

B R A N Ż E	Woj. wileńskie								Woj. białostockie								Woj. nowogródzkie								Woj. poleskie								O K R A Ą G I Z B Y								
	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem									
	II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		
VII. Przemysł budowlany i instalacyjny (oprócz instalacyj elektrotechnicz- nych)	—	—	—	2	2	3	7	14	—	—	—	1	—	5	12	18	—	—	—	—	—	1	4	5	—	—	1	3	1	4	5	14	—	—	1	6	3	13	28	51	
VIII. Przemysł papierniczy:																																									
1. Wytwórnie masy drzewnej	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1			
2. Papiernie i tekturownie	—	—	7	1	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1	—	—	9			
3. Wytwórnie papy dachowej	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	2	2	2	2	6				
4. Wytwórnie tutek (gilz).	—	—	—	1	1	2	—	4	—	—	—	—	1	3	4	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	4	8	8	14				
5. Różne	—	—	—	1	1	4	12	18	—	—	—	1	1	1	8	11	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	1	3	4	—	—	2	25	35		
R a z e m	—	—	7	4	2	7	12	32	—	—	—	1	3	2	12	18	—	—	1	—	—	—	3	4	—	—	—	—	—	—	3	8	11	—	—	8	5	5	12	35	65
IX. Przemysł poligraficzny:																																									
1. Drukarnie	—	—	—	10	4	8	26	48	—	—	—	1	1	12	35	49	—	—	—	1	—	1	16	18	—	—	—	2	—	7	16	25	—	—	—	14	5	28	93	140	
2. Litografje	—	—	—	—	2	2	1	5	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	1	—	2	2	3	8	
3. Cynkografje	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5		
R a z e m	—	—	—	10	6	10	31	57	—	—	1	1	1	12	35	50	—	—	—	1	—	1	17	19	—	—	—	2	—	7	18	27	—	—	1	14	7	30	101	153	
X. Żwirownie, kopalnie kredy i tor- fiarnie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	5	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	7	1	—	8		
XI. Przemysł mineralny:																																									
1. Huty szkła	—	—	3	—	—	—	—	3	—	1	2	1	—	—	1	5	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	2	5	1	1	—	1	10		
2. Cegielnie i dachówkarnie	—	—	—	3	5	11	69	88	—	—	2	13	6	16	85	122	—	—	1	—	9	9	52	71	—	—	—	1	3	20	75	99	—	—	3	17	23	56	281	380	
3. Cementownie i betoniarnie. . . .	—	—	—	—	2	6	17	25	—	—	—	1	1	1	54	57	—	—	—	—	—	4	55	59	—	—	—	—	1	4	41	46	—	—	—	1	4	15	167	187	
4. Kaflarnie	—	—	—	—	1	3	1	5	—	—	2	7	5	9	11	34	—	—	—	—	3	5	1	9	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	2	8	9	18	13	50	
5. Wyrób polewy do kafli.	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2			
6. Wapniarnie	—	—	—	—	—	—	19	19	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	1	3	4	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	26	27			
7. Różne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	1	3	4			
R a z e m	—	—	3	3	8	20	107	141	—	1	6	22	12	27	156	224	—	1	1	—	12	19	111	144	—	—	—	2	5	26	118	151	—	2	10	27	37	92	492	660	
XII. Przemysł spożywczy:																																									
1. Młyny	—	—	3	2	41	232	116	394	—	1	4	21	104	216	392	738	—	—	2	5	48	261	285	601	—	—	2	3	29	98	327	459	—	1	11	31	222	807	1120	2192	
2. Przetwórnice mleczne.	—	—	—	—	—	3	103	106	—	—	—	—	—	6	332	338	—	—	—	—	—	—	219	219	—	—	—	—	—	—	62	62	—	—	—	9	716	725			
3. Wody gazowe	—	—	—	—	—	5	97	102	—	—	—	—	1	3	148	152	—	—	—	—	—	1	67	68	—	—	—	—	1	2	33	36	—	—	—	2	11	345	358		
4. Wina i miód sztuczny	—	—	—	—	6	—	8	14	—	—	—	—	12	—	2	14	—	—	—	—	4	—	1	5	—	—	—	—	1	—	2	3	—	—	—	23	—	13	36		
5. Suszarnie owoców i jarzyn	—	—	—	3	1	1	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	2	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	4	3	1	14		
6. Przetwórnice jagód i grzybów . .	—	—	—	1	—	1	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	4			
7. Gorzelnie, rektyfikacje i wytwórnie denaturatu	—	—	1	2	16	—	—	19	—	—	—	—	32	—	—	32	—	—	1	1	22	1	—	25	—	—	—	1	16	—	—	17	—	—	2	4	86	1	—	93	
8. Fabryka wódek gatunkowych . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1		

Przemysł.

Tablica II. (c. d.)

B R A N Ż E	Woj. wileńskie								Woj. białostockie								Woj. nowogródzkie								Woj. poleskie								O K R A G I Z B Y											
	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem	K A T E G O R J E							Ra- zem												
	II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII		II	III	IV	V	VI	VII	VIII					
XII. Przemysł spożywczy (d. c.)																																												
9. Browary i słodownie	—	1	1	2	—	—	1	5	—	1	4	1	4	—	—	10	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	1	2	—	—	3	—	2	7	4	6	—	1	20				
10. Octownie	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	2	15	17	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	5	17	22					
11. Drożdżownie	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2				
12. Fabryki pastylek sacharynowych .	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1					
13. Palarnie zboża i pestek	—	—	—	—	1	—	3	4	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	1	—	12	13						
14. Fabryki musztardy	—	—	—	—	—	1	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	5	6							
15. Fabryki makaronu	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4								
16. Fabryki konserw	—	—	1	4	—	1	1	7	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	—	1	1	8					
17. Fabryki cukrów i słodocy . . .	—	—	1	3	2	—	—	6	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	2	—	—	7					
18. Przetwory ziemniaczane	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	1	1	—	3	5	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	4	9					
19. Wędzarnie śledzi	—	—	—	—	—	—	11	11	—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	31	31						
20. Przetwórnia mięsna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1					
21. Kwaszelnie kapusty i ogórków . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	2	—	2						
22. Piekarnie mechaniczne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	5	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	8					
Razem	1	2	7	17	69	249	347	692	—	2	8	29	157	228	907	1331	—	—	5	9	80	266	580	940	—	—	2	7	49	102	434	594	1	4	22	62	355	845	2268	3557				
XIII. Przemysł chemiczny:																																												
1. Olejarnie	—	—	2	—	2	1	18	23	—	—	2	—	—	3	113	118	—	—	—	—	—	3	17	20	—	—	—	—	—	7	49	56	—	—	4	—	2	14	197	217				
2. Fabryki chem. suchej destyl. drzewa	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2				
3. Smolarnie i terpentyniarnie . . .	—	—	—	—	—	11	49	60	—	—	—	—	—	12	42	54	—	—	—	—	—	7	72	79	—	—	—	—	—	7	18	25	—	—	—	—	37	181	218					
4. Mydlarnie	—	—	—	—	—	1	12	13	—	—	—	—	1	1	14	16	—	—	—	—	—	1	3	4	—	—	—	—	—	13	13	—	—	—	—	1	3	42	46					
5. Wytwórnice świec	—	—	—	—	—	1	8	9	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	1	19	20					
6. Zakłady perfumeryjno-kosmetyczne	—	—	—	—	—	2	6	8	—	—	—	—	—	2	1	3	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	8	12						
7. Wytwórnice lakieru, pokostu i farb	—	—	—	—	2	—	1	3	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	4	—	—	—	1	6					
8. Wytwórnice smarów	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	—	—	—	18	18					
9. Farbiarnie	—	—	—	—	—	2	11	13	—	—	—	—	—	1	25	26	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	—	—	3	45	48					
10. Różne	—	—	—	—	—	1	6	7	—	—	—	—	2	1	7	10	—	—	—	—	—	1	5	6	—	—	—	—	—	2	9	11	—	—	—	2	5	27	34					
Razem	—	—	2	—	4	19	113	138	1	—	3	—	4	20	213	241	—	—	—	1	—	12	107	120	—	—	—	—	1	16	105	122	1	—	5	1	9	67	538	621				
XIV. Przemysł gumowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	3				
XV. Przemysł galanterijno - odzieżowy:																																												
1. Fabryki trykotaży i pończoch . .	—	—	1	—	4	2	12	19	—	—	—	—	—	1	22	23	—	—	—	—	—	1	3	4	—	—	—	—	—	3	3	—	—	1	—	4	4	40	49					
2. Fabryki wstążek	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	4					
3. Wytwórnice bielizny	—	—	—	—	—	—	20	20	—	—	—	—	—	1	23	24	—	—	—	—	—	—	7	7	—	—	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	1	55	56					
4. Fabryki obuwia	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1					
5. Różna galanterja i konfekcja (w tej liczbie snowiarnie)	—	—	—	1	—	2	5	8	—	—	—	—	—	1	9	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	4	14	19						
Razem	—	—	1	3	4	4	37	49	—	—	—	—	1	5	54	60	—	—	—	—	—	1	10	11	—	—	—	—	—	1	8	9	—	—	1	3	5	11	109	129				

B R A N Ż E	Woj. wileńskie								Ra- zem	Woj. białostockie								Ra- zem	Woj. nowogródzkie								Ra- zem	Woj. poleskie								Ra- zem	O K R A G I Z B Y									Ra- zem																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
	K A T E G O R J E									K A T E G O R J E									K A T E G O R J E									K A T E G O R J E									K A T E G O R J E																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	II		III	IV	V	VI	VII	VIII	II	III		IV	V	VI	VII	VIII	II	III	IV		V	VI	VII	VIII	II	III	IV	V		VI	VII	VIII																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
XVI. Przemysł włókienniczy :																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				

b) Przedsiębiorstwa o charakterze przemysłowym, które wykupiły świadectwa kategorii handlowych na r. 1931.

	I h.	II h.	III h.	IV h.	Razem	I h.	II h.	III h.	IV h.	Razem	I h.	II h.	III h.	IV h.	Razem	I h.	II h.	III h.	IV h.	Razem	I h.	II h.	III h.	IV h.	Razem
a) Czesalnie wełny i folusze	—	—	—	120	120	—	—	—	92	92	—	—	—	41	41	—	—	1	108	109	—	—	1	361	362
b) Roboty budowlane	1	14	27	53	95	1	7	15	36	59	—	3	10	16	29	—	—	17	29	46	2	24	69	134	229
c) Czyszczenie nasion	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	2	2
Razem	1	14	27	173	215	1	7	15	128	151	—	3	10	57	70	—	—	18	139	157	2	24	70	497	593

Handel.

Przedsiębiorstwa objęte ewidencją Izby P.-H., które wykupiły świadectwa kategorii handlowych na r. 1931 — wyszczególnienie w/g branż.

Tablica III.

B R A N Ż E	Woj. wileńskie						Woj. białostockie						Woj. nowogrodzkie						Woj. poleskie						O K R A G I Z B Y					
	K A T E G O R J E					Razem	K A T E G O R J E					Razem	K A T E G O R J E					Razem	K A T E G O R J E					Razem	K A T E G O R J E					Razem
	I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V	
A. Handel towarowy:																														
I. Płody rolne i hodowlane	2	24	120	365	1	512	2	31	275	584	—	892	1	10	128	256	—	395	—	2	115	287	—	404	5	67	638	1.492	1	2.203
II. Skup różnych surowców (bez bliższego określenia rodz.)	—	2	3	60	—	65	—	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	5	61	—	68
III. Artykuły spożywcze	—	390	3.987	2.261	68	6.706	2	440	6.271	3.006	231	9.950	1	283	2.850	1.492	21	4.647	—	312	3.616	1.360	25	5.313	3	1.425	16.724	8.119	345	26.616
IV. Towary włókiennicze	—	68	330	141	11	550	—	119	467	154	34	774	—	30	342	57	—	429	—	43	259	30	—	332	—	260	1.398	382	45	2.085
V. Odzież, konfekcja i galanterja	—	103	388	434	11	936	—	97	623	762	54	1.536	—	43	275	204	4	526	—	38	315	195	5	553	—	281	1.601	1.595	74	3.551
VI. Skóry, futra i wyroby z nich oraz dodatki szewskie	—	23	170	170	—	363	—	33	209	120	5	367	—	7	140	91	—	238	—	14	107	55	—	176	—	77	626	436	5	1.144
VII. Metale, wyroby metal. oraz maszyny i środki przewoz.	1	54	104	39	—	198	—	103	214	41	1	359	—	33	110	19	—	162	—	41	131	31	—	203	1	231	559	130	1	922
VIII. Elektrotechnika i radio	—	21	4	—	—	25	—	14	9	1	—	24	—	2	1	—	—	3	—	4	3	—	—	7	—	41	17	1	—	59
IX. Precyzyjne, fotograf. i złotnicze	—	31	48	—	—	79	—	26	44	1	1	72	—	9	24	—	—	33	—	12	25	1	—	38	—	78	141	2	1	222
X. Szkło, wyroby szklane i naczynia	—	14	50	78	1	143	—	12	94	109	1	216	—	4	18	55	1	78	—	7	62	20	1	90	—	37	224	262	4	527
XI. Chemikalja	—	75	257	58	2	392	1	94	269	53	2	419	—	25	168	20	4	217	—	32	183	17	—	232	1	226	877	148	8	1.260
XII. Gumowe i pokrewne	—	13	—	1	—	14	—	12	1	1	—	14	—	6	—	1	—	7	—	3	—	4	—	7	—	34	1	7	—	42
XIII. Papier, księgarnie, wydawnictwa i dzieła sztuki	—	21	155	60	14	250	—	14	146	53	17	230	—	3	48	22	3	76	—	4	70	32	1	107	—	42	419	167	35	663
XIV. Drzewo i wyroby drzewne	2	33	106	119	—	260	—	38	150	156	1	345	—	13	38	43	—	94	—	20	92	61	—	173	2	104	386	379	1	872
XV. Art. techniczne, budowlane i opałowe	—	20	12	23	—	55	1	12	80	30	—	123	—	3	17	17	—	37	—	3	25	12	—	40	1	38	134	82	—	255
XVI. Inne gałęzie handlu towarowego	—	17	164	36	3	220	—	5	32	20	2	59	—	1	65	94	1	161	—	1	67	52	4	124	—	24	328	202	10	564
XVII. Handel towarowo-mieszany (prócz spożywc.)	—	60	374	196	—	630	1	108	445	191	21	766	—	47	270	76	2	395	—	56	222	95	1	374	1	271	1.311	558	24	2.165
R a z e m	5	969	6.272	4.041	111	11.398	7	1.158	9.330	5.282	370	16.147	2	519	4.495	2.448	36	7.500	—	592	5.292	2.252	37	8.173	14	3.238	25.389	14.023	554	43.218
B. Przedsięb. gastr.-hotel. oraz usługi i zajęcia pomocnicze:																														
I. Branża gastronomiczno-hotelarska	4	108	1.174	85	—	1.371	—	193	1.592	47	—	1.832	—	94	611	85	—	790	—	66	650	31	—	747	4	461	4.027	248	—	4.740
II. Widowiska, rozrywki i pokrewne	4	3	14	5	3	29	1	17	23	5	3	49	—	5	14	3	—	22	—	8	4	6	2	20	5	33	55	19	8	120
III. Branża sanitarno-higieniczna	—	7	16	6	—	29	—	2	20	15	—	37	—	—	7	5	—	12	—	2	7	—	5	14	—	11	50	26	5	92
IV. Komunikacja i przeds. ekspedycyjno-transportowe	1	34	31	92	—	158	1	103	170	60	—	334	1	16	46	57	—	120	—	37	41	22	—	100	3	190	288	231	—	712
V. Biura zleceń i usług	—	12	60	125	—	197	—	2	75	161	—	238	—	—	43	10	—	53	—	1	80	70	—	151	—	15	258	366	—	639
R a z e m	9	164	1.295	313	3	1.784	2	317	1.880	288	3	2.490	1	115	721	160	—	997	—	114	782	129	7	1.032	12	710	4.678	890	13	6.303
O G Ó Ł E M	14	1.133	7.567	4.354	114	13.182	9	1.475	11.210	5.570	373	18.637	3	634	5.216	2.608	36	8.497	—	706	6.074	2.381	44	9.205	26	3.948	30.067	14.913	567	49.521

STATYSTYKA URUCHOMIENIA ZAKŁADÓW
PRZEMYSŁOWYCH ORAZ ZATRUDNIENIA
W PRZEMYŚLE PRZETWÓRCZYM
W OKRĘGU IZBY P.-H. W WILNIE
w r. 1931.

Zakłady zatrudniające normalnie 20 i więcej robotników.

U w a g a :   Podane w niniejszym załączniku zestawienia oparte są na danych nad-
syłanych Izbie przez Gł. Urząd Statystyczny.

**Ilość zakładów czynnych i nieczynnych w przemyśle
w ostatnim tygodniu**
według

PRZEMYSŁY	Styczeń		Luty		Marzec		Kwiecień		Maj		Czerwiec	
	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.
Mineralny i budowlany . .	16	19	14	21	14	21	14	21	13	22	16	18
Metalowy . .	7	6	6	7	7	5	7	5	8	4	9	3
Chemiczny . .	7	3	7	3	7	3	6	4	7	3	7	3
Włókienniczy i odzieżowy .	22	35	21	36	22	35	30	28	33	25	36	22
Papierniczy . .	10	1	10	1	10	1	10	1	10	1	9	2
Skórzany . .	8	3	8	3	8	3	8	3	8	3	8	3
Drzewny . .	49	64	60	53	65	47	71	42	77	40	79	38
Spożywczy . .	30	6	30	7	31	6	30	7	31	6	28	8
Poligraficzny .	10	—	10	—	10	—	10	—	10	—	10	—
Ogółem . .	159	137	166	131	174	121	186	111	197	104	202	97

**Ogólna ilość zakładów czynnych i nieczynnych w prze
w ostatnim tygodnin każ**
według wo

Województwa	Styczeń		Luty		Marzec		Kwiecień		Maj		Czerwiec	
	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.
Wileńskie . .	56	25	56	26	59	23	59	23	64	19	62	21
Białostockie .	65	64	70	59	67	61	75	55	81	50	87	44
Nowogródzkie .	21	22	20	23	25	17	27	15	24	18	26	15
Poleskie . . .	17	26	20	23	23	20	25	18	28	17	27	17
Okrag Izby .	159	137	166	131	174	121	186	111	197	104	202	97

**przetwórczym w okręgu Izby P.-H. w Wilnie
każdego miesiąca w r. 1931.**

branż.

Tablica 1.

Lipiec		Sierpień		Wrzesień		Paździer- nik		Listopad		Grudzień		Przeciętnie w ciągu roku	
Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.
19	16	19	17	21	15	22	14	17	19	12	24	16,4	18,9
9	3	10	2	11	1	10	2	8	4	8	4	8,3	3,8
7	3	7	3	7	3	7	3	7	3	7	3	6,9	3,1
35	22	33	24	34	23	37	21	38	16	34	20	31,2	25,6
8	3	7	4	8	3	7	3	8	2	8	2	8,8	2,0
8	3	8	3	8	3	8	3	8	3	8	3	8,0	3,0
84	33	75	42	72	47	65	54	57	60	61	55	67,9	47,9
25	11	27	9	25	11	27	9	27	9	27	9	28,2	8,2
10	—	10	—	10	—	10	—	10	—	9	1	9,9	0,1
205	94	196	104	196	106	193	109	180	116	174	121	185,7*	112,6*

**myśle przetwórczym w okręgu Izby P.-H. w Wilnie
dego miesiąca w r. 1931**

jewódtw.

Tablica 2.

Lipiec		Sierpień		Wrzesień		Paździer- nik		Listopad		Grudzień		Przeciętnie w ciągu roku	
Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.	Czynne	Niecz.
59	24	58	26	60	24	59	24	54	28	54	27	58,3	24,2
89	40	86	43	85	44	87	43	84	41	76	49	79,3	49,4
27	14	25	16	27	16	24	19	24	19	25	18	24,6	17,7
30	16	27	19	24	22	23	23	18	28	19	27	23,4	21,3
205	94	196	104	196	106	193	109	180	116	174	121	185,7*	112,6*

Ilość robotników zatrudnionych przy produkcji w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w r. 1931
w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica 3.

Cały okrąg Izby.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Pazdziernik	Listopad	Grudzień	Przeciętnie w ciągu roku
Mineralny	1.224	1.318	1.502	1.235	1.105	872	1.124	1.303	1.305	1.493	1.479	1.394	1.280
Metalowy	106	110	178	186	206	237	297	285	262	262	187	181	208
Chemiczny	1.178	1.187	1.196	896	1.002	1.080	1.072	1.055	972	952	966	883	1.037
Włókienniczy	1.263	1.183	1.396	2.041	2.576	3.033	3.317	3.421	3.818	3.904	3.460	2.538	2.663
Papierniczy	831	745	766	777	837	697	597	542	639	532	686	673	694
Skórzany	263	258	239	251	261	298	287	315	315	352	364	257	288
Drzewny	4.160	4.855	5.503	5.867	5.792	6.050	6.049	4.569	4.311	3.461	3.376	3.465	4.788
Spożywczy	1.990	2.065	2.104	2.004	1.979	1.870	1.778	1.876	1.909	1.891	1.888	1.840	1.933
Odzieżowy	244	271	288	407	400	416	416	316	291	347	355	44	316
Budowlany	217	212	185	179	109	226	226	55	39	26	18	16	126
Poligraficzny	346	364	339	320	321	307	305	282	274	261	306	253	307
O g ó ł e m	11.822	12.568	13.696	14.163	14.588	15.086	15.468	14.019	14.135	13.481	13.085	11.544	13.638*

Ilość robotników zatrudnionych przy produkcji w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w r. 1931
w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Woj. wileńskie.

Tablica 3 a.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	Przeciętnie w ciągu roku
Mineralny	258	251	448	309	204	8	74	272	308	252	275	232	241
Metalowy	32	34	52	54	83	76	73	58	59	43	35	41	53
Chemiczny	9	7	7	6	6	6	6	6	24	24	26	26	13
Włókienniczy	159	156	154	117	114	114	114	108	109	119	89	87	120
Papierniczy	761	680	700	711	774	634	534	479	576	532	686	673	645
Skórzany	129	125	110	118	134	156	173	219	190	201	217	142	160
Drzewny	236	342	416	445	419	491	477	340	395	287	231	277	363
Spożywczy	636	676	722	616	627	535	487	534	579	626	638	587	605
Odzieżowy	—	—	—	22	24	24	24	24	24	14	1	—	13
Budowlany	217	212	185	169	99	176	206	38	34	21	18	16	116
Poligraficzny	170	171	171	168	169	155	159	143	141	144	143	141	156
O g ó ł e m	2.607	2.654	2.965	2.735	2.653	2.375	2.327	2.221	2.439	2.263	2.359	2.222	2.485*

**Ilość robotników zatrudnionych przy produkcji w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w r. 1931
w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.**

Woj. białostockie.

Tablica 3b.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Pazdziernik	Listopad	Grudzień	Przebieg roku
Mineralny	544	529	492	473	478	497	555	538	427	672	732	697	553
Metalowy	62	76	89	89	86	106	105	102	76	98	72	71	86
Chemiczny	513	512	522	265	363	366	358	351	315	300	294	293	371
Włókienniczy	1.104	1.027	1.242	1.924	2.462	2.919	3.203	3.313	3.709	3.785	3.371	2.451	2.543
Papierniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skórzany	134	133	129	133	127	142	114	96	125	151	147	115	129
Drzewny	2.249	2.750	3.105	3.439	3.175	3.406	3.314	2.372	2.146	1.622	1.544	1.443	2.547
Spożywczy	1.176	1.215	1.206	1.214	1.195	1.204	1.160	1.199	1.190	1.120	1.119	1.116	1.176
Odzieżowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Budowlany	—	—	—	10	10	10	10	17	5	5	—	—	6
Poligraficzny	176	193	168	152	152	152	146	139	133	117	163	112	150
O g ó ł e m	5.958	6.435	6.953	7.699	8.048	8.802	8.965	8.127	8.126	7.870	7.442	6.298	7.560*

Ilość robotników zatrudnionych przy produkcji w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w r. 1931
w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica 3 c.

Woj. nowogrodzkie.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Pazdziernik	Listopad	Grudzień	Przeciętnie w ciągu roku
Mineralny	399	514	538	442	419	362	475	471	550	547	463	445	469
Metalowy	12	—	37	43	37	55	119	125	127	121	80	69	69
Chemiczny	236	236	236	236	236	334	331	322	322	322	355	376	295
Włókienniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papierniczy	70	65	66	66	63	63	63	63	63	—	—	—	49
Skórzany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drzewny	305	469	550	556	604	626	494	352	389	339	367	427	457
Spożywczy	53	52	51	51	46	33	33	35	24	30	31	37	40
Odzieżowy	244	271	288	385	376	392	392	292	267	333	354	44	303
Budowlany	—	—	—	—	—	40	10	—	—	—	—	—	4
Poligraficzny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
O g ó ł e m	1.319	1.607	1.766	1.779	1.781	1.905	1.917	1.660	1.742	1.692	1.650	1.398	1.685*

∞ Ilość robotników zatrudnionych przy produkcji w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w r. 1931
w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Woj. poleskie.

Tablica 3 d.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	Przebiegiem w ciągu roku
Mineralny	23	24	24	11	4	5	20	22	20	22	9	20	17
Metalowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Chemiczny	420	432	431	389	397	374	377	376	311	306	291	188	357
Włókienniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papierniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skórzany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drzewny	1.370	1.294	1.432	1.427	1.594	1.527	1.764	1.505	1.381	1.213	1.234	1.318	1.422
Spożywczy	125	122	125	123	111	98	98	108	116	115	100	100	112
Odzieżowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Budowlany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Poligraficzny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
O g ół e m	1.938	1.872	2.012	1.950	2.106	2.004	2.259	2.011	1.828	1.656	1.634	1.626	1.908*

Cały okrąg Izby.

Ilość przepracowanych robotniko-godzin w poszczególnych miesiącach w roku 1931 w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica 4.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	R a z e m	Przeciętnie miesięcznie *)
Mineralny	252.923	205.157	265.590	277.138	168.946	150.206	241.475	234.620	236.296	335.280	274.692	272.012	2.914.335	242.861
Metalowy	25.202	16.192	28.074	32.820	27.038	32.777	54.193	43.249	44.563	49.122	34.157	22.447	409.834	34.153
Chemiczny	280.338	223.888	220.340	124.736	171.444	197.908	193.464	196.582	185.880	222.642	132.915	166.345	2.316.482	193.040
Włókienniczy	181.834	188.924	216.946	362.692	382.722	486.032	698.008	576.186	610.058	818.184	576.907	426.529	5.525.022	460.419
Papierniczy	155.282	126.842	140.212	131.010	129.062	113.278	127.192	94.366	93.840	124.600	116.392	135.142	1.487.218	123.935
Skórzany	53.016	44.320	45.326	53.017	43.285	50.701	61.784	46.311	53.270	77.192	65.452	66.478	660.152	55.013
Drzewny	799.416	784.436	981.647	1.143.531	954.223	1.040.479	1.267.590	807.201	648.974	762.038	602.228	646.332	10.438.095	869.841
Spożywczy	406.724	347.355	377.180	378.225	311.299	300.530	361.062	302.404	256.280	360.686	312.964	338.664	4.053.373	337.781
Odzieżowy	52.216	44.940	30.498	73.986	66.026	72.746	92.352	36.656	54.114	75.994	65.688	49.258	714.474	59.540
Budowlany	41.558	39.844	34.868	37.448	29.296	34.396	43.852	24.724	6.730	5.888	3.266	3.558	305.428	25.452
Poligraficzny	74.386	61.440	55.586	58.305	49.246	49.317	62.263	50.639	48.630	58.860	45.648	44.435	658.755	54.896
Ogółem	2.322.895	2.083.338	2.396.267	2.672.908	2.332.587	2.528.370	3.203.235	2.412.938	2.238.635	2.890.486	2.230.309	2.171.200	29.483.168	2.456.931 *)

*) W tablicach od 4 do 4e przeciętna miesięczna ilość przepracowanych robotniko-godzin jest obliczona dla wszystkich przemysłów, przez podzielenie sumy rocznej na 12, niezależnie od tego ile czasu trwała w danym przemyśle praca.

Woj. wileńskie.

Ilość przepracowanych robotniko-godzin w poszczególnych miesiącach w roku 1931 w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Taalica 4 a.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	R a z e m	Przeciętnie miesięcznie
Mineralny	63.284	27.672	74.552	65.942	14.444	1.324	15.186	48.416	58.256	59.662	51.244	44.412	524.394	43.700
Metalowy	6.772	5.984	9.568	11.532	9.688	11.632	13.166	7.208	7.424	9.878	4.557	4.851	102.260	8.522
Chemiczny	2.520	1.904	1.568	1.680	1.344	1.344	1.680	1.344	5.376	6.720	5.824	5.744	37.048	3.087
Włókienniczy	30.278	19.356	25.542	21.372	18.688	17.696	22.578	14.664	18.184	23.052	14.472	15.164	241.046	20.087
Papierniczy	146.742	115.402	128.068	120.662	118.478	102.190	116.228	83.152	92.832	124.600	116.392	135.142	1.399.888	116.657
Skórzany	26.400	21.766	20.946	24.249	21.440	26.589	34.676	28.625	33.864	44.670	38.680	37.638	359.543	29.962
Drzewny	45.736	56.168	67.868	74.450	63.700	65.588	95.929	51.712	63.942	59.278	34.264	28.668	707.303	58.942
Spożywczy	126.886	112.828	119.996	123.222	93.480	87.714	99.068	89.370	94.478	125.500	104.622	110.830	1.287.994	107.333
Odzieżowy	—	—	—	3.296	3.456	3.754	5.328	3.072	2.688	2.960	552	—	25.106	2.092
Budowlany	41.558	39.844	34.868	37.068	27.616	27.806	38.592	21.856	5.980	4.738	3.266	3.558	286.750	23.896
Poligraficzny	36.526	29.534	28.418	33.745	28.766	27.820	36.113	26.033	25.734	32.264	26.060	28.212	359.225	29.935
O g ó ł e m . .	526.702	430.458	511.394	517.218	401.100	373.457	478.544	375.452	408.758	493.322	399.933	414.219	5.330.557	444.213*

Woj. białostockie.

Ilość przepracowanych robotniko-godzin w poszczególnych miesiącach w roku 1931 w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica 4b.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	R a z e m	Przeciętnie miesięcznie
Mineralny	100.971	87.639	89.286	94.334	83.048	79.352	119.221	99.675	80.580	153.258	132.450	135.942	1.255.756	104.646
Metalowy	14.836	10.208	14.650	16.356	12.292	13.742	19.332	15.346	16.234	13.873	10.962	9.438	167.269	13.939
Chemiczny	131.552	106.308	107.516	48.568	77.564	81.184	78.604	76.672	70.904	83.664	50.383	72.225	985.144	82.095
Włókienniczy	151.556	169.568	191.404	341.320	364.034	468.336	675.430	561.522	591.874	795.132	562.435	411.365	5.283.976	440.331
Papierniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skórzany	26.616	22.554	24.380	28.768	21.845	24.112	27.108	17.686	19.406	32.522	26.772	28.840	300.609	25.051
Drzewny	427.084	424.038	553.305	686.075	530.155	577.573	678.983	417.477	288.976	361.432	280.796	294.034	5.519.928	459.994
Spożywczy	251.963	211.371	235.416	228.277	199.415	197.610	240.926	195.724	145.162	212.208	191.574	207.446	2.517.092	209.758
Odzieżowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Budowlany	—	—	—	380	1.680	1.760	2.220	2.868	750	1.150	—	—	10.808	901
Poligraficzny	37.860	31.906	27.168	24.560	20.480	21.497	26.150	24.606	22.896	26.596	19.588	16.223	299.530	24.961
Ogółem	1.142.438	1.063.592	1.243.125	1.468.638	1.310.513	1.465.166	1.867.974	1.411.576	1.236.782	1.679.835	1.274.960	1.175.513	16.340.112	1.361.676*

Woj. nowogrodzkie. Ilość przepracowanych robotniko-godzin w poszczególnych miesiącach w roku 1931 w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica 4 c.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	Razem	Przeciętnie miesięcznie
Mineralny	83.868	85.622	97.336	114.914	70.782	68.650	104.110	82.613	93.780	117.392	89.158	89.850	1.098.075	91.506
Metalowy	3.594	—	3.856	4.932	5.058	7.403	21.695	20.695	20.905	25.371	18.638	8.158	140.305	11.692
Chemiczny	51.278	40.256	42.016	49.440	38.496	55.956	40.996	.166	58.888	73.610	65.068	74.160	647.330	53.944
Włókienniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papierniczy	8.540	11.440	12.144	10.348	10.584	11.088	10.964	11.214	1.008	—	—	—	87.330	7.278
Skórzany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drzewny	45.524	72.292	97.960	107.996	97.448	114.230	100.732	62.838	64.480	77.010	60.972	79.812	981.294	81.775
Spożywczy	11.371	8.772	9.072	11.444	6.660	5.462	7.228	5.362	4.416	6.562	4.360	6.476	87.185	7.265
Odzieżowy	52.216	44.940	30.498	70.690	62.570	68.992	87.024	33.584	51.426	73.034	65.136	49.258	689.368	57.447
Budowlany	—	—	—	—	—	4.830	3.040	—	—	—	—	—	7.870	656
Poligraficzny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
O g ó ł e m . .	256.391	263.322	292.882	369.764	291.598	336.611	375.789	273.472	294.903	372.979	303.332	307.714	3.738.757	311.563*

Woj. poleskie.

Ilość przepracowanych robotniko-godzin w poszczególnych miesiącach w roku 1931 w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.

Tablica 4d.

PRZEMYSŁY	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	R a z e m	Przeciętnie miesięcznie
Mineralny	4.800	4.224	4.416	1.948	672	880	2.958	3.916	3.680	4.968	1.840	1.808	36.110	3.009
Metalowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Chemiczny	94.988	75.420	69.240	25.048	54.040	59.424	72.184	61.400	50.712	58.648	11.640	14.216	646.960	53.913
Włókienniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papierniczy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skórzany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drzewny	281.072	231.938	262.514	275.010	262.920	283.088	391.946	275.174	231.576	264.318	226.196	243.818	3.229.570	269.131
Spożywczy	16.504	14.384	12.696	15.282	11.744	9.744	13.840	11.948	12.224	16.416	12.408	13.912	161.102	13.425
Odzieżowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Budowlany	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Poligraficzny	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
O g ó ł e m	397.364	325.966	348.866	317.288	329.376	353.136	480.928	352.438	298.192	344.350	252.084	273.754	4.073.742	339.479*

**Ilość zakładów czynnych oraz przepracowanych robotniko-godzin w niektórych gałęziach przemysłu
w poszczególnych miesiącach roku 1931 w okręgu Izby P.-H. w Wilnie.**

Tablica 4 e.

GAŁĘZIE PRZEMYSŁU	Styczeń		Luty		Marzec		Kwiecień		Maj		Czerwiec		Lipiec ¹⁾		Sierpień		Wrzesień		Październik		Listopad		Grudzień		R a z e m		Przeciętnie miesięcznie	
	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny	Zakłady czynne	Robot- niko- godziny
Cegielnie	4	16.946	4	14.486	3	7.752	4	11.186	3	14.200	6	42.442	9	64.254	9	79.062	11	74.270	11	66.370	8	21.160	4	8.998	76	421.126	6,3	35.093
Huty szkła	5	212.649	5	180.027	6	246.798	5	263.124	4	149.762	2	99.390	2	118.549	3	130.104	3	134.794	4	246.002	4	233.506	4	248.806	47	2.263.511	3,9	188.625
Garbarnie	6	47.534	6	39.943	6	40.232	6	46.943	6	37.765	6	41.355	6	46.716	6	34.345	6	40.712	6	60.908	6	51.606	6	53.772	72	541.831	6,0	45.152
Tartaki	40	471.176	49	518.304	53	672.509	59	789.757	64	672.053	64	723.893	68	873.462	60	475.539	57	333.828	51	406.646	43	286.820	48	364.308	656	6.588.295	54,7	549.024
Browary	5	32.058	5	26.732	5	27.104	5	33.066	5	23.972	5	26.084	5	31.726	5	27.546	5	25.704	5	28.024	5	26.792	5	29.910	60	338.718	5,0	28.226
Młyny	10	30.758	11	31.224	11	31.626	10	30.972	11	25.894	11	27.234	9	26.644	10	26.336	9	26.262	11	34.650	10	25.886	10	25.842	123	343.328	10,2	28.610

¹⁾ Miesiąc lipiec przyjęto jako pięciodniowy.

U W A G A do tablic 1 — 4d: Przeciętne miesięczne „ogółem”, oznaczone gwiazdkami, wyprowadzone są z sum „ogółem” poszczególnych miesięcy.

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych
okregu Izby.

Tablica 5.

Wszystkie przemysły.

I L O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I												
Zakłady pracujące w tygodniu :	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	171	224	144	462	383	116	390	31	783	54	419	1.995
1 dzień	—	—	—	—	—	19	3	31	—	4	18	5
2 dni	7	40	49	225	51	84	110	51	93	182	247	96
3 „	601	335	192	772	433	380	376	713	507	579	716	877
4 „	438	25	100	472	1.616	89	576	183	1.042	182	598	1.132
5 „	664	617	1.638	1.829	10.473	1.747	1.881	1.722	3.673	1.887	1.312	6.862
6 „	9.202	10.722	10.189	10.228	1.292	11.956	11.468	10.646	7.689	9.845	9.538	465
7 „	739	605	1.384	175	340	695	664	642	348	748	237	112
R a z e m	11.822	12.568	13.696	14.163	14.588	15.086	15.468	14.019	14.135	13.481	13.085	11.544

U w a g a : W tablicach od 5 do 5k ilość robotników w rubryce „0” dni oznacza zatrudnionych w tych zakładach, które były czynne w poprzednich tygodniach, a nieczynne w ostatnim.

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych
okręgu Izby.

Tabela 5a.

Przemysł mineralny.

Zakłady pracujące w tygodniu :	I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paż- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	—	160	—	34	196	—	9	—	—	—	27	22
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 „	—	—	—	—	—	—	—	76	79	—	—	—
4 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	249
5 „	—	32	34	435	859	5	—	62	87	33	18	1.123
6 „	1.092	1.126	1.468	766	50	867	1.115	1.165	1.105	1.438	1.434	—
7 „	132	—	—	—	—	—	—	—	34	14	—	—
R a z e m	1.224	1.318	1.502	1.235	1.105	872	1.124	1.303	1.305	1.493	1.479	1.394

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych okręgu Izby.

Przemysł metalowy.

Tablica 5b.

Zakłady pracujące w tygodniu :	I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	12	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	2
2 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	8	9
3 „	2	—	—	—	28	37	36	42	51	15	10	60
4 „	22	—	—	—	38	—	—	33	50	19	50	39
5 „	—	43	57	51	135	17	136	155	106	126	67	20
6 „	70	64	121	135	5	145	125	55	55	79	47	—
7 „	—	—	—	—	—	38	—	—	—	—	—	—
R a z e m	106	110	178	186	206	237	297	285	262	262	187	181

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych
okręgu Izbny.

Przemysł chemiczny.

Tablica 5 c.

Zakłady pracujące w tygodniu :	I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	—	—	—	178	—	—	—	—	—	—	291	—
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
2 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
3 "	—	16	16	16	16	—	—	—	—	—	15	24
4 "	16	—	—	389	397	—	—	—	311	—	—	189
5 "	220	—	612	—	220	694	708	391	15	321	—	429
6 "	604	833	220	220	29	39	25	332	332	307	423	132
7 "	338	338	348	93	340	347	339	332	314	324	237	107
R a z e m	1.178	1.187	1.196	896	1.002	1.080	1.072	1.055	972	952	966	883

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych okręgu Izbny.

Przemysł włókienniczy.

Tablica 5 d.

Zakłady pracujące w tygodniu :	I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	117	24	103	126	—	15	—	—	55	—	30	1.195
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	31	—	—	13	—
2 dni	—	—	—	40	36	—	—	—	—	—	140	23
3 „	439	189	—	67	37	—	12	—	36	340	568	119
4 „	12	12	51	—	543	51	39	50	318	39	306	247
5 „	206	7	144	—	1.910	151	—	93	2.050	—	463	928
6 „	489	951	1.098	1.731	50	2.816	3.266	3.247	1.359	3.525	1.940	26
7 „	—	—	—	77	—	—	—	—	—	—	—	—
R a z e m	1.263	1.183	1.396	2.041	2.576	3.033	3.317	3.421	3.818	3.904	3.460	2.538

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych okręgu Izby.

Tablica 5e.

Przemysł papierniczy.

I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I												
Zakłady pracujące w tygodniu :												
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	—	—	—	70	85	—	—	16	63	—	16	—
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 dni	—	16	—	133	—	—	20	—	17	—	—	—
3 „	13	—	17	—	—	17	59	—	—	16	—	17
4 „	—	—	—	—	122	15	—	—	—	—	—	22
5 „	—	90	27	284	513	105	—	—	80	—	89	544
6 „	818	639	722	290	117	560	518	526	479	429	581	90
7 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	—	—
R a z e m	831	745	766	777	837	697	597	542	639	532	686	673

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych okręgu Izby.

Przemysł skórzany.

Tablica 5f.

Zakłady pracujące w tygodniu :	I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	—	—	—	—	—	—	68	—	—	—	—	—
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 „	—	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	—
4 „	55	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	18
5 „	—	64	—	—	226	—	14	68	176	—	—	239
6 „	208	194	233	224	35	298	205	247	139	352	364	—
7 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R a z e m	263	258	239	251	261	298	287	315	315	352	364	257

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych okręgu Izby.

Tablica 5 g.

Przemysł drzewny.

Zakłady pracujące w tygodniu :	I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	42	30	41	24	41	85	296	15	665	43	55	644
1 dzień	—	—	—	—	—	19	3	—	—	2	—	—
2 dni	—	24	49	27	15	77	90	44	65	158	54	13
3 "	31	22	40	36	99	152	196	198	178	49	59	175
4 "	245	13	30	72	454	23	417	76	215	43	9	192
5 "	196	93	553	835	4.263	254	603	431	535	149	86	2.326
6 "	3.382	4.411	4.527	4.873	920	5.130	4.119	3.495	2.653	2.694	3.113	115
7 "	264	262	263	—	—	310	325	310	—	323	—	—
R a z e m	4.160	4.855	5.503	5.867	5.792	6.050	6.049	4.569	4.311	3.461	3.376	3.465

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych
okręgu Izby.

Tablica 5 h.

Przemysł spożywczy.

Przemysł spożywczy.

I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I												
Zakłady pracujące w tygodniu :	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni.	—	7	—	7	61	16	7	—	—	11	—	83
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 dni	7	—	—	3	—	7	—	7	11	3	—	7
3 „	116	108	119	552	187	107	10	105	139	145	51	452
4 „	88	—	13	11	38	—	120	—	88	73	226	142
5 „	42	165	133	49	1.645	521	420	444	609	1.185	588	1.110
6 „	1.732	1.780	1.156	1.377	48	1.219	1.221	1.320	1.062	474	1.023	41
7 „	5	5	683	5	—	—	—	—	—	—	—	5
R a z e m	1.990	2.065	2.104	2.004	1.979	1.870	1.778	1.876	1.909	1.891	1.888	1.840

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych okręgu Izby.

Przemysł odzieżowy.

Tablica 5i.

Zakłady pracujące w tygodniu :	I L O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 dni	—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—
3 "	—	—	—	—	—	—	—	292	24	14	1	—
4 "	—	—	—	—	24	—	—	24	—	—	—	—
5 "	—	—	—	—	376	—	—	—	—	—	—	—
6 "	244	271	288	385	—	416	416	—	267	333	354	44
7 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R a z e m	244	271	288	407	400	416	416	316	291	347	355	44

Liczba dni pracy w ostatnim tygodniu każdego miesiąca w roku 1931 w zakładach przemysłowych
okręgu Izby.

Przemysł budowlany.

Tablica 5j.

Zakłady pracujące w tygodniu :	I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4 „	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—
5 „	—	—	—	158	109	—	—	—	—	—	—	16
6 „	217	212	185	21	—	226	216	55	34	26	18	—
7 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R a z e m	217	212	185	179	109	226	226	55	39	26	18	16

Przemysł poligraficzny.

I Ł O Ś Ć R O B O T N I K Ó W P R Z Y P R O D U K C J I												
Zakłady pracujące w tygodniu :	Styczeń	Luty	Marzec	Kwie- cień	Maj	Czer- wiec	Lipiec	Sierpień	Wrze- sień	Paź- dziernik	Listo- pad	Gru- dzień
0 dni	—	—	—	23	—	—	—	—	—	—	—	—
1 dzień	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
2 dni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	43
3 „	—	—	—	74	66	67	63	—	—	—	12	30
4 „	—	—	—	—	—	—	—	—	55	—	7	34
5 „	—	123	78	17	217	—	—	78	15	73	1	127
6 „	346	241	171	206	38	240	242	204	204	188	241	17
7 „	—	—	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R a z e m	346	364	339	320	321	307	305	282	274	261	306	253

Załącznik III.

STATYSTYKA PRZEWOZÓW.

W tonnach.

Nadanie towarów na stacjach Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Wilnie oraz w całej Polsce w roku 1930 i 1931.

(Na podstawie danych Ministerstwa Komunikacji).

Nr. porządkowy	RODZAJE TOWARÓW	Nadanie w komunikacji wewnętrznej						Nadanie do portów				Nadanie zagranicę				Razem do portów i zagranicę						OGÓLNE NADANIE					
		Stacje Dyrekcji Wileńskiej			Cała Polska			Stacje Dyrekcji Wileńskiej		Cała Polska		Stacje Dyrekcji Wileńskiej		Cała Polska		Stacje Dyrekcji Wileńskiej			Cała Polska			Stacje Dyrekcji Wileńskiej			Cała Polska		
		1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930
1	P s z e n i c a	5.862	3.596	— 38,7	366.240	357.147	— 2,5	91	33	19.329	30.247	119	—	6.299	12.184	210	33	— 84,3	25.628	42.431	+ 65,6	6.072	3.629	— 40,2	391.868	399.578	+ 2,0
2	Ż y t o	34.503	35.742	+ 3,6	431.780	395.093	— 8,5	32.240	16.305	142.000	58.807	11.841	31	98.956	58.918	44.081	16.336	— 63,0	240.956	117.725	— 51,2	78.584	52.078	— 33,7	672.736	512.818	— 23,8
3	O w i e s	8.265	15.387	+ 86,2	101.643	88.407	— 13,0	471	95	17.436	1.865	5.576	15	22.163	2.866	6.047	110	— 98,2	39.599	4.731	— 88,1	14.312	15.497	+ 8,3	141.242	93.138	— 34,1
4	J ę c z m i e ń	3.619	2.643	— 27,0	131.808	102.177	— 22,5	6.210	2.253	98.686	76.737	1.036	244	40.142	10.171	7.246	2.497	— 65,5	138.828	86.908	— 37,4	10.865	5.140	— 52,7	270.636	189.085	— 30,1
5	Rośliny strączkowe	3.682	5.442	+ 47,8	41.250	40.657	— 1,4	805	353	9.685	10.187	5.369	2.073	52.005	7.144	6.174	2.426	— 60,7	61.690	17.331	— 71,9	9.856	7.868	— 20,2	102.940	57.988	— 43,7
6	Nasiona oleiste	9.889	7.335	— 25,8	23.159	21.637	— 6,6	463	227	1.388	3.925	652	25	5.531	6.818	1.115	252	— 77,4	6.919	10.743	+ 55,3	11.004	7.587	— 31,1	30.078	32.380	+ 7,7
7	Ziemniaki świeże	10.429	11.892	+ 14,0	388.162	357.880	— 7,8	8	248	9.234	29.787	—	—	21.799	94.330	8	248	+3.000,0	31.033	124.117	+300,0	10.437	12.140	+ 16,3	419.195	481.997	+ 15,0
8	Jarzyny i włoszczyzna świeża . .	2.699	2.156	— 20,1	46.230	45.339	— 1,9	50	—	2.164	2.296	41	—	307	284	91	—	—100,0	2.471	2.580	+ 4,4	2.790	2.156	— 22,7	48.701	47.919	— 1,6
9	Jarzyny i włoszczyzna suszona . .	3.427	3.150	— 8,1	16.747	14.714	— 12,1	49	124	904	1.622	15	41	15	129	64	165	+157,8	919	1.751	+ 90,5	3.491	3.315	— 5,1	17.666	16.465	— 6,8
10	Owoce pospolite świeże	21.390	7.468	— 65,1	51.069	46.230	— 9,5	1.064	446	2.938	3.715	1.390	199	6.144	4.363	2.454	645	— 73,7	9.082	8.078	— 11,1	23.844	8.113	— 66,0	60.151	54.308	— 0,7
11	K o n i e	1.435	2.201	+ 53,4	14.834	14.601	— 1,6	420	905	6.403	4.933	2.779	649	26.845	34.675	3.199	1.554	— 51,4	33.248	39.608	+ 19,1	4.634	3.755	— 19,0	48.082	54.209	+ 12,7
12	Bydło rogate	24.623	15.883	— 35,5	280.054	245.321	— 12,4	—	—	6.088	7.976	31	—	31.261	17.330	31	—	—100,0	37.349	25.306	— 32,3	24.654	15.883	— 35,6	317.403	270.627	— 14,7
13	C i e ł ę t a	3.562	1.014	— 71,5	53.325	48.496	— 9,1	—	—	795	1.080	—	—	650	489	—	—	—	1.445	1.571	+ 8,7	3.562	1.014	— 71,5	54.770	50.067	— 8,6
14	Trzoda chlewna	139.062	113.498	— 18,4	957.965	1.242.367	+ 29,7	846	208	45.517	87.889	1.826	1.882	534.533	286.498	2.672	2090.	— 21,8	580.050	374.387	— 35,5	141.734	115.588	— 18,5	1.538.015	1.616.754	+ 5,1
15	D r ó b ż y w y	700	856	+ 22,3	9.920	10.427	+ 5,1	5	—	43	10	590	456	9.081	9.881	595	456	— 23,4	9.124	9.891	+ 8,4	1.295	1.312	+ 1,3	19.044	20.318	+ 6,7
16	R y b y ż y w e	3.038	3.253	+ 7,1	16.744	16.907	+ 1,0	—	—	74	40	346	293	2.270	1.059	346	293	— 15,3	2.344	1.099	— 53,1	3.384	3.546	+ 4,8	19.088	18.006	— 5,7
17	M a s ł o	1.553	1.400	— 9,9	26.618	29.569	+ 11,1	5	33	5.269	1.425	—	—	10.334	11.086	5	33	+560,0	15.603	12.511	— 19,8	1.558	1.433	— 8,0	42.221	42.080	— 0,3
18	Wszelkie inne produkty mleczne .	1.584	1.459	— 7,9	9.158	7.627	— 16,7	5	1	173	152	—	—	5.090	798	5	1	— 80,0	5.263	950	— 82,0	1.589	1.460	— 8,1	14.421	8.577	— 40,5
19	J a j a	1.042	1.150	+ 10,4	10.222	11.009	+ 7,7	1.198	1.509	4.768	5.599	631	514	55.715	55.691	1.829	2.023	+ 10,6	60.483	61.290	+ 1,3	2.871	3.173	+ 10,5	70.705	72.299	+ 2,3
20	Mięso wszelkie świeże	4.666	4.304	— 7,8	14.927	18.582	+ 24,5	—	10	23.690	55.368	1.127	138	18.077	5.373	1.127	148	— 86,9	41.767	60.741	+ 45,4	5.793	4.452	— 23,2	56.694	69.323	+ 22,3
21	Mąka zbożowa	11.810	7.887	— 33,2	558.176	547.891	— 1,9	257	498	16.444	24.013	—	—	27.794	30.307	257	498	+ 93,8	44.238	54.320	+ 22,8	12.067	8.385	— 30,5	602.414	602.211	— 0,04
22	O t r ę b y	7.180	2.981	— 58,5	165.245	176.271	+ 6,7	161	191	7.862	7.690	3.067	542	102.771	27.369	3.228	733	— 77,3	110.633	35.059	— 68,3	10.408	3.714	— 64,3	275.878	211.330	— 23,4
23	Oleje i tłuszcze roślinne	2.847	2.979	+ 4,6	22.172	11.471	— 48,3	3	16	21	703	—	—	214	76	3	16	+433,3	235	779	+231,5	2.850	2.995	+ 5,1	22.407	12.250	— 45,3
24	Wytłoczyny z nasion oleistych . .	3.858	4.531	+ 17,4	25.530	22.200	— 13,1	15	—	241	179	7.454	5.728	10.868	8.212	7.469	5.728	— 23,3	11.109	8.391	— 24,5	11.327	10.259	— 9,4	36.639	30.591	— 16,5
25	S p i r y t u s	3.901	4.038	+ 3,5	96.465	76.396	— 20,8	—	—	1.868	3.296	—	—	2.801	259	—	—	—	4.669	3.555	— 23,9	3.901	4.038	+ 3,5	101.134	79.951	— 21,0
26	Wódki wszelkie	19.136	13.552	— 29,2	102.918	80.226	— 22,0	—	—	938	159	—	—	24	56	—	—	—	962	215	— 77,7	19.136	13.552	— 29,2	103.880	80.441	— 22,6
27	Piwo i porter	7.499	6.122	— 18,4	153.666	105.002	— 31,7	—	—	656	8	—	—	95	50	—	—	—	751	58	— 92,3	7.499	6.122	— 18,4	154.417	105.060	— 32,0
28	Tytoń i wyroby tytoniowe	8.309	9.264	+ 11,5	56.676	54.659	— 3,6	2	—	120	76	—	—	27	155	2	—	—100,0	147	231	+ 57,1	8.311	9.264	+ 11,5	56.823	54.890	— 3,4
29	Skóry surowe	1.556	1.812	+ 16,5	23.100	21.095	— 8,7	367	207	1.721	1.247	941	923	8.412	9.290	5.331	1.130	— 78,8	10.140	10.537	+ 3,9	2.864	2.942	+ 2,7	33.240	31.632	— 4,8
30	Skóry garbowane	1.350	1.678	+ 23,6	8.782	9.029	+ 2,8	19	52	184	336	13	12	245	120	32	64	+100,0	429	456	+ 6,3	1.382	1.742	+ 26,0	9.211	9.485	+ 3,0
31	Szczecina czyszczona	144	175	+ 21,5	605	662	+ 9,4	—	1	51	63	20	21	362	262	20	22	+ 10,0	413	325	— 21,3	164	197	+ 20,1	1.018	987	— 3,1

Nr. porządkowy	RODZAJE TOWARÓW	Nadanie w komunikacji wewnętrznej						Nadanie do portów				Nadanie zagranicę				Razem do portów i zagranicę						OGÓLNE NADANIE					
		Stacje Dyrekcji Wileńskiej			Cała Polska			Stacje Dyrekcji Wileńskiej		Cała Polska		Stacje Dyrekcji Wileńskiej		Cała Polska		Stacje Dyrekcji Wileńskiej			Cała Polska			Stacje Dyrekcji Wileńskiej			Cała Polska		
		1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930	1930	1931	Zmiany % - we w r. 1931 w por. z r. 1930
32	Papier i tektura	11.713	10.655	— 9,0	144.609	126.466	— 12,6	331	451	2.624	3.921	—	—	837	4.806	331	451	+ 36,3	3.481	8.727	+150,7	12.044	11.106	— 7,8	148.090	135.193	— 8,7
33	Len w słomie	332	3.315	+ 2,8	1.733	5.048	— 41,0	—	—	1	—	104	4.027	1.587	6.609	104	4.027	— 31,3	1.588	6.609	— 38,6	436	7.342	— 19,2	3.321	11.657	— 39,7
34	Len międlony	2.892			6.824			10		30		5.744		9.150		5.754			9.180			8.646			16.004		
35	Tkaniny wszelkie	2.833	3.176	+ 12,1	59.379	54.938	— 7,5	63	728	1.665	3.070	735	941	5.595	4.400	798	1.669	+109,1	7.260	7.470	+ 2,9	3.631	4.845	+ 33,4	66.639	62.408	— 6,4
36	S z m a t y	5.717	4.400	— 23,0	29.113	22.309	— 23,4	125	105	707	365	436	633	3.520	3.843	561	738	+ 31,6	4.227	4.208	— 0,5	6.278	5.138	— 18,2	33.340	26.517	— 20,5
37	Butelki i butle	8.121	8.430	+ 3,8	64.130	49.792	— 22,4	—	—	1.118	617	—	—	601	422	—	—	—	1.719	1.039	— 39,6	8.121	8.430	— 3,8	65.849	50.831	— 22,8
38	Szkoło wszelkie	6.949	2.839	— 59,2	44.746	31.593	— 29,4	148	121	1.045	953	407	380	1.486	993	555	501	— 9,7	2.531	1.946	— 23,1	7.504	3.340	+ 55,5	47.277	33.539	— 29,1
39	Cegły wszelkie	32.102	14.058	— 56,2	1.059.912	755.742	— 28,7	—	—	74.756	16.020	—	—	2.093	1.640	—	—	—	76.849	17.660	— 77,0	32.102	14.058	— 56,2	1.136.761	773.402	— 32,0
40	Dachówki i dreny	3.136	944	— 69,9	100.143	72.835	— 27,3	—	—	3.270	1.197	—	—	2.217	911	—	—	—	5.487	2.108	— 61,6	3.136	944	— 69,9	105.630	74.943	— 29,1
41	Kafile i płyty	4.694	4.844	+ 3,2	25.188	20.212	— 19,8	20	15	994	575	—	—	37	337	20	15	— 25,0	1.031	912	— 11,6	4.714	4.859	+ 3,1	26.219	21.124	— 19,4
42	C e m e n t	15.565	363	— 97,7	695.792	497.430	— 28,5	—	—	95.271	42.649	—	—	7.678	8.622	—	—	—	102.949	51.271	— 50,2	15.565	363	— 97,7	798.741	548.701	— 31,3
43	Smola, dziegieć i żywica	6.732	5.505	— 18,2	16.304	11.331	— 30,5	3.971	3.479	5.165	4.604	1.018	724	1.273	1.568	4.989	4.203	— 15,8	6.438	6.172	— 4,1	11.721	9.708	— 17,2	22.742	17.503	— 23,0
44	Produkty suchej dystylacji drzewa	2.455	1.125	— 54,2	5.552	3.653	— 34,2	—	—	1	7	15	395	112	423	15	395	+2533,3	113	430	+281,0	2.470	1.520	— 38,5	5.665	4.083	— 27,9
45	Węgiel drzewny	4.231	3.376	— 20,2	11.554	10.314	— 10,7	20	20	361	241	5.513	3.668	5.899	3.760	5.613	3.688	— 34,3	6.260	4.001	— 36,1	9.844	7.064	— 28,3	17.814	14.315	— 19,7
46	Drzewo nieobrobione	240.275	116.948	— 51,3	1.016.526	642.016	— 36,9	22.203	18.537	81.589	52.137	63.615	38.812	178.674	96.371	85.838	57.349	— 33,2	260.263	148.508	— 42,9	326.113	174.297	— 46,6	1.276.789	790.524	— 38,1
47	Drzewo celulozowe	155.501	108.648	— 30,1	237.039	74.608	— 68,5	1.645	152	1.661	271	461.220	112.060	642.303	223.639	462.865	112.212	— 75,8	643.964	223.910	— 65,2	618.366	220.860	— 64,3	881.003	407.166	— 53,8
48	K o p a l n i a k i	99.080	88.026	— 11,2	422.154	381.193	— 9,7	33.980	7.706	59.021	17.756	37.401	6.484	260.306	101.200	71.381	14.190	— 80,1	319.327	118.956	— 62,8	170.461	102.216	— 40,0	741.481	500.149	— 32,6
49	Słupy telegraficzne	8.454	6.671	— 21,1	42.369	37.288	— 12,0	18.362	21.369	35.176	31.115	638	108	19.414	3.943	19.000	21.477	+ 13,0	54.590	35.058	— 35,8	27.454	28.148	+ 2,5	96.959	72.346	— 25,4
50	Drzewo opałowe	296.180	264.999	— 10,5	868.174	892.702	+ 2,8	2.781	2.188	16.204	5.843	2.415	4.032	50.165	17.438	5.196	6.220	+ 19,7	66.368	23.281	— 64,9	301.376	271.219	— 10,0	934.542	915.983	— 2,0
51	Drzewo osikowe	21.232	11.093	— 47,8	34.212	22.233	— 35,0	6.231	5.723	8.137	8.707	12.821	4.124	15.519	9.768	18.052	9.847	— 45,5	23.656	18.475	— 21,9	39.284	20.940	— 46,7	57.868	40.708	— 29,7
52	Drzewo obrobione	166.363	132.335	— 20,5	839.286	687.644	— 18,1	81.138	114.310	333.472	426.608	112.341	11.382	543.995	197.938	193.479	125.692	— 35,0	877.467	624.546	— 28,8	359.842	258.027	— 28,3	1.716.753	1.312.190	— 23,6
53	Podkłady kolejowe	10.942	9.140	— 16,5	51.568	60.071	+ 16,5	76.431	57.847	157.845	176.895	2.028	39	23.557	2.485	78.459	57.886	— 26,2	181.402	179.380	— 1,1	89.401	67.026	— 25,0	232.970	239.451	+ 2,8
54	Wyroby z drzewa	13.168	7.579	— 42,5	155.199	103.697	— 33,2	868	100	10.355	4.807	758	5	9.033	3.025	1.626	105	— 93,6	19.388	7.832	— 59,6	14.794	7.684	— 48,1	174.587	111.529	— 36,1
55	Mebłe gięte	100	17	— 83,0	3.713	2.452	— 34,0	—	—	69	190	—	—	6.633	4.814	—	—	—	6.702	5.004	— 25,3	100	17	— 83,0	10.415	7.456	— 28,4
56	Klepki beczkowe	3.344	2.928	— 12,5	20.515	13.579	— 33,8	3.984	2.146	8.052	7.907	1.639	394	11.209	5.807	5.623	2.540	— 54,8	19.261	13.714	— 28,8	8.967	5.468	— 39,0	39.776	27.293	— 31,4
Ogólne nadanie wyżej wyszczególnionych towarów (z wyjątkiem koni, bydła, cieląt i trzody chlewnej, które podane są w sztukach)		1.306.049	973.666	— 25,5	8.854.746	7.247.450	— 18,2	295.799	257.599	1.266.476	1.126.007	748.176	199.463	2.310.461	1.062.013	1.047.999	457.062	— 38,8	3.576.936	2.188.020	— 38,8	2.350.024	1.430.728	— 39,1	12.431.682	9.534.118	— 23,3
Ogólne nadanie wszystkich towarów: w r. 1930 — z wyjątkiem koni, bydła, trzody chlewnej, owiec i kóz, które podane są w sztukach; w r. 1931 — łącznie ze zwierzętami po zamianie sztuk na wagę		1.552.717	1.194.062		34.907.853	28.642.324		317.801	287.988	10.598.009	12.601.287	760.917	237.911	8.276.722	5.918.419	1.078.718	525.899		18.874.731	18.519.706		2.631.435	1.719.961		53.782.584	47.162.030	

Dostrzeżone omyłki druku:

<i>Str.: wiersz:</i>	<i>zamiast:</i>	<i>winno być:</i>
63 9 od góry	„w eksporcie papierówki“	„w eksporcie prywatnym papierówki“
66 6 od dołu	„58 ⁰ / ₀ “	„61 ⁰ / ₀ “
74 18 od góry	„41 ⁰ / ₀ “	„42 ⁰ / ₀ “
92 7 — tekstu	„poprzednim tylko nieznaczne“	„poprzednim zaszły tylko nieznaczne“
141 1 od góry	„zainteresowanie“	„zainteresowania“
191 4 od dołu	„przeszkodą dla importu, stanowiła“	„przeszkodę dla importu stanowiła“
196 5 „	„a z zestawieniem“	„a w zestawieniu“
209 9 od góry	„cenę“	„ceną“.